

Uplatnění absolventů škol na trhu práce 2010

Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2010

Jeny Burdová
Gabriela Doležalová
Daniela Chamoutová
Michaela Kleňhová
Pavla Skácelová
Jana Trhlíková
Helena Úlovcová
Jiří Vojtěch

Uspořádal Robert Sukup

Národní ústav odborného vzdělávání
Praha
2011

Úvodní slovo

Vážení kolegové,

připravili jsme pro Vás – jako již každoročně – souhrnnou publikaci **Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2010**, která vznikla v rámci systémového projektu **VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy**. Chceme Vám v ní přiblížit nejpodstatnější poznatky z výzkumných a analytických prací, které jsme realizovali v průběhu roku 2010. Publikace, která se Vám dostává nyní do rukou, poskytuje informace o vzdělanostní a oborové struktuře mladé generace, o tom, jak jsou absolventi středních škol úspěšní při přechodu do terciárního vzdělávání, a také o shodě mezi získaným vzděláním a vykonávaným zaměstnáním. Velkou pozornost jsme věnovali specifické skupině žáků se zdravotním postižením a zjišťovali jsme jejich studijní i pracovní záměry. Další část publikace pak nabízí srovnání situace absolventů a mladých lidí na trhu práce v ČR i v EU.

Analýzy trhu práce, vzdělávací a profesní struktury pracovních sil, problémů přechodu ze školy do zaměstnání a uplatnitelnosti absolventů škol mohou být využity v kariérovém poradenství ve školách, v informačních a poradenských střediscích úřadů práce i v dalších poradenských subjektech. Rovněž mají sloužit pracovníkům ministerstev (zejména MŠMT a MPSV), krajských úřadů, úřadů práce, zástupcům zaměstnavatelů a dalším sociálním partnerům jako informace o problematice i jako podklad pro jejich rozhodování.

Věříme, že tato publikace bude pro Vás i Vaše spolupracovníky přínosem, že Vám umožní podrobně se seznámit se situací absolventů škol vstupujících na trh práce a že ji efektivně využijete pro svou práci.

Velmi ráda bych Vás touto cestou pozvala také na webovou adresu **www.infoabsolvent.cz**, kde se můžete blíže seznámit s Informačním Systémem o uplatnění Absolventů škol na trhu práce (**ISA**), jedním z hlavních výstupů systémového projektu VIP Kariéra. ISA poskytuje informace potřebné pro volbu školy a oboru vzdělání, informace o vývoji nabídky a poptávky na trhu práce i o postavení absolventů škol, nabízí také multimediálního průvodce volbou povolání a v neposlední řadě i pomocnou ruku těm žákům, kteří mají problémy ve studiu a chtějí se rozhodnout pro jiný obor vzdělání či školu. Všechny publikace vytvořené v rámci projektu jsou dostupné v tomto informačním systému, další relevantní informace najdete také na <http://www.nuov.cz/vip2> a <http://ekariera.nuov.cz>.

Za řešitelský tým systémového projektu VIP Kariéra II – KP

Helena Úlovcová

Náměstkyně ředitele Národního ústavu odborného vzdělávání

Publikace vznikla v rámci systémového projektu VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy. Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a rozpočtem České republiky.

ISBN 978-80-87063-38-5

© Národní ústav odborného vzdělávání, 2011

Obsah

1. ÚVOD	4
2. VZDĚLANOSTNÍ A OBOROVÁ STRUKTURA NOVĚ PŘIJÍMANÝCH ŽÁKŮ STŘEDNÍCH A VYŠŠÍCH ODBORNÝCH ŠKOL	5
2.1. VÝVOJ VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURY ŽÁKŮ VE STŘEDNÍM A VYŠŠÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ	5
2.2. VÝVOJ OBOROVÉ STRUKTURY ŽÁKŮ VE STŘEDNÍM A VYŠŠÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ	9
2.3. VÝVOJ VZDĚLÁVACÍ NABÍDKY STŘEDNÍCH ŠKOL	10
3. VZDĚLANOSTNÍ A OBOROVÁ STRUKTURA ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝCH ŽÁKŮ STŘEDNÍCH A VYŠŠÍCH ODBORNÝCH ŠKOL	16
3.1. VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURA ŽÁKŮ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	16
3.2. OBOROVÁ STRUKTURA ŽÁKŮ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	17
3.4. STRUKTURA ŽÁKŮ PODLE FORMY INTEGRACE	21
3.5. STRUKTURA ŽÁKŮ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM V REGIONÁLNÍM ČLENĚNÍ	23
3.6. SROVNÁNÍ STRUKTURY ŽÁKŮ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM A BĚŽNÉ POPULACE	26
4. STUDIJNÍ A PRACOVNÍ ZÁMĚRY ABSOLVENTŮ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	28
4.1. STUDIJNÍ A PRACOVNÍ ZÁMĚRY PODLE ZÍSKANÉ ÚROVNĚ VZDĚLÁNÍ	30
4.2. STUDIJNÍ A PRACOVNÍ ZÁMĚRY PODLE DRUHU POSTIŽENÍ	33
4.3. STUDIJNÍ A PRACOVNÍ ZÁMĚRY PODLE ZPŮSOBU INTEGRACE	35
4.4. PŘEDPOKLÁDANÉ UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM VE VYSTUDOVANÉM OBORU	36
4.5. OBAVY ABSOLVENTŮ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM A OČEKÁVÁNÍ POMOCI PŘI HLEDÁNÍ PRACOVNÍHO UPLATNĚNÍ	37
5. PŘECHOD ABSOLVENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL DO TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	41
5.1. ABSOLVENTI GYMNÁZIÍ A JEJICH PŘECHOD DO TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	42
5.2. ABSOLVENTI OBORŮ LYCEUM A JEJICH PŘECHOD DO TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	44
5.3. ABSOLVENTI OBORŮ SOŠ A JEJICH PŘECHOD DO TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	45
5.4. ABSOLVENTI OBORŮ SOU A JEJICH PŘECHOD DO TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	51
5.5. ABSOLVENTI OBORŮ NÁSTAVBOVÉHO STUDIA A JEJICH PŘECHOD DO TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	56
6. POSTAVENÍ MLADÝCH LIDÍ NA TRHU PRÁCE V ČESKÉ REPUBLICE A POROVNÁNÍ SE STAVEM V EVROPSKÉ UNII	60
6.1. VZDĚLANOSTNÍ ÚROVEŇ MLADÝCH LIDÍ V EU	61
6.2. EKONOMICKÁ AKTIVITA MLADÝCH LIDÍ V EU	62
6.3. ZAMĚSTNANOST MLADÝCH LIDÍ V ČR A EU (PODLE TŘÍD KZAM)	66
6.4. NEZAMĚSTNANOST MLADÝCH LIDÍ V ČR A EU	68
7. SHODA MEZI DOSAŽENÝM VZDĚLÁNÍM A VYKONÁVANÝM ZAMĚSTNÁNÍM	75
7.1. PROFESNÍ STRUKTURA ABSOLVENTŮ PODLE KATEGORIÍ VZDĚLÁNÍ	75
7.2. STRUKTURA ABSOLVENTŮ V HLAVNÍCH SESKUPENÍCH ZAMĚSTNÁNÍ Z HLEDISKA SKUPIN OBORŮ A KATEGORIÍ VZDĚLÁNÍ	80
7.3. SHODA ZÍSKANÉHO VZDĚLÁNÍ A VYKONÁVANÉHO ZAMĚSTNÁNÍ	83
7.4. SHODA ZAMĚSTNÁNÍ A VZDĚLÁNÍ	87
8. ZÁVĚR	90
PŘÍLOHY	92

1. Úvod

Přechod absolventů odborných škol na trh práce je jedním z klíčových témat, kterému se Národní ústav odborného vzdělávání dlouhodobě a systematicky věnuje. Nejen oblast odborného školství, ale také znalost trhu práce, jeho potřeb a predikce jeho dalšího vývoje činí z této instituce nezastupitelný zdroj informací. Česká ekonomika a trh práce prochází nepřetržitým vývojem s měnícími se potřebami také vůči čerstvým absolventům, kteří do něj vstupují. Je proto v zájmu českého školství a tím i ekonomiky, aby na trh práce vstupovali absolventi dostatečně připravení a aby jejich znalosti odpovídaly aktuálním potřebám.

Předkládaná publikace vychází z analýz, šetření a studií Národního ústavu odborného vzdělávání vypracovaných v roce 2010. Všechny, stejně jako i tato publikace, vznikly jako součást projektu VIP – Kariéra II, který je financován Evropským sociálním fondem a z rozpočtu České republiky. V rámci tohoto projektu existuje informační systém dostupný na stránce www.infoabsolvent.cz, jehož přínosem je, že shromažďuje praktické informace pro celé spektrum subjektů a uživatelů. Na jedné straně to jsou řídicí složky jako MŠMT, MPSV a krajské orgány, na straně druhé potom přímí účastníci procesu přechodu na trh práce jako budoucí absolventi, výchovná a kariérová poradci.

Dalším zdrojem informací jsou webové stránky Národního ústavu odborného vzdělávání (www.nuov.cz), kde lze nalézt nejen výsledky z šetření a analýz, ze kterých vychází tato publikace, ale také další zdroje informací.

Předkládaná publikace je členěna do osmi kapitol, a to včetně úvodní a závěrečné kapitoly.

Kapitola **Vzdělanostní a oborová struktura nově přijímaných žáků středních a vyšších odborných škol** přináší uspořádané soubory dat, umožňující zainteresovaným partnerům získat jasný přehled o vývoji uvedených struktur v posledních letech. Zároveň je uváděno i hodnocení vycházející z pohledu současné školské politiky. Autoři při popisu struktur nevycházejí pouze ze stupňů vzdělání daných novým školským zákonem, protože z hlediska přípravy i předpokládaného uplatnění absolventů na trhu práce není tato kategorizace dostatečně rozlišující. Proto je v kapitole, v souladu se vzdělávací realitou, do které žáci vstupovali, i v souvislosti s jejich možnostmi uplatnění na trhu práce, používáno také podrobnější členění podle kategorií vzdělávání, se snahou jednoznačně navazovat v dalším textu na terminologii vyplývající z nového školského zákona. Dále tato kapitola obsahuje informace o vývoji realizovaného středoškolského vzdělávání z pohledu změn struktury vzdělávacích cest. Jsou zde mapovány změny sítě středních škol a změny v soustavách oborů vzdělání s ohledem na jejich velikost a strukturu.

Kapitola nazvaná **Vzdělanostní a oborová struktura zdravotně postižených žáků středních a vyšších odborných škol** obsahuje podrobný statistický přehled nejen o vzdělanostní a oborové struktuře, ale i o způsobu integrace

žáků středních a vyšších odborných škol se zdravotním postižením a jejich zastoupení v krajích. Cílem je poskytnutí informací pro usnadnění řízení a rozhodování v této oblasti i pro využití v kariérovém poradenství pro žáky se zdravotním postižením. Vzhledem k tomu, že v současnosti probíhá na školách kurikulární reforma, která vede k významné redukci oborů vzdělání, vzniká potřeba oborovou strukturu žáků, včetně struktury žáků se zdravotním postižením, periodicky sledovat a aktualizovat. Kapitola obsahuje i údaje o vzdělávání žáků se zdravotním postižením v jednotlivých oborech, a mapuje tedy existující vzdělávací nabídku pro tyto žáky.

Studijní a pracovní záměry absolventů se zdravotním postižením je kapitola, která vychází z výsledků dotazníkového šetření zaměřeného na žáky se zdravotním postižením v posledních ročnících středních škol. Navazuje přitom na předchozí šetření realizované v NÚOV s názvem „Volba střední školy a spokojenost žáků se zdravotním postižením se studiem“. Výzkumný záměr dále předpokládá pokračování šetření a oslovení stejné skupiny absolventů se zdravotním postižením s odstupem 2–3 let, jehož cílem bude porovnat studijní a pracovní záměry se skutečností a identifikovat základní problémy a bariéry, které bránily naplnění původních představ.

Kapitola nazvaná **Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání** mapuje zájem absolventů oborů středních škol ukončených maturitní zkouškou o studium v oblasti terciárního vzdělávání, tedy na vyšších odborných a vysokých školách, a jejich úspěšnost při přijímacím řízení. Vzhledem k tomu, že na velkou část pozic na pracovním trhu je vyžadována stále vyšší a vyšší kvalifikace, stává se dosažení terciárního vzdělání prioritou mnoha mladých lidí. Kapitola navazuje na stejnojmennou analytickou studii z roku 2006.

Postavení mladých lidí na trhu práce v České republice a porovnání se stavem v Evropské unii – jak už z názvu další kapitoly vyplývá, tato část si klade za cíl zmapovat situaci mladých lidí (zejména 15 až 24letých) v jednotlivých zemích Evropské unie. Její výsledky jsou potom vztaženy k postavení těchto lidí v České republice. Sledována je vzdělanostní úroveň, ekonomická aktivita, zaměstnanost a nezaměstnanost. Poslední zmíněné téma je podrobně rozpracováno u čerstvých absolventů podle kategorií vzdělání (jen pro ČR), a navazuje tak na každoroční studie mapující nezaměstnanost čerstvých absolventů škol.

Kapitola **Shoda mezi dosaženým vzděláním a vykonávaným zaměstnáním** umožňuje získat základní přehled o uplatňování absolventů středoškolského odborného vzdělávání ve sféře práce a o vztahu získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání (zejména u mladé populace). Studie vychází z analýzy údajů získaných ve Výběrovém šetření pracovních sil (VŠPS) a navazuje na předešlé šetření v této problematice za roky 1996, 2001 a 2005.

2. Vzdělanostní a oborová struktura nově přijímaných žáků středních a vyšších odborných škol

Školní rok 2009/10, k němuž se vztahují nejnovější údaje o vývoji vzdělanostní a oborové struktury, je oproti minulým letům výrazně odlišný.

Prvním prvkem, který ovlivňuje uvedený vývoj a vyvolává rozdílná očekávání, je pokles počtu osob v populačním ročníku přicházejících do středních škol. I když oproti populační křivce je pokles počtu žáků mnohem mírnější (jednou z příčin je velký podíl žáků vstupujících do základního vzdělávání s ročním odkladem), je pokles počtu přicházejících ze základních škol či nižších stupňů gymnaziálního vzdělávání 4 000 žáků, což je dvojnásobek průměru posledních několika let.

Druhým prvkem ovlivňujícím vzdělanostní a oborovou strukturu je hospodářská situace, tedy současná ekonomická krize. Ani její vliv se ovšem nemohl výrazně projevit, protože tito žáci byli přijímáni ke studiu už v jarních měsících roku 2009. Rozhodování žáků a počty přijímaných tedy více ovlivňovalo předchozí období, charakteristické enormním zájmem zaměstnavatelů o vyučené, zejména v technických oborech. Zdůrazňování tohoto zájmu, ať již informačními kampaněmi či reálně vyjadřovanou podporou formou stipendií nebo jiných výhod, skutečně ovlivnilo žáky a jejich rodiče, a poprvé tak od roku 2000 stoupl podíl přijatých do učebních oborů téměř o 1 p.b. (tj. asi o 3 %), i když vzhledem k celkovému poklesu je skutečný počet přijatých o více než 100 žáků menší. V oborovém pohledu vykazují největší nárůst počty žáků vstupujících do stavebních učebních oborů, s výrazným odstupem dále do službových, zemědělských a elektrotechnických oborů. Výrazný pokles se projevil ve strojírenských oborech, zřejmě jako odraz začátku krize, kdy byli propouštěni postižení zejména zaměstnaní ve strojírenských firmách.

2.1. Vývoj vzdělanostní struktury žáků ve středním a vyšším odborném vzdělávání

V devadesátých letech byl vývoj proporcí žáků ve vzdělávání navazujícím na základní školu charakterizován rychlým vyrovnáváním poměru podílů žáků vstupujících do učebních oborů a studijních oborů odborného vzdělávání. Po určitých kolísáních se od roku 2002, v souladu se školskou politikou státu, postupně mírně zvyšuje podíl vstupujících do maturitních oborů SOŠ, v nové terminologii do oborů poskytujících střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou bez odborného výcviku. Jejich podíl dosahuje téměř 37 %, podíl vstupujících do oborů poskytujících výuční list činí po letošním mírném zvýšení 31 %. Podíl žáků procházejících gymnaziálním vzděláváním narostl mezi roky 1995 a 1999 z 15 % na necelých 19 %, další zvyšování podílu bylo jen nepatrné. Propočty publikované v jiných materiálech, které uvádějí hodnoty vyšší než 20 %, obvykle směšují počty přijímaných v různých věkových hladinách a nezahrnují do celkových počtů žáky se zdravotním postižením v kategorii E. Postupně narůstal počet žáků v oborech lyceí, v roce 2008 do nich

bylo přijato 5 % ze žáků vstupujících do středního vzdělávání. V roce 2009 nastává, podobně jako u gymnaziálního vzdělávání, pokles nově přijatých na 4,6 %.

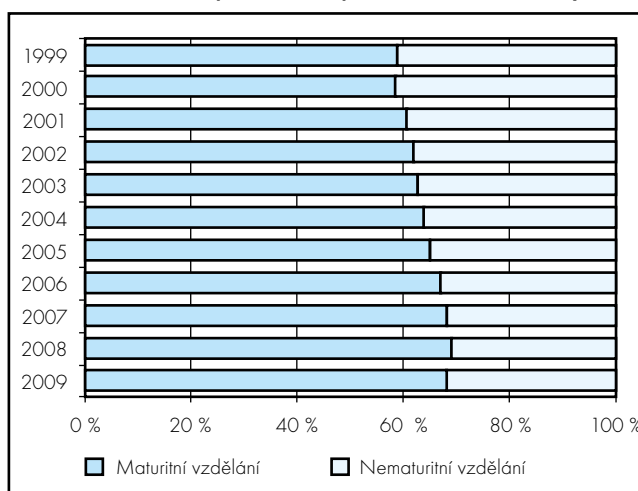
Podíl žáků přijímaných do oborů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou zahrnujících odborný výcvik (dříve studijní obory SOU) postupně rostl od hodnot kolem 5,5 % v 90. letech až k hodnotě 7,7 % v roce 2008. V roce 2009 poprvé poklesl, a to na 7,4 %. Žáci v rámci této přípravy absolvují i odborný výcvik, prakticky ve stejném rozsahu jako ve tříletých oborech poskytujících výuční list, a jsou připraveni jako vysoce kvalifikovaní dělníci pro náročná povolání. Rostoucí náročnost mnoha dělnických profesí i povolání ve službách často vyžaduje vzdělání ukončené maturitou, o které se i žáci více zajímají.

Podíl žáků v oborech, které poskytují střední vzdělání bez maturitní zkoušky i bez výučního listu, je minimální a v posledních letech jej tvoří hlavně žáci praktické školy. Do roku 2004 sem byli zahrnovaní žáci, kteří se připravovali ve společném prvním ročníku (což představovalo téměř 30 % žáků).

Celkový pohled na vývoj podílů žáků přijímaných do oborů středního vzdělání v denní formě po ukončení povinné školní docházky vedoucích/nevedoucích k získání maturitní zkoušky poskytuje obrázek 2.1. Z obrázku je zřejmé, že od roku 2001, kdy podíl maturantů dosahoval asi 60 %, jejich podíl narostl o 9 p.b. Ve školním roce 2009/10 došlo po dlouhé době k obratu a podíl žáků v maturitních oborech se snížil. Podíl žáků v oborech bez maturity oproti tomu narostl na 31 %.

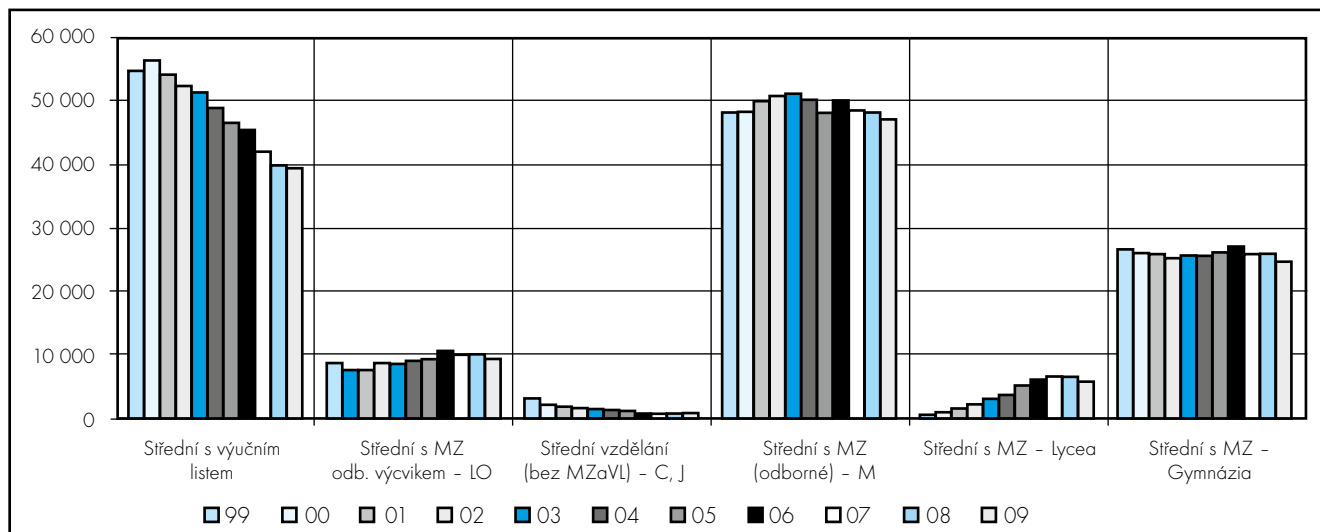
Do počtu žáků jsou zahrnuti i žáci dříve přijímaní do speciálních škol, nyní v evidenci uváděni jako žáci se zdravotním postižením. Jejich počet představuje necelých 5 % žáků vstupujících do středního vzdělávání po základní škole (tj. 5 743 žáků v roce 2009/10); z nich 4 580 vstupuje do

Obrázek 2.1: Vývoj podílů žáků vstupujících do oborů středního vzdělání vedoucích/nevedoucích k získání maturitní zkoušky v denní formě po ukončení povinné školní docházky

2. Vzdělanostní a oborová struktura nově přijímaných žáků

Obrázek 2.2: Vývoj počtů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně), vč. žáků neveřejných škol a žáků se zdravotním postižením – denní forma

oborů umožňujících dosáhnout výučního listu (hlavně do oborů gastronomických, zemědělských a stavebních), 766 do základní odborné přípravy v praktické škole a téměř 300 do oborů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou.

Ve všech údajích a propočtech jsou **zahrnuti i žáci a studenti přijímaní ke studiu v neveřejných školách**. Jejich počet v denní formě v oborech pro žáky po základním vzdělání je **15 042, což představuje 11,8 % přijímaných**. V oborech odborného vzdělávání je 13 199 nově přijatých, v oborech poskytujících výuční list to je 3 902 žáků (9,8 %), ve studijních oborech SOU 1283 žáků (13,6 %) a ve studijních oborech poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou odborného charakteru 7 934 nových žáků (15 %) – procenta jsou určována z počtu nově přijímaných v dané kategorii vzdělání.

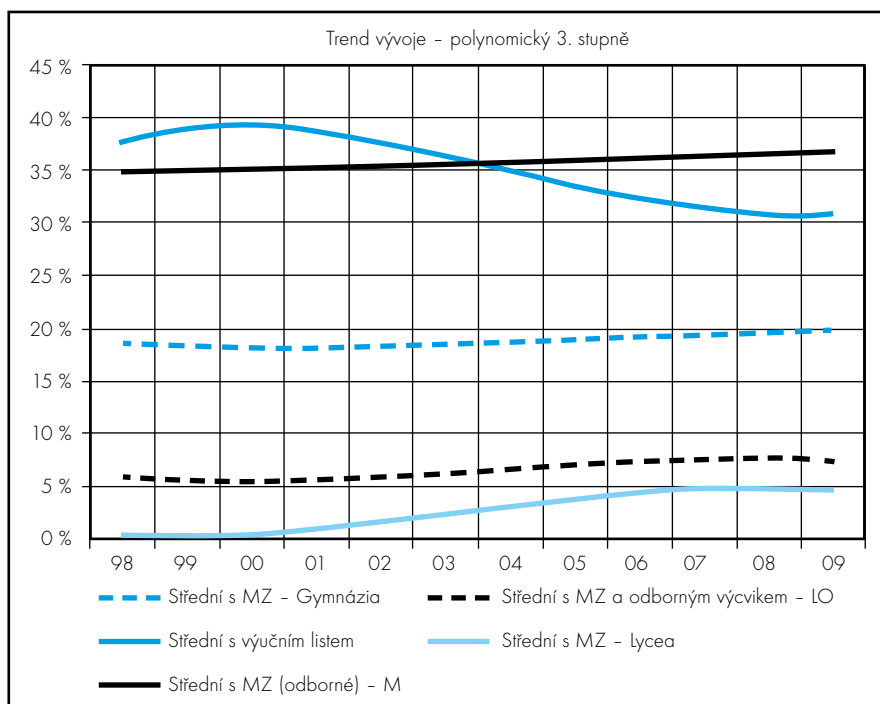
Není uveden přehled o **jiných formách vzdělávání** (studiu při zaměstnání), počet žáků v něm byl poměrně stabilní s mírným nárůstem – o desetiny procent – do roku 2004/05. Od roku 2005/06 dochází k poklesu počtu přijímaných do jiných forem, ve školním roce 2009/10 je podíl žáků vstupujících do jiných forem vzdělávání v oborech poskytujících výuční list (H) 1,1 %, v maturitních oborech odborného vzdělávání (M) 4,6 %, v maturitních oborech s odborným výcvikem (LO) 0,5 % počtu žáků denního vzdělávání. Podíl gymnazistů studujících v jiné než denní formě činí 0,9 %. Podíl dospělých vstupujících do jiných forem vzdělávání v klasických oborech vzdělávání se snižuje, protože roste počet těch, kteří raději využijí možnosti zkráceného studia (viz dále).

Údaje o studujících v jiných formách studia u nástaveb a vyšších odborných škol jsou uvedeny dále, protože jejich podíl je výrazně vyšší.

Vývoj počtů žáků vstupujících či přesněji nově přijímaných do jednotlivých kategorií vzdělávání v denní formě přibližují následující obrázky. Obrázek 2.2 znázorňuje vývoj počtů žáků vstupujících do středního vzdělávání (jsou zde zahrnuti žáci 1. ročníků středních škol a věkově odpovídajících ročníků víceletých gymnázií v absolutních počtech). Obrázek 2.3 znázorňuje trend vývoje v uvedených kategoriích vzdělání.

K výraznějšímu vývoji dochází i ve struktuře žáků, kteří

Obrázek 2.3: Trend vývoje podílů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně)

se připravují v oborech navazujících na dříve uvedené kategorie středního vzdělávání, tj. v **nástavbovém a vyšším odborném vzdělávání**. Protože tyto kategorie vzdělávání nejsou ve vzájemné přímé vazbě, je na dalším obrázku (obr. 2.4) vyjádřen vývoj **pouze v počtech žáků a studentů** nově přijatých do 1. ročníků nástavbového a vyššího odborného studia.

Výrazné **změny v počtech přijímaných žáků vykazovalo nástavbové studium**. Zatímco v roce 1989 v denní formě toto studium neexistovalo, po roce 1993 začal nárůst a v roce 1996 téměř polovina vyučených ihned po vyučení pokračovala ve vzdělávání v tomto studiu v denní formě. Tento vysoký podíl byl ovlivněn tím, že v roce 1996 nepřicházeli téměř žádní žáci ze základních škol a zájemem vyučujících SOU se tedy stalo získání co nejvyššího počtu absolventů k pokračování v tomto nástavbovém studiu, které obvykle probíhalo v jejich škole.

Po roce 1997 byl počet žáků přijímaných do nástavbového studia administrativně omezován, proto došlo k jeho poklesu. (Propad v roce 1999 byl ale důsledkem prodloužení základní školy v roce 1996). Následné uvolnění přineslo zvýšení počtu přijímaných žáků, do denního studia bylo ve školním roce 2003/04 nově přijato téměř 12 tisíc žáků, což představovalo maximum. Od tohoto roku se počet přijímaných do denního studia nástaveb s mírným kolísáním postupně snižuje, v roce 2009/10 bylo nově přijato asi 11,3 tisíce žáků, což představuje asi třetinu **všech vyučených v daném roce**. Skutečností ovšem je, že asi **třetina přijatých žáků toto studium nedokončí**.

Do **nástavbového studia** je přijímán v **jiných formách studia** velký počet žáků, téměř stejný jako počty přijímaných v denním studiu. Jde převážně o dálkovou formu, podíl neúspěšných je však vyšší než 50 %.

V zájmu společnosti je i rozvoj podnikatelských dovedností vyučených, k němuž dochází především v nástavbovém oboru Podnikání, do kterého vstupuje asi 60 % příja-

tých do nástavbových oborů. Tento vysoký podíl je však dán i tím, že v mnoha školách není v jednotlivých učebních oborech dostatek vyučených absolventů, aby bylo možné sestavit třídu v profesně navazujícím nástavbovém oboru.

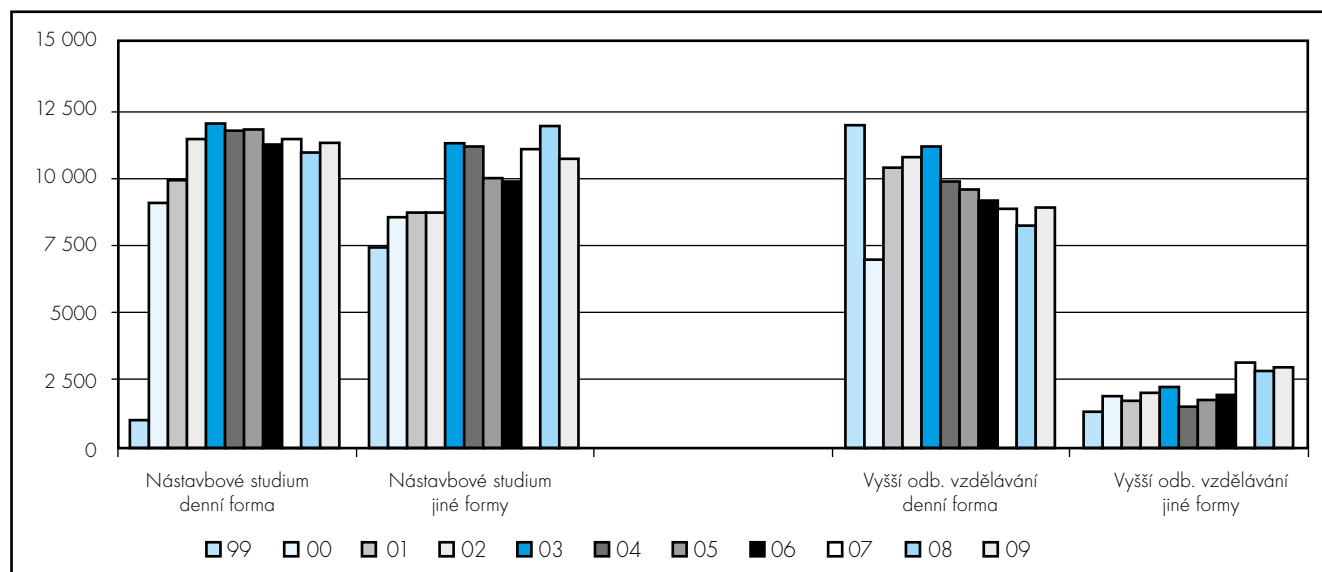
Vyšší odborné vzdělávání vykazovalo výrazný rozvoj po roce 1995, kdy naposledy proběhlo přijímací řízení do pomaturitního studia. Počet žáků vstupujících do vyššího odborného vzdělávání v krátké době překonal počet vstupujících dříve do studia pomaturitního, v průběhu jsou zaznamenána dvě maxima v letech 1998 a 2003 (při sečtení denní i jiných forem). Pokles v roce 2000 byl způsoben nepatrným počtem maturantů vycházejících v tom roce. Od roku 1998 v denním studiu počet přijímaných (zájemců o studium) postupně klesá, jiné formy studia vykazují růstový trend. Ve školním roce 2008/09 bylo do denního studia přijato asi 8 200 studentů (10,6 % maturantů), do jiných forem bylo přijato asi 2 800 studentů. Ve školním roce 2009/10 došlo po několika letech poklesu k obratu a počet přijatých narostl – v denní formě na téměř 8 900, v jiných formách na 3 000 studentů.

Vznik vyššího studia výrazně přispěl k rozvoji vzdělávání na úrovni odpovídající terciárnímu vzdělávání v době, kdy vysoké školství nereagovalo na potřebu vytvoření bakalářské formy vzdělávání a navíc byla málo uspokojována poptávka po vysokoškolském studiu. Míra zájmu přímo o tento typ studia i spokojenost se studijní volbou je přitom poměrně rozdílná podle oborového zaměření. Zatímco humanitně orientované obory představují často náhradní variantu při nepřijetí na vysokou školu, technické i ekonomické obory jsou kvalitní přípravou s vysokým podílem praxe v reálných pracovních podmínkách.

2.1.1 Vývoj vzdělanostní struktury žáků ve středním a vyšším odborném vzdělávání podle krajů

Údaje o vývoji struktury nově přijímaných žáků a studentů ve středním a vyšším vzdělávání jsou velice zajímavé z pohledu krajského členění, protože přenesení pravomocí na kraje

Obrázek 2.4: Vývoj počtů žáků a studentů vstupujících do 1. ročníků nástavbového a vyššího odborného vzdělávání

2. Vzdělanostní a oborová struktura nově přijímaných žáků

Tabulka 2.1: Podíly žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně)

Kraj	Gymnázium	Obory vzděl. kat. M, J a C (SOŠ)			Obory vzděl. kat. H+E a L0			Celkem	z toho s matur.
		s matur.	bez mat.	celk.	s výu.listem	s matur.	Celkem		
Hl. m. Praha	26,8%	46,2%	1,2%	47,4%	18,8%	7,0%	25,8%	100%	79,9%
Středočeský kraj	19,9%	39,6%	0,9%	40,5%	34,1%	5,5%	39,6%	100%	65,0%
Jihočeský kraj	19,7%	41,0%	0,7%	41,6%	32,3%	6,4%	38,6%	100%	67,1%
Plzeňský kraj	17,2%	41,5%	0,9%	42,4%	32,5%	8,0%	40,5%	100%	66,7%
Karlovarský kraj	15,9%	39,0%	0,4%	39,5%	39,8%	4,8%	44,6%	100%	59,8%
Ústecký kraj	15,2%	41,7%	1,3%	43,0%	35,8%	6,0%	41,8%	100%	62,9%
Liberecký kraj	17,1%	40,6%	0,6%	41,2%	36,6%	5,1%	41,7%	100%	62,8%
Královéhradecký k.	19,2%	42,0%	1,2%	43,2%	31,9%	5,6%	37,5%	100%	66,9%
Pardubický kraj	18,9%	41,1%	0,6%	41,6%	32,0%	7,4%	39,5%	100%	67,4%
Vysočina	18,8%	41,2%	1,1%	42,2%	32,3%	6,7%	39,0%	100%	66,6%
Jihomoravský kraj	22,0%	39,1%	0,9%	39,9%	30,8%	7,3%	38,0%	100%	68,4%
Olomoucký kraj	21,3%	37,1%	0,6%	37,8%	32,5%	8,4%	40,9%	100%	66,8%
Zlínský kraj	21,9%	39,3%	0,3%	39,7%	29,3%	9,1%	38,5%	100%	70,3%
Moravskoslezský k.	19,3%	39,0%	0,9%	39,9%	31,7%	9,1%	40,8%	100%	67,4%
Česká republika	20,2%	40,8%	0,9%	41,7%	31,0%	7,1%	38,1%	100%	68,1%

Tabulka 2.2: Počty žáků nově přijatých do 1. ročníků nástavbového studia pro absolventy 3letých učebních oborů

	šk. r. 2005/06		šk. r. 2006/07		šk. r. 2007/08		šk. r. 2008/09		šk. r. 2009/2010		Meziroční nárůst		Podíl z vyuč.
	denní	JFV	denní	JFV	denní	JFV	denní	JFV	denní	JFV	08/07	09/08	
Hl. m. Praha	1533	1433	1372	1548	1361	1612	1231	1500	1139	1462	-9,6%	-7,5%	45,1%
Středočeský kraj	1128	935	1175	808	1221	879	1148	1179	1106	983	-6,0%	-3,7%	37,4%
Jihočeský kraj	753	766	780	845	787	852	730	839	731	760	-7,2%	0,1%	32,9%
Plzeňský kraj	726	559	700	466	681	461	710	625	684	586	4,3%	-3,7%	41,1%
Karlovarský kraj	345	314	358	281	335	375	220	398	249	359	-34,3%	13,2%	24,1%
Ústecký kraj	972	934	964	861	931	1028	900	1123	827	1039	-3,3%	-8,1%	33,0%
Liberecký kraj	536	522	390	344	324	602	363	576	480	523	12,0%	32,2%	33,8%
Královéhradecký kraj	377	451	407	546	568	532	555	536	650	443	-2,3%	17,1%	34,2%
Pardubický kraj	314	307	329	328	353	359	294	436	311	249	-16,7%	5,8%	18,8%
Vysočina	536	538	529	485	532	574	563	553	646	597	5,8%	14,7%	36,7%
Jihomoravský kraj	1370	1132	1339	1035	1261	1012	1194	1114	1208	909	-5,3%	1,2%	34,5%
Olomoucký kraj	1008	452	859	499	996	684	974	708	1127	577	-2,2%	15,7%	53,4%
Zlínský kraj	796	414	750	457	777	612	767	611	748	521	-1,3%	-2,5%	38,5%
Moravskoslezský kraj	1314	1166	1222	1333	1279	1423	1259	1623	1381	1678	-1,6%	9,7%	36,0%
Česká republika	11708	9923	11174	9836	11406	11005	10908	11821	11287	10686	-4,4%	3,5%	36,4%

Tabulka 2.3: Počty žáků nově přijatých do 1. ročníků vyššího odborného vzdělávání (bez konzervatoří)

	šk. r. 2005/06		šk. r. 2006/07		šk. r. 2007/08		šk. r. 2008/09		šk. r. 2009/2010		Meziroční nárůst		Podíl z matur.
	denní	JFV	denní	JFV	denní	JFV	denní	JFV	denní	JFV	08/07	09/08	
Hl. m. Praha	2076	466	2057	522	2076	842	1875	705	1899	703	-9,7%	1,3%	17,6%
Středočeský kraj	713	179	666	349	567	437	684	511	759	529	20,6%	11,0%	11,8%
Jihočeský kraj	958	122	905	127	911	300	707	178	715	195	-22,4%	1,1%	14,4%
Plzeňský kraj	418	89	417	107	377	141	391	117	524	118	3,7%	34,0%	14,6%
Karlovarský kraj	114	20	99	0	111	69	140	0	179	57	26,1%	27,9%	9,9%
Ústecký kraj	555	43	510	77	522	137	590	184	657	315	13,0%	11,4%	12,3%
Liberecký kraj	300	0	275	30	289	24	242	26	178	0	-16,3%	-26,4%	6,6%
Královéhradecký kraj	446	26	357	0	394	60	356	0	397	42	-9,6%	11,5%	9,8%
Pardubický kraj	571	91	566	124	518	184	348	140	469	141	-32,8%	34,8%	12,5%
Vysočina	549	72	468	106	455	139	441	163	467	130	-3,1%	5,9%	11,8%
Jihomoravský kraj	1101	259	1127	192	1002	283	1005	287	1101	304	0,3%	9,6%	12,0%
Olomoucký kraj	516	59	417	60	381	123	416	103	412	93	9,2%	-1,0%	8,7%
Zlínský kraj	500	89	455	76	453	124	392	96	459	74	-13,5%	17,1%	8,7%
Moravskoslezský kraj	738	271	784	179	730	326	604	302	648	305	-17,3%	7,3%	6,5%
Česká republika	9555	1786	9103	1949	8786	3189	8191	2812	8864	3006	-6,8%	8,2%	11,6%

mohlo vést k rozdílnému vývoji proporcí v jednotlivých druzích vzdělávání.

Vzhledem k velkému rozsahu údajů zde uvádíme pouze základní data o počtech a podílech žáků vstupujících do prvních ročníků. Podrobnější údaje o struktuře přijímaných žáků a absolventů v krajích podle kategorií vzdělání a skupin oborů vzdělání lze získat na www.nuov.cz v rubrice „Kraje a vzdělávání“.

Do oborů poskytujících střední **vzdělání s výučním listem** byl přijat největší podíl žáků v Libereckém a Karlovarském kraji, nejmenší ve Zlínském (kde je to ale kompenzováno vysokým podílem přijímaných do oborů s vyučením a maturitou) a Jihomoravském kraji. V roce 2009/2010 došlo po dlouhé době k nárůstu podílu žáků v oborech poskytujících výuční list, ke snížení došlo pouze v Ústeckém kraji. Největší nárůst byl v Moravskoslezském kraji a kraji Vysočina.

Do **oborů kategorie LO** (vyučení s maturitou) byl přijat výrazně největší podíl žáků ve Zlínském a dále (i když podstatně nižší) v Moravskoslezském kraji, nejmenší podíl pak v krajích Libereckém a Středočeském. Trvale výrazně vyšší podíl byl a je v moravských krajích, v posledních dvou letech tuto situaci narušil nárůst, ke kterému došlo v Plzeňském kraji. Celkově byl zaznamenán pokles podílu žáků, nejvíce v Jihočeském kraji, výjimečně se objevuje ve 4 krajích nárůst.

Podíl nově přijímaných do 4letých **gymnázií** (a pokračujících ve víceletých gymnáziích v ročníku odpovídajícímu 1. ročníku 4letých gymnázií) v roce 2009/2010 mírně poklesl. Největší podíl je stále v Jihomoravském a Olomouckém kraji, nejmenší v Ústeckém a Karlovarském. Nejvýraznější pokles vykazují kraje Pardubický a Plzeňský.

V **maturitních oborech kategorie M** byl největší podíl nově přijatých žáků v krajích Královéhradeckém a Pardubickém, nejmenší v Olomouckém a Libereckém kraji. Podíl v této kategorii vykazuje po delší době stabilního růstu pokles, největší pokles byl v kraji Moravskoslezském, poloviční pak v kraji Královéhradeckém. K nejvyššímu nárůstu došlo v Jihočeském a Ústeckém kraji.

V celkovém pohledu je trvale přijímán do maturitních oborů nejvyšší podíl žáků ve Zlínském a Moravskoslezském kraji, nejnižší v Libereckém a Karlovarském kraji. Připomínáme, že neporovnáváme s Prahou, kde je podíl přijímaných do maturitních oborů nejvyšší.

Údaje o počtech žáků **nově přijatých do 1. ročníků nástavbového studia** v jednotlivých krajích obsahuje **tabulka 2.2**, do **vyššího odborného studia** **tabulka 2.3**. V obou tabulkách jsou uvedeny i hodnoty jiných forem vzdělávání (pod označením JFV). Pro srovnávání jsou uvedeny hodnoty nárůstů mezi šk. r. 2007/08 a 2008/09 (sloupec „08/07“) a šk. r. 2008/09 a 2009/10 (sloupec „09/08“), ale jen v denním studiu.

V průměru přechází do denního studia nástavby 36,4 % vyučených, nejvíce vedle Prahy v krajích Olomouckém a Plzeňském. Vysoké podíly jsou i ve Zlínském a Středočeském kraji. Nízký podíl přecházejících do nástavby je zřejmý v Pardubickém (18,8 % – jediný případ, kdy tento podíl nedosahuje 20 %) a Karlovarském kraji (24,1 %), i když v obou došlo k nárůstu proti minulému roku.

V **oborech VOŠ** došlo po mnoha letech postupného poklesu k nárůstu nově přijatých i za situace vzrůstající nabídky bakalářského studia na vysokých školách. Podíl maturantů vstupujících do oborů VOŠ činí 11,6 %. Nejvyšší je tento podíl v Praze, v Plzeňském a Jihočeském kraji, nejnižší v Moravskoslezském a Libereckém kraji.

2.2 Vývoj oborové struktury žáků ve středním a vyšším odborném vzdělávání

Na obrázcích a v tabulkách tištěných v přílohách uvádíme počty žáků nově vstupujících do prvních ročníků v jednotlivých kategoriích vzdělání v letech 2004/05 až 2009/10 v členění podle skupin oborů vzdělání.

Je nutno upozornit na skutečnost, že s náběhem kurikulární reformy dochází k některým změnám v soustavě oborů, které způsobují **výrazné rozdíly v časových řadách. Nejvýraznější změnou, jež se projevuje zdánlivě nárůstem počtu žáků přijatých do skupiny 63 Ekonomika a administrativa v maturitní úrovni, je sloučení všech dřívějších oborů skupiny 64 Podnikání v oborech, odvětví a jejich začlenění do oboru 63-41-M/01 Ekonomika a podnikání. Dále došlo k převedení oborů připravujících IT odborníky do skupiny 18 Informatické obory, což se odráží i ve výrazném snížení počtu žáků přijímaných do skupiny 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika.**

V **oborech středního vzdělávání s výučním listem** po mnoha letech mírného poklesu počtů i podílů žáků došlo k nárůstu jejich podílu – v roce 2008 byl podíl 30,26 %, v roce 2009 však narostl na 31,09 % z těch, kteří jsou nově přijatí ze základního vzdělávání (v absolutních číslech jde vzhledem k poklesu populace o snížení počtu o 129 žáků).

Ve značně sledované skupině **Stavebnictví** došlo k nárůstu z 4 177 žáků v roce 2008/09 na 4 768 v roce 2009/10, tedy téměř o 600 žáků – podíl z počtu přijímaných do učebních oborů narostl z 10,5 % na 12 %.

Naproti tomu ve skupině **Strojírenství**, po jednoznačném růstovém trendu v minulých letech, došlo k poklesu o téměř 1 000 žáků, tedy z podílu 21,7 % na 19,3 %. I přes tento meziroční pokles je v posledních pěti letech ve skupině **Strojírenství** nárůst 2,7 p.b. nově přijatých žáků, což představuje vůbec největší nárůst v učebních oborech. Současný pokles je zřejmým odrazem hospodářské krize, která již v roce 2008 znamenala značné propouštění jednak ve sklářství, ale hlavně ve strojírenských firmách, což se nepříznivě odrazilo v zájmu o tyto obory.

Významný nárůst vykazuje ještě skupina **Osobní a provozní služby** (0,7 p.b.), což představuje v největší míře zvýšení počtu přijatých do oboru **Kadeřník**, tento nárůst je i v dlouhodobém pohledu posledních šesti let (2,6 p.b.).

Dlouhodobým poklesem byly minimalizovány počty přijímaných do skupin **Textilní výroba a oděvnictví** (současný podíl 0,5 %), **Koželářská a obuvnická výroba a zpracování plastů** (současný podíl 0,1 %) a **Technická chemie a chemie silikátů** (kam patří i sklářské obory – současný podíl 0,1 %). Tento vývoj v podstatě odpovídá potřebám trhu práce, u chemických oborů pak skutečnosti, že tříletý učební obor již není dostatečnou přípravou pro činnosti v těchto výrobcích.

2. Vzdělanostní a oborová struktura nově přijímaných žáků

V dlouhodobém pohledu dále došlo k výraznému poklesu o 1,6 p.b. v oborech skupiny Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (což koresponduje s vývojem počtu těchto pracovníků v zaměstnáních v celé EU) a o 1,2 p.b. v oborech skupiny Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (ta zaznamenala v devadesátých letech nebývalý nárůst). Dlouhodobý pokles je zaznamenán i u oborů skupiny Obchod (o 1,6 p.b.), naopak nárůst u skupiny Gastronomie, hotelnictví a turismus (o 1,3 p.b.).

V **maturitních oborech kategorie M** došlo oproti minulému roku k poklesu o téměř 1 200 žáků. Nejpočetnější v této kategorii je stále skupina **Ekonomika a administrativa**, která si udržovala podíl přijímaných žáků kolem 20 %, v průběhu sledovaných let však došlo k poklesu o 2,1 p.b. (tj. o téměř 1 000 žáků). V tomto roce byl sice zaznamenán nárůst o téměř 2 000 žáků, ten je ale zdánlivý a vznikl přesunem oborů ze skupiny Podnikání v oborech a odvětví, kde jich z 2 762 žáků v minulém roce zůstalo v letošním jen 19. Pokud příslušné hodnoty sečteme, je zřejmé, že v obou skupinách (63 a 64) došlo k poklesu z 13 116 žáků na 12 054, tj. o 1 062 žáků (1,1 p.b.).

Také významný pokles o 1 700 žáků ve skupině **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** je dán přesunem oborů zaměřených na IT (více než 2 000 žáků) do skupiny Informatické obory. Po sečtení počtu žáků v obou skupinách je zřejmé, že jde pouze o nepatrný pokles jejich celkového počtu, tj. asi o 250 žáků.

K největšímu poklesu v dlouhodobém pohledu došlo u oborů skupiny **Zdravotnictví** (v průběhu šesti let z 4 800 na 3 200 žáků přijímaných do 1. ročníků), jde zřejmě o vliv změn v požadavcích na vzdělání zdravotnických pracovníků.

O téměř 700 žáků poklesl počet přijatých do oborů Lycea, přitom ve víceletém pohledu vykazovala odpovídající skupina Obecně odborná příprava největší nárůst (4 p.b.).

V **maturitních oborech kategorie L0** (střední vzdělávání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem) došlo v posledním roce k poklesu počtu přijatých o 742 žáků, takže se jejich počet po několika letech opět ocitl pod 10 tisíci.

Také v této skupině se projevil posun způsobený změnami v soustavě oborů, jde zejména o dlouhodobější postupný přesun žáků do oboru Autotronik. Zde v průběhu pěti let došlo k nárůstu z 258 na 1 400 žáků, stejný pokles pak vykazuje skupina Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, odkud se přesun udál.

Meziroční pokles o 2,2 p.b. zaznamenala skupina oborů Strojírenství a strojírenská výroba, v pětiletém období je však její nárůst 2,6 p.b.

Největší nárůst v posledním roce byl ve skupině Gastronomie, hotelnictví a turismus (2,9 p.b.), skupina ale stále nedosáhla jednoho tisíce žáků. Další významný nárůst nastal ve skupině Speciální a interdisciplinární technické obory (1,8 p.b.), což způsobuje nárůst počtu nově přijatých do oboru Mechanik instalatérských a elektrotechnických zařízení.

Vývoj souhrnu počtu žáků přijatých v těchto kategoriích (E+H+L0+M), do kterých vstupují žáci ze základního vzdělávání, ukazuje i to, že poklesy a nárůsty v různých kategoriích se vyrovnávají a nejsou tak výrazné.

Ponecháme-li stranou změny, k nimž došlo vlivem změn v soustavě oborů (skupiny Ekonomika a administrativa – Podnikání v oborech, odvětví a Informatické obory i Speciální a interdisciplinární technické obory, které ubraly žáky ze skupiny Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika), je zde v meziročním srovnání významný pouze nárůst počtů žáků připravovaných ve skupinách Stavebnictví, geodézie a kartografie (0,7 p.b.) a Gastronomie, hotelnictví a turismus (0,7 p.b.), významný pokles je ve skupině Strojírenství a strojírenská výroba (1,6 p.b.).

V dlouhodobém pohledu pěti let si skupina Strojírenství a strojírenská výroba udržela nárůst, i když pouze o 0,2 p.b. V průběhu pěti let byl největší nárůst ve skupinách Obecně odborná příprava (Lycea – 2,3 %), Gastronomie, hotelnictví a turismus (1,3 p.b.) a Osobní a provozní služby (1 p.b.). Největší pokles vykazují skupiny Textilní výroba a oděvnictví (1,5 p.b.), Obchod (1,3 p.b.) a Zdravotnictví (1 p.b.).

Všechny dlouhodobé údaje se vztahují k rozdílu mezi roky 2004/05 a 2009/10. V absolutních počtech došlo v tomto období k poklesu nově přijímaných ze základní školy či prvního stupně víceletých gymnázií do odborného vzdělávání téměř o 11,5 tisíce (z 139 262 na 127 806).

V **nástavbovém vzdělávání** je zřejmý stálý nárůst v nejpočetnější skupině Podnikání v oborech. Velký podíl této skupiny (7 000 žáků, 62 %) je ovlivněn zejména tím, že při velké rozptýlenosti výuky učebních oborů na mnoha školách je to často jediná možnost, jak vytvořit dostatečně velkou třídu ze zájemců o nástavbové studium z různých oborů. Výhodou je ovšem i příprava vyučených k budoucímu podnikání a zvýšení jejich vzdělanostní úrovně.

Ve **vyšším odborném vzdělávání** po několika letech poklesu došlo k nárůstu počtu žáků o 650, zejména ve skupinách Pedagogika, učitelství a sociální péče (1,5 p.b.) a Publicistika, knihovnictví a informatika (0,5 p.b. při pouhých 230 žácích), k největšímu poklesu pak ve skupině Gastronomie, hotelnictví a turismus (1,3 p.b.) a Umění a užité umění (1,3 p.b.).

2.3 Vývoj vzdělávací nabídky středních škol

Již od začátku 90. let provází střední odborné školství řada strukturálních změn. Důvodů existuje hned několik – obecným indikátorem změn se však stala hospodářská, sociální a politická transformace v České republice po roce 1989. Politicko-právní změny se odrazily v decentralizaci řízení a rozhodování středních škol. Proměny hodnot ve společnosti zase přispěly k demografickým změnám, které v minulosti ovlivnily a v současnosti postihují školství. V neposlední řadě také dlouhodobě probíhaly strukturální změny ekonomiky a jejích odvětví, což se nutně muselo odrazit v odborném školství, které je silně spjato s potřebami trhu práce a s technologickým zázemím podniků jako zaměstnavatelů.

Všechny tyto i jiné změny se postupně odrážejí ve struktuře realizované nabídky vzdělání středních škol. Tu představují střední školy a vyučované obory vzdělání. Následující text má za cíl zachytit a popsat právě tyto strukturální změny v období let 1998–2009.

Také v současnosti všechny reformy a změny ve středním odborném školství směřují k nastavení co nejoptimálnější

soustavy středních škol z pohledu nabízené a realizované vzdělávací nabídky tak, aby odpovídala potřebám a hlavně požadavkům trhu práce v regionálním i celostátním měřítku. Takové změny přinesla v roce 2005 v oblasti regionálního školství kurikulární reforma, která se ve středním odborném školství projevila naplno v roce 2009 a bude dotažena do konce v roce 2012. Tato kapitola tak postihuje stav realizované vzdělávací nabídky těsně před spuštěním 1. etapy přechodu na výuku podle rámcových a školních vzdělávacích programů. Další změny přijdou v nejbližší době také v souvislosti s výrazným propadem počtu osob v generaci 15letých.

Předmětem této kapitoly jsou informace o vývoji realizovaného středoškolského vzdělávání z pohledu změn struktury vzdělávacích cest. Realizovaná nabídka představuje výsledek přímého i nepřímého protnutí hned několika množin – vzdělávací nabídky středních škol, podmínek a požadavků trhu práce, představ zřizovatele, ale hlavně objemu uchazečů a jejich zájmu o daný stupeň či o odborné zaměření vzdělání.

Popis vývoje realizované vzdělávací nabídky ve školních rocích 1998/99, 2003/04 a 2008/09 je v této kapitole rozdělen do dvou hlavních tematických okruhů:

- První okruh mapuje kvantitativní změny sítě středních škol, které souvisejí hlavně s procesem optimalizace a se snahou o vysoké využití provozně-technické kapacity škol.
- Druhé téma představuje proměny realizované soustavy oborů vzdělání v čase, převážně její velikosti a struktury.

2.3.1 Vývoj soustavy středních škol

Spektrum vzdělávací nabídky středních škol i její realizace samozřejmě velice úzce souvisí s aktuální sítí středních škol. V této oblasti prošlo střední školství od roku 1990 řadou strukturálních změn, často velmi rozsáhlých. Krátce po revoluci vstoupily do středního vzdělávání soukromé a církevní školy a spolu s tím došlo také k zavedení právní subjektivity středních škol a jejich transformaci na příspěvkové organizace. Decentralizaci správy středního školství pak v roce 2001 dovršil přechod „státních“ škol do působnosti krajů.

Zmíněné změny se v podstatě netýkaly sítě středních škol, ale pouze jejich organizace, správy a řízení. Významnější zásah v podobě kvantitativních změn nastal v důsledku klesající demografické křivky populace vstupující do středních škol. Zatímco na počátku 90. let čítala generace 15letých více než 170 tisíc (v roce 1990 dokonce více než 180 tisíc) jedinců, v roce 1998 vykázal Český statistický úřad k 31.12. jen 134,6 tisíc osob ve věku 15 let a jejich počet stále klesal. V roce 2008 již počet 15letých osob dosáhl pouze 121,5 tisíc.

To bylo nejpodstatnějším důvodem optimalizace sítě středních škol, kterou začalo MŠMT uskutečňovat v roce 1997.¹⁾ Řada škol byla zrušena, sloučena, či právně přiřazena k jiným školám. Hlavní snahou těchto kroků bylo přizpůsobit kapacitu a strukturu středních škol aktuálním tendencím populačního vývoje, avšak s ohledem na potřeby

regionů a účelnost sítě středních škol. Po roce 2000 navíc 95 % veřejných středních škol přešlo do zřizovatelské pravomoci krajů, čímž proces optimalizace získal regionální charakter.

V současnosti stojí střední školství před dalším otřesem v podobě velmi málo početných ročníků. Mezi lety 2008 a 2011 klesne počet 15letých osob o dalších 25 % (na 91,4 tisíc). Po mírném kolísání by měl počet osob ve věku 15 let opět přesáhnout stotisícovou hranici až v roce 2020, ovšem pouze krátkodobě.

V roce 1990 získaly střední školy právní subjektivitu a do středního vzdělávání byl umožněn vstup také nestátním subjektům – konkrétně církvi a soukromníkům. Do roku 1998 dosáhl podíl nestátních středních škol 24 %, přitom 22 % připadalo na soukromé střední školy a pouze 2 % na školy církevní. V průběhu dalších 10 let se uvedené poměry nijak výrazně nezměnily, k nárůstu podílu soukromých i církevních škol pak došlo až vlivem výraznějšího poklesu počtu veřejných středních škol.

Tabulka 2.4: Struktura středních škol podle zřizovatele ve školních rocích 1998/99, 2003/04 a 2008/09

Zřizovatel střední školy	Podíl středních škol		
	1998	2003	2008
Veřejné střední školy	75,9%	77,7%	74,3%
Soukromé střední školy	22,1%	20,0%	23,1%
Církevní střední školy	2,0%	2,4%	2,6%
Celkem	100,0%	100,0%	100,0%

Počet veřejných škol se během deseti let snížil o 19 % na hodnotu 1080 škol v roce 2008, to znamená, že od roku 1998 téměř každá pátá střední škola byla zasažena optimalizačními snahami, ať již zrušením nebo sloučením s jinou školou.

Počet soukromých škol v uplynulém desetiletí výrazně kolísal, napřed mezi lety 1998 a 2003 poklesl také o 19 % (na 312 SŠ), avšak do roku 2008 se opět zvýšil na 336 SŠ. V tomto případě se však nejedná o důsledek optimalizace sítě středních škol, ale o regulaci na „trhu“ středních škol a jejich vzdělávací nabídky.

Tabulka 2.5: Počet středních škol a jejich průměrná velikost ve šk. rocích 1998/99, 2003/04 a 2008/09

Zřizovatel SŠ	Počet středních škol			Změna 1998–2008	Průměrný počet žáků na SŠ			Změna 1998–2008
	1998	2003	2008		1998	2003	2008	
Veřejné SŠ	1335	1213	1080	-19,10%	328,7	408,9	443,8	35,00%
Soukromé SŠ	389	312	336	-13,60%	159,5	241,6	235,1	47,40%
Církevní SŠ	36	37	38	5,60%	182,5	238,3	250,8	37,50%
Celkem	1760	1562	1454	-17,40%	288,3	371,4	390,6	35,50%

Poznámka: Střední škola je chápána jako subjekt s pouze jedním ředitelstvím, vyučující ale spoň jeden obor, který vede k dosažení středního vzdělání, vč. oboru konzervatoří, i když v letech 1998/99 a 2003/04 byly v síti škol, předškolních a školských zařízení uváděny jako dvě součásti (např. SOŠ a SOU).

Církevní školy představují jen malý zlomek z celkového počtu středních škol a jejich počet je velice stabilní – mezi lety 1998 až 2008 se zvýšil počet církevních středních škol jen nepatrně z 36 na 38.

¹⁾ Viz Program optimalizace sítě středních a vyšších odborných škol a školských zařízení. MŠMT. 1997.

2. Vzdělanostní a oborová struktura nově přijímaných žáků

Protipólem ke snižování počtu škol a počtu osob v populačních ročnících je zvyšování průměrného počtu žáků na školu. Zatímco v roce 1998 navštěvovalo střední školu v průměru 288 žáků, v roce 2008 již toto číslo vzrostlo na 390 žáků. Tato situace může být zčásti vysvětlena rozšiřováním víceletých gymnázií, a to hlavně v případě soukromých a církevních středních škol, u kterých se průměrný počet žáků zvýšil nejvíce.

Změny struktury středních škol v krajích

Pro síť středních škol je důležité také jejich územní rozmístění. Školy by měly mít přiměřeně velkou spádovost, aby středoškolské vzdělání bylo dostupné pro všechny skupiny obyvatelstva a navíc v dostatečné rozmanitosti. Na druhou stranu není potřeba, aby několik škol s podobnou strukturou středoškolských oborů duplicitně obsluhovalo daný region. I tato oblast se při optimalizačních krocích pečlivě posuzovala a prodiskutovala.

Při vyhodnocování pořadí krajů podle ukazatelů změn počtu středních škol a průměrného počtu žáků v nich, dosáhl Spearmanův korelační koeficient hodnoty 91,6, což svědčí o silné závislosti mezi nimi. Znamená to, že v krajích, kde se nejvíce zredukoval počet středních škol, také nejvíce vzrostl průměrný počet žáků na jednu střední školu a naopak.

V nejlidnatějších krajích – Moravskoslezský kraj, Praha, Středočeský a Jihomoravský kraj – bylo v roce 2008 evidováno také nejvíce středních škol, a to dohromady 44 % z celkového počtu v České republice. Přitom v Praze, v Moravskoslezském a Středočeském kraji ubylo během 10 let středních škol nejméně, mezi 10 a 13 %. Při srovnání ukazatele průměrného počtu žáků na střední školu však u těchto krajů najdeme velké rozdíly. Zatímco v Praze a ve Středočeském kraji připadalo ve školním roce 2008/09 na jednu střední školu méně než 365 žáků, v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji to bylo přes 435 žáků.

O více než 25 % klesl počet středních škol mezi školními roky 1998/99 a 2008/09 v kraji Vysočina a v Libereckém kraji, o 22 % a více pak ještě ve Zlínském, Jihomoravském a Karlovarském kraji. V případě změny průměrného počtu žáků na jednu střední školu dosahují maximálních hodnot (vyšších než 45 %) kraj Vysočina, liberecký a Zlínský kraj. Nejméně žáků na jednu střední školu ve školním roce 2008/09 vykazoval Středočeský (334 žáků) a Pardubický (346 žáků) kraj.

Struktura středních škol podle počtu žáků

Průměrný počet žáků na jednu školu a jeho změny během let odkrývají trend spojený s optimalizací, a to zvětšování velikosti středních škol podle počtu žáků. Stalo se tak navzdory snižujícímu se počtu dětí vycházejících ze základních škol. Hlavním důvodem bylo slučování dvou a více škol pod jedno ředitelství, tedy pod jednu střední školu. Nelze však pominout i vliv zvyšování podílu žáků v maturitních oborech, které jsou 4leté, a snižování podílu oborů poskytujících výuční list, které jsou většinou tříleté. Navíc u učebních oborů docházelo k minimalizaci oborů dvouletých.

Zmíněné změny v podrobnějším pohledu přibližuje i následující

tabulka zobrazující strukturu středních škol podle celkového počtu jejich žáků. Zatímco ve školním roce 1998/99 vyučovalo 300 žáků a méně přibližně 61 % středních škol, ve školním roce 2003/04 už tento podíl činil 44 % a v roce 2008/09 42 %. Největší redukce se dotýkala středních škol do 200 žáků, kde se jejich početnost snížila o 49 % ze 708 středních škol na 362. Jejich podíl mezi všemi středními školami klesl ze 40 % ve školním roce 1998/99 na 25 % ve školním roce 2008/09.

Tabulka 2.6: Počet středních škol podle velikosti ve školních rocích 1998/99, 2003/04 a 2008/09

Velikost SŠ	1998	2003	2008	Změna 1998–2008
100 a méně	354	170	183	-48,30%
101–200	354	202	179	-49,40%
201–300	363	319	242	-33,30%
301–400	257	297	256	-0,40%
401–500	159	195	194	22,00%
501 a více	273	379	400	46,50%
Celkem	1760	1562	1454	-17,40%

Na druhou stranu podíl středních škol s počtem žáků 400 a více se během let 1998–2008 zvýšil z 25 % na 41 %. Zasluhu na tom mělo především zvýšení počtu středních škol s více než 500 žáky, a to o téměř 47 % (z počtu 273 v roce 1998 na 400 v roce 2008).

Zajímavé se jeví porovnání struktury středních škol podle velikosti mezi veřejnými a soukromými školami. Soukromé střední školy jsou výrazně menší co do početnosti žáků – ve školním roce 2008/09 vyučovalo 63 % soukromých středních škol méně než 300 žáků, v případě veřejných středních škol se jednalo o 31 %. Přesto nelze přehlédnout, že se počet soukromých středních škol vyučujících mezi 301 až 450 žáky zvýšil mezi školními roky 1998/99 a 2008/09 o 103 % (z 30 na 61 škol), a s počtem žáků vyšším než 451 o 87 % (z 15 na 28 soukromých středních škol). Hlavní změny v početnosti soukromých středních škol podle velikosti přitom proběhly mezi lety 1998 a 2003.

Struktura středních škol z pohledu realizované kategorie vzdělání

Střední školy nejsou z pohledu realizované vzdělávací nabídky homogenní. Liší se samozřejmě strukturou vyučovaných oborů i kategorií vzdělání. Před rokem 2004 se podle tehdejšího školského zákona rozlišovaly v oblasti středního školství školy na učiliště, střední odborná učiliště, gymnázia, střední odborné školy a speciální školy, přitom konzervatoře se řadily mezi specifický typ středních odborných škol. Pro každý z těchto druhů škol byla stanovena soustava oborů, jež mohly školy nabízet a realizovat. V současnosti však toto členění neplatí a škola může realizovat jakýkoli obor vzdělání uveřejněný v aktuálním nařízení vlády o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, pokud je jí obor zapsán do školského rejstříku.

Tabulka 2.7. obsahuje údaje o počtu středních škol ve členění podle zřizovatele, které ve zvolených školních letech vyučovaly alespoň jeden obor v dané kategorii vzdělání. Jelikož

Tabulka 2.7: Počet středních škol vyučujících alespoň jeden obor dané kategorie vzdělání ve šk. rocích 1998/99, 2003/04 a 2008/09

Kategorie vzdělání	Celkem SŠ			Veřejné SŠ			Soukromé SŠ			Církevní SŠ		
	1998	2003	2008	1998	2003	2008	1998	2003	2008	1998	2003	2008
C+D+J	165	123	111	143	104	95	15	11	11	7	8	5
E+H	679	606	540	575	517	449	103	88	86	1	1	5
K	358	348	377	280	278	280	62	52	77	16	18	20
LO+M	1008	923	916	746	704	671	248	207	234	14	12	11
L5	592	476	443	457	361	314	134	114	128	1	1	1
Nk	17	17	18	13	14	13	3	2	3	1	1	2
Celkem SŠ	1760	1562	1454	1335	1213	1080	389	312	336	36	37	38

řada středních škol vyučuje obory několika kategorií vzdělání, součet škol v jednotlivých kategoriích přesahuje celkový počet středních škol v České republice.

Z údajů v tabulce je zřejmé, že alespoň jeden středoškolský obor vzdělání bez výučního listu a bez maturitní zkoušky (kategorie vzdělání C, D a J) vyučovalo ve školním roce 1998/99 ještě 165 středních škol, ve školním roce 2008/09 tento počet klesl na 111 středních škol. Tento rozdíl představuje snížení podílu středních škol vyučujících alespoň jeden obor středního vzdělání bez vyučení a bez maturity během tohoto období z 9,4 % na 7,6 % středních škol. Vyšší zastoupení středních škol vyučujících alespoň jeden obor z kategorie C+D+J lze vysledovat mezi církevními středními školami, z nichž více než 13 % realizuje některý obor zmíněných kategorií vzdělání. Ve školním roce 2003/04 tento podíl dokonce dosáhl více než 21 %.

Alespoň jeden obor vzdělání v kategorii E+H, tj. obor středního vzdělání s výučním listem, vyučovalo ve školním roce 2008/09 540 středních škol z celkového počtu 1 454 (to odpovídá 37,1 % středních škol). U veřejných středních škol je tento podíl vyšší – konkrétně 41,6 %, naopak u soukromých škol vyučuje alespoň jeden obor s výučním listem 25,6 % škol. Tyto podíly se za sledovaných 10 let snižovaly, ale snížení nepřesahuje 2 p.b. Počet středních škol vyučujících alespoň jeden obor vzdělání v kategorii E+H se snížil mezi lety 1998 a 2008 o 20,5 %, zatímco snížení počtu středních škol celkem dosáhlo hodnoty 17,4 %.

Výjimku tvoří církevní školy, u kterých v letech 1998 a 2003 vyučovala pouze jedna škola obory kategorie vzdělání E+H, ale v roce 2008 jejich počet vzrostl na 5 škol. Hlavním důvodem bylo vytvoření oboru vzdělání s výučním listem 53-41-H/002 Ošetřovatel, kterým již existující církevní střední školy obohatily svou vzdělávací nabídku.

Struktura středních škol z pohledu realizované skupiny oborů vzdělání

Dalším kritériem, podle něhož lze sledovat soustavu středních škol a jejich realizovanou vzdělávací nabídku, jsou skupiny oborů vzdělání, které jsou jednotlivými školami vyučovány alespoň v jednom ročníku. Škola je zahrnuta mezi střední školy realizující danou skupinu oborů vzdělání, pokud vyučuje v některém ročníku

alespoň jeden obor z této skupiny (a to v libovolném středoškolském stupni vzdělání).

Vývoj zastoupení jednotlivých skupin oborů vzdělání ve výuce na středních školách je velmi rozmanitý. Na jedné straně stojí skupiny oborů, které se mezi školními roky 1998/99 a 2008/09 ve středních školách rozšířily. Sem lze zařadit obory ze skupiny 39 Specifické a interdisciplinární obory, které v roce 1998 vyučovaly 4 školy, ale v roce 2008 již 60. U této skupiny je trend dán hlavně vznikem nových oborů (např. Autotronik). Dále je nutno v souvislosti s růstem počtu středních škol vyučujících alespoň jeden obor dané skupiny zmínit také více rozšířené skupiny oborů vzdělání 75 Pedagogika, učitelství a sociální práce a 82 Umění a užité umění.

Tabulka 2.8: Počet škol vyučujících alespoň jeden obor dané skupiny oborů vzdělání ve šk. rocích 1998/99, 2003/04 a 2008/09

Skupina vzdělání	Celkem SŠ			Veřejné SŠ			Soukromé SŠ		
	1998	2003	2008	1998	2003	2008	1998	2003	2008
00 Integrovaný první ročník	7	4	0	6	3	0	1	1	0
16 Ekologie a ochr. ŽP	18	22	31	15	20	29	2	1	1
21 Hornictví, hutn. a slév.	18	14	12	16	13	12	2	1	0
23 Strojírenství a str. výr.	366	316	282	328	293	259	38	23	23
26 Elektr., telekom. a VT	253	237	222	231	214	193	22	23	29
28 Tech. chemie a ch. sil.	53	39	32	43	34	29	10	5	3
29 Potravinářství a p. ch.	117	120	107	100	107	97	16	12	9
31 Text. výr. a oděvnictví	164	147	96	148	133	86	16	14	10
32 Kožed. a obuv. výr. - plast.	22	16	8	19	14	6	3	2	2
33 Zprac. dřeva a hud. nást.	170	153	135	146	135	121	24	18	14
34 Polygrafie a další	27	30	32	24	25	27	3	5	5
36 Stavebnictví, g. a k.	231	203	187	210	189	174	21	14	13
37 Doprava a spoje	43	44	44	39	41	40	4	3	4
39 Spec. a interd. obory	4	11	60	4	11	58	0	0	2
41 Zemědělství a lesn.	214	199	178	204	190	167	10	9	11
43 Veterinářství a v. p.	3	5	6	3	4	5	0	1	1
53 Zdravotnictví	70	70	67	61	61	58	5	5	4
61 Filozofie, teologie	3	0	0	0	0	0	0	0	0
63 Ekonomika a adm.	370	282	256	221	185	165	148	97	91
64 Podnikání v ob.	455	302	327	369	230	235	85	72	92
65 Gastron., hotel. a tur.	279	272	270	208	205	198	70	66	71
66 Obchod	158	155	157	122	127	132	36	28	25
68 Právní a veřejn. činn.	59	61	69	34	35	37	25	26	32
69 Osobní a prov. sl.	128	132	148	104	100	117	20	28	30
72 Public., knihov. a inf.	3	7	11	3	4	8	0	3	3
75 Pedag., učitel. a soc. p.	45	63	76	30	46	59	8	10	10
78 Obecné odborná př.	291	194	331	251	164	285	32	23	37
79 Obecná příprava	358	348	377	280	278	280	62	52	77
82 Umění a užité umění	87	95	110	64	72	79	22	21	29
Celkem	1760	1562	1454	1335	1213	1080	389	312	336

2. Vzdělanostní a oborová struktura nově přijímaných žáků

Existují však i skupiny oborů vzdělání, které jsou ve výkazech škol vidět stále méně. Jedná se například o velmi rozšířenou skupinu oborů vzdělání 63 Ekonomika a administrativa, jejíž alespoň jeden obor byl v roce 1998/99 vyučován na 370 středních školách, avšak do školního roku 2008/09 tento počet klesl na 256 (o 31 %). Soukromých středních škol vyučujících nějaký obor ze skupiny 63 ubylo dokonce o 39 % (ze 148 na 91 středních soukromých škol).

Méně než v předchozích letech se na středních školách také vyučují obory vzdělání ze skupin 28 Technická chemie a chemie silikátů a 32 Kožedělná a obuvnická výroba a výroba plastů.

Se slučováním středních škol by měla růst také pestrost realizované vzdělávací nabídky v jednotlivých školách. Tento vývoj lze částečně vyjádřit sledováním časového vývoje struktury středních škol podle počtu různých skupin oborů vzdělání, které školy vyučují.

Tabulka 2.9: Počet škol vyučujících daný počet různých skupin oborů vzdělání ve šk. rocích 1998/99, 2003/04 a 2008/09

Počet skupin oborů vzdělání	Celkem SŠ			Veřejné SŠ			Soukromé SŠ			Církevní SŠ		
	1998	2003	2008	1998	2003	2008	1998	2003	2008	1998	2003	2008
1	892	781	650	624	562	432	241	189	187	27	30	31
2	285	278	282	204	212	202	74	60	75	7	6	5
3	217	194	175	178	161	135	38	32	38	1	1	2
4	150	114	129	131	100	110	18	14	19	1	0	0
5	93	91	85	87	83	78	6	8	7	0	0	0
6 a více	123	104	133	111	95	123	12	9	10	0	0	0
Celkem	1760	1562	1454	1335	1213	1080	389	312	336	36	37	38

V případě veřejných středních škol je možné z pohledu pestrosti poskytovaného vzdělávání identifikovat dva trendy, ke kterým mezi školními roky 1998/99 a 2008/09 došlo. Zprv se snížil počet veřejných středních škol, které vyučovaly obory vzdělání pouze v jedné skupině oborů, a to o 30,8 % (z 624 na 432 škol). Tyto školy byly buď zrušeny, nebo sloučeny s jinými. Také z důvodu splnutí dvou a více takovýchto škol se téměř nezměnil počet veřejných středních škol vyučujících obory ze dvou různých skupin oborů vzdělání.

Druhý trend lze vysledovat u veřejných středních škol vyučujících obory tří a čtyř různých skupin oborů vzdělání, jejichž počet klesl o 24 % resp. o 16 % (na rozdíl od podílu, který stagnoval). Řada těchto škol však byla sloučena nebo přičleněna k jiným subjektům, což potvrzuje fakt, že se rozrůstal počet těch, které realizovaly středoškolské obory z 6 a více různých skupin oborů vzdělání. Proces optimalizace se tak dotkl jak malých středních škol vyučujících jen úzký okruh oborů, tak i středních škol realizujících obory z rozmanitých skupin oborů vzdělání. Tímto se vytvořily středoškolské subjekty vzdělávající v široké nabídce oborů.

U soukromých středních škol poklesl během desetiletého období počet škol vyučujících pouze jednu skupinu oborů vzdělání z 241 na 187 škol. Počet ostatních soukromých středních škol se příliš neměnil. Stejně jako se z tohoto hlediska neměnil ani počet a struktura středních škol církevních.

2.3.2 Vývoj oborové soustavy

Realizace nabídky středoškolského vzdělání se samozřejmě netýká jen soustavy středních škol, které ji uskutečňují, ale i samotné soustavy oborů vzdělání a její realizace. Po roce 1989 oborová soustava zaznamenala prudké zvýšení počtu oborů vzdělání. Školy si vytvářely vlastní vzdělávací programy, což vedlo ke vzniku velkého počtu nových a inovovaných vzdělávacích programů iniciovaných zdola. Ve 2. polovině 90. let však došlo k omezení tohoto rozvoje a situace se postupně stabilizovala. Od roku 1998 pak platí Standard středoškolského odborného vzdělávání², který vyjadřoval základní požadavky na pojetí a charakter nových i inovovaných vzdělávacích programů. Tvorba zejména nových vzdělávacích programů byla do značné míry potlačena v souvislosti s optimalizací sítě škol, hledáním nové podoby kurikulární politiky a administrativními opatřeními MŠMT, na jejichž základě je zařazení nových vzdělávacích programů do sítě škol obtížnější.³

Období mezi lety 1998 a 2008 představuje z pohledu realizované vzdělávací nabídky dobu, kdy docházelo k postupné redukci počtu vyučovaných oborů vzdělání. Ve školním roce 2008/09 dosáhly počty oborů hodnot 520 bez rozlišení, v kterém ročníku probíhá jejich výuka, a 471 vyučovaných v 1. ročníku střední školy (což představuje 91 % oborů realizovaných ve všech ročnících). Na školách se tedy současně se snižováním počtu realizovaných oborů začal ustalovat i jejich počet v ročníku. Výjimku tvoří obory vyučované v jiné než denní formě vzdělávání, kterých bylo v roce 2008/09 v prvním ročníku vyučováno o 25 % méně než ve všech ročnících dohromady (96 ku 128 oborům).

Vyučované obory podle kategorie vzdělání

U všech kategorií vzdělání se počet oborů vzdělání v uplynulých 10 letech snižoval, ale v různém rozsahu. V případě oborů vyučovaných jinou než denní formou vzdělání se však oborová různorodost redukovala rychleji než v případě denní formy vzdělání. Počet oborů vyučovaných v jiné než denní formě vzdělání se snížil o 45 % u všech ročníků, u prvních ročníků o 40 %. V denní formě vzdělání se počet vyučovaných oborů vzdělání snížil o 34 %, respektive o 27 % v případě oborů vyučovaných v 1. ročníku.

Největší podíl oborů (54 %) vyučovaných na středních školách ve školním roce 2008/09 alespoň v jednom ročníku, tvořily obory čtyřletého odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie LO+M). Oborů vzdělání z této kategorie bylo ve školním roce 1998/99 vyučováno na středních školách celkem 376 ve všech ročnících a 282 v 1. ročníku. Naopak do roku 2008/09 počty klesly na hodnoty 281 oborů, resp. 254 oborů LO+M v 1. ročníku. Přesto v kategorii LO+M klesl

² Zdroj: Viz Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989 (v oblasti regionálního školství). MŠMT. Č.j.: 25461/2009-20.

³ Zdroj: KOFROŇOVÁ O., VOJTĚCH J.: Analýza vzdělávacích programů z hlediska zaměstnatelnosti absolventů. VÚOŠ. Praha: 1999.

počet realizovaných oborů vzdělání mezi lety 1998 a 2008 relativně nejméně (o 25 % u všech ročníků a 10 % u oborů realizovaných v 1. ročníku).

Tabulka 2.10: Počet oborů s 1. ročníkem v dané kategorii a formě vzdělání ve šk. rocích 1998/99, 2003/04 a 2008/09

Kategorie vzdělání	Celkem			Denní forma vzdělání			Jiná forma vzdělání		
	1998	2003	2008	1998	2003	2008	1998	2003	2008
C+D+J	11	11	7	11	11	6	2	1	1
E+H	262	217	167	259	211	165	34	37	19
I+M	282	268	254	275	264	251	47	44	42
L5	85	64	39	67	51	27	72	51	32
Nk	6	4	4	6	4	4	2	2	2
Celkem	646	564	471	618	541	453	157	135	96

Poznámka: Nejsou zahrnuty obory kategorie K (obory gymnázium).

Počet oborů vzdělání s výučním listem kategorií E+H klesl mezi lety 1998 a 2008 o 103 (tj. o 36 %) v případě nerozlišování ročníku vzdělání. U oborů realizovaných v 1. ročníku se počet snížil o 95 oborů (také o 36 %). V roce 2008 tedy střední školy realizovaly 186 různých oborů vzdělání s výučním listem a 167 v 1. ročníku.

Reálně nejvíce se snížil počet oborů nástavbového studia, a to o 62 % u všech oborů a o 54 % v případě oborů realizovaných v 1. ročníku. V roce 2008 se vyučovalo v 1. ročníku 39 oborů vzdělání z kategorie L5, v denní formě přitom jen 27 oborů a v jiné než denní formě 32 různých oborů vzdělání.

Z obrázku 2.5. jsou také zřetelně vidět rozdíly v početnosti oborů v hlavních kategoriích E+H, I+M a L5, které jsou realizovány buď ve všech ročnících, nebo pouze v 1. ročníku. Jednoznačným trendem mezi lety 1998 a 2008 bylo ustálení oborové struktury, neboť se v jednotlivých kategoriích snižovaly rozdíly mezi počty oborů v 1. a všech ročnících.

Vyučované obory podle skupiny vzdělání

Skupiny oborů vzdělání představují v podstatě členění oborů podle odvětvového zaměření. Stejně jako se liší počet profesí v jednotlivých odvětvích, liší se i početnost vyučovaných oborů vzdělání ve skupinách oborů vzdělání.

Ve školním roce 1998/99 bylo na středních školách v 1. ročníku vyučováno 646 oborů vzdělání, z toho 65 oborů ve skupině 63 Strojírenství a strojírenská výroba a 61 oborů ve skupině 82 Umění a užité umění. Za ně se pak početností oborů řadily skupiny 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (55 oborů) a 64 Podnikání v oboru (53 oborů). Pokud jde o obory bez rozlišení ročníku, na prvním místě v početnosti byly skupiny 64 Podnikání v oboru se 78 a 23 Strojírenství a strojírenská výroba se 76 obory.

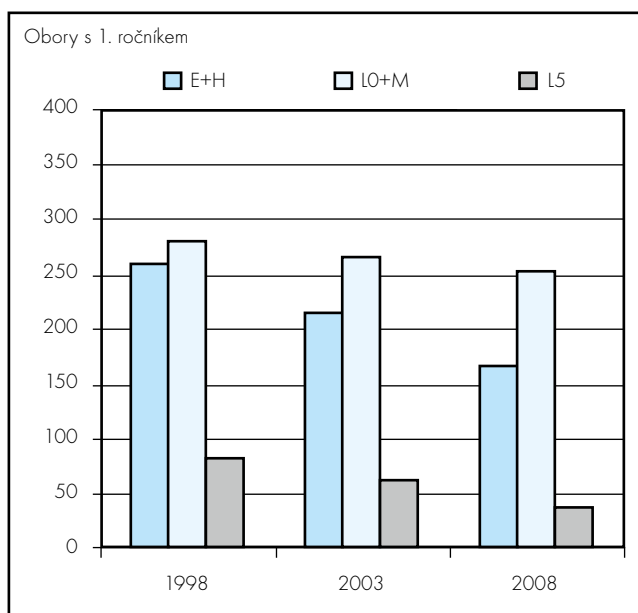
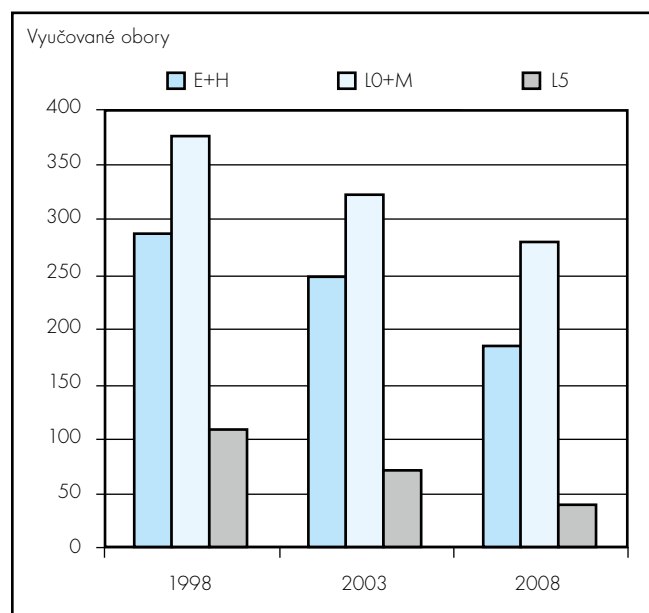
Téměř ve všech oborově početných skupinách oborů vzdělání se mezi lety 1998 a 2008 snižoval počet oborů vyučovaných ve všech nebo pouze v 1. ročníku. Výjimku tvoří jen skupina 82 Umění a užité umění, v níž se ve šk. r. 2008/09 realizovalo 84 různých oborů vzdělání (bez rozlišení ročníku), resp. 75 oborů vyučovaných v 1. ročníku.

Druhou a třetí největší skupinou z pohledu počtu oborů vzdělání v roce 2008 byly skupiny 36 Stavebnictví, kartografie a geodézie s 37 obory realizovanými v 1. ročníku a Strojírenství a strojírenská výroba se 35 obory v 1. ročníku středoškolského vzdělání.

Nejméně středoškolských oborů vzdělání je realizováno ve skupinách 43 Veterinářství a veterinární prevence a 72 Publicistika, knihovnictví a informatika.

V jiné než denní formě vzdělání se ve školním roce 2008/09 vyučovalo ve 128 různých oborech. Rozdíly v početnosti skupin podle oborů přitom nebyly tak vysoké jako v případě denní formy vzdělání. Ve skupině oborů 82 Umění a užité umění, kde se vyučuje nejvíce různých oborů, výuka v jiné než denní formě probíhá pouze u dvou oborů.

Obrázek 2.5: Počet vyučovaných oborů a oborů s 1. ročníkem v dané kategorii a formě vzdělání ve šk. rocích 1998/99, 2003/04 a 2008/09

3. Vzdelanostní a oborová struktura zdravotně postižených žáků

Jak již bylo zmíněno, ve většině skupin došlo mezi roky 1998 a 2008 k redukci vyučovaných oborů. Největší snížení počtu oborů realizovaných v 1. ročníku se projevilo ve skupinách 28 Technická chemie a chemie silikátů a 31 Textilní výroba a oděvnictví (o 54 %). Dále se realizovaná oborová soustava výrazněji zredukovala ve skupinách 64 Podnikání v oboru, 23 Strojírenství a strojírenská výroba a 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika.

Naopak v některých skupinách oborů vzdělání se počet realizovaných oborů téměř neměnil. Jednalo se o skupiny 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie, 68 Právní a veřejnosprávní činnost a 78 Obecně odborná příprava. Také skupina 39 Speciální a interdisciplinární obory se rozšířila o 3 ze současných 7 realizovaných oborů.

3. Vzdelanostní a oborová struktura zdravotně postižených žáků středních a vyšších odborných škol

Zdravotní postižení zásadním způsobem ovlivňuje život nejen těch, kterých se bezprostředně dotýká, ale i jejich rodin. Česká republika se v posledních desetiletích zařadila mezi státy usilující o plnohodnotné zapojení občanů se zdravotním postižením do společnosti a o postupné řešení problémových oblastí s cílem zlepšit podmínky a kvalitu jejich života.

V souvislosti se zvýšenou snahou o řešení problémů osob se zdravotním postižením byly v České republice přijaty dokumenty zaměřené na problematiku zdravotně postižených. V březnu 2010 byl schválen Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením za období 2010–2014 a rovněž pro oblast vzdělávání jsou připravovány dokumenty a legislativní opatření směřující k rozšíření možností individuální integrace žáků se zdravotním postižením, jejich zařazení do hlavního vzdělávacího proudu a prevenci sociální exkluze.⁴

Podstatným východiskem a nástrojem pro odstraňování překážek ve vzdělávání a realizaci případných změn a kroků směřujících k podpoře inkluzivního vzdělávání jsou informace o současné situaci v oblasti vzdělávání žáků se zdravotním postižením. V návaznosti na rostoucí zájem a potřebu relevantních informací přináší tato publikace uspořádané soubory dat o oborové i vzdělanostní struktuře žáků se zdravotním postižením nově přijímaných do středního a vyššího odborného vzdělávání. V tomto směru doplňuje statistické přehledy sledující vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků ve středním a vyšším odborném vzdělávání, které každoročně vydává Národní ústav odborného vzdělávání, i na tuto specifickou skupinu.

Data k analýze byla získána z databáze Ústavu pro informace ve vzdělávání založené na údajích uváděných školami ve Výkazu o střední škole a Výkazu o vyšší odborné škole k 30. 9. 2009. Tato databáze zahrnuje podrobné údaje o počtech žáků středních a vyšších odborných škol včetně žáků se zdravotním postižením. Umožňuje tak zaměřit analýzu na podrobný popis aktuální struktury žáků se zdravotním postižením, kteří ve školním roce 2009/2010 vstoupili do 1. ročníku středních, resp. vyšších odborných škol, a to v podrobném členění podle kategorií vzdělávání, skupin oborů,

případně i jednotlivých oborů vzdělání, způsobu integrace i krajského členění. Pro interpretaci údajů je ale třeba vzít v úvahu skutečnost, že podle pokynů a vysvětlivek k vyplnění formuláře jsou ve výkazu uváděni pouze žáci se zdravotním postižením, kteří se vzdělávají ve speciálních třídách a dále pak žáci individuálně integrovaní, jejichž integrace si vyžádá zvýšené finanční prostředky. V materiálu dále není samostatně analyzována skupina žáků-cizinců se zdravotním postižením, jejichž zastoupení bylo v 1. ročnících ve šk. roce 2009/10 minimální (6 žáků).

Poznámky k použitým zkratkám:

Z důvodu přehlednosti jsou v grafech a tabulkách některé názvy zkracovány. Střední vzdělání s výučním listem je označováno jako „střední vzděl. s VL“, střední vzdělání s maturitní zkouškou bez odborného výcviku jako „střední vzděl. s MZ“ a střední vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem jako „střední vzděl. s MZ a OV“.

3.1 Vzdělanostní struktura žáků se zdravotním postižením

Vzdělanostní struktura žáků se zdravotním postižením je vzhledem ke skutečnosti, že nejpočetnější skupinu představují žáci s mentálním postižením, výrazně vychýlená směrem k nižším úrovním vzdělání.

Z tabulky, která ukazuje vzdělanostní strukturu žáků v 1. ročnících středního vzdělávání je zřejmé, že do **středního vzdělávání (bez výučního listu a maturitní zkoušky) kategorie C a J**, která je z hlediska celkové populace žáků téměř zanedbatelná, vstoupilo ve školním roce 2009/10 celkem 933 žáků se zdravotním postižením, z toho převážná většina (868 žáků) byla přijata ke vzdělávání v praktické škole. Podíl žáků vzdělávajících se v 1. ročnících na této úrovni vzdělávání je relativně vysoký – kolem 15 % všech žáků se zdravotním postižením.

Největší počet žáků se zdravotním postižením vstoupil ve šk. roce 2009/10 do 1. ročníku **středního vzdělávání s výučním listem kategorie E**, která umožňuje získat vzdělání pro výkon jednoduchých prací v dělnických povoláních (4 464 žáků). Spolu s další kategorií středního vzdělávání s výučním listem – H (284 žáků) jsou tedy **více než tři čtvrtiny žáků se zdravotním postižením (78,5 % žáků) vzdělávány v rámci 1. ročníků v oborech středního vzdělání s výučním listem.**

⁴⁾ Pro období 2010–13 byl navržen Národní akční plán inkluzivního vzdělávání.

3. Vzdělanostní a oborová struktura zdravotně postižených žáků

Naopak nejmenší podíl žáků se zdravotním postižením zahájil ve školním roce 2009/10 **střední vzdělávání s maturitní zkouškou**. Ke studiu gymnázia (K) bylo ve sledovaném roce přijato 71 žáků se zdravotním postižením, tj. jen 1,2 %, do oborů středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (M) 264 žáků se zdravotním postižením (4,4 %) a do oborů středního vzdělávání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem (LO) pak 34 žáků, což činí jen 0,6 %.

Tabulka 3.1: Vzdělanostní struktura žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících středního vzdělávání (stav k 30. 9. 2009)

	Počty žáků se zdravotním postižením	% ze žáků se zdravotním postižením
Střední vzdělání bez MZ a výučního listu (C+J)	933	15,40%
Z toho:		
Kategorie vzdělávání C	868	14,30%
Kategorie vzdělávání J	65	1,10%
Střední vzdělávání s výučním listem (E+H)	4748	78,50%
Z toho:		
Střední vzdělávání s výučním listem (E)	4464	73,80%
Kategorie EO	4372	72,30%
Kategorie E5	92	1,50%
Střední vzdělávání s výučním listem (H)	284	4,70%
Kategorie HO	268	4,40%
Kategorie H5	16	0,30%
Gymnázium (K)	71	1,20%
Střední vzdělávání s maturitní zkouškou (M)	264	4,40%
Střední odborné vzdělávání s vyučením a MZ (LO)	34	0,60%
Celkem – součet kategorií	6050	100,00%

Údaje o počtech žáků se zdravotním postižením, kteří se připravují v oborech navazujících na dříve uvedené kategorie středního vzdělávání, tj. **v nástavbovém studiu a vyšším odborném vzdělávání, ukazují poměrně nízké zastoupení žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících těchto kategorií vzdělávání.**

Nástavbové studium (L5) umožňuje získání vyšší vzdělanostní úrovně absolventům středního vzdělání s výučním listem, kteří se v průběhu vyučení rozhodli pokračovat ve studiu. Tato možnost má velký význam z hlediska prostupnosti vzdělávání a zajišťuje, že absolvování středního vzdělání s výučním listem nepředstavuje slepou vzdělávací uličku. To je podstatné zejména v situaci, kdy si žák při výběru studia není jistý, zda vzdělávání zakončené maturitní zkouškou zvládne a jeho vzdělanostní ambice v průběhu studia rostou. Zatímco v běžné populaci vstupuje do denního nástavbového studia přibližně třetina vyučených, počet žáků se zdravotním postižením, kteří se vzdělávají v denní formě **nástavbového studia** a využívají této možnosti ke zvýšení úrovně vzdělání, je velmi nízký. **Ve šk. roce 2009/10 vstoupilo do 1. ročníků tohoto typu vzdělávání jen 42 žáků se zdravotním postižením, což činí přibližně 1 % vyučených se zdravotním postižením.**⁵ Tato skutečnost souvisí zřejmě s tím, že na rozdíl od běžné populace, ve které z hlediska oborů středního vzdělání s výučním listem převažuje vzdělávání v kategorii H, ve skupině žáků se

zdravotním postižením se s ohledem na vysoký podíl mentálně postižených převážná většina vzdělává v oborech kategorie E s nižším zastoupením všeobecných předmětů, z nichž je pokračování v nástavbovém studiu obtížněji realizovatelné.

V kategorii vyššího vzdělávání jsou žáci se zdravotním postižením zastoupeni okrajově. Ve školním roce 2009/10 **vstoupili do 1. ročníku vyššího odborného vzdělávání (N0)** jen 4 žáci (skupiny oborů 28 Technická chemie a chemie silikátů a 75 Pedagogika, učitelství a sociální práce) **a do vyššího vzdělávání na konzervatoři (Nk)** pak pouze 9 žáků.

Tabulka 3.2: Počty žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících nástavbového studia a vyššího odborného vzdělávání (stav k 30. 9. 2009)

	Počty žáků se zdravotním postižením
Nástavbové studium (L5)	42
Vyšší odborné vzdělávání (N0)	4
Vyšší odborné vzdělávání v konzervatoři (Nk)	9

3.2 Oborová struktura žáků se zdravotním postižením

V této části textu se podíváme podrobněji na strukturu žáků se zdravotním postižením vzdělávajících se v 1. ročnících středních a vyšších odborných škol v členění podle skupin oborů i jednotlivých oborů vzdělání.

Z hlediska celkového pohledu na oborovou strukturu žáků se zdravotním postižením vstupujících do 1. ročníků středního a vyššího odborného vzdělávání tvoří nejpočetnější skupinu žáci v oborech **65 Gastronomie, hotelnictví a turismus** (1 259 žáků, 21 % z celkového počtu žáků 1. ročníků se zdravotním postižením), z nichž je převážná část vzdělávána v oborech středního vzdělání s výučním listem.

Druhou nejpočetnější skupinu představují žáci vstupující do oboru **36 Stavebnictví, geodézie a kartografie** (880 žáků, 14,5 %).

Třetí skupinu oborů z hlediska četnosti žáků se zdravotním postižením v 1. ročníku představuje skupina **78 Obecně odborná příprava** (874 žáků, 14,3 % z celkového počtu žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících), která spadá do kategorie středního vzdělávání bez výučního listu a maturity.

Dále pak následují skupiny oborů **41 Zemědělství a lesnictví** (655 žáků, 10,7 %), **69 Osobní a provozní služby** (523 žáků, 8,6 %), **29 Potravinářství a potravinářská chemie** (412 žáků, 6,7 %) a **23 Strojírenství a strojírenská výroba** (349 žáků, 5,7%).

Ve skupinách oborů **65 Gastronomie, hotelnictví a turismus**, **69 Osobní a provozní služby** a **29 Potravinářství a potravinářská chemie** jsou relativně častěji zastoupeny dívky. Naopak zcela okrajově se vyskytují ve skupinách oborů **36 Stavebnictví, geodézie a kartografie** a **23 Strojírenství a strojírenská výroba**.

Podívejme se v následujícím textu podrobněji na zastoupení žáků nejen podle skupin oborů, ale i jednotlivých vzdělanostních kategorií:

⁵) Podíl je vztažen k počtu žáků vstupujících do tříletých oborů středního vzdělání s výučním listem (EO+HO).

3. Vzdělanostní a oborová struktura zdravotně postižených žáků

Střední vzdělání bez výučního listu a maturity

V oborech středního vzdělávání bez výučního listu a maturity (C+J) se naprosto převažující podíl žáků prvních ročníků se zdravotním postižením vzdělává v oboru **78 Obecně odborná příprava** (868 žáků v oborech Praktická škola jednoletá a Praktická škola dvouletá, tj. 93 % z této úrovně vzdělávání). Okrajově vstoupili do 1. ročníku na této úrovni vzdělávání žáci se zdravotním postižením i do skupin oborů **63 Ekonomika a administrativa** (především obor 6351J001 Obchodní škola).

Střední vzdělávání s výučním listem

Z pohledu oborů středního vzdělávání s výučním listem najdeme nejpočetněji zastoupené skupiny žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících v následujících skupinách oborů a oborech:

- **65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (1 224 žáků, tj. 26 % v této kategorii)**

V rámci této skupiny oborů zcela převažuje obor 6552E001 Kuchařské práce (1 095 nově přijatých žáků). Podíl žáků, kteří vstoupili do dalších oborů v této skupině, je podstatně nižší. Odbornou přípravu zahájili žáci se zdravotním postižením např. v oboru 6551E01 Stravovací a ubytovací služby (39 žáků), 6551E501 Provoz společného stravování (39 žáků) nebo 6551H01 Kuchař-číšník (37).

- **36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (880 žáků, tj. 19 % v této kategorii)**

V této skupině oborů se žáci se zdravotním postižením vzdělávají především v oborech 3667E001 Zednické práce (450 žáků) a 3657E005 Malířské, lakýrnické a natěračské práce (205 žáků). Okrajově je pak zastoupeni v oborech 3667E002 Stavební práce (59 žáků) a 3664E002 Tesařské a truhlářské práce (52 žáků).

- **41 Zemědělství a lesnictví (654 žáků, tj. 14 % v této kategorii)**

V rámci této skupiny oborů jsou žáci se zdravotním postižením vzdělávání především v oborech 4155E002 Opravářské práce (238 žáků), 4152E008 Květinářské práce – květinářské a aranžérské práce (173), 4152E011 Zahradnické práce (136) a dále i v oboru 4151E006 Farmářské práce (38).

- **69 Osobní a provozní služby (489 žáků, tj. 10 % v této kategorii)**

V této skupině oborů převážná většina žáků se zdravotním postižením vstoupila do 1. ročníku oboru 6955E005 Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních – pečovatelské práce (360 žáků). V ostatních oborech této skupiny jsou žáci se zdravotním postižením zastoupeni v podstatně nižším počtu, jedná se např. o obory 6953E001 Práce v autoservisu (32) a 6954E01 Provozní služby (26).

- **29 Potravinářství a potravinářská chemie (412 žáků, tj. 9 %)**

V této skupině oborů žáci se zdravotním postižením vstupovali do prvních ročníků nejčastěji v oboru 2954E003 Cukrářské práce (259), dále pak 2953E0021 Pekařské práce (69) a 2956E002 Řeznické a uzenářské práce (39).

- **33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (265 žáků, tj. 6 %)**

V této skupině se jednalo převážně o obor 3356E001 Truhlářské práce (131 žáků a dále pak 3356E004 Tesařské a truhlářské práce – truhlářské práce ve stavebnictví (91 žáků).

Střední vzdělávání s maturitní zkouškou

Žáci se zdravotním postižením jsou na této úrovni vzdě-

Tabulka 3.3: Žáci se zdravotním postižením v 1. ročnících středního a vyššího odborného vzdělávání – v rozdělení podle skupin oborů a kategorií vzdělávání – v % (stav k 30. 9. 2009)

Skupina oboru	Střední vzděl.	Střední vzděl. s VL			Střední vzděl. s MZ			Vyšší odborné vzděl.		Celkem
	C+J	E	H	E+H	K+M	LO	K+M+LO	L5	N	
16 Ekologie a ochr. ŽP					0,6%		0,5%			
18 Informatické obory					4,5%		4,1%			0,2%
21 Hornictví, hutn. a slév.			0,4%		0,0%		0,0%			
23 Strojírenství a stroj. výr.		6,6%	15,1%	7,1%	2,1%	11,8%	3,0%			5,7%
26 Elektr., telekom. a VT		0,6%	6,0%	0,9%	8,1%	11,8%	8,4%			1,2%
28 Tech. chemie a ch. sil.		0,7%	1,4%	0,7%					15,4%	0,6%
29 Potravinářství a potr. ch.		8,6%	9,5%	8,7%						6,7%
31 Text. výr. a oděvnictví		2,7%	0,0%	2,5%						2,0%
32 Kožed. a obuv. – plast		0,2%	1,1%	0,2%						0,2%
33 Zprac. dřeva a hud. n.		5,3%	10,2%	5,6%						4,3%
34 Polygrafie a další		0,4%	1,8%	0,5%						0,4%
36 Stavebnictví, g. a k.		19,3%	6,0%	18,5%	1,8%		1,6%			14,5%
37 Doprava a spoje					1,2%		1,1%	4,8%		0,1%
39 Spec. a interd. ob.						11,8%	1,1%			0,1%
41 Zemědělství a lesn.		14,1%	8,1%	13,8%	0,3%		0,3%			10,7%
43 Veterinářství a v. p.										
53 Zdravotnictví					3,0%		2,7%			0,2%
61 Filozofie, teologie										
63 Ekonomika a adm.	5,5%				22,1%		20,1%			2,0%
64 Podnikání v ob.								71,4%		0,5%
65 Gastron., hotel a tur.		26,3%	18,0%	25,8%	5,7%	17,6%	6,8%	23,8%		20,6%
66 Obchod		4,8%	13,0%	5,3%		11,8%	1,1%			4,2%
68 Právní a veřejn. činn.					2,1%		1,9%			0,1%
69 Osobní a prov. sl.	1,3%	10,4%	9,2%	10,3%	3,3%	32,4%	6,0%			8,6%
72 Public., knihov. a inf.					3,0%		2,7%			0,2%
75 Pedagog., učitel. a soc. p.					16,1%		14,6%		15,4%	0,9%
78 Obecně odborná př.	93,0%				1,8%		1,6%			14,3%
79 Gymnázium					21,2%		19,2%			1,2%
82 Umění a užité umění	0,2%		0,4%		3,3%	2,9%	3,3%		69,2%	0,4%
Celkový součet	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

3. Vzdelanostní a oborová struktura zdravotně postižených žáků

lávání ve srovnání s předchozími kategoriemi zastoupení relativně méně, z hlediska oborového zastoupení je ale jejich rozložení podstatně rovnoměrnější. Nejvíce žáků se zdravotním postižením vstoupilo v roce 2009/10 do prvních ročníků oborů zakončených maturitní zkouškou ve skupině **63 Ekonomika a administrativa** (74 žáků, tj. 18 %), dále pak na **gymnázium** (71 žáků, 17 %) a ve skupině **75 Pedagogika, učitelství a sociální práce** (54 žáků, 13 %). V nižších počtech se ale vyskytují i řadě dalších skupin oborů zakončených maturitní zkouškou (viz tabulka na str. 21).

Nástavbové studium

Počty žáků se zdravotním postižením v nástavbovém studiu jsou, jak již bylo zmíněno v předchozím textu, velmi nízké. Převažuje obor 6441L524 Podnikání a 6541L504 Společné stravování.

Vyšší odborné vzdělávání

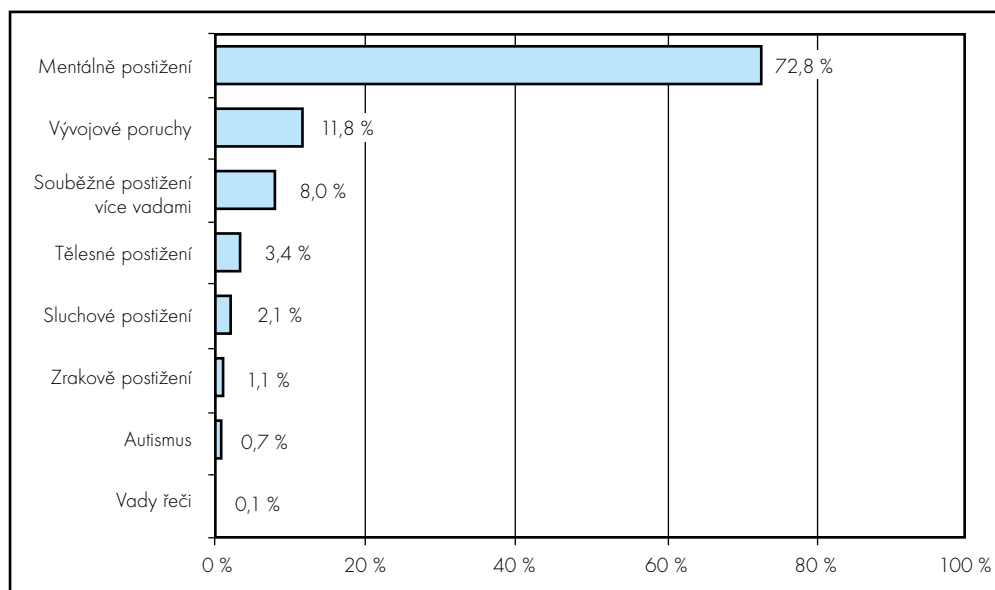
Rovněž počet žáků se zdravotním postižením, kteří ve šk. r. 2009/10 vstoupili do 1. ročníků vyššího vzdělávání, je velmi malý. V podstatě jednotlivě zahájili žáci vzdělávání ve skupině oborů 75 Pedagogika, učitelství a sociální práce a 28 Technická chemie a chemie silikátů. Menší počet žáků vstoupil i do vzdělávání na konzervatoři ve skupině oborů 82 Umění a užité umění (obory 8244N001 Hudba a 8245N001 Zpěv).

V následující tabulce je uveden přehled procentuálního zastoupení žáků se zdravotním postižením vstupujících ve školním roce 2009/10 nově do 1. ročníků středních a vyšších odborných škol v rozdělení jak podle kategorií vzdělávání, tak i skupin oborů.

3.3 Struktura žáků podle druhu postižení

V této části textu se zaměříme na strukturu žáků se zdravotním postižením vzdělávajících se v 1. ročnících středního

Obrázek 3.1: Struktura žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících středního vzdělávání – podle druhu postižení – v % (stav k 30. 9. 2009)⁶

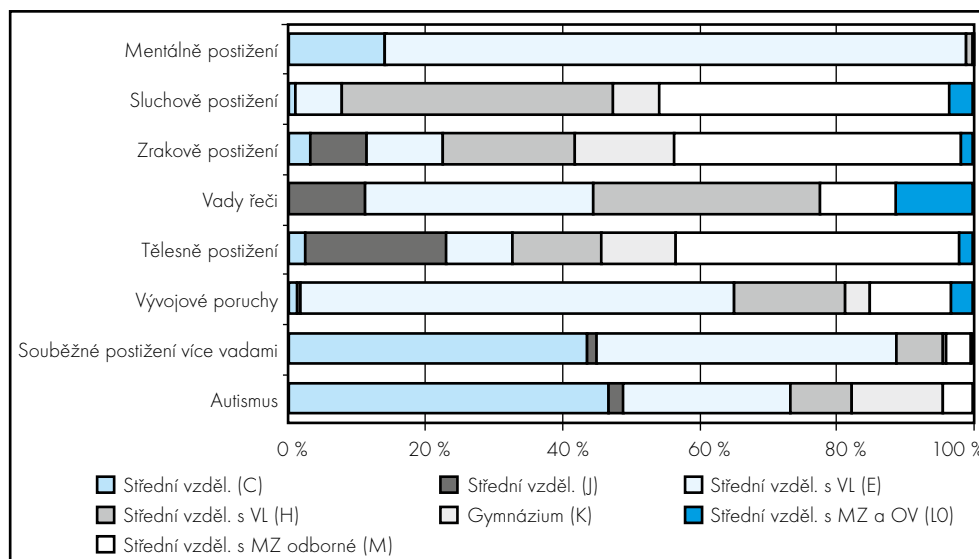

a vyššího odborného vzdělávání z hlediska jednotlivých druhů postižení a dále pak podrobněji ve vztahu mezi druhem postižení a kategorií vzdělávání a oborovým zaměřením studia.

• Struktura žáků se zdravotním postižením vstupujících do 1. ročníků – podle druhu postižení – celkový pohled

Z uvedeného grafu je zřejmé, že z hlediska struktury žáků se zdravotním postižením vstupujících do 1. ročníků středního

Obrázek 3.2: Struktura žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících středního vzdělávání – podle druhu postižení a kategorie vzdělávání – v % (stav k 30. 9. 2009)

vzdělávání **převažují žáci s mentálním postižením** (72,8 %), kteří tvoří téměř tři čtvrtiny. Druhou nejpočetnější skupinou jsou žáci s vývojovými poruchami a dále žáci souběžně postižení

⁶⁾ Ve struktuře nejsou zahrnuti studenti VOŠ. Jejich zastoupení je ale velmi nízké – dosahuje jen 0,21 %, přitom 0,1 % tvoří studenti se zrakovým postižením, 0,05 % studenti s vývojovými poruchami učení, dále pak 0,03 % s tělesným postižením a více vadami.

3. Vzdělanostní a oborová struktura zdravotně postižených žáků

více vadami (8,0 %). Žáci s tělesným postižením představují z hlediska celkové struktury žáků se zdravotním postižením vstupujících do 1. ročníků 3,4 %, sluchově postižení 2,1 % a zrakově postižení 1,1 %. Velmi nízké je procentuální zastoupení žáků s vadami řeči (0,1 %) a žáků postižených autismem (0,7 %).

• Struktura žáků se zdravotním postižením vstupujících do 1. ročníků – podle druhu postižení a kategorie vzdělávání

Z dále uvedeného grafu, který ukazuje podíl žáků podle druhu postižení v rámci jednotlivých kategorií vzdělávání, je zřejmé, že **žáci s mentálním postižením**, kteří tvoří jednoznačně nejpočetnější skupinu, se vzdělávají nejčastěji v 1. ročnících středního vzdělávání s výučním listem – kategorie E (84,8 % žáků s mentálním postižením) a dále pak v kategorii středního vzdělávání bez MZ a VL – kategorie C (14,0 %).

Sluchově postižení se vzdělávají nejčastěji v kategorii středního vzdělávání s výučním listem – kategorie H (36,8 %) a středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou kategorie M (39,2 %) a dále pak v nižším procentu i na gymnáziích (6,4 %).

Žáci se zrakovým postižením vstupovali do 1. ročníků nejčastěji do oborů v kategorii středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (36,1 %), dále pak středního vzdělávání s výučním listem – kategorie H (16,7 %) a E (9,7 %) a gymnázií (12,5 %).

Žáci s vadami řeči jsou zastoupeni jen minimálně, v roce 2009/10 vstupovali nejčastěji do 1. ročníků středního vzdělávání s výučním listem (kategorie E i H).

Žáci s tělesným postižením byli ve sledovaném školním roce přijímáni nejčastěji do oborů středního vzdělávání s maturitní zkouškou – M (40,7 %), dále pak středního vzdělávání (J) – kolem 20 % z nich. Relativně rovnoměrně jsou zastoupeni i v dalších kategoriích. Z celkového počtu žáků s tělesným postižením se v 1. ročnících oborů středního vzdělávání s výučním listem kategorie E vzdělávalo asi 9,6 % a v kategorii H kolem 12,9 % žáků s tělesným postižením, na gymnáziích pak asi 10,5 %.

Žáci s vývojovými poruchami, jejichž integrace vyžaduje zvýšené finanční prostředky, vstupovali nejčastěji do oborů kategorie E (61 %).

Žáci souběžně postižení více vadami byli ve šk. roce 2009/10 přijímáni nejčastěji do 1. ročníků středního vzdělávání – kategorie C (43,1 %) a středního vzdělávání s výučním listem – kategorie E (43,3 %).

vání – kategorie C (43,1 %) a středního vzdělávání s výučním listem – kategorie E (43,3 %).

• Struktura žáků se zdravotním postižením vstupujících do 1. ročníků středního a vyššího odborného vzdělávání – podle druhu postižení a skupin oborů

Rozdělení žáků se zdravotním postižením vstupujících ve šk. r. 2009/10 do 1. ročníků z hlediska druhu postižení a skupin oborů je v hrubých obrysech patrné z následující tabulky.

Žáci s mentálním postižením, kteří tvoří nejpočetnější skupinu z kategorie žáků se zdravotním postižením, se, jak již bylo dříve konstatováno, vzdělávají kromě praktické školy především v oborech středního vzdělávání s výučním listem kategorie E. V 1. ročnících středního vzdělávání jsou nejvíce zastoupeni v následujících skupinách oborů a oborech:

- **65 Gastronomie, hotelnictví a turismus.** V této skupině se žáci se zdravotním postižením v 1. ročnících nacházejí výrazně nejčastěji, celkem se zde vzdělává 1 043 žáků s mentálním postižením, z toho převážná většina v oboru 6552E001 Kuchařské práce (972).

Další významné skupiny oborů z hlediska vzdělávání žáků s mentálním postižením tvoří:

- **36 Stavebnictví, geodézie a kartografie**, kde ve šk. r. 2009/10 vstoupilo do 1. ročníků celkem 726 žáků s mentálním postižením. V rámci této skupiny je nejvíce zastoupen obor 3667E001 Zednické práce (378 žáků) a 3657E005 Malířské, lakýrnícké a natěračské práce (185 žáků).

- **78 Obecně odborná příprava** (621 žáků).

- **41 Zemědělství a lesnictví** (526 žáků). V této skupině oborů se žáci s mentálním postižením vzdělávají nejčastěji v oborech 4155E002 Opravářské práce (195) a 4152E008 Květinářské práce (138).

- **29 Potravinářství a potravinářská chemie** (343 žáků), kde jsou žáci s tímto druhem postižení zastoupeni nejvýznamněji v oboru 2954E003 Cukrářské práce (231).

Ke skupinám oborů s relativně méně početným, přesto ale významným zastoupením žáků s mentálním postižením patří:

- **33 Zpracování dřeva a hudebních nástrojů** (210 žáků).
- **23 Strojírenství a strojírenská výroba** (254 žáků), především obor 2351E004 Zámečnické práce a údržba (109 žáků).

- **66 Obchod** (183 žáků).

Tabulka 3.4: Žáci se zdravotním postižením v 1. ročnících středního a vyššího odborného vzdělávání – podle druhu postižení a kategorie vzdělávání – v % (stav k 30. 9. 2009)

	Střední vzděl. (C)	Střední vzděl. (J)	Střední vzděl. s VL (E)	Střední vzděl. s VL (H)	Gymn. (K)	Střední vzděl. s MZ (M)	Střední vzděl. s MZ a OV (L0)	Nást. (L5)	Vyšší odborné (N)	Celkem
Mentálně postižení	14,0%	0,1%	84,8%	1,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Sluchově postižení	0,8%	0,0%	6,4%	36,8%	6,4%	39,2%	3,2%	7,2%	0,0%	100,0%
Zrakově postižení	2,8%	6,9%	9,7%	16,7%	12,5%	36,1%	1,4%	5,6%	8,3%	100,0%
Vady řeči	0,0%	11,1%	33,3%	33,3%	0,0%	11,1%	11,1%	0,0%	0,0%	100,0%
Tělesně postižení	2,4%	20,1%	9,6%	12,9%	10,5%	40,7%	1,9%	1,0%	1,0%	100,0%
Vývojové poruchy	1,1%	0,4%	61,0%	15,7%	3,3%	11,5%	3,0%	3,5%	0,4%	100,0%
Souběžné postižení více vadami	43,1%	1,6%	43,3%	6,8%	0,4%	3,7%	0,2%	0,4%	0,4%	100,0%
Autismus	46,7%	2,2%	24,4%	8,9%	13,3%	4,4%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Celkem – bez rozlišení druhu postižení	14,2%	1,1%	73,1%	4,7%	1,2%	4,3%	0,6%	0,7%	0,2%	100,0%

Žáci se sluchovým postižením

tvorí relativně málo početnou skupinu. Jejich zastoupení v jednotlivých oborech je přitom ve srovnání s předchozí skupinou rovnoměrnější. Do 1. ročníků nastupovali nejčastěji ve skupině oborů **65 Gastronomie, hotelnictví a turismus** (26 žáků), dále pak **26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (18 žáků) a **29 Potravinářství a potravinářská chemie** (18 žáků).

Žáci se zrakovým postižením

představují početně ještě menší skupinu. Ve šk. roce 2009/10 vstupovali do 1. ročníku nejčastěji ve skupinách oborů **63 Ekonomika a administrativa** (12 žáků), z toho konkrétně např. do oboru 6341M02 Obchodní akademie (8 žáků), dále **65 Gastronomie, hotelnictví a turismus** (10 žáků). V této skupině jsou zastoupeni například v oboru 6541L50469 Společné stravování (4 žáci). Rovněž studují v 1. ročníku ve skupině oborů **69 Osobní a provozní služby** (14 žáků) a na úrovni oborů středního vzdělání s výučním listem – zejména v oboru Rekondiční a sportovní masér.

Žáci s vadami řeči tvoří velmi malou skupinu a zároveň se vzdělávají v různých oborech, z tohoto hlediska je obtížné vymezit obory studia typické pro tento druh postižení.

Žáci s tělesným postižením představují naopak relativně početnější skupinu. Nejčastěji vstupovali nově do 1. ročníků v těchto skupinách oborů:

- **63 Ekonomika a administrativa** (83 žáků), z toho nejvíce 6341M02 Obchodní akademie (33) a 6351J001 Obchodní škola (41).
- **75 Pedagogika, učitelství a sociální práce** (22 žáků), zejména 7541M004 Sociální péče – sociálněsprávní činnost (12 žáků).
- **79 Gymnázium** (22 žáků).

Žáci s vývojovými poruchami⁷⁾ byli ve šk. r. 2009/10 nově přijímáni do 1. ročníků středních škol nejčastěji ve skupinách oborů **36 Stavebnictví, geodézie a kartografie**

Tabulka 3.5: Žáci vstupující do 1. ročníků středního vzdělávání – podle druhu postižení a skupin oborů – v % (stav k 30. 9. 2009)⁸⁾

Skupina oborů	Mentální postiž.	Sluchové postiž.	Zrakové postiž.	Vady řeči řeči	Tělesné postiž.	Vývojové poruchy	Více vad vad	Autismus	Celkem bez rozlišení postižení
16 Ekologie a ochr. ŽP			1,6%		0,5%				0,0%
18 Informatické obory		1,7%	3,2%		2,0%	1,0%			0,2%
21 Hornictví, hutn. a slév.						0,1%			0,0%
23 Strojírenství a stroj. výr.	5,7%	1,7%			1,5%	11,9%	1,4%		5,8%
26 Elektr., telekom. a VT	0,2%	15,5%		11,1%	3,4%	3,4%	2,7%	8,9%	1,3%
28 Tech. chemie a ch. sil.	0,1%				1,0%	0,7%	4,3%	2,2%	0,6%
29 Potravinářství a potr. ch.	7,7%	15,5%		33,3%	1,0%	5,0%	2,3%		6,8%
31 Text. výr. a oděvnictví	2,3%		1,6%		0,5%	0,4%	2,5%		2,0%
32 Kožed. a obuv. – plast					0,0%	0,1%	1,7%		0,2%
33 Zprac. dřeva a hud. n.	4,7%	4,3%	3,2%	11,1%	2,4%	3,9%	2,9%	2,2%	4,4%
34 Polygrafie a další	0,2%				2,0%	0,9%	0,6%	2,2%	0,4%
36 Stavebnictví, g. a k.	16,4%	0,9%			1,5%	14,9%	10,6%	2,2%	14,6%
37 Doprava a spoje			1,6%		1,0%	0,1%			0,1%
39 Spec. a inter. ob.						0,6%			0,1%
41 Zemědělství a lesn.	11,9%	1,7%	1,6%		2,9%	11,8%	7,2%	6,7%	10,8%
43 Veterinářství a v. p.									-
53 Zdravotnictví		7,8%				0,1%			0,2%
63 Ekonomika a adm.		9,5%	19,4%		40,5%	1,7%	1,4%		2,1%
64 Podnikání v ob.									-
65 Gastron., hotel a tur.	23,5%	18,1%	9,7%	11,1%	2,0%	21,0%	5,2%	6,70%	20,60%
66 Obchod	4,1%	2,6%		11,1%	6,3%	5,7%	2,9%		4,2%
68 Právní a veřejn. činn.					0,5%	0,7%	0,2%		0,1%
69 Osobní a prov. sl.	9,0%	6,0%	22,6%	22,2%	3,4%	7,9%	7,7%	4,4%	8,6%
72 Public., knihov. a inf.					2,9%	0,3%	0,2%	2,2%	0,2%
75 Pedag., učitel. a soc. p.		6,0%	11,3%		9,8%	1,9%	1,4%		0,9%
78 Obecně odborná př.	14,0%	0,9%	6,5%		3,9%	1,1%	43,7%	46,7%	14,4%
79 Gymnázium		6,9%	14,5%		10,7%	3,4%	0,4%	13,3%	1,2%
82 Umění a užité umění		0,9%	3,2%		0,50%	1,00%	0,60%	2,20%	0,20%
Celkový součet	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

(104 žáků), **23 Strojírenství a strojírenská výroba** (83 žáků), **65 Gastronomie, hotelnictví a turismus** (146 žáků).

Žáci se souběžným postižením více vadami zahájili v tomto roce vzdělávání především v následujících skupinách oborů: **78 Obecně odborná příprava** (211 žáků), dále pak **36 Stavebnictví, geodézie a kartografie** (51 žáků), konkrétně z této skupiny např. 3667E001 Zednické práce (17 žáků). Méně početně jsou zastoupeni i ve skupině **41 Zemědělství a lesnictví** (35 žáků), zejména v oboru 4152E011 Zahradnické práce (13 žáků). K dalším skupinám oborů, ve kterých v 1. ročnících studují žáci postižení více vadami, patří **69 Osobní a provozní služby** (37 žáků) a **65 Gastronomie, hotelnictví a turismus** (26 žáků).

3.4 Struktura žáků podle formy integrace

Zaměřme-li se na strukturu žáků se zdravotním postižením z hlediska formy integrace, pak v celkovém pohledu podíl individuálně integrovaných žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících tvoří přibližně 7 %. V této souvislosti je ale třeba připomenout, že se jedná pouze o ty individuálně integrované žáky, jejichž integrace vyžaduje finanční prostředky.

Dalším důvodem pro poměrně nízké zastoupení individuálně integrovaných žáků se zdravotním postižením v celkovém

⁷⁾ Jedná se pouze o ty žáky, jejichž integrace vyžaduje finanční prostředky.

⁸⁾ Bez nástavby a vyššího odborného vzdělávání.

3. Vzdělanostní a oborová struktura zdravotně postižených žáků

Tabulka 3.6: Počty a procenta žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících středního a vyššího odborného vzdělávání – podle formy integrace a kategorie vzdělávání

	Střed. vzděl.		Střední vzděl. s VL				Střední vzděl. s MZ				Vyšší odborné vzděl.				Celkem	
	C+J	v %	E	v %	H	v %	K+M+L0	v %	L5	v %	N0	v %	Nk	v %	Celk. počet	v %
Individ. integr.	14	2%	45	1%	141	50%	212	57%	23	55%	4	100%	0	0%	439	7%
Skupin. Integr.	919	98%	4419	99%	143	50%	157	43%	19	45%	0	0%	9	100%	5666	93%
Celkem	933	100%	4464	100%	284	100%	369	100%	42	100%	4	100%	9	100%	6105	100%

pohledu je skutečnost, že většinu zdravotně postižených tvoří žáci s mentálním postižením, kteří se vzdělávají na nižších úrovních vzdělávání s převládající formou skupinové integrace, zatímco v kategorii vzdělávání s maturitní zkouškou, kde se podíl individuálně integrovaných pohybuje kolem 50 %, je počet žáků se zdravotním postižením podstatně nižší.

Z hlediska jednotlivých kategorií vzdělávání můžeme konstatovat, že **skupinová integrace je charakteristická pro vzdělávání v kategorii C (praktická škola) a zcela převažuje i v kategorii středního vzdělávání bez výučního listu a maturity – J**. Celkově podíl žáků se zdravotním postižením, kteří jsou v rámci těchto kategorií vzdělávání integrováni skupinově, dosahuje přibližně 98 %.

V kategorii středního vzdělávání s výučním listem je z hlediska formy integrace patrný významný rozdíl mezi kategorií E, kde rovněž převažuje skupinová integrace, a kategorií H, kde je obdobně jako u středního vzdělávání s maturitní zkouškou asi polovina žáků integrována individuálně na běžných školách.

Skupinová integrace převažuje i u konzervatoří, počet studentů se zdravotním postižením, kteří se zde vzdělávají, je ale, jak již bylo v textu uvedeno, velmi nízký.

Celkovou orientaci a souhrnný náhled na situaci z hlediska integrace žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících středního a vyššího odborného vzdělávání v jednotlivých skupinách oborů ukazuje obrázek 3.3.

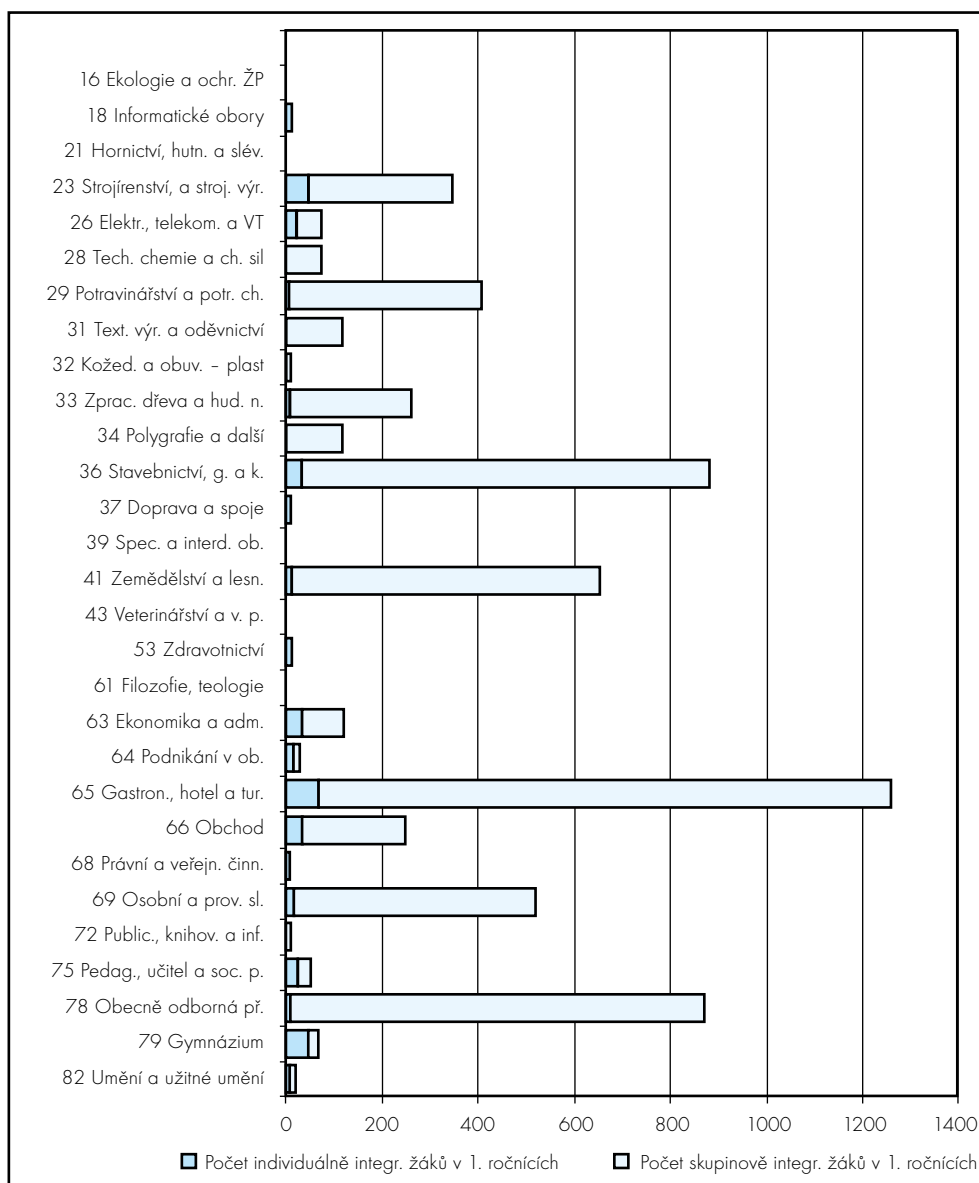
Údaje v tabulce 3.7 na str. 23 ukazují **počty individuálně integrovaných žáků** se zdravotním postižením ve středním a vyšším odborném vzdělávání v členění podle kategorií vzdělávání

i skupin oborů a dále procento individuálně integrovaných v dané oborové skupině.

V kategorii středního vzdělávání bez výučního listu a maturity – J se individuálně integrovaní žáci vzdělávají pouze výjimečně, zpravidla ve skupině oborů 69 Osobní a provozní služby (např. obor 6955J001 Charitativní služby).

V kategorii středního vzdělávání s výučním listem – E

Obrázek 3.3: Počty skupinově a individuálně integrovaných žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících středního a vyššího odborného vzdělávání – v rozdělení podle skupin oborů

3. Vzdelanostní a oborová struktura zdravotně postižených žáků

Tabulka 3.7: Počty a procenta individuálně integrovaných žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících středního a vyššího odborného vzdělávání – v rozdělení podle kategorií vzdělávání a skupin oborů

	Střed. vzděl.	Střední vzděl. s VL		Střední vzděl. s MZ			Vyšší odbor. vzděl.	Počet individ. integr. žáků v 1. roč.	Počet žáků se zdrav. postiž. v 1. roč celkem	Individuální integrace v % podle sk. oboru
Skup.oboru	C+J	E	H	K+M	L0	L5	N			
16 Ekologie a ochr. ŽP				2				2	2	100,0%
18 Informatické obory				15				15	15	100,0%
21 Hornictví, hutn. a slév.			1					1	1	100,0%
23 Strojírenství a stroj. výr.		1	40	7	4			52	349	14,9%
26 Elektr., telekom. a VT			5	10	4			19	76	25,0%
28 Tech. chemie a ch. sil.							2	2	36	5,6%
29 Potravinářství a potr. ch.			8					8	412	1,9%
31 Text. výr. a oděvnictví									120	0,0%
32 Kožed. a obuv. - plast									11	0,0%
33 Zprac. dřeva a hud. n.			7					7	265	2,6%
34 Polygrafie a další			1					1	24	4,2%
36 Stavebnictví, g. a k.		8	17	6				31	886	3,5%
37 Doprava a spoje				4		2		6	6	100,0%
39 Spec. a interd. ob.					4			4	4	100,0%
41 Zemědělství a lesn.			16	1				17	655	2,6%
43 Veterinářství a v. p.										-
53 Zdravotnictví				3				3	10	30,0%
61 Filozofie, teologie										-
63 Ekonomika a adm.				32				32	125	25,6%
64 Podnikání v ob.						21		21	30	70,0%
65 Gastron., hotel a tur.		18	28	12	6			64	1259	5,1%
66 Obchod		17	11		4			32	254	12,6%
68 Právní a veřejn. činn.				7				7	7	100,0%
69 Osobní a prov. sl.	12	1	6		2			21	523	4,0%
72 Public., knihov. a inf.				2				2	10	20,0%
75 Pedagog., učitel. a soc. p.				27			2	29	56	51,8%
78 Obecně odborná př.	2			6				8	874	0,9%
79 Gymnázium				48				48	71	67,6%
82 Umění a užité umění			1	5	1			7	24	29,2%
Celkový součet	14	45	141	187	25	23	4	439	6105	7,2%

nacházíme individuálně integrované žáky rovněž jen v malých počtech, nejčastěji ve skupinách 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (6552E001 Kuchařské práce) a 66 Obchod (konkrétně obory 6651E003 Prodavačské práce a 6651E501 Obchodní provoz).

Naopak v **kategorii středního vzdělávání s výučním listem – H** je počet individuálně integrovaných žáků podstatně významnější. Větší počty žáků najdeme ve skupinách oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba (2351H01 Strojní mechanik, 2368H01 Mechanik opravář motorových vozidel) a podobně jako v kategorii E pak i ve skupinách 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (6551H01 Kuchař – číšník), 41 Zemědělství a lesnictví, 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie a dále ve skupině 66 Obchod (6651H01 Prodavač).

V **kategorii středního vzdělávání s maturitní zkouškou** jsou žáci se zdravotním postižením zastoupeni podstatně méně, zároveň je ale jejich rozložení z pohledu individuálně integrovaných v jednotlivých skupinách oborů rovnoměrnější. Největší počet individuálně integrovaných žáků se zdravotním postižením najdeme na gymnáziích, dále ve skupině oboru 63 Ekonomika a administrativa (6341M01 Ekonomika a pod-

nikání, 6341M02 Obchodní akademie) a 75 Pedagogika, učitelství a sociální práce (7541M003 Sociální péče – pečovatelská činnost, 7541M012 Výchovná a humanitární činnost – sociálně výchovná činnost). V **kategorii nástaveb (L5)** jsou žáci se zdravotním postižením individuálně integrováni především ve skupině 64 Podnikání v oborech.

Při posuzování míry integrace ve skupinách oborů je tedy třeba se zaměřit na ty skupiny oborů, ve kterých je procentuální zastoupení individuálně integrovaných žáků vyšší, ale zároveň je v nich i větší celkové zastoupení žáků se zdravotním postižením. Obě tato kritéria splňuje skupina oborů **18 Informatické obory**, ve které jsou všichni žáci se zdravotním postižením v 1. ročnících individuálně integrováni. Relativně vyšší podíl individuálně integrovaných najdeme i ve skupině **64 Podnikání v oborech** a na **gymnáziích** (kolem 70 %), dále pak ve skupině **75 Pedagogika, učitelství a sociální práce** (kolem 50 % žáků se zdravotním

postižením v 1. ročnících). Nezanedbatelné procento žáků se zdravotním postižením integrovaných individuálně najdeme i v technických oborech ve skupinách **23 Strojírenství a strojírenská výroba** a **26 Elektrotechnika, telekomunikační a VT**.

Tabulka 3.8. ukazuje opačný pohled, tedy **počty a procentuální zastoupení skupinově integrovaných žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících středního a vyššího odborného vzdělávání podle skupin oborů**. Z hlediska více obsazených skupin oborů převažuje skupinová forma integrace ve skupinách 31 Textilní výroba a oděvnictví (100 %), 78 Obecně odborná příprava, 29 Potravinářství a potravinářská chemie (98 %), 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (97 %). Dále pak ve skupinách 41 Zemědělství a lesnictví, 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus a 69 Osobní a provozní služby.

3.5 Struktura žáků se zdravotním postižením v regionálním členění

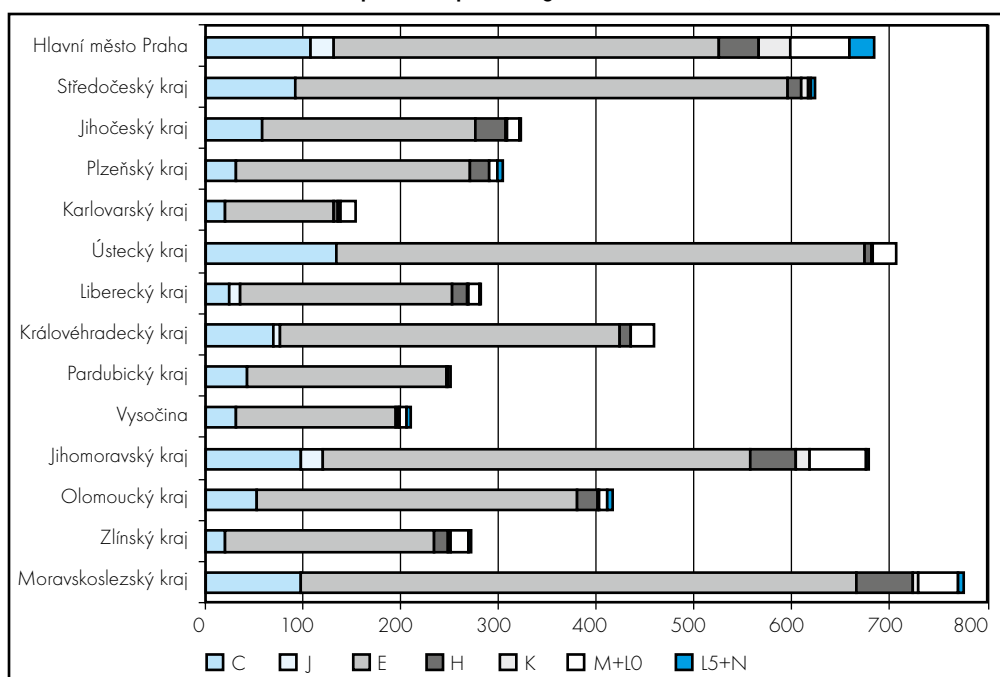
V této části se podrobněji zaměříme na zastoupení žáků se zdravotním postižením v prvních ročnících středního a vyššího odborného vzdělávání podle krajského členění.

3. Vzdelanostní a oborová struktura zdravotně postižených žáků

Tabulka 3.8: Počty a procenta skupinově integrovaných žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících středního a vyššího odborného vzdělávání – v rozdělení podle kategorií vzdělávání a skupin oborů

Skup. oboru	Střed. vzděl.	Střední vzděl. s VL		Střední vzděl. s MZ			Vyšší odbor. vzděl.	Počet skupin. integr. žáků v 1. roč.	Počet žáků se zdrav. postiž. v 1. roč celkem	Skupinová integrace v % podle skupin oboru
	C+J	E	H	K+M	L0	L5	N			
16 Ekologie a ochr. ŽP									2	0,0%
18 Informatické obory									15	0,0%
21 Hornictví, hutn. a slév.									1	0,0%
23 Strojírenství a stroj. výr.		294	3					297	349	85,1%
26 Elektr., telekom. a VT		28	12	17				57	76	75,0%
28 Tech. chemie a ch. sil.		30	4					34	36	94,4%
29 Potravinářství a potr. ch.		385	19					404	412	98,1%
31 Text. výr. a oděvnictví		120						120	120	100,0%
32 Kožed. a obuv. – plast		8	3					11	11	100,0%
33 Zprac. dřeva a hud. n.		236	22					258	265	97,4%
34 Polygrafie a další		19	4					23	24	95,8%
36 Stavebnictví, g. a k.		855						855	886	96,5%
37 Doprava a spoje									6	0,0%
39 Spec. a interd. ob.									4	0,0%
41 Zemědělství a lesn.		631	7					638	655	97,4%
43 Veterinářství a v. p.										-
53 Zdravotnictví				7				7	10	70,0%
61 Filozofie, teologie										-
63 Ekonomika a adm.	51			42				93	125	74,4%
64 Podnikání v ob.				0		9		9	30	30,0%
65 Gastron., hotel a tur.		1155	23	7		10		1195	1259	94,9%
66 Obchod		196	26					222	254	87,4%
68 Právní a veřejn. činn.									7	0,0%
69 Osobní a prov. sl.		462	20	11	9			502	523	96,0%
72 Public., knihov. a inf.				8				8	10	80,0%
75 Pedagog., učitel. a soc. p.				27				27	56	48,2%
78 Obecně odborná př.	866							866	874	99,1%
79 Gymnázium				23				23	71	32,4%
82 Umění a užité umění	2			6			9	17	24	70,8%
Celkový součet	919	4419	143	148	9	19	9	5666	6105	92,8%

Obrázek 3.4: Počty žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících středního a vyššího odborného vzdělávání – v rozdělení podle krajů a kategorií vzdělávání (stav k 30. 9. 2009)

Z obrázku 3.4. je zřejmé, že počty žáků se zdravotním postižením i jejich struktura z pohledu kategorií vzdělávání se v jednotlivých krajích poměrně výrazně liší.

Nejvyšší počet žáků se zdravotním postižením byl ve šk. roce 2009/10 přijat do prvních ročníků středního, případně i vyššího odborného vzdělávání v **Moravskoslezském kraji** (772 žáků), dále pak v **Ústeckém kraji** (703 žáků), **Hlavním městě Praze** (681 žáků), **Jihomoravském kraji** (675 žáků) a **Středočeském kraji** (621 žáků). Naopak ke krajům s nejnižším počtem žáků se zdravotním postižením patří **Karlovarský kraj**, kde bylo přijato jen 152 žáků se zdravotním postižením.

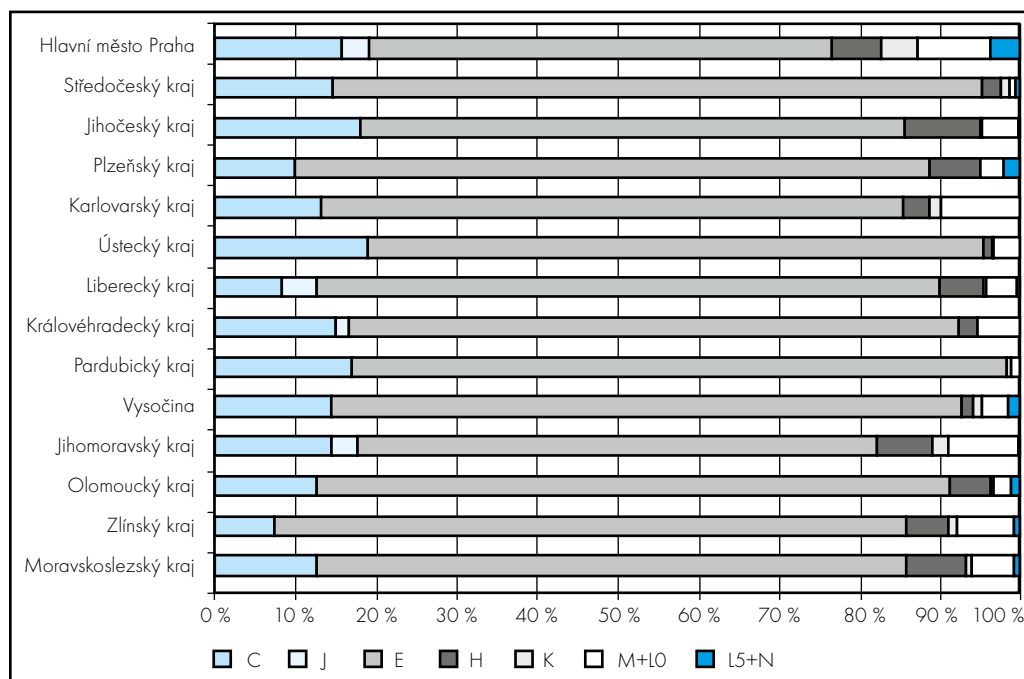
Největší podíl žáků se zdravotním postižením vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání v kategorii **C (Praktická škola)** je v Ústeckém kraji (18,9 %) a v Jihočeském kraji (18,1 %), nejméně v kraji Zlínském (7,4 %).

Jak v České republice jako celku, tak v jednotlivých krajích, je největší podíl žáků se zdravotním postižením začleněn v oborech vzdělání kategorie E, poskytujících střední vzdělání s výučním listem. Nejvyšší podíl těchto žáků, přesahující 80 %, je v Pardubickém (81,5 %) a Středočeském kraji (80,7 %). Nejmenší podíl takto začleněných žáků se zdravotním postižením nacházíme v Praze.

Výrazně nižší jsou pak podíly žáků v dalších kategoriích vzdělávání, z toho nejvyšší podíly jich vstupují do středního vzdělávání s **výučním listem – kategorií H**. Z hle-

3. Vzdělanostní a oborová struktura zdravotně postižených žáků

Obrázek 3.5: Podíly žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících středního a vyššího odborného vzdělávání – v rozdělení podle krajů a kategorií vzdělávání (stav k 30. 9. 2009)

diska krajského rozložení je největší podíl těchto žáků v Jihočeském kraji (9,3 % žáků se zdravotním postižením v kraji) a dále v Moravskoslezském kraji (7,5 %), nejmenší naopak v Pardubickém kraji.

Ze skupiny žáků se zdravotním postižením, kteří vstoupili do 1. ročníků **gymnází**, se jich největší podíl vzdělává v Hl. m. Praze (4,7 %) a v Jihomoravském kraji (2,1 %), naopak žádný žák není začleněn do tohoto vzdělávání v Plzeňském a Královéhradeckém kraji.

Největší podíl žáků se zdravotním postižením je přijímán do **středního vzdělávání s maturitní zkouškou – kategorie M** v Karlovarském (9,2%) a Jihomoravském kraji, nejmenší podíl je v kraji Středočeském.

Žáci se zdravotním postižením přijatí do 1. ročníků **středního vzdělávání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem – L0** jsou v největší míře zastoupeni v Hl. m. Praze (1,5 % žáků ze všech žáků se zdravotním postižením v kraji), podíl větší než 1 % je ještě v Jihočeském kraji (1,2 %). V **nástavbovém studiu a vyšším odborném vzdělávání** pokračuje největší podíl žáků se zdravotním postižením v Praze, celkově je ale v těchto kategoriích jen velmi málo žáků.

Uvedené údaje ukazují významné rozdíly z hlediska počtů žáků se zdravotním postižením v krajích i jejich od-

lišnou vzdělanostní strukturu. Počty žáků velmi úzce souvisí s velikostí kraje a počtem jeho obyvatel, kromě toho je však v krajích i různá vzdělávací nabídka, v závislosti na tradičním rozmístění škol určených zejména pro žáky se zdravotním postižením. To se projevuje především ve vzdělávací nabídce maturitního a vyššího odborného vzdělávání.

Významné rozdíly mezi jednotlivými kraji se ukazují i z pohledu zastoupení žáků se zdravotním postižením v 1. ročnících podle druhu postižení. Z tohoto hlediska je v Hl. m. Praze relativně nižší podíl žáků s mentálním postižením (59 % z žáků se zdravotním postižením vzdělávajících se v prvních ročnících v Hl. m. Praze), naopak spíše vyšší je zastoupení žáků se sluchovým (7,5 %), zrakovým (4,3 %) postižením

Tabulka 3.9: Žáci se zdravotním postižením v 1. ročnících středního a vyššího odborného vzdělávání (řádková procenta) – v rozdělení podle krajů a druhu postižení (stav k 30. 9. 2009)

Kraj	Mentální postižení	Sluchové postižení	Zrakové postižení	Vady řeči	Tělesné postižení	Vývojové poruchy	Postižení více vadami	Autismus	Celkem
Hlavní město Praha	58,7%	7,5%	4,3%	0,1%	4,8%	12,6%	11,2%	0,7%	100,0%
Středočeský kraj	69,4%	0,2%	0,5%		0,6%	25,3%	3,5%	0,5%	100,0%
Jihočeský kraj	81,3%	0,9%	0,6%		0,9%	9,0%	6,5%	0,6%	100,0%
Plzeňský kraj	76,2%	0,3%			1,3%	12,5%	9,6%		100,0%
Karlovarský kraj	77,6%	0,7%			4,6%	9,2%	7,9%		100,0%
Ústecký kraj	87,3%	0,9%	0,4%		0,9%	9,0%	1,4%	0,1%	100,0%
Liberecký kraj	63,4%	1,4%			5,7%	29,0%		0,4%	100,0%
Královéhradecký kraj	63,7%	2,8%		0,7%	5,7%	3,7%	23,4%		100,0%
Pardubický kraj	84,3%				0,4%	6,4%	8,4%	0,4%	100,0%
Vysočina	87,5%	0,5%	1,0%		1,4%	5,3%	3,8%	0,5%	100,0%
Jihomoravský kraj	51,6%	1,9%	2,7%	0,1%	9,3%	17,8%	15,0%	1,6%	100,0%
Olomoucký kraj	81,6%	1,0%	1,7%	0,5%	1,4%	5,6%	8,2%		100,0%
Zlínský kraj	80,4%	7,4%	1,1%	0,4%	4,1%	1,9%	4,4%	0,4%	100,0%
Moravskoslezský kraj	79,8%	0,9%	0,6%	0,1%	3,1%	8,3%	4,4%	2,5%	100,0%
Celkový součet	72,6%	2,0%	1,2%	0,1%	3,4%	11,8%	8,0%	0,7%	100,0%

3. Vzdělanostní a oborová struktura zdravotně postižených žáků

Tabulka 3.10: Žáci se zdravotním postižením v 1. ročnících středního a vyššího odborného vzdělávání (sloupcová procenta) – v rozdělení podle krajů a druhu postižení (stav k 30. 9. 2009)

Kraj	Mentální postižení	Sluchové postižení	Zrakové postižení	Vady řeči	Tělesné postižení	Vývojové poruchy	Postižení více vadami	Autismus	Celkem
Hlavní město Praha	9%	41%	40%	11%	16%	12%	16%	11%	11%
Středočeský kraj	10%	1%	4%		2%	22%	5%	7%	10%
Jihočeský kraj	6%	2%	3%		1%	4%	4%	4%	5%
Plzeňský kraj	5%	1%			2%	5%	6%		5%
Karlovarský kraj	3%	1%			3%	2%	2%		2%
Ústecký kraj	14%	5%	4%		3%	9%	2%	2%	12%
Liberecký kraj	4%	3%			8%	11%		2%	5%
Královéhradecký kraj	7%	10%		33%	13%	2%	22%		7%
Pardubický kraj	5%					2%	4%	2%	4%
Vysočina	4%	1%	3%		1%	1%	2%	2%	3%
Jihomoravský kraj	8%	10%	25%	11%	30%	17%	21%	24%	11%
Olomoucký kraj	8%	3%	10%	22%	3%	3%	7%		7%
Zlínský kraj	5%	16%	4%	11%	5%	1%	2%	2%	4%
Moravskoslezský kraj	14%	6%	7%	11%	12%	9%	7%	42%	13%
Celkový součet	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

a souběžným postižením více vadami (11,2 %).

Pohled na tab. 3.10. pak ukazuje, že **žáci 1. ročníků s mentálním postižením** se z hlediska struktury v 1. ročnících nejčastěji vzdělávají v Moravskoslezském (14 %), Ústeckém (14 %) a Středočeském kraji (9 %). **Žáci se sluchovým postižením** vstoupili nejčastěji do 1. ročníků v Praze (41 %) a Zlínském kraji (16 %). **Žáci se zrakovým postižením** jsou nejvíce zastoupeni v 1. ročnících v Praze, dále pak v Jihomoravském kraji (25 %). **Žáci s tělesným postižením** vedou v Jihomoravském kraji (30 %) a opět v Praze (16 %). **Žáci postižení více vadami** pak byli přijímáni do prvních ročníků nejčastěji v Jihomoravském a Královéhradeckém kraji.

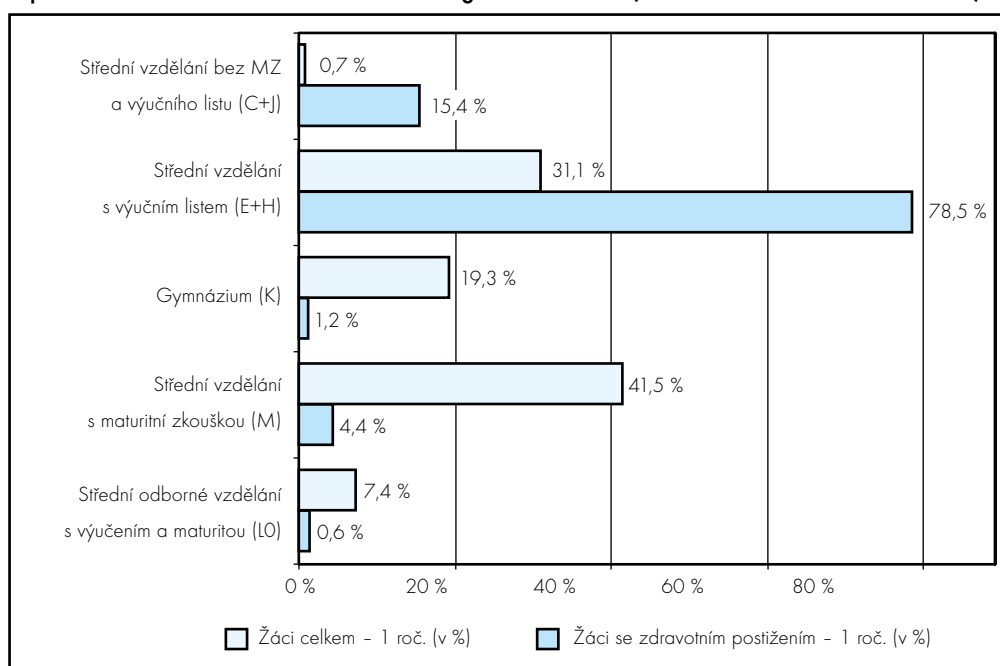
Z uvedeného přehledu jsou zřejmé významné odlišnosti z hlediska vzdělávání žáků se zdravotním postižením podle krajského členění, které odráží rozdílné podmínky a zastoupení škol vzdělávajících žáky se zdravotním postižením.

3.6 Srovnání struktury žáků se zdravotním postižením a běžné populace

V této části se zaměříme na porovnání vzdělanostní struktury žáků se zdravotním postižením v prvních ročnících středního vzdělávání a celkové populace žáků prvních ročníků.

Z obrázku je zřejmý výrazný posun směrem k nižším kategoriím vzdělávání u žáků prvních ročníků se zdravotním po-

Obrázek 3.6: Porovnání vzdělanostní struktury žáků 1. ročníků celkem a žáků se zdravotním postižením – denní studium v % z dané kategorie vzdělávání (bez zahrnutí nástav. studia a VOŠ)⁹⁾

stižením. Zatímco podíl žáků vzdělávajících se v kategoriích C+J dosahuje ve skupině žáků 1. ročníků se zdravotním postižením kolem 15 %, z hlediska celkové struktury je téměř zanedbatelný – tvoří kolem 0,7 %.

Střední vzdělávání s výučním listem představuje u žáků 1. ročníků se zdravotním postižením zcela převažující kategorii – kolem 78,5 %, naopak v celkové struktuře žáků 1. ročníků jsou žáci oborů středního vzdělání s výučním listem zastoupeni přibližně ve 31 %. Většina žáků se zdravotním

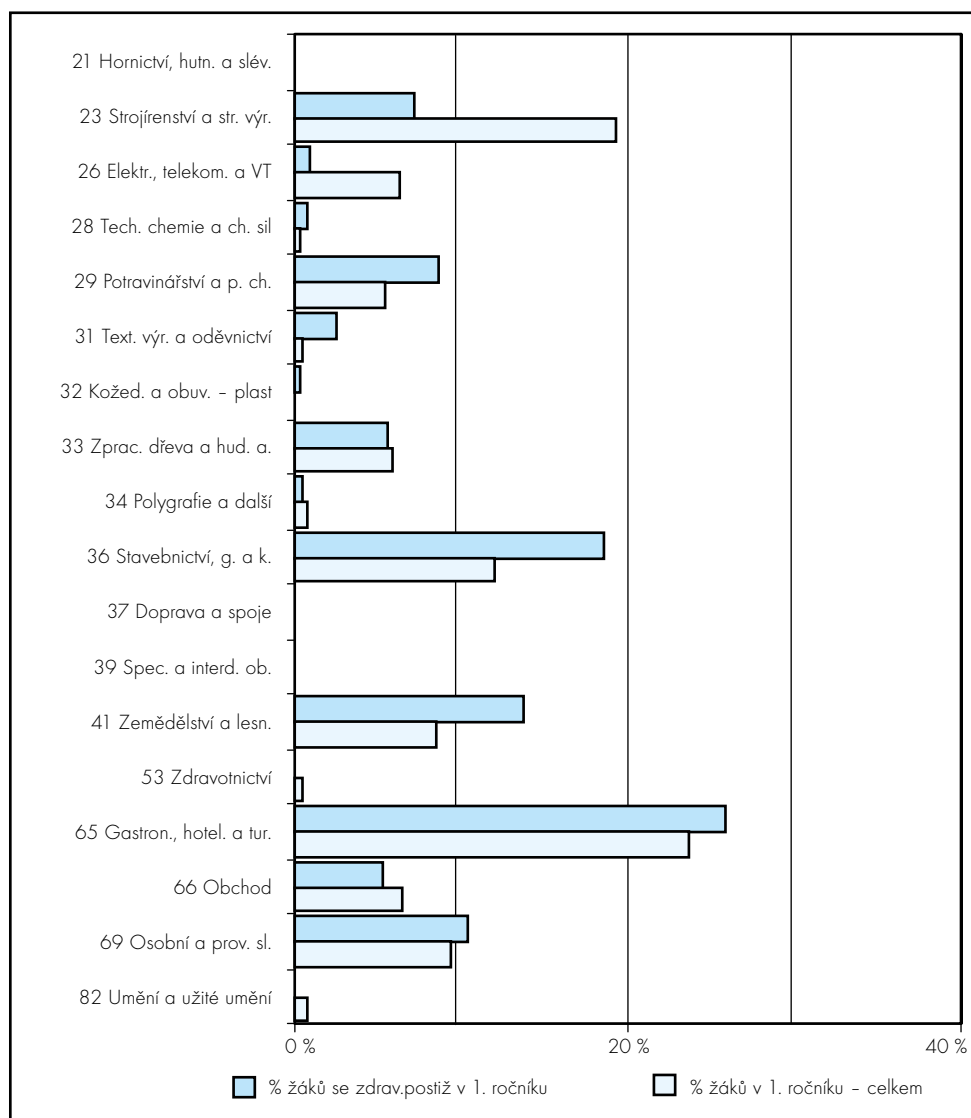
⁹⁾ Údaje za žáky celkem převzaty z publikace Vojtěch, J., Chamoutová, D.: Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v Evropské unii 2009/10, Praha 2009: NÚOV.

3. Vzdelanostní a oborová struktura zdravotně postižených žáků

Tabulka 3.11: Porovnání vzdelanostní struktury žáků 1. ročníků celkem a žáků se zdravotním postižením – denní studium v % z dané kategorie vzdělávání (bez zahrnutí nástavbového studia a VOŠ)

	Počet žáků se zdravotním postižením 1. ročník	Žáci se zdravotním postižením 1. ročník (v %)	Počet žáků celkem 1. ročník	Žáci celkem 1. ročník (v %)
Střední vzdělávání bez MZ a výučního listu (C+J)	933	15,4%	943	0,7%
Střední vzdělávání s výučním listem (E+H)	4748	78,5%	39729	31,1%
Gymnázium (K)	71	1,2%	24707	19,3%
Střední vzdělávání s maturitní zkouškou (M)	264	4,4%	53014	41,5%
Střední odborné vzdělávání s vyučením a MZ (LO)	34	0,6%	9413	7,4%
Celkem	6050	100,0%	127806	100,0%

Obrázek 3.7: Porovnání struktury žáků 1. ročníků celkem a žáků se zdravotním postižením (denní studium) podle skupin oborů – kategorie E+H

vzdělávání s maturitní zkouškou tvoří v celkové struktuře nejpočetnější kategorii (kolem 41 %), zatímco v kategorii žáků 1. ročníků se zdravotním postižením zahrnují jen 4,6 %.

• Porovnání struktury žáků 1. ročníků oborů středního vzdělání s výučním listem (kategorie E+H)

Podívejme se nyní podrobněji na porovnání struktury žáků 1. ročníků celkem a žáků se zdravotním postižením v oborech středního vzdělání s výučním listem kategorie E+H. Z obrázku jsou patrné výraznější rozdíly v oborové struktuře. Zatímco ve skupinách oborů 69 Osobní a provozní služby, 66 Obchod a 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus a 33 Zpracování dřeva je procentní zastoupení v rámci této kategorie vzdělávání u žáků se zdravotním postižením a žáků celkem obdobné, relativně vyšší procento žáků se zdravotním postižením v porovnání s celkovou strukturou najdeme ve skupinách oborů 36 Stavebnictví, 29 Potravinářství a potravinářská chemie, 31 Textilní výroba a oděvnictví a 41 Zemědělství a lesnictví. Obrácená situace je v technicky orientovaných skupinách oborů 26

postížením se navíc vzdělává v oborech středního vzdělání s výučním listem kategorie E (72,3 % z celkového počtu žáků s postižením v 1. ročnících).

Podíl ostatních kategorií vzdělávání ve skupině žáků se zdravotním postižením je v porovnání s celkovou strukturou velmi nízký. Podíl žáků 1. ročníků gymnázií dosahuje v celkové struktuře kolem 19 %, oproti pouhému 1,2 % ve struktuře žáků se zdravotním postižením. Žáci oborů středního

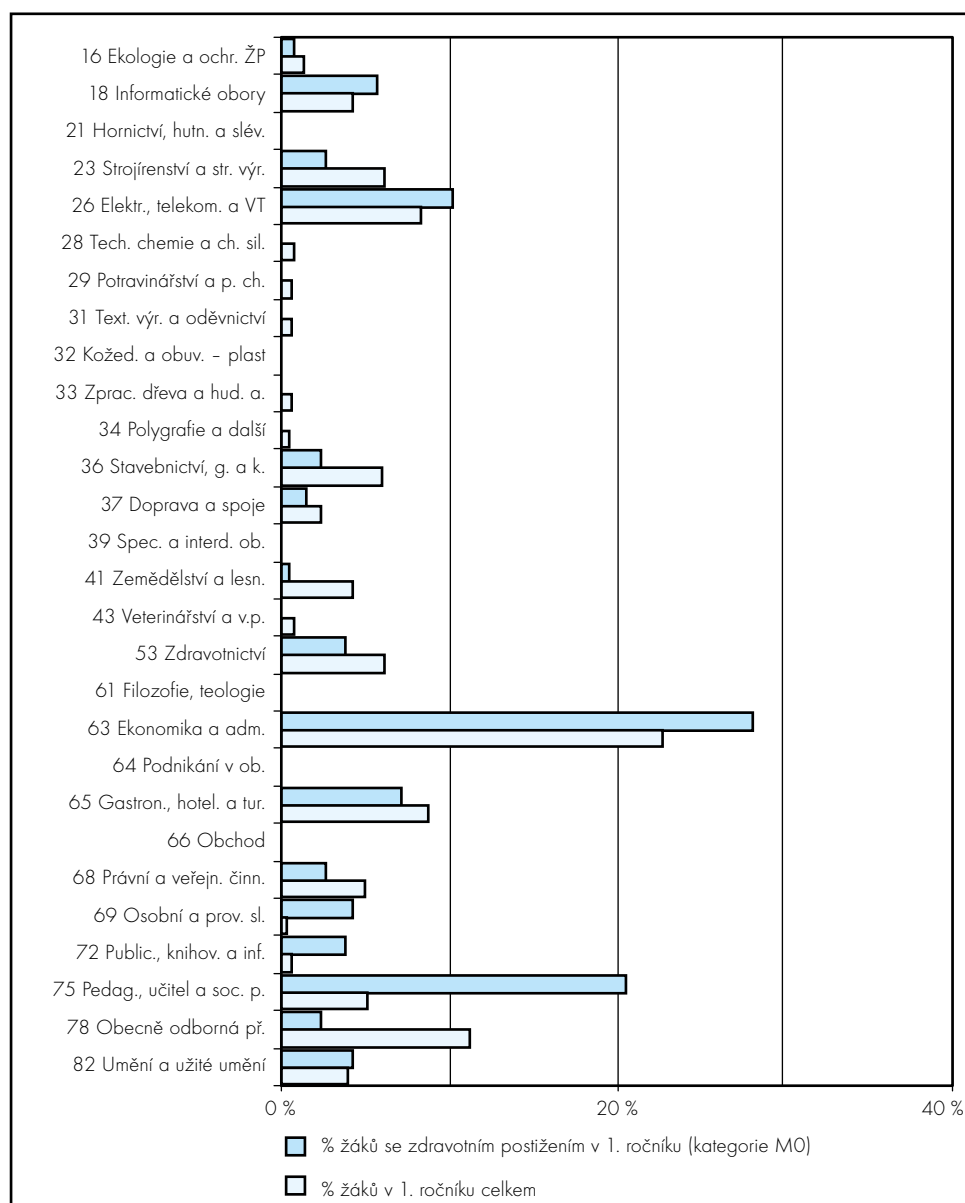
Elektrotechnika, telekomunikační a VT a 23 Strojírenství a strojírenská výroba, kde je v rámci této kategorie vzdělávání procentní zastoupení žáků se zdravotním postižením nižší.

• Porovnání struktury žáků 1. ročníků – střední vzdělání s maturitní zkouškou – kategorie M

Porovnání struktury žáků 1. ročníků celkem a žáků se zdravotním postižením v kategorii oborů M zakončených maturitní

4. Studijní a pracovní záměry absolventů se zdravotním postižením

Obrázek 3.8: Porovnání struktury žáků 1. ročníků celkem a žáků se zdravotním postižením podle skupin oborů – kategorie M (denní studium)

zkouškou ukazuje rovněž určité rozdíly ve struktuře skupin oborů.

Relativně vyšší je v rámci kategorie M zastoupení žáků se zdravotním postižením ve skupině oborů **75 Pedagogika, učitelství a sociální práce, 72 Publicistika, knihovnictví a informatika, 69 Osobní a provozní služby a 63 Ekonomika a administrativa**. Mírně vyšší je i zastoupení žáků se zdravotním postižením v rámci této kategorie vzdělávání v oborech elektrotechnických a v informatice.

4. Studijní a pracovní záměry absolventů se zdravotním postižením

Absolventi škol se zdravotním postižením patří z hlediska trhu práce ke skupinám nejvíce ohroženým nezaměstnaností. Důvodem je nepříznivá kumulace závažných znevýhodňujících faktorů, kdy k nedostatku praxe, který znesnadňuje vstup na trh práce i absolventům běžné populace, přistupuje navíc ještě samotné zdravotní postižení. Zdravotní postižení přitom představuje problém nejen z hlediska skutečného omezení možnosti výkonu některých profesí, ale často i z důvodu existence celé řady předsudků a nezájmu zaměstnavatelské sféry.

Získání pracovního uplatnění pro absolventy se zdravotním postižením je tedy podstatně obtížnější, na druhou stranu jejich zařazení do pracovního života představuje

významný a ve srovnání s běžnou populací i specifický přínos jak z hlediska individuálního, tak i společenského. Pracovní aktivita občanů se zdravotním postižením má řadu pozitivních ekonomických, sociálních a psychologických efektů, je významným nástrojem širší integrace do společnosti, umožňuje získat ekonomickou nezávislost na sociálních dávkách, vytvářet sociální sítě, přináší možnost seberealizace a mnoho dalšího. V nejširším smyslu tak zvyšuje i celkovou kvalitu života zdravotně postiženého. Z hlediska celospolečenského představuje kromě pozitivního ekonomického efektu i větší mnohotvárnost a obohacení společnosti o nové přístupy a pohledy.

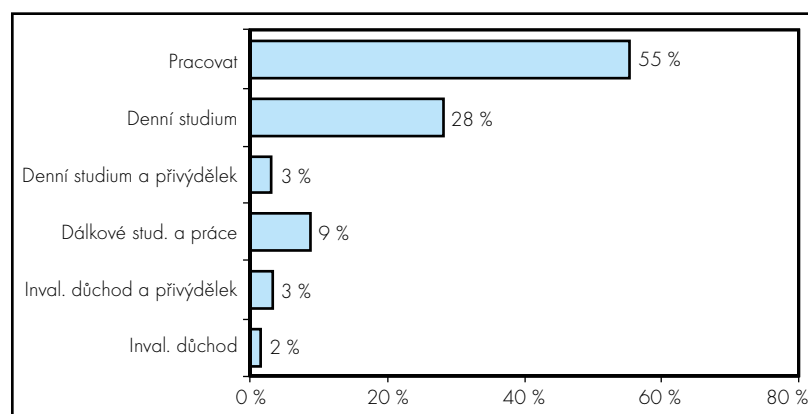
Situace v České republice přitom není z hlediska zaměstnávání osob se zdravotním postižením příliš pozitivní. Podle odhadu Českého statistického úřadu v České republice žije asi 1 016 tisíc osob se zdravotním postižením a jejich podíl v populaci tvoří asi 9,87%, přitom podstatná část z nich se potýká při hledání práce s četnými komplikacemi a jejich nezaměstnanost je mnohonásobně vyšší než u celkové populace.¹⁰

V souvislosti s uvedenými problémy je třeba skupině absolventů se zdravotním postižením a vymezení hlavních rizikových aspektů věnovat větší pozornost, a to jak z hlediska výběru vhodného studia, které je základním předpokladem budoucího pracovního uplatnění, tak i samotného přechodu na trh práce.

Tato kapitola se zaměřuje na zmapování studijních a pracovních záměrů budoucích absolventů (dále jen absolventů) středních škol se zdravotním postižením v samotném závěru jejich studia na střední škole.

Podívejme se v základním pohledu na pracovní a studijní záměry absolventů středních odborných škol v závěru studia.

Obrázek 4.1: Pracovní a studijní záměry absolventů středních škol se zdravotním postižením po ukončení studia (v % odpovědí)

Z grafu, který ukazuje celkový pohled na pracovní a studijní záměry, je zřejmé, že naprostá většina budoucích absolventů se zdravotním postižením má zájem o pracovní uplatnění nebo další pokračování v nějaké formě studia, případně o kombinaci těchto aktivit. Jen přibližně 2 % respondentů předpokládá, že budou pouze pobírat invalidní důchod.

Nadpoloviční většina – 55 % absolventů středního vzdělávání se zdravotním postižením projevila zájem uplatnit se po ukončení středního vzdělání na trhu práce a začít pracovat. Druhou nejpočetnější kategorií tvoří absolventi, kteří chtějí pokračovat ve vzdělávání v denní formě – kolem 31 %, přitom 28 % se chce věnovat zejména dennímu studiu a 3 % předpokládá, že budou kombinovat denní formu studia s pracovním uplatněním. Dálkovou formu studia s pracovní aktivitou pak předpokládá kolem 9 % dotázaných.

Invalidní důchod uvedlo 5 % dotáza-

ných, přitom přibližně 3 % předpokládá, že si budou k invalidnímu důchodu přivydělávat.

Z hlediska absolventů se zdravotním postižením, kteří mají zájem pokračovat v některé formě vzdělávání, tvoří největší skupinu **absolventi se zájmem o maturitní nástavby**. Zájem o tento typ vzdělávání projevilo celkově kolem 17 % dotázaných absolventů středního vzdělávání se zdravotním postižením (přitom 10 % chtělo absolvovat maturitní nástavbu v denní formě studia a přibližně 7 % mělo zájem přihlásit se na maturitní nástavbu v dálkové formě). Maturitní nástavby tak tvoří významnou možnost zvyšování kvalifikace absolventů se zdravotním postižením.

Zájem o studium v terciární sféře v závěru studia projevilo celkově 13 % absolventů středního vzdělání se zdravotním postižením, z toho pouze jedno procento má zájem studovat v dálkové formě.

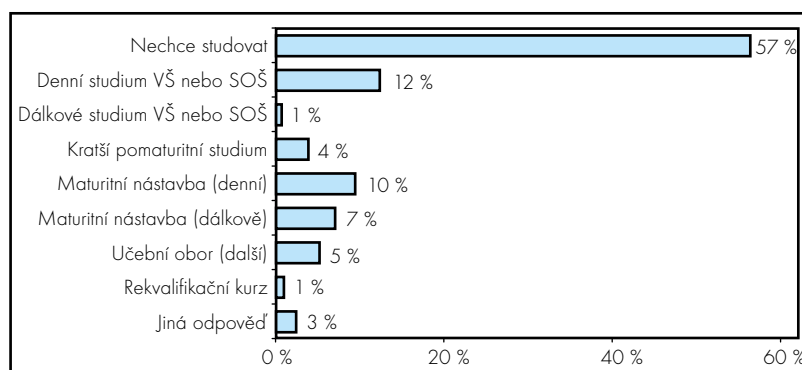
Zajímavou skutečností je, že nezanedbatelná část absolventů se zdravotním postižením má **zájem absolvovat další studium oboru středního vzdělávání s výučním listem**, kdy

na jiný učební obor na stejné nebo jiné škole se má v úmyslu přihlásit kolem 5 % dotázaných.¹¹ Otázkou je, zda snaha absolvovat další učební obor, a tedy spíše rozšiřovat než zvyšovat kvalifikaci, souvisí se zdravotním postižením, s obtížemi při uplatnění původně zvoleného oboru na trhu práce, případně snahou rozšířit možnost budoucího uplatnění.

Přibližně 4 % dotázaných usilují o pomaturitní studium.

Pro skupinu absolventů středního vzdělávání se zdravotním postižením je tedy charakteristický relativně nízký zájem o pokračování ve vzdělávání, tento zájem vyjadřuje jen asi 40 % dotázaných, což souvisí se skutečností, že většina žáků se zdravotním postižením je vzdělávána v oborech středního vzdělávání s výučním listem kategorie E, z něhož je další pokračování ve vzdělávání velmi obtížné. V zásadě převažuje zájem o kratší formy studia (maturitní nástavby a pomaturitní studium) a objevuje se snaha o rozšiřování kvalifikace na

Obrázek 4.2: Studijní záměry absolventů se zdravotním postižením (v % odpovědí)

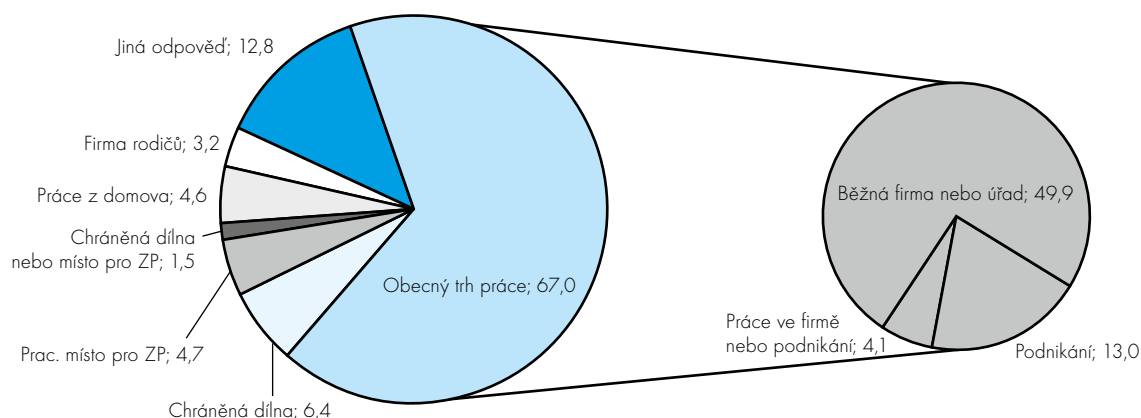

¹⁰⁾ Výběrové šetření zdravotně postižených VŠPO 07.

¹¹⁾ Například se jedná o absolventy oborů 29-54-E/003 Cukrářské práce a 65-52-E/001 Kuchařské práce.

4. Studijní a pracovní záměry absolventů se zdravotním postižením

Obrázek 4.3: Pracovní záměry absolventů se zdravotním postižením (v % odpovědí všech respondentů)

v podstatě stejné úrovni vzdělání. Pouze kolem 13 % absolventů středního vzdělávání se zdravotním postižením usiluje o pokračování v terciárním vzdělávání.

Pracovní uplatnění osob se zdravotním postižením je obtížnější, a proto jsou těmto osobám určeny různé nástroje, které usnadňují jejich začlenění do pracovního procesu a poskytují specifické možnosti a formy pracovní aktivity. **Osoby se zdravotním postižením se mohou ucházet o pracovní uplatnění jednak na volném trhu práce, jednak na tzv. chráněném trhu práce.** Za chráněný trh práce jsou považovány chráněné pracovní dílny zaměstnávající více než 60 % osob se zdravotním postižením a dále pak pracovní místa zaměstnavatelů zaměstnávajících více než 50 % zaměstnanců se zdravotním postižením.¹² Zajímavou otázkou v této souvislosti je zájem budoucích absolventů se zdravotním postižením o vstup na volný nebo chráněný pracovní trh a možnost využívat různé formy podporovaného zaměstnávání.

Z celkového pohledu můžeme konstatovat, že nadpoloviční většina absolventů středního vzdělávání se zdravotním postižením ze sledovaného vzorku má v úmyslu se uplatnit na volném trhu práce – celkově přibližně **67,6 %** absolventů, přitom **v běžné firmě nebo úřadu** má v úmyslu pracovat 50,4 %, 13 % má zájem **podnikat** a 4,1 % uvedla obě možnosti.

Naopak přibližně **12,7 %** absolventů se zdravotním postižením předpokládá, že získá uplatnění na chráněném trhu práce. Konkrétně 6,4 % chce získat uplatnění v chráněné dílně, 4,7 % na místě speciálně zřízeném pro pracovníky se ZP a 1,5 % uvedla obě možnosti.

Šetření se zaměřilo i na zjištění dalších způsobů zaměstnávání. Z výsledků vyplynulo, že **4,6 % absolventů chce využít možnosti práce z domova.** Další možností, kterou někteří z budoucích absolventů zmiňovali, bylo **pracovní uplatnění ve firmě rodičů** (3,2 %).

Přibližně 11,9 % uvedlo jinou odpověď nebo kombinaci více různých možností, často se jednalo o obecné odpovědi, např. chci pracovat mezi lidmi, práce s dětmi apod., tedy bez bližší specifikace. To naznačuje určitou nejasnost, případně nižší orientaci některých absolventů se zdravotním

postižením v možnostech budoucího pracovního uplatnění a potřebu věnovat větší podporu jejich vstupu na trh práce, včetně poskytování informací.

Jak již bylo uvedeno dříve, pouze asi 2 % dotázaných předpokládá, že nebudou vyvíjet žádnou pracovní ani studijní aktivitu. Absolventi, kteří budou mít invalidní důchod, uvádí často, že se uplatní v chráněné dílně nebo si budou hledat práci z domova.

4.1 Studijní a pracovní záměry podle získané úrovně vzdělání

V této části se zaměříme na studijní a pracovní záměry absolventů se zdravotním postižením v rozdělení podle dosud absolvované úrovně vzdělání.

Podíváme-li se na základní rozdělení z hlediska záměru dále studovat nebo vstoupit na trh práce, pak je z výsledků provedeného šetření zřejmé, že nejvyšší zájem o pokračování v některé formě vzdělávání projevovali **absolventi gymnázií**, dále pak absolventi středního vzdělávání kategorie J (bez maturitní zkoušky a odborného výcviku). Obě tyto vzdělávací kategorie jsou ale ve skupině absolventů se zdravotním postižením zastoupeny relativně málo.

Z hlediska více obsazených kategorií je podstatný studijní zájem patrný zejména u budoucích absolventů oborů středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (kategorie M), z nichž významné procento mělo zájem o pokračování jak v **denním studiu (51 %)**, tak i **dálkové formě studia (17 %)**.

Značné ambice pokračovat ve vzdělávání mělo i významné procento absolventů středního odborného vzdělávání s výučním listem kategorie H, z nichž takto odpovědělo 44 %.

Naopak vstup do pracovního procesu předpokládá většina absolventů učebních oborů středního vzdělání s výučním listem kategorie E – kolem 65 %. Ve vzdělávání chce pokračovat jen 19,0 % z nich.

Podstatnou skutečností je, že z hlediska úrovně vzdělání nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl v podílu absolventů, kteří předpokládají, že budou pobírat invalidní důchod a nebudou vyvíjet žádnou studijní ani pracovní aktivitu. Ve všech sledovaných skupinách byl jejich podíl nízký, a to i u nižších úrovní vzdělání, u kterých můžeme před-

¹² Nápravník, J.: Zaměstnávání osob se zdravotním postižením, pracovní právní problematika a sociální služby. Kompetence výchovných poradců v oblasti péče o žáky se zdravotním postižením. Sborník studijních materiálů. Praha: NIDV, 2010.

4. Studijní a pracovní záměry absolventů se zdravotním postižením

Tabulka 4.1: Pracovní a studijní záměry absolventů se zdravotním postižením – podle vzdělanostní struktury (v % odpovědí)

	Denní studium	Denní studium a přívýdělek	Dálkové studium a práce	Pracovat	Invalidní důchod a přívýdělek	Invalidní důchod a nepracovat	Celkem
Střední vzděl. s MZ (M)	83	7	27	41	3	1	162
Střední vzděl. s MZ a OV (LO)	8	1	2	5	2	1	19
Střední vzděl. s VL (H)	72	8	9	69	4	1	163
Střední vzděl. s VL (E)	167	22	70	577	27	16	879
Gymnázium (K)	7	0	3	1	0	0	11
Střední vzděl. bez MZ a OV (J)	26	1	3	8	5	0	43
Celkem – bez rozlišení úrovně vzdělání	363	39	114	700	41	19	1276
Střední vzděl. s MZ (M)	51,2	4,3	16,7	25,3	1,9	0,6	100,0
Střední vzděl. s MZ a OV (LO)	42,1	5,3	10,5	26,3	10,5	5,3	100,0
Střední vzděl. s VL (H)	44,2	4,9	5,5	42,3	2,5	0,6	100,0
Střední vzděl. s VL (E)	19,0	2,5	8,0	65,6	3,1	1,8	100,0
Gymnázium (K)	70,0	0,0	30,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Střední vzděl. bez MZ a OV (J)	60,5	2,3	7,0	18,6	11,6	0,0	100,0
Celkem – bez rozlišení úrovně vzdělání	28,1	3,1	8,8	55,3	3,2	1,5	100,0
Střední vzděl. s MZ (M)	+++	o	+++	---	o	o	
Střední vzděl. s MZ a OV (LO)	o	o	o	-	o	o	
Střední vzděl. s VL (H)	+++	o	o	---	o	o	
Střední vzděl. s VL (E)	---	o	o	+++	o	o	
Gymnázium (K)	++	o	+	---	o	o	
Střední vzděl. bez MZ a OV (J)	+++	o	o	---	++	o	

pokládat, že finanční výhodnost zaměstnání nemusí být příliš vysoká. I tato skutečnost podporuje tvrzení o snaze většiny absolventů středních škol se zdravotním postižením být ekonomicky aktivní, resp. pokračovat ve vzdělávání.

V terciárním vzdělávání v denním studiu na VŠ nebo VOŠ mělo zájem pokračovat celkově 12,5 % dotázaných, přitom kolem 64 % gymnazistů, dále pak nadpoloviční většina absolventů středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou kategorie M (54,5 %) a více než třetina absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou i odborným výcvikem kategorie LO (36,8 %). Zájem o terciární vzdělávání v dálkové formě je velmi malý, uvedlo jej celkově jen 0,8 % dotázaných, nejčastěji absolventi středního vzdělání s maturitní zkouškou (6 %). Kratší pomaturitní studium má v úmyslu studovat dále více než 8 % absolventů oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou kategorie M.

Jak již bylo uvedeno, poměrně výrazný je ve skupině absolventů se zdravotním postižením zájem o maturitní nastavby v denní i dálkové formě. Nejčastěji mají zájem o nastavbu absolventi oborů středního vzdělání s výučním listem – kategorie H (v denním studiu 28,9 % a 5 % v dálkové formě). Dále projevují relativně značný zájem o nastavby i absolventi středního vzdělání bez výučního listu a maturitní zkoušky kategorie J (21,7 %).

Zajímavou skutečností je, že část absolventů se zdravotním postižením projevuje zájem studovat další obor v podstatě na stejné úrovni vzdělání, např. u vyučených chce jiný učební obor studovat 5,4 % absolventů středního vzdělávání s výučním listem kategorie H a 6,2 % absolventů kategorie E.

Podívalme-li se na studijní zájem podrobněji podle absolvovaného středního vzdělání a dalších studijních záměrů, pak zájem o nastavbové studium u žáků se zdravotním po-

stižením je v celkovém pohledu vyšší, z hlediska absolventů učebních oborů se ale v zásadě pohybuje na obdobné úrovni, kdy v průměru přechází do denního studia nástaveb kolem 36 % vyučených běžné populace (většinou absolventů kategorie H).

Porovnání zájmu o terciární vzdělávání je poměrně obtížné, vzhledem k tzv. odložené poptávce, která procento absolventů, kteří podávají přihlášku na VŠ nebo VOŠ, výrazně zvyšuje. Přibližně odchází na VŠ kolem 60 % populačního ročníku a 7 % na VOŠ. Z tohoto hlediska se podíl 64 % gymnazistů a 55 % absolventů středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou se zdravotním postižením, kteří mají zájem o terciární vzdělávání, jeví jako mírně nižší. Počty těchto žáků jsou ale velmi nízké, což výsledné procento může ovlivnit.

V zásadě tedy můžeme konstatovat, že celkově nižší studijní zájem absolventů se zdravotním postižením ve srovnání s běžnou populací je způsoben především odlišnou vzdělanostní strukturou žáků se zdravotním postižením, zejména nízkým podílem absolventů maturitních oborů, než výrazně nižším studijním zájmem v rámci jednotlivých vzdělanostních kategorií.¹³

¹³⁾ Podle publikace Trhlíková, J.: Žáci a studenti se zdravotním postižením ve středním a vyšším odborném vzdělávání – vzdělanostní a oborová struktura. Praha: NÚOV, 2010, ve skupině žáků se zdravotním postižením převažují žáci vzdělávající se v kategorii středního vzdělání s výučním listem kategorie E. Ve šk.r. 2009/10 vstoupilo do 1. ročníků středního vzděl. s VL kategorie E kolem 74 % žáků se zdravotním postižením. Dále pak 4,7 % do kategorie H. Z hlediska maturitních oborů pak pouze 1,2 % žáků se zdravotním postižením směřuje na gymnázium, 4,4 % do maturitních oborů středního vzdělávání kategorie M a 0,6 % do kategorie středního vzdělání s MZ a OV. Naopak relativně vysoké procento – kolem 15 % vstupuje do středního vzdělávání bez MZ a VL kategorie C a J.

4. Studijní a pracovní záměry absolventů se zdravotním postižením

Tabulka 4.2: Studijní záměry absolventů se zdravotním postižením – podle úrovně vzdělání (v % odpovědí)¹⁴

	Denní studium VŠ nebo VOŠ	Kratší pomatur. studium	Maturitní nástavba / celé maturitní studium	Maturitní nástavba dálkově	Jiná odp.	Učební obor (další)	Dálkové studium VŠ nebo VOŠ	Rekval. kurz	Nechce studovat	Celkem
Střední vzděl. s MZ (M)	91	14	1	9	2	0	10	1	39	167
Střední vzděl. s MZ a OV (LO)	7	1	2	1	1	0	0	1	6	19
Střední vzděl. s VL (H)	12	7	48	9	2	9	0	2	77	166
Střední vzděl. s VL (E)	41	21	62	73	27	56	0	9	610	899
Gymnázium (K)	7	0	0	0	0	0	2	1	1	11
SOŠ bez MZ a OV (J)	4	8	10	2	2	3	0	0	17	46
Celkem – bez rozlišení úrovně vzdělání	164	51	123	94	36	69	10	14	751	1312
Střední vzděl. s MZ (M)	54,5	8,4	0,6	5,4	1,2	0,0	6,0	0,6	23,4	100,0
Střední vzděl. s MZ a OV (LO)	36,8	5,3	10,5	5,3	5,3	0,0	0,0	5,3	31,6	100,0
Střední vzděl. s VL (H)	7,2	4,2	28,9	5,4	1,2	5,4	0,0	1,2	46,4	100,0
Střední vzděl. s VL (E)	4,6	2,3	6,9	8,1	3,0	6,2	0,0	1,0	67,9	100,0
Gymnázium (K)	64,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	18,0	9,0	9,0	100,0
Střední vzděl. bez MZ a OV (J)	8,7	17,4	21,7	4,3	4,3	6,5	0,0	0,0	37,0	100,0
Celkem – bez rozlišení úrovně vzdělání	12,5	3,9	9,4	7,2	2,7	5,3	0,8	1,1	57,2	100,0
Střední vzděl. s MZ (M)	+++	++	-	o	o	-	+++	o	-	
Střední vzděl. s MZ a OV (LO)	++	o	o	o	o	o	o	o	-	
Střední vzděl. s VL (H)	-	o	+++	o	o	o	o	o	--	
Střední vzděl. s VL (E)	-	-	-	+	o	+	-	o	+++	
Gymnázium (K)	+++	o	o	o	o	o	o	++	-	
SOŠ bez MZ a OV (J)	o	+++	++	o	o	o	o	o	--	

Tabulka 4.3: Představy žáků se zdravotním postižením v závěru jejich studia o budoucím pracovním uplatnění – podle vzdělání (v % odpovědí)¹⁵

	Běžná firma nebo úřad	Podnikání	Práce ve firmě nebo podnikání	Mezisoučet – firma nebo podnikání	Chráněná dílna	Prac. místo speciálně zřízené pro ZP	Chráněná dílna nebo místo pro ZP	Mezisoučet – chráněná dílna nebo speciálně zřiz. místo	Práce z domova	Firma rodičů	Jiná odpověď/kombinace odpovědí	Nebude pracovat	Celkem
Střední vzděl. s MZ (M)	68	20	8	96	0	8	0	8,0	7	1	24	0	136
Střední vzděl. s MZ a OV (LO)	8	3	0	11	0	1	0	1,0	1	0	5	0	18
Střední vzděl. s VL (H)	69	15	6	90	12	3	1	16,0	7	7	22	1	143
Střední vzděl. s VL (E)	408	108	33	549	61	40	13	114,0	33	28	77	9	810
Gymnázium (K)	4	1	0	5	0	0	1	1,0	2	0	2	0	10
Střední vzděl. bez MZ a OV (J)	20	3	0	23	1	2	2	5,0	3	1	6	1	39
Celkem – bez rozlišení úrovně vzdělání	577	150	47	774	74	54	17	145,0	53	37	136	11	1156
Střední vzděl. s MZ (M)	50,0	14,7	5,9	70,6	0,0	5,9	0,0	5,9	5,1	0,7	17,6	0,0	100,0
Střední vzděl. s MZ a OV (LO)	44,4	16,7	0,0	61,1	0,0	5,6	0,0	5,6	5,6	0,0	27,8	0,0	100,0
Střední vzděl. s VL (H)	48,3	10,5	4,2	62,9	8,4	2,1	0,7	11,2	4,9	4,9	15,4	0,7	100,0
Střední vzděl. s VL (E)	50,4	13,3	4,1	67,8	7,5	4,9	1,6	14,1	4,1	3,5	9,5	1,1	100,0
Gymnázium (K)	40,0	10,0	0,0	50,0	0,0	0,0	10,0	10,0	20,0	0,0	20,0	0,0	100,0
Střední vzděl. bez MZ a OV (J)	51,3	7,7	0,0	59,0	2,6	5,1	5,1	12,8	7,7	2,6	15,4	2,6	100,0
Celkem – bez rozlišení úrovně vzdělání	49,9	13,0	4,1	67,0	6,4	4,7	1,5	12,5	4,6	3,2	11,8	1,0	100,0

Z hlediska očekávaného budoucího uplatnění nejsou v rozdělení podle úrovně vzdělání mezi absolventy se zdravotním postižením zásadní rozdíly. Jako specifický se ve srovnání s ostatními kategoriemi jeví poněkud vyšší zájem absolventů středního odborného vzdělávání s výučním listem kategorie E i H o využití chráněných dílen (8,5, resp. 7,6 %) a rovněž častější zájem pracovat ve firmě rodičů (4,9 %, resp. 3,5%).

¹⁴⁾ Okrajově vyjádřili zájem o budoucí studium VŠ nebo VOŠ i absolventi, kteří maturitu zatím nemají. To může být způsobeno jak špatným pochopením otázky u žáků s mentálním postižením, tak i případnou (i nereálnou) představou o další vzdělávací dráze.

¹⁵⁾ V tabulce není uvedena kategorie praktická škola se 4 respondenty. Při interpretaci kategorie gymnázium (10 respondentů) a SOU s maturitou (19 respondentů) je třeba vzít v úvahu nižší zastoupení respondentů. Získané výsledky jsou jen orientační.

4.2 Studijní a pracovní záměry podle druhu postižení

Zaměříme-li se nejprve na celkové **odlišnosti v oblasti studijních a pracovních záměrů** v rozdělení podle jednotlivých druhů zdravotního postižení, pak na základě výsledků analýz můžeme z tohoto hlediska rozdělit absolventy do tří skupin.

První skupinu tvoří absolventi s **tělesným a smyslovým postižením, z nichž více než polovina má zájem pokračovat v denní formě studia** (v kategorii absolventů s tělesným postižením je to včetně těch, kteří chtějí kombinovat denní studium s přivýdělkem kolem 54 %, se zrakovým 54 % a sluchovým asi 51 %). **Jen přibližně čtvrtina až třetina z nich plánuje vstoupit po ukončení střední školy na trh práce. V této skupině jsou tedy malé rozdíly z hlediska zájmu o denní studium, zatímco z pohledu dálkové formy studia jsou rozdíly výraznější.** Nejčastěji chtějí dálkovou formou studovat absolventi se sluchovým postižením (17 %), dále pak absolventi s tělesným postižením (10,3 %) a méně často s postižením zraku (5 %). Souhrnně tedy v denní i dálkové formě má zájem pokračovat ve vzdělávání kolem 60 %-70 % absolventů se sluchovým a tělesným postižením.

Druhou skupinu tvoří absolventi se specifickými poruchami učení, u nichž je zájem o denní studium nižší – přibližně 41 % chce studovat v denním studiu (včetně těch, kteří si chtějí zároveň přivydělávat) a 8 % má zájem studovat dálkově, relativně značný je ale podíl i těch, kteří předpokládají, že vstoupí na trh práce – dosahuje téměř 50 %.

Třetí skupinu pak tvoří především absolventi s lehčím mentálním postižením, z nichž většina projevila zájem **vstoupit do pracovního procesu – kolem 70 % a zájem o pokračová-**

ní ve vzdělávání je nízký (asi 17 % v denní a 8 % v dálkové formě).

Předpoklad pobírání invalidního důchodu je, jak již bylo v textu konstatováno, uváděn jen okrajově, nejčastěji pak absolventy s tělesným postižením (7,1 % invalidní důchod s přivýdělkem a 3,2 % invalidní důchod bez pracovní aktivity) a absolventy s více vadami (5 % invalidní důchod bez další pracovní aktivity).

Relativně největší zájem o studium projevují absolventi se sluchovým, zrakovým a tělesným postižením, nižší pak absolventi se specifickými poruchami učení. Tomu odpovídá i rozdělení zájmu o jednotlivé typy studia, kdy o **studium v denní formě terciárního vzdělávání usilují nejčastěji absolventi se sluchovým (37 %), tělesným (25 %) a zrakovým (21 %) postižením, méně pak absolventi se specifickými poruchami učení (19 %).** Zároveň mají absolventi s tělesným postižením relativně častěji zájem i o kratší pomaturitní studium (11,6 %).

Maturitní nastavbu v denní formě chtěli studovat především absolventi se zrakovým postižením (17 %) a absolventi se specifickými poruchami učení (16,4 %). Zájem o rekvalifikační kurzy je u všech kategorií nízký.

Další učební obor měli v úmyslu absolvovat především absolventi se zrakovým postižením (7,5 % z nich), dále pak s mentálním postižením a více vadami (7 %).

Podíváme-li se na představy absolventů o budoucím pracovním uplatnění v rozdělení podle druhu zdravotního postižení, pak nejčastěji chtějí získat pracovní místo v běžné firmě nebo úřadu, případně začít podnikat absolventi se specifickými poruchami učení a s lehčím mentálním postižením. U těchto skupin se chce běžným způsobem uplatnit kolem tří čtvrtin absolventů (72 %, resp. 76 %). Na druhé straně

v kategorii mentálně postižených najdeme zároveň i vyšší procento těch, kteří předpokládají, že budou pracovat v chráněné dílně (6,7 %).

V kategoriích tělesného a smyslového postižení je podíl absolventů, kteří chtějí pracovat nebo podnikat v běžné firmě, nižší – 53 % u tělesně postižených, 58 % v kategorii zrakově postižených a 64 % v kategorii sluchově postižených. Tělesně postižení zároveň z hlediska sledovaných kategorií nejčastěji chtějí pracovat z domova (8,3 %).

Specifickou kategorií, která se nejvíce spoléhá na možnost využití podporované formy zaměstnání, tvoří absolventi s více vadami. Z nich

Tabulka 4.4: Pracovní a studijní záměry absolventů se zdravotním postižením – podle druhu postižení (v % odpovědí)

	Denní studium	Denní studium a přivýdělek	Dálkové studium a práce	Pracovat	Invalidní důchod a přivýdělek	Invalidní důchod a nepracovat	Celkem
Sluchové	33	3	12	20	2	0	70
Zrakové	42	5	5	31	4	0	90
Tělesné	64	4	13	32	9	4	128
Mentální	72	10	34	317	8	9	455
Více vad	28	2	1	44	4	4	84
Poruchy učení	59	7	13	76	2	0	159
Neuvedeno	70	8	36	181	12	2	312
Celkem – bez rozlišení druhu postižení	368	39	114	701	41	19	1298
Sluchové	47,1	4,3	17,1	28,6	2,9	0,0	100,0
Zrakové	48,3	5,7	5,7	35,6	4,6	0,0	100,0
Tělesné	50,8	3,2	10,3	25,4	7,1	3,2	100,0
Mentální	15,6	2,2	7,6	70,8	1,8	2,0	100,0
Více vad	34,1	2,4	1,2	52,4	4,9	4,9	100,0
Poruchy učení	37,4	4,5	8,4	48,4	1,3	0,0	100,0
Neuvedeno	22,0	2,6	11,6	59,9	3,0	0,9	100,0
Celkem – bez rozlišení druhu postižení	28,6	3,1	8,9	54,7	3,2	1,5	100,0
Sluchové	+++	o	+	---	o	o	
Zrakové	+++	o	o	---	o	o	
Tělesné	+++	o	o	---	++	o	
Mentální	---	o	o	+++	-	o	
Více vad	o	o	-	o	o	++	
Poruchy učení	++	o	o	o	o	o	
Neuvedeno	-	o	o	o	o	o	

4. Studijní a pracovní záměry absolventů se zdravotním postižením

Tabulka 4.5: Studijní záměry budoucích absolventů středního vzdělávání se zdravotním postižením – podle druhu zdravotního postižení (v % odpovědí)

	Denní studium VŠ nebo VOŠ	Kratší pomatur. studium	Maturitní nástavba /celé maturitní studium	Maturitní nástavba dálkově	Jiná odp.	Učební obor (další)	Dálkové studium VŠ nebo VOŠ	Rekval. kurz	Nechce studovat	Celkem
Sluchové	26	6	6	7	1	1	2	0	21	70
Zrakové	20	3	16	2	3	7	1	3	38	93
Tělesné	32	15	14	5	5	7	4	0	47	129
Mentální	16	8	20	35	11	32	1	5	330	458
Více vad	11	2	6	4	4	6	0	2	51	86
Poruchy učení	31	6	26	7	1	5	2	4	77	159
Neuveдено	28	10	36	34	10	11	0	0	186	315
Celkem – bez rozlišení druhu postižení	164	50	124	94	35	69	10	14	750	1310
	Denní studium VŠ nebo VOŠ	Kratší pomatur. studium	Maturitní nástavba /celé maturitní studium	Maturitní nástavba dálkově	Jiná odp.	Učební obor (další)	Dálkové studium VŠ nebo VOŠ	Rekval. kurz	Nechce studovat	Celkem
Sluchové	37,1	8,6	8,6	10,0	1,4	1,4	2,9	0,0	30,0	100,0
Zrakové	21,5	3,2	17,2	2,2	3,2	7,5	1,1	3,2	40,9	100,0
Tělesné	24,8	11,6	10,9	3,9	3,9	5,4	3,1	0,0	36,4	100,0
Mentální	3,5	1,7	4,4	7,6	2,4	7,0	0,2	1,1	72,1	100,0
Více vad	12,8	2,3	7,0	4,7	4,7	7,0	0,0	2,3	59,3	100,0
Poruchy učení	19,5	3,8	16,4	4,4	0,6	3,1	1,3	2,5	48,4	100,0
Neuveдено	8,4	3,4	9,7	11,4	3,0	4,2	0,0	0,0	59,9	100,0
Celkem – bez rozlišení druhu postižení	12,5	3,8	9,5	7,2	2,7	5,3	0,8	1,1	57,3	100,0
Sluchové	+++	+	o	o	o	o	+	o	---	
Zrakové	++	o	++	o	o	o	o	+	---	
Tělesné	+++	+++	o	o	o	o	++	o	---	
Mentální	---	--	---	o	o	+	o	o	+++	
Více vad	o	o	o	o	o	o	o	o	o	
Poruchy učení	++	o	++	o	o	o	o	o	-	
Neuveдено	-	o	o	++	o	o	o	o	o	

Tabulka 4.6: Představy absolventů středního vzdělávání o budoucím pracovním uplatnění – podle druhu postižení (v % odpovědí)

	Běžná firma nebo úřad	Podnikání	Práce ve firmě nebo podnikání	Mezisoučet – firma nebo podnikání	Chráněná dílna	Prac. místo speciálně zřízené pro ZP	Chráněná dílna nebo místo pro ZP	Mezisoučet – chráněná dílna nebo speciálně zřiz. místo	Práce z domova	Firma rodičů	Jiná odpověď/ kombinace odpovědí	Nebude pracovat	Celkem
Sluchové	26	7	2	35	2	1	2	5	3	4	7	1	55
Zrakové	34	7	5	46	3	3	1	7	3	4	19	1	80
Tělesné	46	8	3	57	5	9	1	15	9	2	22	3	108
Mentální	224	58	19	301	28	16	6	50	16	12	35	4	418
Více vad	29	3	3	35	4	16	1	21	5	0	11	1	73
Poruchy učení	80	20	2	102	9	4	1	14	4	5	10	0	135
Neuveдено	138	46	12	196	23	6	6	35	13	9	32	1	286
Celkem – počty bez rozlišení druhu postižení	577	149	46	772	74	55	18	147	53	36	136	11	1155
Sluchové	47,3	12,7	3,6	63,6	3,6	1,8	3,6	9,1	5,5	7,3	12,7	1,8	100,0
Zrakové	42,5	8,8	6,3	57,5	3,8	3,8	1,3	8,8	3,8	5,0	23,8	1,3	100,0
Tělesné	42,6	7,4	2,8	52,8	4,6	8,3	0,9	13,9	8,3	1,9	20,4	2,8	100,0
Mentální	53,6	13,9	4,5	72,0	6,7	3,8	1,4	12,0	3,8	2,9	8,4	1,0	100,0
Více vad	39,7	4,1	4,1	47,9	5,5	21,9	1,4	28,8	6,8	0,0	15,1	1,4	100,0
Poruchy učení	59,3	14,8	1,5	75,6	6,7	3,0	0,7	10,4	3,0	3,7	7,4	0,0	100,0
Neuveдено	49,3	16,3	2,8	68,4	9,8	1,9	2,3	14,0	5,1	1,4	10,7	0,5	100,0
Celkem v % bez rozlišení druhu postižení	50,0	12,9	4,0	66,8	6,4	4,8	1,6	12,7	4,6	3,1	11,8	1,0	100,0

4. Studijní a pracovní záměry absolventů se zdravotním postižením

chce pracovat nebo podnikat běžným způsobem jen 48 %, naopak výrazně častěji očekávají, že využijí možnost pracovat na místě speciálně zřízeném pro ZP nebo v chráněné dílně (29 % celkem, z toho 22 % na speciálně zřízeném místě, 5,5 % v chráněné dílně a 1,5 % uvedlo obě možnosti). Vyšší je zde i podíl těch, kteří preferují možnost práce z domova (6,8 %).

4.3 Studijní a pracovní záměry podle způsobu integrace

Zajímavou otázkou je, zda se liší pracovní nebo studijní záměry absolventů se zdravotním postižením podle způsobu integrace na škole. V této souvislosti výsledky šetření ukázaly relativně shodný zájem o pokračování v denním i dálkovém studiu u absolventů speciálních škol i absolventů integrovaných individuálně na běžném typu školy. Kolem 32 % žáků speciálních škol a 29 % žáků integrovaných na běžných školách mělo v úmyslu pokusit se o pokračování v denní formě studia. V dálkové formě se tento podíl u obou kategorií podle způsobu integrace pohybuje kolem 10 % studentů.

Jak již bylo uvedeno, výsledky šetření ukázaly relativně shodný zájem o pokračování v denním i v dálkovém studiu jak u absolventů speciálních škol, tak i absolventů integrovaných individuálně na běžném typu školy. Podrobnější pohled ukazuje i velmi podobné rozdělení podle typu studia.

Denní studium VOŠ nebo VŠ má v úmyslu zahájit 13,7 % absolventů speciálních škol a 15,7 % absolventů běžných škol, obdobný je i zájem o dálkovou formu studia v terciárním vzdělávání, kde chce takto studovat přibližně 1 % absolventů oborů těchto forem integrace.

Obdobná situace je i u maturitního nástavbového studia, jak v denní (11 % u speciálních škol a 9 % u běžných škol), tak i dálkové formě (9 % a 6 %).

Výrazněji nižší studijní zájem projevovali absolventi studující ve speciálních třídách běžných škol. Je to zřejmě dáno skutečností, že v této formě studia v rámci sledovaného vzorku převažují žáci SOU E a ve srovnání s ostatními formami integrace je zde nižší zastoupení absolventů maturitních oborů.

Podívejme se v této podkapitole, zda se liší absolventi speciálních škol a absolventi individuálně integrovaní na běžných školách z hlediska představ o pracovním uplatnění a míře využití podporovaného zaměstnání.

Tabulka 4.7: Pracovní a studijní záměry absolventů se zdravotním postižením – podle způsobu integrace (v % odpovědí)

	Denní studium	Dálkové studium a práce	Práce	Invalidní důchod a přivýdělek	Invalidní důchod a nepracovat	Denní studium a přivýdělek	Celkem
Speciální škola	167	53	248	27	9	20	524
Speciální třída v běžné škole	87	25	230	9	5	8	364
Běžná škola	108	34	215	3	2	11	373
Celkem - bez rozlišení formy integrace	362	112	693	39	16	39	1261
Speciální škola	31,9	10,1	47,3	5,2	1,7	3,8	100,0
Speciální třída v běžné škole	23,9	6,9	63,2	2,5	1,4	2,2	100,0
Běžná škola	29,0	9,1	57,6	0,8	0,5	2,9	100,0
Celkem - bez rozlišení formy integrace	28,7	8,9	55,0	3,1	1,3	3,1	100,0
Speciální škola	+	o	---	+++	o	o	
Speciální třída v běžné škole	-	o	+++	o	o	o	
Běžná škola	o	o	o	--	o	o	

Tabulka 4.8: Studijní záměry absolventů se zdravotním postižením – podle způsobu integrace (v % odpovědí)

	Denní studium VŠ nebo VOŠ	Krátkší pomatur. studium	Maturitní nástavba / celé maturitní studium	Maturitní nástavba dálkové	Jiná odp.	Učební obor (další)	Dálkové studium VŠ nebo VOŠ	Requal. kurz	Nechce studovat	Celkem
Speciální škola	73	26	58	47	16	27	6	7	273	533
Speciální třída v běžné škole	28	6	31	24	8	25	0	1	253	376
Běžná škola	60	19	35	22	9	17	4	5	212	383
Celkem - bez rozlišení formy integrace	161	51	124	93	33	69	10	13	738	1292
Speciální škola	13,7	4,9	10,9	8,8	3,0	5,1	1,1	1,3	51,2	100,0
Speciální třída v běžné škole	7,4	1,6	8,2	6,4	2,1	6,6	0,0	0,3	67,3	100,0
Běžná škola	15,7	5,0	9,1	5,7	2,3	4,4	1,0	1,3	55,4	100,0
Celkem - bez rozlišení formy integrace	12,5	3,9	9,6	7,2	2,6	5,3	0,8	1,0	57,1	100,0
Speciální škola	o	o	o	o	o	o	o	o	---	
Speciální třída v běžné škole	---	--	o	o	o	o	-	o	+++	
Běžná škola	+	o	o	o	o	o	o	o	o	

Z výsledků analýz vyplývá, že na rozdíl od velmi obdobných studijních záměrů se absolventi speciálních škol významněji liší v představách o budoucím pracovním uplatnění. Absolventi speciálních škol si chtějí relativně méně často hledat pracovní uplatnění v běžné firmě nebo úřadu (61,3 % oproti 73,4 % u individuálně integrovaných žáků), naopak mírně častěji mají v úmyslu pracovat v chráněné dílně (7,1 % oproti 5,7 %) nebo na místě speciálně zřízeném pro zdravotně postižené (5,2 % oproti 2,7 %).

Absolventi speciálních škol se zdravotním postižením také mírně častěji uvádějí „jinou“ odpověď (15,3 % oproti 10,0 %). V této kategorii jsou zařazeny převážně velmi obecné, případně nejisté odpovědi, (např. „Práce jako práce, hlavně abych nějakou měl“, „podle mož-

4. Studijní a pracovní záměry absolventů se zdravotním postižením

Tabulka 4.9: Představy žáků se zdravotním postižením v závěru jejich studia o budoucím pracovním uplatnění – podle formy integrace (v % odpovědí)

	Běžná firma nebo úřad	Podnikání	Práce ve firmě nebo podnikání	Mezisoučet – firma nebo podnikání	Chráněná dílna	Prac. místo speciálně zřízené pro ZP	Chráněná dílna nebo místo pro ZP	Mezisoučet – chráněná dílna nebo speciálně zřiz. místo	Práce z domova	Firma rodičů	Jiná odpověď/kombinace odpovědí	Nebude pracovat	Celkem
Speciální škola pro žáky se zdravotním postižením	207	56	22	285	33	24	9	66	18	19	71	6	465
Speciální třída v běžné škole	184	38	8	230	21	22	2	45	13	20	29	4	341
Běžná škola	175	52	16	243	19	9	7	35	6	14	33	0	331
Celkem – bez rozlišení formy integrace	566	146	46	758	73	55	18	146	37	53	133	10	1137
Speciální škola pro žáky se zdravotním postižením	44,5	12,0	4,7	61,3	7,1	5,2	1,9	14,2	3,9	4,1	15,3	1,3	100,0
Speciální třída v běžné škole	54,0	11,1	2,3	67,4	6,2	6,5	0,6	13,2	3,8	5,9	8,5	1,2	100,0
Běžná škola	52,9	15,7	4,8	73,4	5,7	2,7	2,1	10,6	1,8	4,2	10,0	0,0	100,0
Celkem – bez rozlišení formy integrace	49,9	13,0	4,1	67,0	6,4	4,7	1,5	12,5	4,6	3,2	11,8	1,0	100,0

ností“, „podle toho, co se naskytne“, „kdekoli, ale kreativně“, „pracovat by mě rozhodně bavilo“, „chci pracovat s lidmi“, „chci pracovat s dětmi“, „chci se starat o květiny“...).

Absolventi speciálních škol tedy mají mírně vyšší tendenci využívat možnost zaměstnávání v chráněných formách zaměstnání, případně vyjadřují lehce větší nejistotu ohledně budoucího zaměstnání. Tyto rozdíly ale nejsou příliš výrazné a mohou být podmíněny vyšší mírou postižení žáků speciálních škol.

4.4 Předpokládané uplatnění absolventů se zdravotním postižením ve vystudovaném oboru

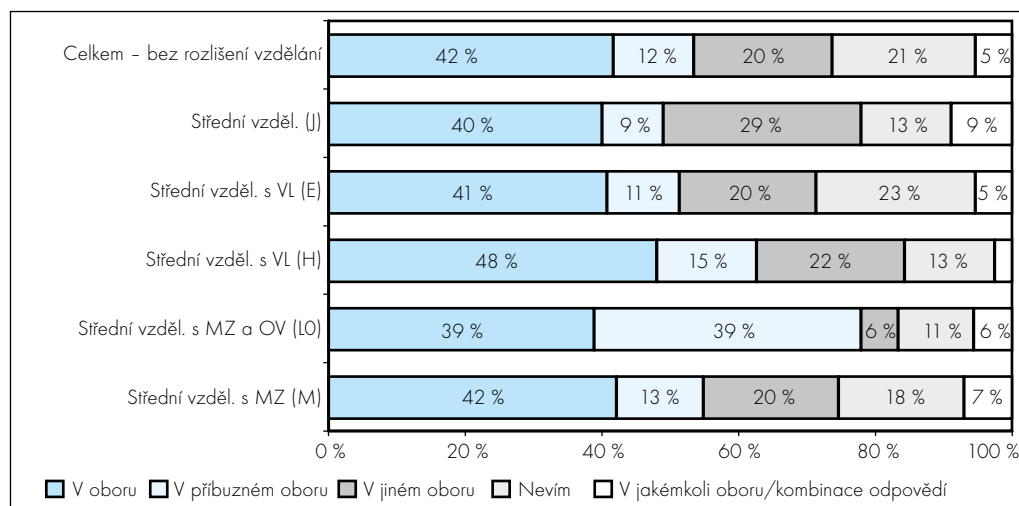
Otázka uplatnění absolventů ve vystudovaném oboru nebo jejich odchodu do jiného oboru má celou řadu souvislostí. Snaha odejít z oboru je často spojena se situací na trhu práce, zejména poptávkou zaměstnavatelů, s pracovními a platovými podmínkami a celkovou atraktivitou oboru (práci v hlučném nebo prašném prostředí, práci na směny a dalšími), dále pak s osobními zájmy i rodinnou situací. K individuálním důvodům často patří i situace, kdy si žák zvolil daný obor jako náhradní, namísto původně preferovaného studijního zaměření.

U zdravotně postižených se k těmto obecným

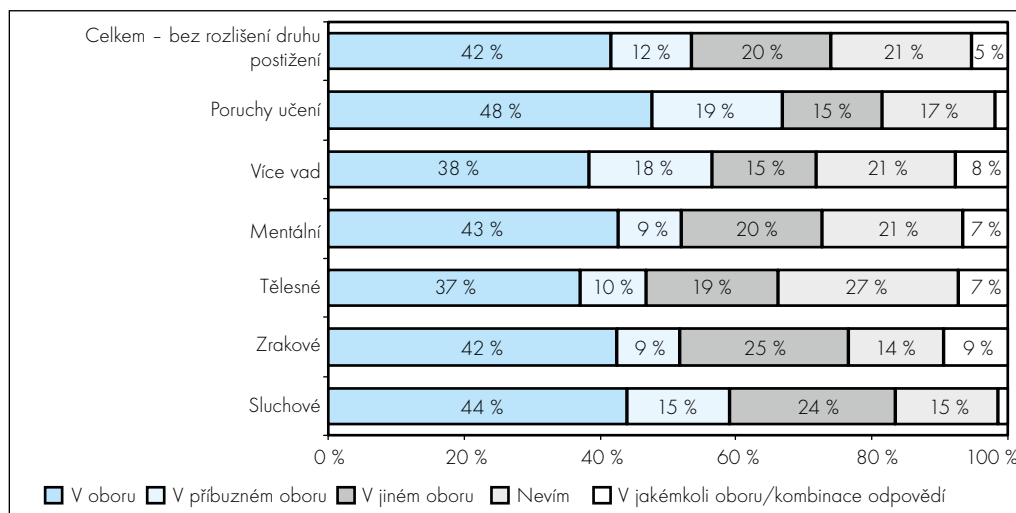
důvodům mohou přidat i další specifické příčiny, např. nepřiznivá změna zdravotního stavu, zjištění, že reálné uplatnění zdravotně postiženého v oboru je ze zdravotních důvodů komplikované nebo pro ně nejsou vytvořeny vhodné podmínky (fyzické bariéry, nedostupnost pomůcek). K nutnosti změny oboru může vést i nezáměr zaměstnavatelů o zaměstnávání zdravotně postižených v daném oboru a další.

Celkově je podíl absolventů se zdravotním postižením, kteří chtějí v závěru studia pracovat ve svém oboru, relativně nízký – kolem 42 %. Dalších 12 % by se rádo uplatnilo v příbuzném oboru. Do zcela jiného oboru má v úmyslu odejít kolem 21 % dotázaných absolventů se zdravotním postižením. Vysoký podíl dotázaných (přibližně pětina) nemá přesnou představu o tom, v jakém oboru si budou hledat uplatnění (odpověď nevím uvedlo 20 % dotá-

Obrázek 4.4: V jakém oboru si absolventi se zdravotním postižením chtějí hledat zaměstnání – podle vzdělání (v % odpovědí)

Obrázek 4.5: V jakém oboru si absolventi se zdravotním postižením chtějí hledat zaměstnání – podle druhu postižení (v % odpovědí)

z hlediska budoucího uplatnění v oboru vyjadřují absolventi s tělesným postižením, z nichž jen 37 % se chce uplatnit ve svém oboru, ale 27 % neví a 7 % je ochotno přijmout práci v jakémkoli oboru.

Téměř žádné rozdíly nejsou patrné ve směřování absolventů do vystudovaného oboru podle formy integrace, tedy mezi absolventy speciálních škol a absolventy integrovanými individuálně nebo skupinově na školách běžného typu.

zaných). Přibližně 5 % pak je ochotno přijmout zaměstnání v jakémkoli oboru.

Z uvedeného je zřejmé, že část absolventů se zdravotním postižením vnímá možnost uplatnit se na trhu práce jako problematickou, zároveň ale mají snahu být ekonomicky aktivní.

Ukazuje se tak relativně nízké procento těch, kteří předpokládají uplatnění ve vystudovaném oboru. To je ale dáno především výraznější nejistotou absolventů se zdravotním postižením i jejich větší ochotou přizpůsobit se existující situaci a poptávce zaměstnavatelů po pracovnících a vzít jakékoli možné zaměstnání.¹⁶

Podívalme-li se podrobněji na směřování absolventů se zdravotním postižením do vystudovaného oboru, analýzy ukazují určité rozdíly z hlediska tendence najít si zaměstnání přímo v oboru v rozdělení podle úrovně vzdělání. Absolventi oborů středního vzdělání s výučním listem kategorie H chtějí častěji zůstat ve svém oboru (48 %), naopak méně často uvádějí, že neví, kde se uplatní, nebo že jsou ochotni vzít práci v jakémkoli oboru. Na druhé straně absolventi středního vzdělání s výučním listem kategorie E, z nichž většina již nechce dál studovat, má překvapivě nejasné představy o budoucím pracovním uplatnění, 23 % z nich neví, v jakém oboru si budou hledat zaměstnání.¹⁷

Naopak výrazné rozdíly z hlediska budoucího uplatnění v oboru nenajdeme při porovnání druhu zdravotního postižení. Přímo ve svém oboru se nejčastěji chtějí uplatnit absolventi se specifickými poruchami učení (48 %). Výraznou nejistotu

4.5 Obavy absolventů se zdravotním postižením a očekávání pomoci při hledání pracovního uplatnění

Situace absolventů se zdravotním postižením při vstupu na trh práce je složitá i v období příznivého ekonomického vývoje, v období ekonomické krize je o to obtížnější, protože zaměstnanost této skupiny klesá při zhoršených ekonomických podmínkách zpravidla rychleji než u běžné populace. Jedním z témat tohoto šetření jsou proto i názory absolventů na jejich možnost obstát na trhu práce, vyrovnat se s nároky zaměstnání, jejich specifické obavy a problémy a potřeba podpory ze strany různých institucí.

4.5.1 Subjektivní hodnocení předpokládaného pracovního výkonu

Ve vztahu k uplatnění zdravotně postižených na trhu práce představují významný negativní faktor případné předsudky zaměstnavatelů a jejich obavy ze sníženého pracovního výkonu nebo větší nemocnosti pracovníků se zdravotním postižením.

V této souvislosti je zajímavou otázkou, jak absolventi se zdravotním postižením sami subjektivně vnímají svoji možnost obstát na trhu práce v konkurenci s populací bez zdravotního postižení a jak posuzují své možnosti a pracovní výkon ve srovnání s běžnými absolventy.

Výsledky šetření ukazují, že více než polovina (54 %) absolventů se zdravotním postižením se domnívá, že jejich pracovní schopnosti a výkon se vyrovnají běžné populaci, 7 % považuje své schopnosti za rovnocenné, uvádějí ale určitá omezení z hlediska dojíždění nebo nutnosti kompenzovat znevýhodnění využitím speciálních pomůcek a podobně, 14 % dotázaných se domnívá, že jejich pracovní schopnost je nižší. Značné procento – kolem 25 % neumí svoje pracovní schopnosti v porovnání s běžnou populací odhadnout.

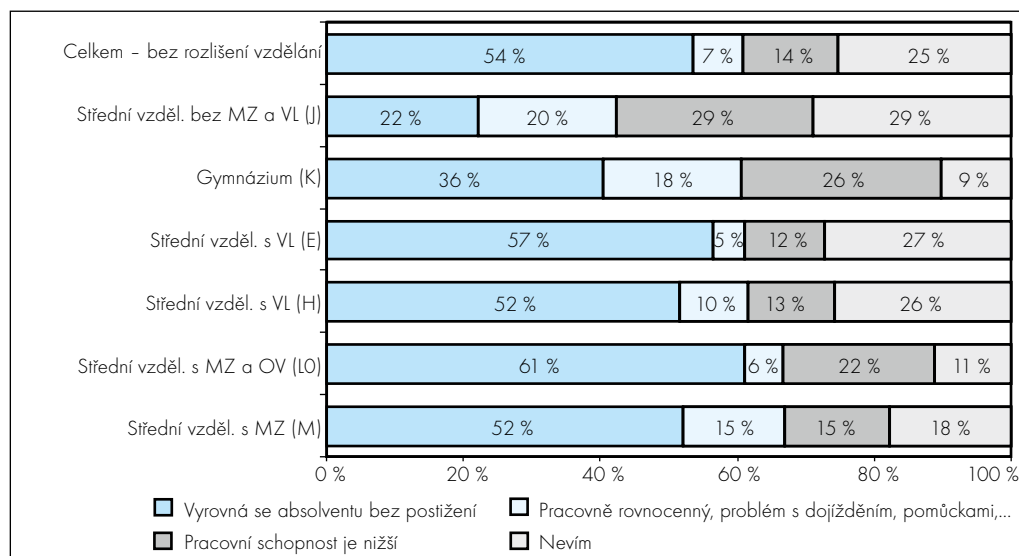
- Hodnocení předpokládaného pracovního výkonu – podle vzdělání

¹⁶) Situaci v běžné populaci ukazuje publikace Trhlíková, J.: Pohled absolventů odborných škol na volbu vzdělání, připravenost a uplatnění v praxi. Srovnání situace absolventů SOU, SOŠ a VOŠ. Praha: NÚOV, 2006. Podle tohoto šetření je podíl absolventů středního vzdělání s výučním listem, kteří v závěru studia uvádějí, že se chtějí uplatnit ve svém oboru, kolem 61 % a u absolventů s MZ přibližně 64 %.

¹⁷) Další odlišnosti najdeme v kategorii SOU s maturitou, kde je vyšší podíl těch, kteří si chtějí najít práci v příbuzném oboru (39 % oproti 12 % z celkového pohledu), zastoupení ve vzorku je ale poměrně nízké.

4. Studijní a pracovní záměry absolventů se zdravotním postižením

Obrázek 4.6: Je podle Vašeho názoru Vaše pracovní schopnost (výkon) omezena ve srovnání se zdravými absolventy? – rozdělení podle vzdělání (v % odpovědi všech respondentů)

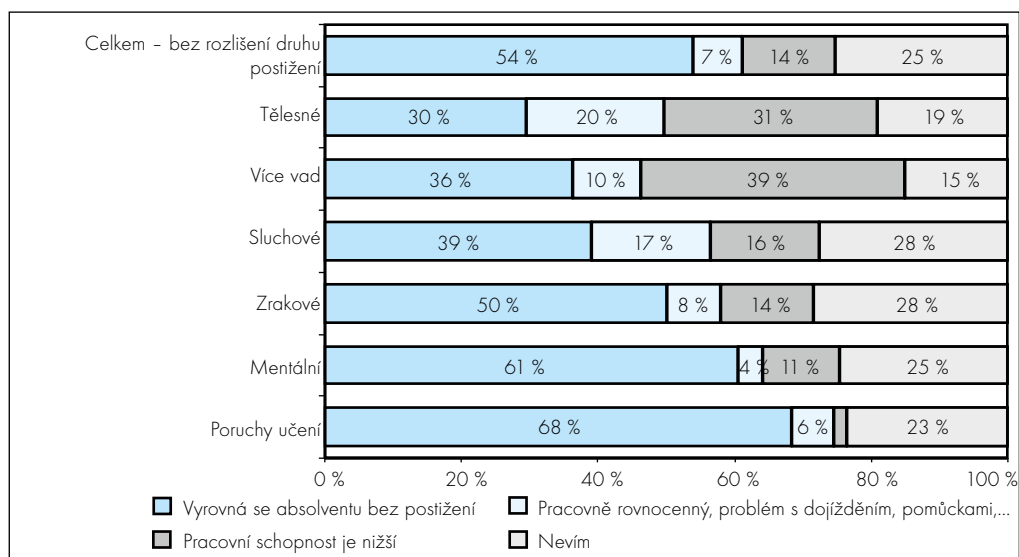
Z hlediska názoru na pracovní schopnost při porovnání s běžnou populací je hodnocení dotazovaných podle **různých úrovní vzdělání** většinou na obdobné úrovni. Výjimku tvoří absolventi středního vzdělání bez maturity a odborného výcviku – kategorie J, kteří svou pracovní schopnost posuzují jako výrazně nižší (pouze 22 % se domnívá, že jejich pracovní schopnost se vyrovná žákům bez postižení). Je to zřejmě dáno skutečností, že převážná většina dotazovaných této kategorie vzdělání navštěvuje speciální školu, případně speciální třídy.

Naopak subjektivně relativně nejlépe hodnotí své pracovní schopnosti absolventi kategorie středního vzdělání s výučním listem kategorie E, kteří jsou ve vzorku zastoupeni nejvíce a nejčastěji směřují přímo na trh práce. V této kategorii je nejvíce žáků s mentálním postižením, více vadami a specifickými poruchami učení.

• Hodnocení předpokládaného pracovního výkonu – podle druhu postižení

Subjektivní názor na pracovní výkon se významně liší podle druhu zdravotního postižení. V zásadě nejhůře posuzují své možnosti ve srovnání s běžnou populací absolventi s více vadami, z nichž pouze 36 % uvádí, že jejich pracovní schopnosti se vyrovnají absolventům bez postižení. Naopak vyšší procento (39 %) se domnívá, že jejich pracovní výkon je nižší.

Obrázek 4.7: Je podle Vašeho názoru Vaše pracovní schopnost (výkon) omezena ve srovnání se zdravými absolventy? – podle druhu postižení (v % odpovědi všech respondentů)

Výraznější rozdíl oproti zdravé populaci uvádějí i absolventi s tělesným postižením. 30 % z nich se domnívá, že se vyrovnají člověku bez postižení, vysoký je zde ale podíl těch, kteří k podání rovnocenného výkonu potřebují mít vytvořeny vhodné podmínky (20 %).

Naopak absolventům bez postižení se podle svého názoru nejčastěji vyrovnají, a jejich výkon je nejméně omezen, žáci se specifickými poruchami učení (68 %) a žáci s lehkým mentálním postižením (61 %). V této souvislosti je ale třeba zdůraznit, že

se jedná o vyjádření subjektivního názoru, často žáků s mentálním postižením, který nemusí odpovídat skutečnosti ani posouzení ze strany zaměstnavatelů.

Výsledky šetření tak ukazují, že i když nadpoloviční většina absolventů se zdravotním postižením považuje svůj pracovní výkon za rovnocenný zdravým absolventům, relativně značné procento potřebuje pomoc ve smyslu poskytnutí vhodných podmínek nebo pomůcek, a to zejména absolventi s tělesným postižením (20 %) a se sluchovým postižením (17 %). Jako nižší pak posuzuje svoji pracovní schopnost významný podíl absolventů s tělesným postižením a absolventů s více vadami.

• Hodnocení předpokládaného pracovního výkonu – podle formy integrace

Srovnáme-li odpovědi na uvedenou otázku podle formy integrace žáků, pak **najdeme určité rozdíly mezi žáky běž-**

ných škol integrovanými individuálně i skupinově na jedné straně, z nichž kolem 60 % se domnívá, že se vyrovnají běžné populaci z hlediska pracovního výkonu, a žáky tzv. speciálních škol, kde tento názor uvádí jen 46 % z nich. Naopak větší je zde podíl těch, kteří se domnívají, že jejich výkon je nižší (kolem 19 %).

Na druhou stranu odpověď „nevím“, která by mohla odrážet větší nebo naopak menší zkušenosti žáků se zdravotním postižením s výkony spolužáků bez postižení, je ve skupině absolventů integrovaných na běžných školách, i těch, kteří se vzdělávali na školách speciálně zřízených pro zdravotně postižené, zastoupena stejně.

Toto zjištění naznačuje, že pocit nižšího pracovního výkonu absolventů speciálních škol souvisí spíše s vyšší koncentrací žáků s výraznějším postižením v těchto školách.

4.5.2 Obavy absolventů se zdravotním postižením v souvislosti se vstupem na trh práce

Situace absolventů se zdravotním postižením při vstupu na trh práce rozhodně není jednoduchá. Jedním z témat tohoto šetření je v této souvislosti i míra obav, které absolventi se zdravotním postižením pociťují, a otázka, jakou pomoc a podporu při vstupu na trh práce od státu a různých institucí očekávají.

Zaměříme-li se na obavy budoucích absolventů se zdravotním postižením ze vstupu na trh práce, pak můžeme vymezit v zásadě dvě oblasti. Jednak obavy, které obecně souvisí s přechodovým procesem ze školy do zaměstnání a které mohou být u absolventů se zdravotním postižením zesíleny nebo modifikovány, a dále pak obavy, které jsou pro absolventy se zdravotním postižením specifické.

Soustředíme-li se na první oblast, pak jednoznačně nejvýraznější je obava z **nezaměstnanosti**, kterou uvádí 71,5 % absolventů se zdravotním postižením. Nižší, přesto ale značné jsou i obavy absolventů se zdravotním postižením z **nedostateku zkušeností**, které vyjadřuje 46,9 % z nich. Nedostatek praxe je přitom zejména v období ekonomické krize závažným důvodem nižšího zájmu zaměstnavatelů i o absolventy z řad intaktní populace. **Nedostatečné připravenosti ze školy** se obává asi 31,4 % absolventů se zdravotním postižením.

K obavám, které určitým způsobem mohou souviset i s vlastním postižením, patří zřejmě **obavy ze zvládnutí požadavků zaměstnání**, které vyjadřuje poměrně vysoké procento absolventů se zdravotním postižením (39 %). Specifickou kategorií tvoří **obavy z předsudků zaměstnavatelů a kolegů, které přiznává přibližně třetina dotázaných**. Značný je i podíl absolventů se zdravotním postižením pociťujících **nízké sebevědomí** (30 %) nebo **strach z cizího prostředí** (33,4 %).

Výsledky analýz tedy ukazují značné obavy absolventů se zdravotním postižením ze vstupu na trh práce, vyšší míru nejistoty a zranitelnosti, a to jak v souvislosti s postižením a schopností dostát požadavkům a zařadit se do pracovního procesu, tak i v souvislosti s očekávanými reakcemi okolí.

- **Specifické obavy absolventů se zdravotním postižením v souvislosti se vstupem na trh práce – podle druhu postižení**

Zaměříme-li se na rozdíly v obavách podle jednotlivých sledovaných druhů postižení, pak **nejvýznamnější obavy projevují především absolventi s více vadami**, z nich obavu z nezaměstnanosti vyjádřilo 84 % (oproti 71,5 % v průměru). Vysoké jsou i jejich obavy ze zvládnutí požadavků v zaměstnání – 57,5 % (oproti 39 %), z nedostatku zkušeností – 59 % (oproti 47 %). Kolem 44 % absolventů s více vadami vyjádřilo rovněž obavy z předsudků zaměstnavatelů a stejné procento se potýká s pocitem nízkého sebevědomí.

Další skupinou, která má vyšší obavy ze vstupu na trh práce, jsou především absolventi s **tělesným postižením**, kteří ze sledovaných skupin vyjadřují nejčastěji obavy z **předsudků zaměstnavatelů** (47 %) a nejčastěji se obávají **nevhodných podmínek nebo špatné dostupnosti pomůcek** (47 %). Vysoký je v této kategorii i podíl těch, kteří se obávají problémů se zvládnutím požadavků v zaměstnání (49 %). Naopak relativně méně se absolventi s tělesným postižením obávají cizího prostředí (25 % oproti 34 %).

Zajímavým zjištěním je relativně vyšší problém s nízkým sebevědomím u absolventů se zrakovým postižením (50 % oproti průměru 30 %).

- **Specifické obavy absolventů se zdravotním postižením v souvislosti se vstupem na trh práce – podle formy integrace**

Z analýz vyplývá, že absolventi tzv. speciálních škol vyjadřují v některých aspektech mírně větší obavy ze vstupu na trh práce.

Prakticky zanedbatelné rozdíly se ukazují ve vztahu k obavám z nezaměstnanosti a nedostatku zkušeností, které se v zásadě vztahují i k absolventům intaktní populace.

Mírně vyšší, ale statisticky nevýznamné rozdíly najdeme u absolventů se zdravotním postižením vzdělávaných na speciálních školách. Obavy z nedostatečné připravenosti ze školy uvádí 34,7 % z nich, nízké sebevědomí 33,3 % a možné problémy při zvládnutí požadavků zaměstnání očekává až 39,3 % z nich.

Tabulka 4.10: Obavy absolventů se zdravotním postižením ve vztahu k pracovnímu uplatnění – podle druhu postižení (v % odpovědí)

	Nezaměstnanost	Nedostatečné připravenosti ze školy	Předsudků zaměstnavatele a kolegů	Problémů spojených s postižením (dojždění, pomůcky, bezbariérový přístup,...)	Nízkého sebevědomí	Nedostatku zkušeností	Problémů se zvládnutím požadavků v zaměstnání	Cizího prostředí
Sluchové	63,6	30,9	43,9	21,2	30,3	48,5	37,3	37,9
Zrakové	72,7	29,8	40,7	26,5	51,2	52,4	35,3	36,9
Tělesné	78,7	33,9	46,6	46,7	28,1	58,0	48,8	25,4
Mentální	69,9	31,9	30,1	16,7	29,3	45,1	42,4	36,9
Více vad	84,1	30,0	44,3	34,2	44,2	58,8	57,5	40,0
Poruchy učení	67,7	30,5	24,0	6,6	23,7	43,8	31,1	27,5
Celkem – bez rozlišení druhu postižení	71,5	31,4	33,0	18,5	30,0	46,9	39,3	33,5

4. Studijní a pracovní záměry absolventů se zdravotním postižením

Tabulka 4.11: Obavy absolventů se zdravotním postižením ve vztahu k pracovnímu uplatnění – podle formy integrace (v %)

	Nezaměstnanost	Nedostatečné připravenosti ze školy	Předsudků zaměstnavatele a kolegů	Problémů spojených s postižením (dostupnost pomůcek, bezbariérový přístup,...)	Nizkého sebevědomí	Nedostatek zkušeností	Problémů se zvládnutím požadavků v zaměstnání	Cizího prostředí
Speciální škola	70,1	34,7	38,9	23,7	33,3	51,4	41,2	37,9
Speciální třída v běžné škole	75,1	31,8	28,5	17,1	30,5	44,4	41,1	33,8
Běžná škola	69,6	26,9	29,7	12,6	25,1	43,6	34,8	26,6
Celkem - bez rozlišení formy integrace	71,4	31,6	33,1	18,5	30,0	47,0	39,3	33,4

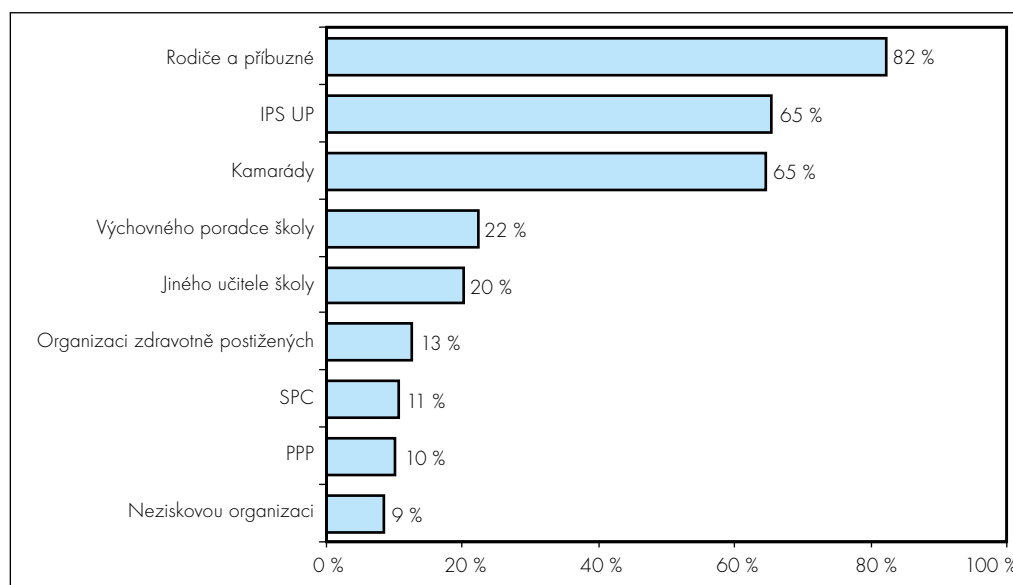
okolí, zejména předsudků zaměstnavatelů, cizího prostředí a existence fyzických bariér, resp. nedostupnosti kompenzačních pomůcek. Naopak z hlediska případných obav z nižší připravenosti při vstupu na trh práce nebo menšího sebevědomí se obě skupiny významně neliší.

4.5.3 Pomoc subjektů a institucí při hledání pracovního uplatnění

Uplatnění absolventů se zdravotním postižením na trhu práce je z mnoha hledisek obtížnější než u zdravé populace, i když v období ekonomické krize se i absolventi intaktní populace potýkají při hledání prvního zaměstnání s výraznými problémy.

Obecně platí, že významné procento absolventů středních škol při hledání prvního zaměstnání využívá jak pomoc institucí, tak i neformální pomoc rodinných příslušníků, příbuzných a přátel. Neformální kanály jsou u vyučených absolventů běžné populace pro získání zaměstnání dokonce významnější než formální způsoby prostřednictvím inzerátů, internetu nebo personálních agentur.¹⁸ Podívejme se, na jaké subjekty, instituce nebo rodinné příslušníky mají v úmyslu se při vstupu na

Obrázek 4.8: Subjekty, na které se absolventi se zdravotním postižením chtějí obrátit se žádostí o pomoc při hledání pracovního uplatnění (v % odpovědí)

Statisticky významnější rozdíly mezi absolventy speciálních škol v porovnání s absolventy individuálně integrovanými na běžných školách najdeme v oblasti obav z předsudků zaměstnavatelů a kolegů (33,1 %), problémů spojených se zdravotním postižením a jeho kompenzací (23,7 %) a dále pak u obav z cizího prostředí (37,9 %).

Na závěr můžeme konstatovat, že výsledky šetření ukazují o něco větší obavy ze vstupu na trh práce u absolventů se zdravotním postižením, kteří se vzdělávají na speciálních školách, než v kategorii absolventů individuálně integrovaných na běžných školách. Výraznější obavy absolventů speciálních škol ve srovnání s absolventy individuálně integrovanými na běžných školách se vztahují především k očekávaným reakcím ze strany sociálního

trh práce obrátit absolventi se zdravotním postižením.

Výsledky provedených analýz ukazují, že podobně jako u běžné populace chce většina absolventů se zdravotním postižením při hledání pracovního uplatnění využít především pomoci rodičů a příbuzných (82,4 %) a dále kamarádů (64,5 %).

Z hlediska institucionální a profesionální pomoci nadpoloviční většina z nich má v úmyslu se obrátit na IPS UP (65,4 %). Přibližně pětina dotázaných očekává pomoc od pracovníků školy, zejména výchovného poradce (22,5 %) nebo i jiného učitele (20,1 %). Část absolventů se zdravotním postižením se chce obrátit i na organizace zdravotně postižených (12,9 %), pedagogicko-psychologické poradny (10 %), SPC (10,4 %) nebo nestátní neziskové organizace (8,3 %).

¹⁸⁾ Trhlíková, J.: Strategie získání zaměstnání absolventů středních a vyšších odborných škol a jejich postoje k práci. Praha: NÚOV, 2009.

5. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Kapitola si klade za cíl zejména zmapovat chování absolventů jednotlivých typů středoškolského studia a absolventů oborových skupin středních škol bezprostředně po ukončení středoškolského vzdělávání. Chování absolventů se totiž liší podle toho, který obor vystudovali – absolventi gymnázií a lyceí jsou obvykle všestrannější a vybírají si ze širší škály oborů terciárního vzdělávání, zatímco absolventi odborně zaměřených oborů obvykle pokračují ve studiu programů terciárního vzdělávání obdobného zaměření.

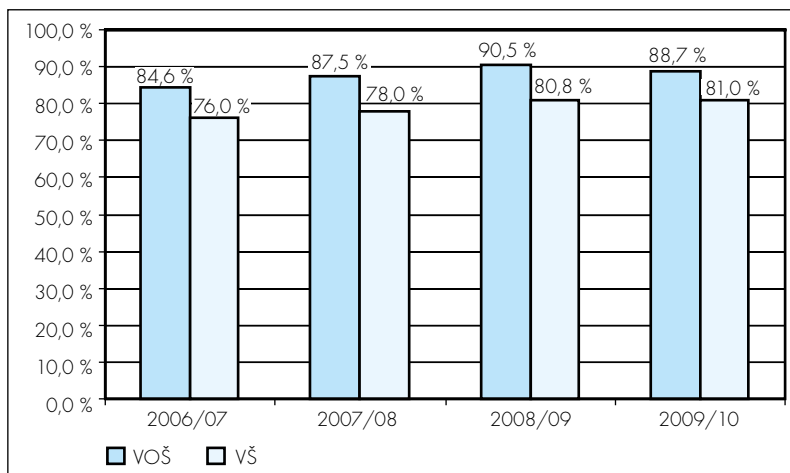
S rostoucími kapacitami vysokých škol narůstají i počty přihlášených absolventů oborů středních škol ukončených maturitní zkouškou (s mírným poklesem v roce 2008/09), i když nárůst již není tak dramatický jako v předchozích letech. Hlavním důvodem je klesající celkový počet absolventů těchto oborů, který je způsoben poklesem demografické křivky. Počty absolventů středních škol hlásících se ke studiu na vyšších odborných školách se v období 2006/07–2008/09 snižovaly, nicméně v posledním roce sledovaného období (2009/10) jsme zaznamenali mírný nárůst. Situace vyšších odborných škol však závisí na jejich oborové struktuře – o studium na školách nabízejících zdravotnické obory a obory pedagogické zájem neklesá, což je především důsledkem změny kvalifikačních požadavků na výkon zdravotnických a pedagogických profesí.

V posledních čtyřech letech se zvyšoval i podíl absolventů středních škol přijatých ke studiu na vysoké školy. Z 55 % absolventů v roce 2006/07 tento podíl narůstal až na 63 % přijatých absolventů v roce 2009/10. Na vysoké školy jsou tedy přijaty téměř dvě třetiny absolventů.

Tabulka 5.1: Absolventi středních škol – přijímací řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet uchazečů o studium				
VOŠ	10 351	9 285	8 488	8 993
VŠ	64 680	66 287	65 605	67 536
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení				
VOŠ	9 100	8 371	7 712	8 236
VŠ	61 646	63 238	62 844	65 036
Počet přijatých uchazečů				
VOŠ	7 699	7 323	6 982	7 308
VŠ	46 862	49 300	50 802	52 681
Podíl přihlášených na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	12,1%	10,8%	10,1%	10,7%
VŠ	75,8%	77,3%	77,8%	80,5%
Podíl uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	10,7%	9,8%	9,1%	9,8%
VŠ	72,2%	73,7%	74,5%	77,5%
Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	9,0%	8,5%	8,3%	8,7%
VŠ	54,9%	57,5%	60,3%	62,8%

Obrázek 5.1: Absolventi středních škol – úspěšnost při přijímacím řízení

Podíly uchazečů o studium na vyšších odborných školách se v celém sledovaném období posledních čtyř let pohybují v rozmezí 10–12 % absolventů maturitních oborů středních škol, v roce 2009/10 se jednalo o 11 %. Podíl absolventů přijatých ke studiu na vyšších odborných školách ve sledovaném období dosahoval 8–9 %.

Uchazeči o studium na vysoké škole z řad absolventů středních škol podávají v průměru 2,9 přihlášky, naprostá většina uchazečů (90 %) podává maximálně 5 přihlášek. Pouze jednu přihlášku podalo 26 % uchazečů, dvě přihlášky 23 % uchazečů, tři přihlášky 19 % uchazečů o studium, čtyři přihlášky 13 % a pět přihlášek 9 % uchazečů.

Ke studiu na vyšší odborné školy podávají absolventi středních škol v průměru mnohem méně přihlášek. Uchazeči podali v průměru 1,1 přihlášek ke studiu, 91 % uchazečů podává pouze jednu přihlášku.

Jak je patrné i z výše uvedených čísel, uchazeči o studium v terciárním vzdělávání jsou při přijímacím řízení poměrně úspěšní. Vyšší úspěšnost je spojená i s poměrně vysokým průměrným počtem podávaných přihlášek, zejména v případě vysokých škol. To souvisí s celkově narůstajícím vyšším počtem přijímaných ke studiu i se skutečností, že stále vyšší počet vysokých škol přijímá uchazeče pouze na základě výsledků studia na střední škole, na základě testu studijních předpokladů, případně ke studiu přijímají všechny uchazeče, kteří se ke studiu přihlásí. Základním kritériem je pouze úspěšné složení maturitní zkoušky. Úspěšnost absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vysokých školách (počítaná jako podíl počtu přijatých ke studiu a počtu uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení) se v celém sledovaném období zvyšuje. V roce 2006/07 bylo přijato 76 % uchazečů, zatímco v letech 2008/09 a 2009/10 úspěšnost již překročila 80% hranici (jednalo se o 81 %).

Úspěšnost absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na vyšších odborných školách je tradičně vyšší, v posledních třech letech se pohybuje kolem hranice 90 % (88 % v roce 2007/08, 91 % v roce 2008/09 a 89 %

5. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Tabulka 5.2: Absolventi středních škol – skupiny oborů, o které je na VOŠ největší zájem 2009/10

		absolutní počty fyzických osob			v procentech			úspěšnost při přijímacím řízení
		uchazeči	uchazeči, kteří se dostavili k přij. řízení	přijetí	uchazeči	uchazeči, kteří se dostavili k přij. řízení	přijetí	
53	Zdravotnictví	2 535	2 308	1 918	28,2%	28,0%	26,2%	83,1%
63	Ekonomika a administrativa	1 729	1 469	1 297	19,2%	17,8%	17,7%	88,3%
75	Pedagogika, učitelství a sociální péče	1 728	1 512	1 320	19,2%	18,4%	18,1%	87,3%
68	Právo, právní a veřejnosprávní činnost	697	540	497	7,8%	6,6%	6,8%	92,0%
65	Gastronomie, hotelnictví a turismus	634	619	531	7,0%	7,5%	7,3%	85,8%
82	Umění a užité umění	471	432	298	5,2%	5,2%	4,1%	69,0%
64	Podnikání v oborech, odvětví	410	361	330	4,6%	4,4%	4,5%	91,4%

v roce 2009/10). Znamená to tedy, že **pouze každý desátý uchazeč není ke studiu přijat.**

Zájem uchazečů o jednotlivé obory vyšších odborných škol je dán zejména oborovou strukturou sítě vyšších odborných škol a kvalifikačními požadavky na výkon některých profesí. Absolventi maturitních oborů středních škol se nejčastěji hlásí ke studiu zdravotnických oborů (28 % uchazečů o studium, 26 % přijatých), oborů ekonomických a administrativy (19 % uchazečů, 18 % přijatých) a pedagogiky, učitelství a sociální péče (19 % uchazečů, 18 % přijatých).

Úspěšnost při přijímacím řízení ke studiu všech těchto oborů je poměrně vysoká – pohybuje se nad 80 %. Jedná se o 83 % úspěšnost při přijímacím řízení ke studiu zdravotnických oborů na vyšších odborných školách, o 88 % úspěšnost v případě oborů ekonomických a 87 % úspěšnost u oborů pedagogiky, učitelství a sociální péče.

Vzhledem k daleko širší oborové nabídce vysokých škol je i situace uchazečů o studium na vysoké škole z řad absolventů mnohem rozmanitější. Nejvyšší podíl absolventů maturitních oborů středních škol se hlásí ke studiu ekonomických oborů (33 % uchazečů), oborů pedagogiky, učitelství a sociální péče (16 % uchazečů) a oborů sociálních věd (12 %). Dalšími atraktivními obory jsou právo, právní vědy a veřejnosprávní činnost, filosofické vědy a obory informatické. Vzhledem k různé struktuře přijímacího řízení, odlišným požadavkům na přijetí a lišící se úspěšnosti uchazečů při přijímacím řízení je však oborová struktura přijatých absolventů ke studiu na vysokých školách naprosto odlišná.

Nejvyšší podíl uchazečů z pohledu úspěšnosti při přijímacím řízení je přijímán především do technických oborů. To je dáno zejména tím, že většina vysokých škol přijímá ke studiu těchto oborů uchazeče bez přijímacího řízení. Např. na obory skupiny stavebnictví je přijato 91 % uchazečů, ke studiu elektrotechnických oborů 90 % a vysoké školy se strojírenskými obory ke studiu přijímají 88 % uchazečů. Netechnické obory mají naopak úspěšnost nižší. Největší převis poptávky pak vykazují obory z oblasti psychologie (12 % úspěšnost při přijímacím řízení), obory umělecké (23 % úspěšnost), obory z oblasti publicistiky, knihovnictví a informatiky (27 % úspěšnost) a obory z oblasti práva (32 % úspěšnost).

Z pohledu oborové struktury tvoří největší podíl absolventi středních škol přijatí do oborů

ekonomických (27 % přijatých) a do oborů pedagogických (11 % přijatých).

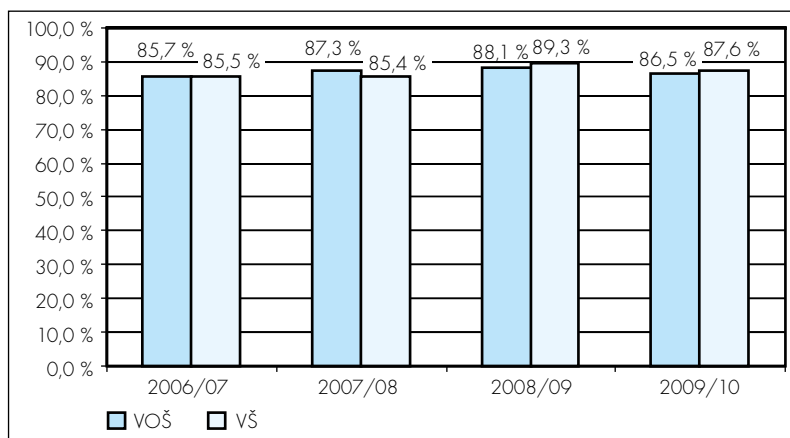
5.1 Absolventi gymnázií a jejich přechod do terciárního vzdělávání

Absolventi gymnázií patří mezi uchazeče o studium na terciární vzdělávací úrovni, kteří jsou všestranní, podávají v průměru nejvíce přihlášek ke studiu a jsou také při přijímacím řízení úspěšnější než uchazeči z řad absolventů ostatních oborů středních škol. Tato skutečnost je dána zejména tím, že jedním z hlavních cílů gymnázií je poskytnout uchazečům všeobecné vzdělání, resp. takový objem a kvalitu znalostí, které jim umožní vstup do vysokoškolského studia. Uchazeči o vysokoškolské studium z řad absolventů gymnázií tak mají mnohem širší všeobecné znalosti a mají prostor pro výběr oboru vysokoškolského studia. Na rozdíl od absolventů odborně zaměřených oborů středních škol, kteří se většinou hlásí na obory obdobně zaměřené, jako jsou jimi absolvované středoškolské obory, absolventi gymnázií častěji vyhledávají obory humanitního směru.

Jak je již dáno charakterem vzdělávání v oborech gymnázií, **prakticky všichni absolventi gymnázií se ihned po ukončení střední školy hlásí ke studiu na vysoké škole a naprostá většina jich bývá i přijata.** Na vyšší odborné školy se hlásí v poměrně zanedbatelné míře, vnímají je spíše jen jako alternativu v případě, že nejsou přijati ke studiu na vysoké školy.

Přihlášku ke studiu na terciární vzdělávací úrovni podávají již tradičně všichni absolventi gymnázií. Uchazeči z řad těchto absolventů podávají v průměru 3,9 přihlášek ke studiu na vy-

Obrázek 5.2: Absolventi gymnázií – úspěšnost při přijímacím řízení

soké škole. K vysokoškolskému studiu se hlásí všichni absolventi, na vyšší odborné školy podává přihlášku málo významný podíl absolventů těchto oborů (v posledních dvou letech šlo o cca 4 % absolventů).

Absolventi gymnázií jsou při přijímacím řízení k dalšímu studiu velice úspěšní. Jak v případě vyšších odborných škol, tak v případě vysokých škol se v posledních čtyřech letech jedná o 85–89% úspěšnost. Hlavními faktory, které tuto vysokou úspěšnost mohou ovlivnit, jsou všeobecná příprava absolventů, jejich všestrannost a v neposlední řadě i vysoký průměrný počet podaných přihlášek. (Tato procenta se vztahují k počtu přijímacích řízení, ne k počtu uchazečů. Jeden uchazeč, který se hlásil na dvě školy, přitom na jedné byl úspěšný při přijímacím řízení a na druhé ne, má úspěšnost 50 %).

Tabulka 5.3: Absolventi gymnázií – přijímací řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet uchazečů o studium				
VOŠ	1 697	1 301	935	995
VŠ	25 581	26 565	25 057	27 041
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení				
VOŠ	1 306	1 074	792	861
VŠ	24 948	26 009	24 584	26 556
Počet přijatých uchazečů				
VOŠ	1 119	938	698	745
VŠ	21 331	22 222	21 960	23 250
Podíl přihlášených na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	7,1%	5,4%	3,9%	4,1%
VŠ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Podíl uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	5,4%	4,4%	3,3%	3,5%
VŠ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	4,7%	3,9%	2,9%	3,0%
VŠ	88,9%	91,9%	90,4%	94,9%

Ke studiu na vysoké školy bývá přijato stále více absolventů gymnázií, v roce 2009/10 se jednalo o 95 % absolventů. Pouze každý dvacátý absolvent gymnázií je při přijímacím řízení ke studiu na vysoké školy neúspěšný. Vzhledem k tomu, že tito neúspěšní absolventi velice často nastupují ke studiu jazyků v rámci pomaturitního studia na jazykových školách, je podíl absolventů gymnázií vstupující bezprostředně po ukončení střední školy přímo na trh práce prakticky nulový.

Absolventi gymnázií a jejich přechod do vyššího odborného vzdělávání

Ke studiu na vyšších odborných školách se hlásí pouze mizivé procento absolventů gymnázií, v roce 2009/10 se jednalo o 4 % absolventů. Vyšší odborné školy absolventi gymnázií vnímají spíše jako další variantu studia, pokud nejsou úspěšní při přijímacím řízení k vysokoškolskému studiu. Podíl přihlášených absolventů se stále snižuje (z 5 % v roce 2006/07 na 4 % v letech 2008/09 a 2009/10). V absolutních počtech se v roce 2009/10 jednalo o necelý tisíc absolventů gymnázií. Navíc se část z nich vůbec nedostaví

k přijímacímu řízení. Zájem o studium na vyšších odborných školách ze strany absolventů gymnázií klesá i přes zvýšení kvalifikačních požadavků pro výkon některých profesí. Je zřejmé, že absolventi gymnázií v případě, že kvalifikační požadavky jsou buď vyšší odborná škola, nebo vysoká škola, upřednostňují absolvování vysokoškolského studia.

Absolventi gymnázií podávají v průměru 1,2 přihlášek ke studiu na vyšší odborné škole.

Největší zájem je ze strany absolventů gymnázií v případě vyšších odborných škol o studium oborů pedagogika, učitelství a sociální péče (28 % uchazečů, 27 % přijatých) a o obory zdravotnické (20 % uchazečů, 17 % přijatých). Určitý zájem projeví absolventi gymnázií i o obory ekonomika a administrativa, obory právní a veřejnosprávní a obory gastronomie, hotelnictví a turismus.

Absolventi gymnázií a jejich přechod do vysokoškolského vzdělávání

Jak již bylo uvedeno výše, **ke studiu na vysoké škole se hlásí prakticky každý absolvent oboru gymnázií. Absolventi gymnázií se hlásí v podstatě na všechny obory, které vysoké školy nabízejí, jsou mnohem méně oborově vyhranění,** než je tomu v případě absolventů odborně zaměřených oborů středních škol. V průměru podává jeden absolvent gymnázia 3,9 přihlášky ke studiu na vysoké škole.

Více než 80 % absolventů gymnázií podává maximálně pět přihlášek (11 % podává pouze jednu přihlášku, 15 % dvě přihlášky, 19 % tři přihlášky, 20 % čtyři přihlášky a 16 % absolventů gymnázií podává pět přihlášek). Naprostá většina uchazečů se k přijímacímu řízení i dostaví, průměrně se dostaví jeden uchazeč k 3,4 přijímacím řízením. **Vzhledem k vysoké úspěšnosti uchazečů při přijímacím řízení je jeden přijatý absolvent gymnázií přijat v průměru ke 2 studiím na vysoké škole.**

Každý absolvent gymnázií upřednostňuje při výběru studijního oboru na vysoké škole jinou taktiku. Někteří se hlásí ke studiu jednoho oboru na více vysokých škol, jiní, méně oborově vyhranění, volí spíše několik různých oborů. Další skupina uchazečů podává více přihlášek na určitý obor, o který má eminentní zájem, a dále podají přihlášku „na jistotu“ na obor, kde se nekonají přijímací zkoušky.

Nejvíce absolventů gymnázií podává alespoň jednu přihlášku ke studiu ekonomických oborů (skupina oborů 62–33 % uchazečů), dále ke studiu **oborů sociálních věd** (skupina oborů 67–19 % uchazečů), oborů **pedagogika, učitelství a sociální péče** (skupina oborů 75–19 %) a **právních a veřejnosprávních oborů** (skupina oborů 68–17 % uchazečů).

Ekonomické obory navíc patří mezi obory s vyšší úspěšností uchazečů při přijímacím řízení (75% úspěšnost) a jedná se o skupinu oborů, do které je nejvíce uchazečů i přijato (26 % všech přijatých) a kde uchazeči podávají v průměru 2,2 přihlášky. Obdobně úspěšnost absolventů gymnázií u přijímacího řízení na obory ze skupiny pedagogických oborů je poměrně vysoká (67% úspěšnost), přijatí do těchto oborů tvoří 13 % všech přijatých a i zde podávají uchazeči více přihlášek (1,7).

5. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Obory právních věd, sociálních věd a lékařské vědy tvoří skupinu oborů, do kterých se hlásí poměrně velký podíl absolventů gymnázií, nicméně je zde vysoký převis poptávky a uchazeči jsou u přijímacího řízení méně úspěšní (právní vědy 35%, sociální vědy 41% a lékařské vědy 49% úspěšnost). Proto se přijetí do těchto oborů podílejí na celkovém počtu přijatých absolventů gymnázií ke studiu na vysokých školách menším dílem – jedná se o 8 % u oborů sociálních věd, 7 % u právních věd a 7 % u věd lékařských. U všech těchto oborů podávají uchazeči v průměru více přihlášek – právní vědy 1,9 přihlášky, sociální vědy 1,9 přihlášky a lékařské vědy dokonce 2,9 přihlášky.

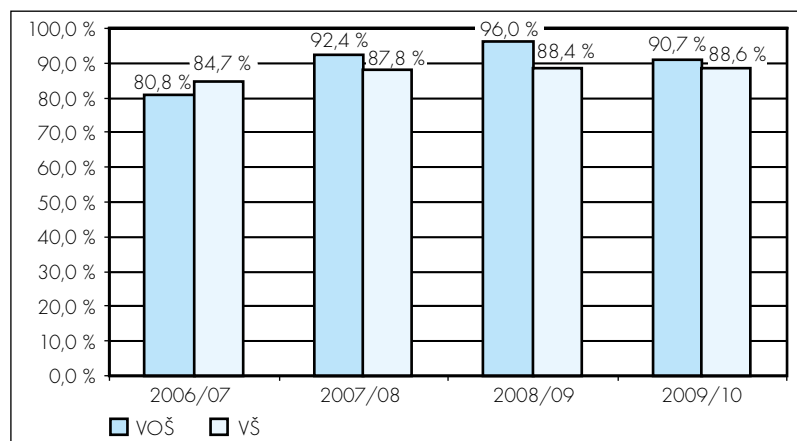
Mezi obory s poměrně vysokým převisem poptávky, a tedy nižší úspěšností absolventů gymnázií, dále patří i obory z oblasti psychologie (skupina oborů 77–15% úspěšnost), obory umění (skupina oborů 82–22% úspěšnost) a obory publicistiky, knihovnictví a informatiky (27% úspěšnost).

Technické obory jsou i v současnosti vnímány jako obory, kam je poměrně snadné se dostat, a proto na ně část uchazečů z řad absolventů gymnázií sází jako na „obory na jistotu“. Úspěšnost v technických oborech vyšší než 90 % vykazují absolventi např. v oborech stavebnictví (skupina oborů 36), elektrotechnických oborech (skupina oborů 26) a oborech doprava a spoje (skupina oborů 37).

5.2 Absolventi oborů lyceum a jejich přechod do terciárního vzdělávání

Oborům lyceí zde věnujeme samostatnou kapitolu. Hlavním důvodem je charakter vzdělávání v oborech lyceí. Tyto obory mají oproti oborům gymnázií posílenou odbornou složku, ale absolventi nezískávají odbornou kvalifikaci. Obory lyceí střední školy vyučují od konce devadesátých let, počty absolventů začaly významně narůstat až od roku 2003/04. V současné době vyučuje obory lyceí 220 středních škol, přičemž každoročně jejich počet narůstá. Školy vyučují v oborech pedagogické lyceum, technické lyceum, ekonomické lyceum, zdravotnické lyceum, přírodovědné lyceum, kombinované lyceum a Waldorfské lyceum. Nejvíce žáků navštěvuje ekonomické lyceum (cca 8,7 tis.), následuje lyceum technické (6,2 tis. žáků), zdravotnické lyceum (3,3 tis. žáků) a pedagogické lyceum (2,9 tis. žáků).

Obrázek 5.3: Absolventi lyceí – úspěšnost při přijímacím řízení

Tabulka 5.4: Absolventi lyceí – přijímací řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet uchazečů o studium				
VOŠ	132	163	177	279
VŠ	1 751	2 400	2 818	4 155
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení				
VOŠ	99	145	151	236
VŠ	1 715	2 336	2 759	4 064
Počet přijatých uchazečů				
VOŠ	80	134	145	214
VŠ	1 452	2 050	2 438	3 599
Podíl přihlášených na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	6,1%	5,4%	5,1%	5,9%
VŠ	80,8%	79,1%	80,6%	88,5%
Podíl uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	4,6%	4,8%	4,3%	5,0%
VŠ	79,1%	77,0%	78,9%	86,5%
Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	3,7%	4,4%	4,1%	4,6%
VŠ	67,0%	67,5%	69,7%	76,6%

Obory lyceí patří mezi obory, jejichž absolventi se z více než čtyř pětín hlásí k vysokoškolskému studiu. Vysoký podíl všeobecné složky ve výuce poskytuje absolventům těchto oborů poměrně vysokou úspěšnost při přijímacím řízení ke studiu na vysokých a vyšších odborných školách.

Podíl absolventů lyceí hlásících se ke studiu na vysokých školách v posledních čtyřech letech významně vzrostl, v roce 2006/07 se ke studiu hlásilo 81 % absolventů lyceí, v roce 2009/10 to bylo již 89 %. Podíl absolventů hlásících se ke studiu na vyšší odborné školy se v posledních čtyřech letech pohyboval v rozmezí 5–6 %. Tito uchazeči z řad absolventů lyceí podávají v průměru 3 přihlášky na vysokou školu a 1,2 přihlášky na vyšší odborné školy. Absolventi lyceí jsou při přijímacím řízení poměrně úspěšní (91% úspěšnost při přijímacím řízení na VOŠ a 89% úspěšnost při přijímacím řízení ke studiu na vysoké školy). **Ve studiu na vysoké škole pokračuje 77 % absolventů lyceí a ve studiu na vyšších odborných školách 5 %. Na trh práce odchází cca 19 % absolventů lyceí,** pokud část z nich nepokračuje ve studiu jazyků na školách s právem státní jazykové zkoušky.

Absolventi oborů lyceum a jejich přechod do vyššího odborného vzdělávání

V posledních čtyřech letech narůstal celkový počet absolventů lyceí, kteří se hlásili ke studiu na vyšší odborné školy. V roce 2009/10 se jednalo o 279 absolventů. Podíl absolventů hlásících se na vyšší odborné školy v období 2006/07–2008/09 klesal (z 6,1 % na 5,1 %), nicméně v roce 2009/10 mírně vzrostl na 5,9 %. Tento nárůst může však souviset s celkově vyšším počtem přihlášených středoškoláků ke studiu na VOŠ v tomto roce.

Uchazeči z řad absolventů lyceí podávají v průměru 1,2 přihlášek ke studiu na VOŠ, násobnost přihlášek se však liší podle oborů, na něž se hlásí. Mezi obory vyšších odbor-

ných škol, na které podávají absolventi lyceí v průměru více než jednu přihlášku, patří obory zdravotnické, pedagogické a ekonomické.

Absolventi lyceí se hlásí na vyšší odborné školy zejména ke studiu zdravotnických oborů (31 % absolventů lyceí hlásících se ke studiu), **oborů pedagogiky, učitelství a sociální péče** (30 %) a **oborů ekonomiky a administrativy** (16 %). Obdobná je i struktura přijatých vzhledem k tomu, že úspěšnost absolventů při přijímacím řízení ke studiu těchto oborů VOŠ je poměrně vysoká (93% úspěšnost u oborů ekonomických, 91% úspěšnost u oborů pedagogických a 82% úspěšnost v případě oborů zdravotnických).

Absolventi oborů lyceum a jejich přechod do vysokoškolského vzdělávání

Ke studiu na vysoké školy se hlásí 89 % absolventů lyceí, kteří v průměru podávají 3 přihlášky ke studiu. Většina uchazečů z řad absolventů lyceí podává maximálně čtyři přihlášky (84 % uchazečů). Jednu přihlášku podává 15 % uchazečů, dvě přihlášky 26 % uchazečů, tři přihlášky 25 % uchazečů a čtyři přihlášky 17 % uchazečů z řad absolventů lyceí.

Na rozdíl od absolventů gymnázií jsou **absolventi lyceí při výběru vysoké školy více jednostranně zaměřeni, častěji se hlásí na obory obdobného zaměření oboru lyceí, který absolvovali**. Tím se více blíží chování absolventů odborných středních škol.

Absolventi lyceí se hlásí na vysoké školy zejména ke studiu oborů ekonomického zaměření (skupina oborů 62–40 % uchazečů), **oborů pedagogiky, učitelství a sociální péče** (skupina oborů 75–20 % uchazečů), **oborů strojírenských** (skupina oborů 23–11 %) a **oborů sociálních věd** (skupina oborů 67–10 %). Ke studiu lékařských, farmaceutických a zdravotnických oborů (skupiny oborů 51, 52 a 53) se dohromady hlásí dalších 12 % uchazečů.

Celkově se úspěšnost uchazečů o studium na vysoké školy z řad absolventů lyceí pohybuje těsně pod devadesátiprocentní hranicí (89 %). Nicméně úspěšnost při přijímacím řízení ke studiu oborů jednotlivých oborových skupin se poměrně liší. V případě oborů, o které je zvýšený zájem, se úspěšnost pohybuje na úrovni od 26 % až do 91 %. Nejúspěšnější jsou z uchazečů o studium v těchto oborech uchazeči hlásící se ke studiu strojírenských oborů (91% úspěšnost) následovaní uchazeči o obory ekonomické (79% úspěšnost), o obory pedagogiky, učitelství a sociální péče (62% úspěšnost). Nejnižší úspěšnost v případě atraktivních oborů vykazují uchazeči o studium oborů sociálních (26% úspěšnost). Naprosto nejméně úspěšní jsou uchazeči o studium oborů s nižším podílem uchazečů, jedná se o obory z oblasti psychologie (5% úspěšnost, 3 % přihlášených), obory umělecké (7% úspěšnost, 2 % uchazečů), lékařské (18% úspěšnost, 4 % uchazečů) a farmaceutické (19% úspěšnost, 1 % uchazečů).

Celkově nejúspěšnější jsou při přijímacím řízení ke studiu na vysoké školy uchazeči z řad absolventů technických lyceí. Z technických oborů, kam se hlásí vyšší podíl uchazečů, jsou absolventi lyceí nejúspěšnější při přijímacím

řízení ke studiu oborů z oblasti stavebnictví (skupina oborů 36–94% úspěšnost), interdisciplinárních oborů (skupina oborů 39–94% úspěšnost), oborů strojírenských (skupina oborů 23–91% úspěšnost) a oborů z oblasti elektrotechniky (skupina oborů 26–91% úspěšnost).

Liší se i průměrný počet přihlášek ke studiu jednotlivých oborových skupin. Nejvyšší průměrná násobnost přihlášek se v případě absolventů lyceí objevuje v oborech lékařských (2,2 přihlášky), oborech ekonomických (2,2 přihlášky), oborech zdravotnických (1,8 přihlášky), pedagogiky, učitelství a sociální péče (1,8 přihlášky) a právních oborech (1,6 přihlášky). Na technické obory podávají absolventi lyceí v průměru 1–1,5 přihlášky v závislosti na skupině oborů.

5.3 Absolventi oborů SOŠ a jejich přechod do terciárního vzdělávání

Za obory středních odborných škol pro účely této publikace považujeme obory vzdělání, které mají na 5. místě kódu oboru písmeno M s výjimkou oborů lyceí. Hlavním důvodem zachování terminologie je možnost srovnatelnosti zde zveřejněných výsledků s předchozím šetřením.¹⁹⁾

Absolventi těchto oborů v minulosti vstupovali zejména na trh práce a ve studiu v terciárním vzdělávání pokračovali pouze v minimální míře. Tato situace se změnila po roce 1989, kdy se vysokoškolské studium začalo zpřístupňovat stále vyššímu počtu uchazečů. Ke zvýšení počtu uchazečů o terciární vzdělávání z řad absolventů oborů středních odborných škol přispěl i vznik vyšších odborných škol a přechod vysokých škol na bakalářské studijní obory. **Absolventi středních odborných škol se při výběru oborů, které chtějí na vysokých školách a vyšších odborných školách studovat, chovají jinak než absolventi gymnázií**. Vzhledem k více odborně zaměřenému studiu na středních školách si většinou vybírají obory obdobného zaměření jako ty, které absolvovali na střední škole, případně se hlásí ke studiu oborů ekonomického směru.

Absolventi maturitních oborů středních odborných škol upřednostňují studium v oborech ekonomických, oborech pedagogika, učitelství a sociální péče, oborech technických a oborech zdravotnických. Výběr oboru pochopitelně závisí na znalostech a dovednostech absolventů středních odborných škol, tedy **na oboru, který na střední škole vystudovali**. Z těchto důvodů se oborová struktura přihlášených blíží oborové struktuře absolventů středních odborných škol.

Nejvíce absolventů oborů středních odborných škol ukončuje své středoškolské studium v oborech ekonomika a administrativy (skupina oborů 63–24 % absolventů), elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (skupina oborů 26–11 % absolventů), oborech zdravotnictví (skupina oborů 53–8,2 % absolventů), strojírenství a strojírenská výroba (skupina oborů 23–7,5 % absolventů). Dále v oborech gastronomie, hotelnictví a turismus (skupina oborů 65–7,5 % absolventů), oborech stavebnictví, geodézie a kartografie (skupina oborů 36–6,4 % absolventů), podnikání v oborech, odvětví (skupina oborů 64–6,4 % absolventů), zemědělských obo-

¹⁹⁾ Kleňhová, M. – Vojtěch, J.: Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání. Praha, NÚOV 2006.

5. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

rech (skupiny oborů 41 a 43–5,8 % absolventů), oborech pedagogika, učitelství, sociální péče (skupina oborů 75–5,2 % absolventů), oborech právo, právní, veřejnosprávní služby (skupina oborů 68–4,7 % absolventů) a oborech uměleckých (skupina oborů 82–3,3 % absolventů). Chování absolventů jednotlivých oborových skupin při výběru oborů terciárního vzdělávání je naprosto odlišné, proto se absolventy jednotlivých oborových skupin budeme zabývat samostatně.

Na vyšší odborné školy podává přihlášku ke studiu celkem 15 % absolventů oborů středních odborných škol, na vysoké školy 72 % absolventů. Celkově se jedná o 77 % absolventů oborů středních odborných škol. V posledních čtyřech letech se počet absolventů hlásících se k vysokoškolskému studiu pohyboval od 27,6 do 29,1 tisíc. V roce 2009/10 se jednalo o 28,9 tis. absolventů oborů středních odborných škol hlásících se ke studiu na vysoké škole. I přes pokles celkového počtu těchto uchazečů v roce 2009/10 vzrostl celkový podíl absolventů hlásících se ke studiu na vysoké škole (šlo o 72 % absolventů).

Vývoj uchazečů o studium na vyšší odborné škole zaznamenal jiný trend. Ke studiu se v posledních čtyřech letech hlásí stále méně absolventů maturitních oborů středních odborných škol, jejich podíl se v posledních třech letech pohybuje kolem 5 % absolventů.

Absolventi v průměru podávají 2,5 přihlášky ke studiu, v případě vysokých škol se jedná o 2,4 přihlášky a u vyšších odborných škol jde o 1,3 přihlášky. Na vysoké školy podává většina uchazečů z řad absolventů oborů středních odborných škol (81 %) maximálně tři přihlášky. Jednu a dvě přihlášky podává shodně 30 % uchazečů, tři přihlášky 21 % uchazečů. Poměrně vysoký podíl uchazečů (11 %) navíc podává přihlášky čtyři.

Při přijímacím řízení na vyšší odborné školy je úspěšných téměř devět z deseti uchazečů z řad absolventů středních odborných škol (88 %). Tento podíl se v posledních čtyřech letech pohyboval na úrovni 84–91 %.

Úspěšnost absolventů oborů středních odborných škol při přijímacím řízení na vysoké školy v posledních čtyřech

Tabulka 5.5: Absolventi oborů středních odborných škol – přijímací řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet uchazečů o studium				
VOŠ	7 425	6 610	6 198	6 180
VŠ	28 549	29 120	27 662	28 932
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení				
VOŠ	6 550	5 927	5 663	5 666
VŠ	26 965	27 582	26 400	27 665
Počet přijatých uchazečů				
VOŠ	5 534	5 157	5 111	5 002
VŠ	18 967	20 032	20 200	21 162
Podíl přihlášených na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	17,0%	15,2%	14,8%	15,3%
VŠ	65,3%	67,0%	66,2%	71,8%
Podíl uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	15,0%	13,6%	13,5%	14,1%
VŠ	61,7%	63,4%	63,2%	68,7%
Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	12,7%	11,9%	12,2%	12,4%
VŠ	43,4%	46,1%	48,3%	52,5%

letech vzrostla, a to ze 70 % v roce 2006/07 na **77 % v roce 2009/10**. Jedná se o úspěšnost nižší o 10 procentních bodů, než je tomu v případě absolventů gymnázií, a o 12 procentních bodů nižší než v případě absolventů lyceí. **Ke studiu na vyšší odborné školy nebo na vysoké školy je přijato 62 % všech absolventů oborů středních odborných škol s maturitou. Na trh práce, do praxe, případně do jiného vzdělávání jich přímo po maturitě odchází cca 15 tis., tedy 38 %.**

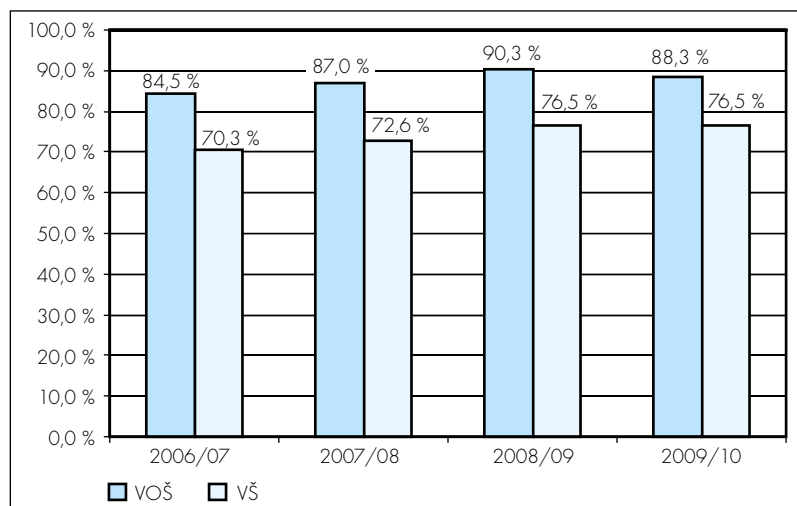
Tyto údaje se ale pochopitelně liší podle skupin oborů, které na střední škole absolvovali. Násobnost přihlášek i úspěšnost uchazečů u přijímacího řízení je samozřejmě dána i tím, na jaké obory se uchazeči hlásí.

5.3.1 Absolventi vybraných skupin oborů SOŠ a jejich přechod do terciárního vzdělávání

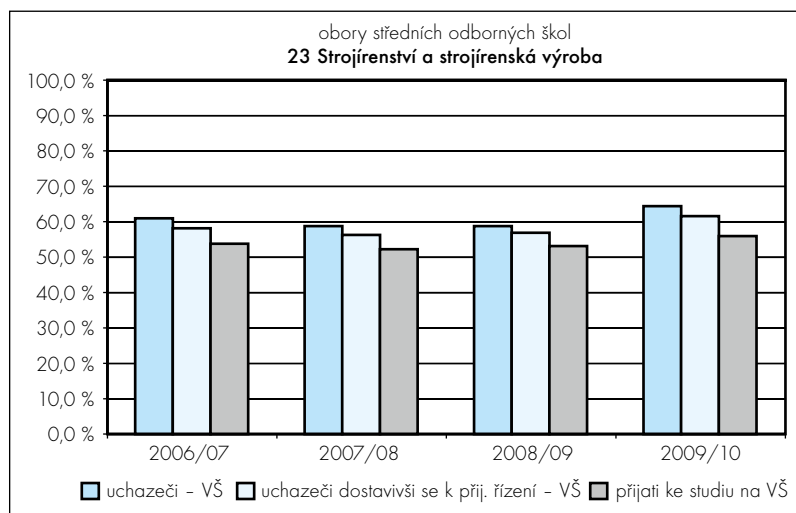
SOŠ: 23 Strojírenství a strojírenská výroba

Strojírenství a strojírenská výroba patří na středních odborných školách k jedné z méně četných oborových skupin. V těchto oborech v roce 2009/10 absolvovalo 3,0 tis. žáků, tedy 7,5 % všech absolventů středních odborných škol. I když se jedná o méně početnou oborovou skupinu, v roce 2009/10 se **ke studiu na terciární úrovni hlásilo 68 % absolventů této oborové skupiny**, z toho 6 % ke studiu na vyšších odborných školách a 65 % ke studiu na vysokých školách. Podíly absolventů strojírenských oborů hlásících se ke studiu na vysoké školy v období 2006/07–2008/09 mírně klesaly (z 61 % na 59 %), v roce 2009/10 došlo k nárůstu o 6 procentních bodů. Podíl absolventů těchto oborů hlásících se ke studiu na vyšší odborné školy se v celém období stabilizoval na 6 %.

Obrázek 5.4: Absolventi oborů středních odborných škol – úspěšnost při přijímacím řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

Obrázek 5.5: SOŠ, skupina oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba – přijímací řízení na vysoké školy

Při přijímacím řízení na vyšší odborné školy byli absolventi strojírenských oborů středních odborných škol poměrně úspěšní, **ke studiu bylo v roce 2009/10 přijato 88 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení**. Navíc úspěšnost uchazečů z řad absolventů strojírenských oborů SOŠ v posledních třech letech stále rostla. Při přijímacím řízení **ke studiu na vysoké školy** byla jejich úspěšnost také poměrně vysoká – **přijato bylo 87 % těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení**. Tato skutečnost byla dána i tím, že tito absolventi se velmi často hlásili ke studiu technických oborů, kde se většinou nekonaly přijímací zkoušky, a úspěšnost uchazečů při přijímacím řízení byla tedy vyšší.

Absolventi strojírenských oborů středních odborných škol podávali v průměru 1,7 přihlášek ke studiu na vysoké škole a jednu přihlášku ke studiu na vyšší odbornou školu. To byla v případě vysokých škol téměř poloviční hodnota, než jaká byla násobnost podaných přihlášek absolventů středních odborných škol jako celku.

Vzhledem k poměrně vysokému podílu absolventů hlásících se ke studiu a vzhledem k jejich vysoké úspěšnosti při přijímacím řízení **bylo v roce 2009/10 přijato ke studiu na vysoké či vyšší odborné školy celkem 60 % všech absolventů strojírenských oborů středních odborných škol**. Na vyšší odborné školy bylo přijato 5 % absolventů a ke studiu na vysoké školy 56 %. **Na trh práce tedy vstoupilo cca 1 170 absolventů těchto oborů a 1 850 absolventů pokračovalo ve studiu na terciární vzdělávací úrovni.**

Většina uchazečů o další studium z řad absolventů strojírenských oborů středních odborných škol se v roce 2009/10 hlásila ke studiu oborů technického zaměření, případně se uchazeči hlásili zejména ke studiu oborů ekonomických a zaměřených na podnikání. V případě uchazečů těchto oborů o studium na vyšších odborných školách se 39 % z nich hlásilo ke studiu strojírenských oborů, 14 % do programů elektrotechnického zaměření. O studium v oborech vyšších odborných škol zaměřených na podnikání byl u absolventů strojírenských oborů SOŠ také poměrně velký zájem, přihlášky podalo 18 % uchazečů, a 9 % uchazečů

se hlásilo ke studiu ekonomických oborů. Při přijímacím řízení ke studiu všech těchto oborů byli uchazeči-absolventi strojírenských oborů SOŠ velmi úspěšní, úspěšnost se pohybovala v rozmezí 93–100 %.

Naprostá většina absolventů strojírenských oborů středních odborných škol hlásících se ke studiu na vysoké školy podala v roce 2009/10 přihlášky ke studiu strojírenských oborů (68 % z nich). Při přijímacím řízení byli tito uchazeči poměrně úspěšní – přijato bylo 94 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, což je dáno i jejich poměrně dobrými znalostmi z matematiky a fyziky a znalostmi z oblasti technických předmětů. Uchazeči přijatí ke studiu těchto oborů tvořili 68 % všech přijatých absolventů strojírenských oborů středních odborných škol přijatých ke studiu na vysoké školy. Dalšími technickými obory vysokých škol,

na které se uchazeči těchto oborů středních škol hlásili, jsou obory doprava a spoje. Přihlásilo se na ně 11 % přihlášených a tito uchazeči byli při přijímacím řízení úspěšní z 81 %. Z technických oborů vysokých škol ještě stojí za zmínku speciální interdisciplinární obory (7 % přihlášených, 89% úspěšnost).

Kromě technických oborů se absolventi strojírenských oborů středních odborných škol hlásí na vysoké školy ke studiu ekonomických oborů, jedná se o 12 % uchazečů z řad absolventů těchto oborů. Při přijímacím řízení však příliš úspěšní nejsou, ke studiu je přijato pouze 54 % z těch, kteří se dostaví k přijímacímu řízení.

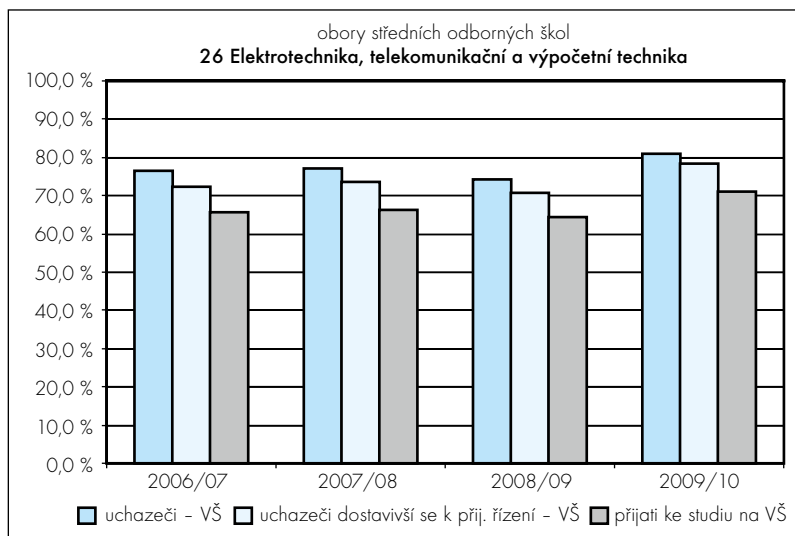
SOŠ: 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

V oborech **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** absolvovalo v rámci technických oborů středních odborných škol nejvíce žáků, tito absolventi tvořili v roce 2009/10 11 % absolventů středních odborných škol, jednalo se o 4,4 tis. absolventů. Šlo celkově o druhou nejpočetnější skupinu v rámci středních odborných škol, více žáků absolvovalo pouze v oborech ekonomiky a administrativy. **Naprostá většina z těchto absolventů (83 %) podala přihlášky k dalšímu studiu, a to 4 % ke studiu na vyšších odborných školách a 81 % ke studiu na vysoké škole.**

Obdobně jako absolventi strojírenských oborů byli v roce 2009/10 i absolventi elektrotechnických oborů středních odborných škol při přijímacím řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy poměrně úspěšní. Ke studiu na vyšších odborných školách bylo přijato 85 % absolventů elektrotechnických oborů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Úspěšnost se v posledních čtyřech letech pohybovala v rozmezí 68–87 %. Na vysokých školách bylo v roce 2009/10 při přijímacím řízení úspěšných 88 % uchazečů z řad absolventů těchto oborů, což byla nejvyšší úspěšnost za poslední čtyři roky. Vysoká úspěšnost byla dána zejména tím, že se uchazeči hlásili především ke studiu technických oborů. Spolu s celkově vyšší úspěšností uchazečů při přijímacím řízení ke studiu technických oborů a poměrně hlubokými matematickými, fy-

5. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Obrázek 5.6: SOŠ, skupina oborů 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika – přijímací řízení na vysoké školy

zikálními a technickými znalosti absolventů elektrotechnických oborů středních odborných škol to vedlo k tomu, že ke studiu do terciárního vzdělávání bylo přijato 74 % absolventů, z toho 4 % nastoupilo ke studiu na vyšší odborné školy a 71 % k vysokoškolskému studiu.

Absolventi elektrotechnických oborů středních odborných škol podali v roce 2009/10 v průměru 2 přihlášky, z toho na VŠ 2,3 přihlášky a na VOŠ 1,1 přihlášky. Svědčí to o tom, že uchazeči ve velké míře podávali současně přihlášky na vysoké i vyšší odborné školy. Pokud byli uchazeči přijati ke studiu na vysokou školu, v průměru byli přijati k 1,2 studiím.

Spolu s absolventy zdravotnických oborů a oborů z oblasti stavebnictví absolventi elektrotechnických oborů středních odborných škol ve velké míře pokračují v dalším studiu a **pouze čtvrtina z nich odchází po absolvování střední školy na trh práce.**

Absolventi oborů středních odborných škol elektrotechnického zaměření podali v roce 2009/10 na vyšší odborné školy přihlášky zejména ke studiu technických oborů a velice často přímo ke studiu oborů obdobného zaměření, tedy ke studiu elektrotechnických oborů. Ke studiu elektrotechnických oborů se v uvedeném roce přihlásilo 48 % absolventů hlásících se ke studiu na vyšší odborné školy. Při přijímacím řízení byli úspěšní z 95 %, přijata byla tedy naprostá většina z nich. Z dalších oborových skupin stojí za zmínku obory strojírenství (10 % přijatých, 95 % úspěšnost), ekonomika a administrativa (12 % přihlášených, 81 % úspěšnost) a právní obory (11 % přihlášených, 100 % úspěšnost).

V případě, že se absolventi elektrotechnických oborů středních odborných škol hlásili k vysokoškolskému studiu, podávali přihlášky zejména ke studiu oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika a ke studiu oborů informatických, v menší míře pak ke

studiu oborů ekonomie a speciálních interdisciplinárních oborů. Opět tedy platí, že absolventi se hlásili především ke studiu programů příbuzných tým, které absolvovali na střední škole a dále ke studiu oborů ekonomie.

Ke studiu vysokoškolských oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika se v roce 2009/10 hlásilo 49 % absolventů elektrotechnických oborů středních odborných škol hlásících se ke studiu na vysoké školy. Pouze necelá desetina z nich neprošla přijímacím řízením a 91 % uchazečů dostavivších se k přijímacímu řízení bylo ke studiu i přijato. Jeden uchazeč podal v průměru 1,3 přihlášky ke studiu těchto oborů. Další skupinou vysokoškolských oborů, k jejímž studiu se hlásila téměř polovina uchazečů, byly informatické obory. K jejich studiu se hlásilo 47 % uchazečů z řad absolventů elektrotechnických oborů středních odborných škol, v průměru podali 1,5 přihlášky

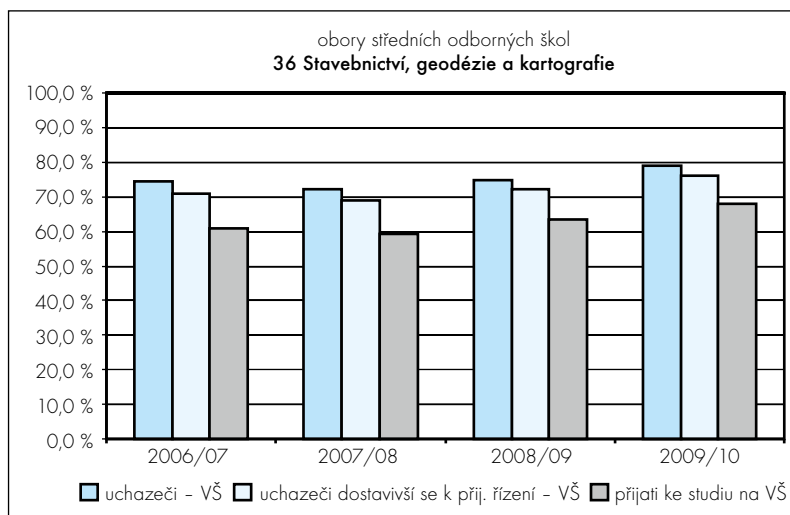
ke studiu těchto oborů a tři ze čtyř byli ke studiu i přijati.

Další poměrně velkou skupinou oborů, na kterou se hlásí významná část uchazečů z řad absolventů elektrotechnických oborů středních škol, jsou obory ekonomické, na které tiito uchazeči podávají v průměru 1,5 přihlášky. Ke studiu těchto oborů se hlásí 21 % uchazečů, kteří jsou při přijímacím řízení úspěšní z 68 %. Spolu s přihláškami ke studiu ekonomických oborů podávají uchazeči obvykle přihlášku i ke studiu oborů elektrotechnických nebo informatických.

SOŠ: 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie

V oborech stavebnictví, geodézie a kartografie absolvovalo v roce 2009/10 6 % všech absolventů středních odborných škol. Po elektrotechnických oborech a oborech strojírenských se řadilo stavebnictví na třetí místo mezi technickými obory středních odborných škol. Zároveň stavebnictví patřilo spolu s elektrotechnickými obory a obory zdravotnictví mezi obory středních odborných škol, jejichž absolventi v největší

Obrázek 5.7: SOŠ, skupina oborů 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie – přijímací řízení na vysoké školy

míře pokračovali po ukončení střední školy ve studiu na vysoké či vyšší odborné škole.

K dalšímu studiu na terciární vzdělávací úrovni se v roce 2009/10 přihlásilo 81 % absolventů stavebnických oborů středních odborných škol, z toho na vyšší odborné školy se hlásilo 6 % absolventů a ke studiu na vysoké škole 79 % absolventů. V případě vysokých škol podíly absolventů stavebnických oborů přihlášených ke studiu v posledních čtyřech letech vzrostly o 4 procentní body, podíly absolventů hlásících se ke studiu na vyšší odborné škole naopak v prvních třech letech klesaly, a v roce 2009/10 jsme zaznamenali mírný nárůst.

Uchazeči z řad absolventů stavebnických oborů středních odborných škol byli, stejně jako absolventi ostatních technických oborů středních odborných škol, při přijímacím řízení v terciárním vzdělávání úspěšní, ke studiu bylo v roce 2009/10 přijato 84 % uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení na vyšší odborné školy a dokonce 86 % uchazečů o studium na vysoké škole. Absolventi stavebnických oborů se hlásili především ke studiu stavebnických oborů a architektury, případně, i když již v menší míře, ke studiu ostatních technických oborů a ekonomie. Uchazeči podali v průměru 1,8 přihlášky ke studiu programů terciárního vzdělávání, v případě vyšších odborných škol se jednalo o 1,1 přihlášky a u vysokých škol o 2 přihlášky.

V dalším studiu po absolvování střední školy v roce 2009/10 pokračovalo 1 880 absolventů (72 %), zatímco na trh práce vstoupilo 700 absolventů stavebnických oborů středních odborných škol.

Pokud absolventi stavebnických oborů podali v roce 2009/10 přihlášku ke studiu na vyšší odborné škole, nejčastěji se hlásili ke studiu oborů stavebnictví, geodézie a kartografie. Jednalo se o 58 % uchazečů o studium na vyšší odborné škole. Vzhledem k dobré matematické i technické přípravě ze střední školy byli tito uchazeči při přijímacím řízení ke studiu poměrně úspěšní, přijato bylo 91 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Z dalších oborů, na které se absolventi hlásili, stojí za zmínku obory zpracování dřeva, výroba hudebních nástrojů, kam se hlásilo 17 % uchazečů o studium na VOŠ z řad absolventů stavebnických oborů středních odborných škol. Pokud se dostavili k přijímacímu řízení, byli všichni tito uchazeči ke studiu i přijati.

Jak již bylo řečeno, absolventi oborů stavebnictví středních odborných škol podali na vysoké školy v roce 2009/10 přihlášky zejména ke studiu oborů stavebnictví, geodézie a kartografie. Ke studiu těchto oborů se hlásilo 74 % uchazečů-absolventů oboru stavebnictví hlásících se ke studiu na vysoké školy. Ke studiu bylo přijato 87 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Jejich poměrně vysoká úspěšnost je důsledkem zejména kvalitních znalostí z oblasti matematiky a stavebnictví, které absolventi získali na střední škole, a také je ovlivněna tím, že uchazeči podávali na tyto obory v průměru 1,4 přihlášky.

Uchazeči projevíli zájem i o architekturu,

kam se přihlásilo 20 % uchazečů a přijato bylo 61 % těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

Stejně jako v případě uchazečů ostatních technických oborů středních odborných škol, hlásili se i uchazeči z řad absolventů stavebnických oborů k vysokoškolskému studiu ekonomických oborů. Jednalo se o 9 % z nich a při přijímacím řízení byl přijat zhruba každý druhý.

SOŠ: 53 Zdravotnictví

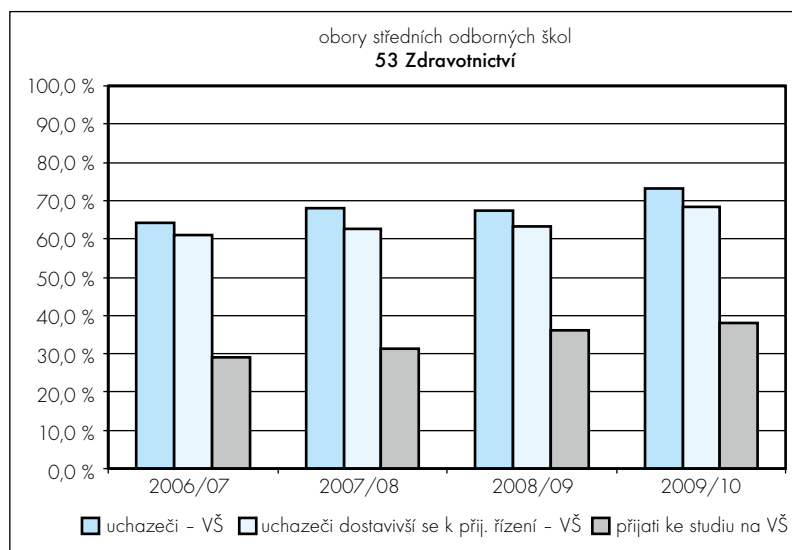
Atypickou skupinou absolventů středních odborných škol jsou **absolventi zdravotnických oborů**. Tito absolventi v minulosti mohli po absolvování střední školy vykonávat přímo zdravotnická povolání, jednalo se zejména o zdravotní sestry. Se změnou kvalifikačních požadavků na výkon zdravotnických profesí se však změnila i kvalifikace absolventů zdravotnických oborů středních odborných škol. Ti absolvují střední školu bez získání způsobilosti zdravotnického pracovníka. Aby se stali kvalifikovanými pracovníky a mohli vykonávat zdravotnické profese, musí absolventi těchto škol získat vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání. Z tohoto důvodu se **ve větší míře než absolventi ostatních oborů středních odborných škol hlásí k dalšímu studiu v terciárním vzdělávání.**

Absolventi zdravotnických oborů tvořili v roce 2009/10 8 % všech absolventů oborů středních odborných škol, studium ukončilo 3 300 absolventů. **Ke studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole se hlásilo 96 % z nich, což je dokonce vyšší podíl než v případě absolventů oborů lyceí.**

Absolventi zdravotnických oborů středních odborných škol se v roce 2009/10 hlásili zhruba ve stejné míře ke studiu na vysokých i vyšších odborných školách. Navíc se hlásili téměř výhradně ke studiu zdravotnických a lékařských oborů, ostatní obory si vybírali většinou jako další obor k programům zdravotnickým a lékařským. Uchazeči podávají v průměru 2,5 přihlášky ke studiu. Velká část uchazečů podala přihlášky ke studiu jak na vysoké, tak na vyšší odborné školy.

Ke studiu na vyšší odborné škole se v roce 2009/10 přihlásilo 63 % všech absolventů zdravotnických oborů

Obrázek 5.8: SOŠ, skupina oborů 53 Zdravotnictví – přijímací řízení na vysoké školy

5. Přejchod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

středních odborných škol, kteří podali v průměru 1,4 přihlášky. Podíl absolventů hlásících se ke studiu na VOŠ v posledních čtyřech letech neustále narůstá (v roce 2006/07 se na vyšší odborné školy hlásilo pouze 44 % absolventů zdravotnických oborů). **Ke studiu bylo přijato 79 % uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení ke studiu na vyšší odborné škole.**

Ještě vyšší byl podíl absolventů zdravotnických oborů hlásících se ke studiu na vysoké škole. Přihlášky podali téměř tři čtvrtiny (73 %) absolventů těchto oborů a ti to uchazeči podali v průměru 2,7 přihlášky. Pokud se uchazeči k přijímacímu řízení na vysoké školy dostavili, **bylo jich přijato o něco více než polovina (52 %).**

Ke studiu do programů terciárního vzdělávání nastoupilo 75 % absolventů zdravotnických oborů středních odborných škol, z toho 50 % absolventů bylo přijato ke studiu na vyšších odborných školách a 38 % ke studiu na vysokých školách. Ke studiu tedy nastoupilo 2 450 absolventů, **ostatní absolventi (cca 830 absolventů) vstoupili na trh práce.**

Uchazeči o terciární vzdělávání z řad absolventů zdravotnických oborů středních odborných škol podali přihlášky v naprosté většině ke studiu zdravotnických oborů, lékařských věd a oborů příbuzných, případně ke studiu oborů z oblasti pedagogiky, učitelství a sociální péče.

Ke studiu zdravotnických oborů na vyšších odborných školách se hlásilo 93 % všech uchazečů o vyšší odborné studium z řad uchazečů středních zdravotnických škol, kteří podali v průměru 1,4 přihlášky. Při přijímacím řízení byli poměrně úspěšní, přijato bylo 84 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Další oborové skupiny nebyly příliš v zájmu uchazečů.

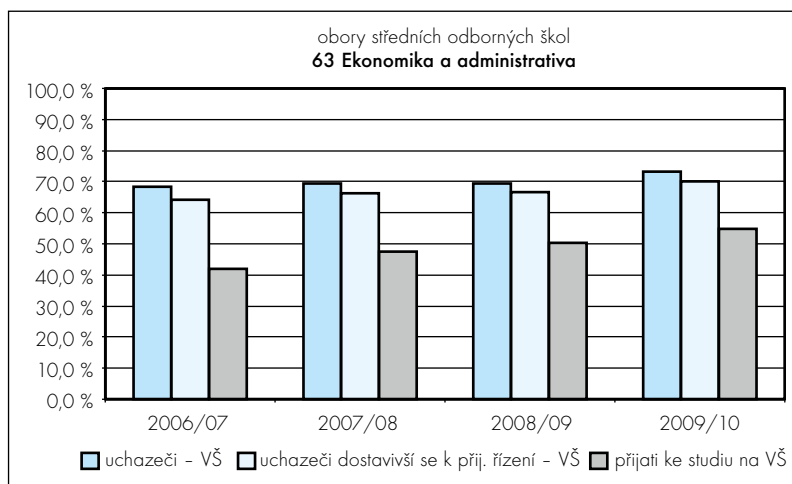
Uchazeči o vysokoškolské studium z řad absolventů středních zdravotnických škol opět podávali přihlášky ke studiu zejména do oborů, v nichž mohou získat kvalifikaci zdravotnického pracovníka. Hlásili se zejména ke studiu oborů zdravotnictví, o které měly zájem více než čtyři pětiny uchazečů o vysokoškolské studium. Ke studiu těchto oborů byla přijata polovina uchazečů (51 %), kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Více než desetina uchazečů (12 %) měla zájem o studium lékařských oborů, jejich šance na přijetí byla však téměř mizivá – v roce 2009 byla úspěšná pouze 3 % z nich.

SOŠ: 63 Ekonomika a administrativa

Absolventi oborů ekonomika a administrativa jsou nejpočetnější skupinou absolventů středních odborných škol. V roce 2009/10 v nich absolvovalo 9 600 studentů, což bylo 24 % všech absolventů oborů středních odborných škol.

Ke studiu na terciární úrovni se v roce 2009/10 hlásilo 78 % absolventů, z toho 14 % se hlásilo ke studiu na vyšších odborných školách a 73 % ke studiu vysokoškolských programů. Podíl absolventů hlásících se na vysokou školu se v posledních čtyřech letech zvyšoval, podíl absolventů hlásících se

Obrázek 5.9: SOŠ, skupina oborů 63 Ekonomika a administrativa – přijímací řízení na vysoké školy

ke studiu na vyšší odborné škole klesal až do roku 2008/09, v roce 2009/10 došlo k nárůstu. Tyto trendy odpovídají i trendům ve vývoji celkového podílu absolventů středních škol hlásících se k dalšímu studiu.

Absolventi oborů ekonomika a administrativa středních odborných škol podali v roce 2009/10 v průměru 2,5 přihlášek k dalšímu studiu, z toho 2,8 přihlášek ke studiu na vysoké škole a 1,2 přihlášek ke studiu na VOŠ.

Při přijímacím řízení **ke studiu na vyšších odborných školách byli uchazeči poměrně úspěšní, ke studiu bylo přijato 77 % uchazečů**, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Úspěšnost při přijímání se v posledních čtyřech letech pohybovala v rozmezí 69–79 %.

Podíl přijatých uchazečů z řad absolventů oborů ekonomika a administrativa středních odborných škol, kteří se dostavili k přijímacímu řízení na vysoké školy, rostl v posledních čtyřech letech. A to z 61 % v roce 2006/07 na **75 % v roce 2009/10. Ke studiu na vysokých školách byly tedy přijaty tři čtvrtiny absolventů ekonomických oborů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.** Oproti úspěšnosti absolventů technických oborů se toto číslo může zdát malé, nicméně je nutné si uvědomit, že absolventi ekonomických oborů se hlásí ke studiu jiných studijních programů, než je tomu v případě absolventů technických oborů, kteří si vybírají zejména obory technické, kde je úspěšnost při přijímacím řízení obecně vyšší.

Ke studiu do programů terciárního vzdělávání bylo v roce 2009/10 přijato 63 % všech absolventů oboru ekonomika a administrativa středních odborných škol. Ke studiu na vyšších odborných školách bylo přijato 11 % absolventů, k vysokoškolskému studiu 55 %. Celkově se jedná o 6 100 absolventů pokračujících v dalším studiu. Přímou na trh práce, případně do pomaturitních jazykových kurzů škol s právem státní jazykové zkoušky, tedy odešlo cca 3 500 absolventů oborů ekonomika a administrativa středních odborných škol.

Uchazeči z řad absolventů ekonomických oborů středních odborných škol si při vstupu do terciárního vzdělávání vybírali zejména studium v oborech obdobného zaměření,

tedy v oborech ekonomie a ekonomie a administrativy. V porovnání s absolventy ostatních oborů středních odborných škol se navíc častěji hlásili ke studiu dalších společenských oborů, jako jsou obory gastronomie, hotelnictví a turismus, sociální vědy, právo, právní a veřejnosprávní činnost a obory z oblasti pedagogiky, učitelství a sociální péče.

Ke studiu na vyšších odborných školách se absolventi oborů ekonomie a administrativy nejčastěji hlásili do oborů ekonomika a administrativy. Přihlášky k jejich studiu podalo 51 % uchazečů hlásících se ke studiu na vyšší odborné škole. Uchazeči byli při přijímacím řízení poměrně úspěšní, ke studiu bylo přijato 87 % těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Dalšími obory, o které uchazeči jeví zájem a přihlásila se do nich více než desetina uchazečů z řad absolventů oborů ekonomika a administrativy, byly obory pedagogické (15 % uchazečů, 83 % úspěšnost), právní vědy (13 % uchazečů, 87 % úspěšnost) a obory gastronomie, hotelnictví a turismus (10 % přihlášených, 76 % úspěšnost).

V případě přijímacího řízení ke studiu na vysoké školy je situace obdobná. Uchazeči z řad absolventů oborů ekonomika a administrativy se hlásili zejména ke studiu ekonomie. Přihlášky ke studiu těchto oborů podalo 75 % uchazečů o studium na vysoké škole a uchazeči podali v průměru 2,2 přihlášky. Přijato ke studiu bylo 73 % uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

SOŠ: 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus

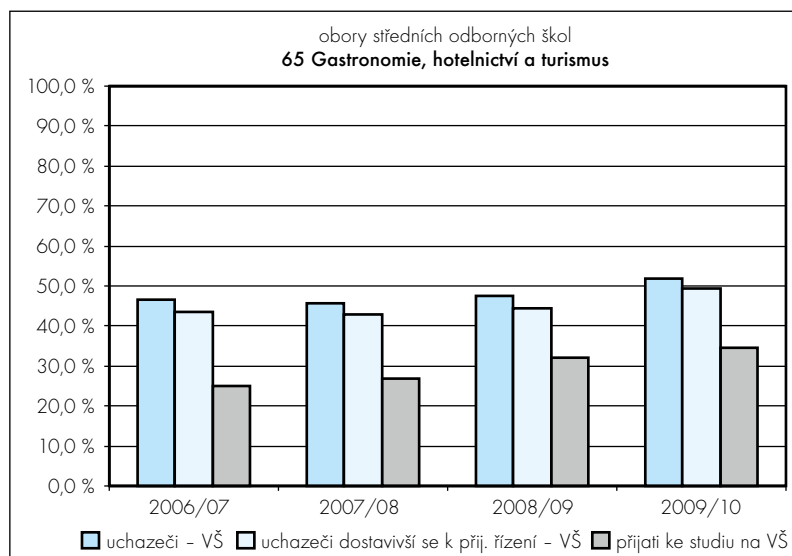
Skupina oborů gastronomie, hotelnictví a turismus patří co do počtu absolventů mezi středně velké oborové skupiny. Studium v těchto oborech v roce 2009/10 ukončilo 8 % absolventů středních odborných škol, jednalo se o 3,0 tis. absolventů. Ke studiu v programech terciárního vzdělávání se přihlásilo 56 % absolventů gastronomických a hotelnických oborů středních odborných škol, z toho ke studiu na vyšších odborných školách 10 % a k vysokoškolskému studiu 52 % absolventů. Podíly absolventů hlásících se ke studiu na vyšší odborné škole v posledních čtyřech letech neustále klesaly, zatímco podíly hlásících se k vysokoškolskému studiu vzrostly za poslední tři roky sledovaného období o 6 procentních bodů.

Ke studiu na vyšší odborné školy bylo v roce 2009/10 přijato 89 % uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení a ke studiu na vysoké školy 70 % uchazečů. V obou případech úspěšnost přijímaných oproti předchozímu roku mírně poklesla.

Uchazeči podali v průměru 2,2 přihlášky, přičemž na vysoké školy šlo o 2,4 přihlášky a v případě vyšších odborných škol o 1,2 přihlášky.

Do terciárního vzdělávání bylo v roce 2009/10 přijato 41 % absolventů oborů gastronomie, hotelnictví a turismus. Šlo o 1 250 absolventů, na trh práce, případně ke studiu jazyků v jednoletých pomaturitních kurzech, vstoupilo 1 800 absolventů těchto oborů.

Obrázek 5.10: SOŠ, skupina oborů 65 Gastronomie, hotelnictví, turismus – přijímací řízení na vysoké školy

Do vysokoškolského studia vstoupilo 35 % absolventů oborů gastronomie, hotelnictví a turismus, ke studiu na vyšších odborných školách bylo přijato 8 %.

Absolventi gastronomických oborů, kteří se přihlásili ke studiu na vyšší odborné školy, se ve větší míře (39 %) hlásili ke studiu gastronomických oborů, tedy pokračovali ve studiu oboru absolvovaného na střední škole. Přijato bylo 88 % těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Další oblíbenou oborovou skupinou, kam na vysoké školy podávali absolventi těchto oborů přihlášky, **byla ekonomika a administrativy.** Ke studiu se hlásilo 30 % uchazečů o studium na vyšších odborných školách a přijato bylo 87 % uchazečů.

Uchazeči z řad absolventů gastronomických oborů jeví zájem i o studium oborů pedagogiky, učitelství a sociální péče (14 % absolventů, 87 % úspěšnost) a o obory právo, právní a veřejnosprávní činnost (10 % uchazečů, 96 % úspěšnost).

Obdobně i při zájmu o vysokoškolské studium podávali v roce 2009/10 absolventi gastronomických oborů středních odborných škol přihlášky ke studiu zejména na obory gastronomické a ekonomické. Ostatní obory byly zastoupeny již v mnohem menší míře.

Ke studiu vysokoškolských oborů ekonomie se hlásilo 47 % uchazečů, přijato bylo pouze 57 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Obdobně ke studiu oborů gastronomie, hotelnictví a turismus na vysokých školách se hlásilo 42 % uchazečů, kteří byli úspěšní z 57 %.

5.4 Absolventi oborů SOU a jejich přechod do terciárního vzdělávání

Ža obory středních odborných škol pro účely této publikace považujeme obory vzdělání, které mají na 5. místě kódu oboru písmeno L s výjimkou oborů nástavbového studia. Hlavním důvodem zachování terminologie je možnost srovnatelnosti zde zveřejněných výsledků s předchozím šetřením.²⁰

²⁰⁾ Kleňhová, M. – Vojtěch, J.: Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání. Praha, NÚOV 2006.

5. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

I když absolventi oborů středních odborných učilišť ukončených maturitní zkouškou v minulosti po ukončení školy vstupovali zejména přímo do praxe a na trh práce, v posledních letech stále narůstá počet absolventů těchto oborů hlásících se ke studiu na vyšší odborné či vysoké školy. V těchto oborech v posledních čtyřech letech absolvovalo, tedy středoškolské studium úspěšně ukončilo 7,0–7,3 tis. absolventů, v roce 2008/9 se jednalo o 7,1 tis.

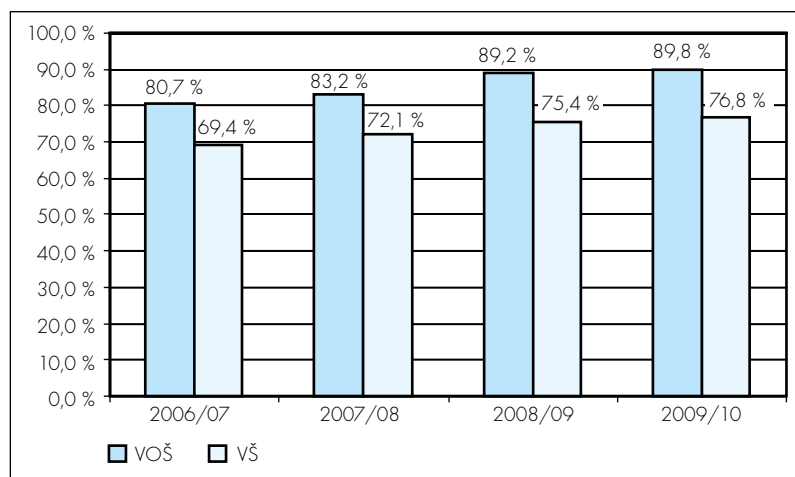
Žáci maturitních oborů středních odborných učilišť nejčastěji absolvují v oborech **elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika** (skupina oborů 26–26 % absolventů), **v oborech strojírenských** (skupina oborů 23–19 % absolventů), **oborech obchod** (skupina oborů 66–17 % absolventů), **osobní a provozní služby** (skupina oborů 69–11 % absolventů), **gastronomie, hotelnictví a turismus** (skupina oborů 69–6 % absolventů) a **v uměleckých oborech** (skupina oborů 82–4 % absolventů).

Stejně jako v případě absolventů středních odborných škol jsou i absolventi oborů středních odborných učilišť úzce oborově profilováni, navíc jsou mnohem více odborně zaměřeni. Pokud se hlásí ke studiu na vysokou či vyšší odbornou školu, v naprosté většině volí obory stejného zaměření, jako absolvovali na střední škole, případně obory ekonomicky zaměřené. Na rozdíl od absolventů gymnázií, lyceí i oborů středních odborných škol podávají méně přihlášek.

Ke studiu na vysoké či vyšší odborné škole se hlásí 40 % absolventů maturitních oborů středních odborných učilišť, z toho 9 % podává přihlášky ke studiu na vyšší odborné školy a 35 % ke studiu na vysoké škole (vyšší součet je dán tím, že někteří absolventi se hlásí jak na vyšší odbornou školu, tak na školu vysokou).

Tito uchazeči podávají v průměru 1,8 přihlášky, pokud se hlásí na vyšší odbornou školu, tak je násobnost nižší (1,1 přihlášky). Ke studiu na vysokou školu podá jeden uchazeč v průměru 1,8 přihlášky a nadpoloviční většina uchazečů (51 %) podává pouze jednu přihlášku. Dvě přihlášky na vysokou školu podává 28 % uchazečů a tři přihlášky 13 % uchazečů z řad absolventů maturitních oborů středních odborných učilišť.

Obrázek 5.11: Absolventi oborů středních odborných učilišť – úspěšnost při přijímacím řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

Tabulka 5.6: Absolventi oborů středních odborných učilišť – přijímací řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet uchazečů o studium				
VOŠ	699	622	631	611
VŠ	2 198	2 120	2 143	2 493
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení				
VOŠ	575	547	581	559
VŠ	2 052	1 955	2 006	2 349
Počet přijatých uchazečů				
VOŠ	464	455	518	502
VŠ	1 424	1 409	1 513	1 804
Podíl přihlášených na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	9,7%	9,0%	8,6%	8,6%
VŠ	30,5%	30,6%	29,1%	35,0%
Podíl uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	8,0%	7,9%	7,9%	7,8%
VŠ	28,5%	28,2%	27,2%	33,0%
Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	6,4%	6,6%	7,0%	7,0%
VŠ	19,8%	20,3%	20,6%	25,3%

Úspěšnost absolventů maturitních oborů středních odborných učilišť při přijímacím řízení v posledních letech stále roste, a to jak v případě přijímacího řízení na vyšší odborné školy, tak na školy vysoké. Poměrně vysoká úspěšnost při přijímacím řízení může být dána i tím, že absolventi těchto oborů se častěji hlásí ke studiu technických oborů, kde se větší míře nekonají přijímací zkoušky.

Ke studiu na vysoké školy je při přijímacím řízení přijato 77 % absolventů oborů středních odborných učilišť hlásících se ke studiu, v případě vyšších odborných škol se jedná o 90 % uchazečů. Vzhledem k charakteru těchto oborů, jejichž primárním cílem je příprava absolventů pro trh práce, je úspěšnost uchazečů o studium poměrně vysoká a poměrně vysoký je i podíl těch, kteří se ke studiu hlásí.

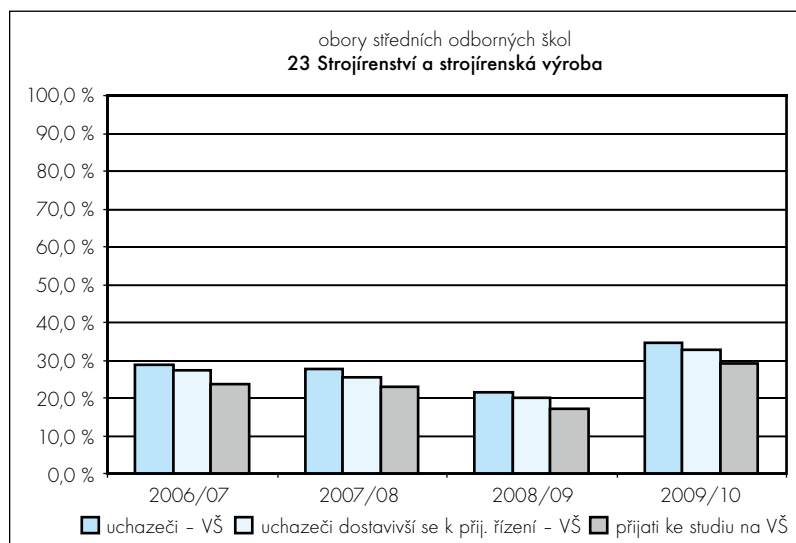
Ke studiu na vyšší odborné či vysoké škole je přijato 31 % absolventů maturitních oborů středních odborných učilišť (7 % ke studiu na vyšší odborné školy a 25 % ke studiu na vysokých školách). V absolutních číslech se jedná o 2,2 tis. absolventů, kteří nevstupují na trh práce, ale pokračují ve studiu. **Na trh práce tak bezprostředně po ukončení střední školy vstupuje 4,9 tis. absolventů maturitních oborů středních odborných učilišť.**

5.4.1 Absolventi vybraných skupin oborů SOU a jejich přechod do terciárního vzdělávání

SOU: 23 Strojírenství a strojírenská výroba

Skupina oborů strojírenství a strojírenská výroba je v rámci oborů středních odborných učilišť druhou nejčetnější oborovou skupinou z pohledu počtu absolventů. V roce 2009/10 absolvovalo v oborech strojírenství 1 300 absolventů, kteří tvořili 19 % všech absolventů oborů středních odborných učilišť. Počet absolventů těchto oborů se v posled-

Obrázek 5.12: SOU, skupina oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba – přijímací řízení na vysoké školy

ních čtyřech letech pohyboval v rozmezí 1 300–1 500 absolventů.

Ke studiu programů terciárního vzdělávání se v roce 2009/10 hlásilo 38 % absolventů strojírenských oborů středních odborných učilišť, z toho 4 % se hlásilo ke studiu ve vyšších odborných školách a 35 % k vysokoškolskému studiu. Je nutné si uvědomit, že v absolutních číslech zde hovoříme o nepříliš vysokých hodnotách – v případě vyšších odborných škol se jedná o 59 uchazečů a v případě vysokých škol o 465 uchazečů. Za zmínku stojí, že podíl uchazečů z řad absolventů strojírenských oborů hlásících se ke studiu na vysoké škole byl v roce 2009/10 nejvyšší za celé čtyřleté období.

Úspěšnost absolventů strojírenských oborů středních odborných učilišť při přijímacím řízení jak na vyšší odborné, tak na vysoké školy, byla poměrně vysoká. Tato vysoká úspěšnost je dána zejména tím, že uchazeči se v naprosté většině hlásí ke studiu technických oborů, kde je obecně úspěšnost při přijímacím řízení poměrně vysoká, a to i z důvodu, že velká část vyšších odborných i vysokých škol nerealizuje přijímací zkoušky. Při přijímacím řízení ke studiu na vyšších odborných školách bylo přijato 97 % absolventů strojírenských oborů středních odborných učilišť, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, v případě vysokých škol se jedná o 90 % úspěšnost.

Každý uchazeč podal v průměru 1,3 přihlášky, z toho na vysoké školy 1,5 přihlášky a ke studiu na vyšší odborné školy 1 přihlášku.

Ke studiu do programů terciárního vzdělávání bylo v roce 2009/10 přijato 33 % absolventů strojírenských oborů středních odborných učilišť (z toho na vysoké školy 33 % a na vyšší odborné školy 4 %). Celkově šlo o 440 absolventů těchto oborů vstupujících do dalšího vzdělávání bezprostředně po absolvování střední školy. Přímou na trh práce tedy vstoupilo 900 absolventů těchto oborů.

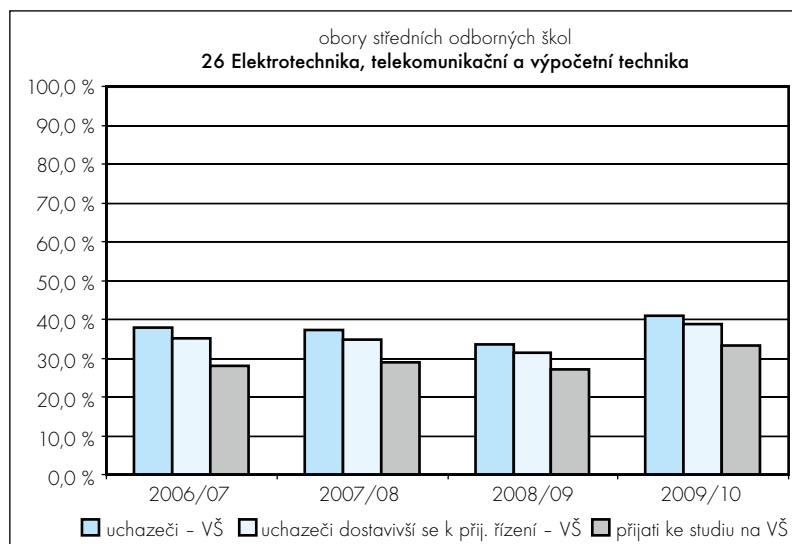
Ke studiu na vyšší odborné škole se uchazeči z řad absolventů strojírenských oborů středních odborných učilišť hlásili zejména ke studiu technických oborů, a to elektrotechniky, telekomunikační a výpočetní techniky a oborů strojírenství, strojírenská výroba. Nejvíce uchazečů o studium na vyšší odborné škole mělo zájem o studium elektrotechnických oborů (49 % uchazečů) a o studium strojírenství (19 %), tedy o obor navazující na jejich středoškolské studium. V obou případech byli uchazeči, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, poměrně úspěšní, bylo jich přijato 93 %, resp. 100 %. Vzhledem k tomu, že celkový počet uchazečů o studium na VOŠ z řad absolventů strojírenských oborů středních odborných učilišť byl poměrně nízký, je nutné uvedené informace brát jako orientační.

V případě, že se absolventi strojírenských oborů středních odborných učilišť přihlásili ke studiu na vysoké škole, pak se naprostá většina z nich hlásila ke studiu technických oborů, zejména strojírenství, případně si vybrali informatiku a ekonomické obory. V oboru, který absolvovali na střední škole, tedy strojírenství, mělo zájem pokračovat 61 % uchazečů z řad absolventů středních odborných učilišť a ti byli při přijímacím řízení velmi úspěšní, přijato bylo 95 % z nich. Dalšími technickými obory, o které ti absolventi projevíli zájem, byly speciální interdisciplinární obory, kam podalo přihlášky 9 % uchazečů.

SOU: 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

Obory středních odborných učilišť skupiny elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika jsou oborovou skupinou, ve které absoluuje nejvíce absolventů maturitních oborů středních odborných učilišť. V této oborové skupině ukončilo v roce 2009/10 studium 1 800 absolventů (26 %

Obrázek 5.13: SOU, skupina oborů 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika – přijímací řízení na vysoké školy

5. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

absolventů maturitních oborů středních odborných učilišť), z nichž 44 % podalo přihlášky ke studiu na vysokých či vyšších odborných školách. Ke studiu vysokoškolských oborů se hlásilo 41% absolventů a ke studiu na vyšších odborných školách 5 % absolventů. Podíl absolventů hlásících se ke studiu na vysoké škole byl v roce 2009/10 nejvyšší za poslední čtyři roky.

Pokud se absolventi elektrotechnických oborů hlásili ke studiu do programů terciárního vzdělávání, podali v průměru 1,7 přihlášky, z toho ke studiu na vysoké škole 1,8 přihlášky a ke studiu na VOŠ 1,1 přihlášky.

Absolventi elektrotechnických oborů patřili mezi absolventy středních odborných učilišť, kteří byli při přijímacím řízení ke studiu na vysokých školách nadprůměrně úspěšní. **Pokud se dostavili k přijímacímu řízení, bylo ke studiu na vysokých školách přijato 86 % těchto absolventů, v případě vyšších odborných škol šlo o 95 % uchazečů.**

Ke studiu v terciárním vzdělávání bylo v roce 2009/10 přijato 37 % absolventů elektrotechnických oborů středních odborných učilišť. Šlo o 667 absolventů, na trh práce tedy vstoupilo cca 1 500 absolventů těchto oborů. V dalším studiu na vyšší odborné škole pokračovala 4 % absolventů a ve studiu na vysoké škole 33 % absolventů elektrotechnických oborů středních odborných učilišť.

Absolventi elektrotechnických oborů středních odborných učilišť měli poměrně velký zájem o studium na terciární vzdělávací úrovni. **Ke studiu na vyšších odborných školách se téměř polovina uchazečů hlásila ke studiu oborů příbuzných těm, které studovali na střední škole, tedy ke studiu elektrotechnických oborů.** Jedná se o 49 % uchazečů o vyšší odborné studium, kteří byli z 89 % u přijímacího řízení úspěšní. Necelé dvě pětiny uchazečů o vyšší odborné studium se hlásí ke studiu ekonomiky a administrativy a přijati jsou všichni, kteří se dostaví k přijímacímu řízení.

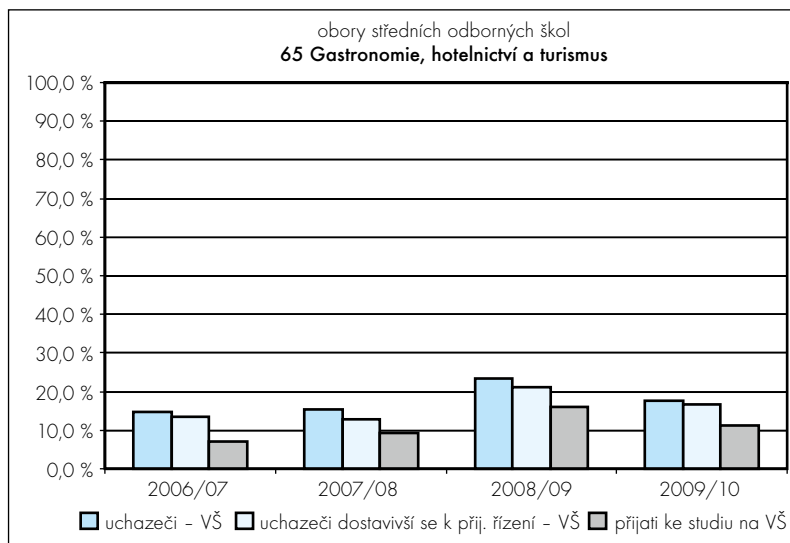
Pokud se absolventi těchto oborů přihlásili k vysokoškolskému studiu, obvykle se hlásili ke studiu technických oborů, oborů informatiky, případně ke studiu ekonomie. Ve studiu oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, tedy navazujících na obory absolvované na střední škole, pokračovalo 48 % absolventů, hlásících ke studiu na vysoké školy. Přijato bylo 89 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

SOU: 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus

Oborová skupina gastronomie, hotelnictví a turismus středních odborných učilišť patří mezi početně menší skupiny oborů. V roce 2009/10 v nich absolvovalo 380 studentů, což je 5,5 % všech absolventů středních odborných učilišť. Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně malá absolutní čísla, nebudeme se v dalším textu zabývat přílišnými podrobnostmi a údaje je nutně brát jako orientační.

Přihlášky ke studiu v terciárním vzdělávání podávalo v roce 2009/10 22 % absolventů, z toho na vyšší odborné

Obrázek 5.14: SOU, skupina oborů 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus – přijímací řízení na vysoké školy

školy se hlásilo 7 % absolventů a ke studiu na vysoké školy 18 % absolventů. Ti podali v průměru 1,6 přihlášky ke studiu do terciárního vzdělávání, z toho 1,7 přihlášky ke studiu na vysoké škole a 1,2 přihlášky ke studiu na vyšší odborné škole.

Při přijímacím řízení **ke studiu na vyšší odborné školy** byli uchazeči z řad absolventů gastronomických oborů středních odborných učilišť nadprůměrně úspěšní, přijati **byli všichni, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. V případě vysokých škol se úspěšnost těchto uchazečů pohybovala na úrovni 67 %.**

Ke studiu v terciárním vzdělávání bylo přijato 18 % absolventů gastronomických a hotelnických oborů středních odborných učilišť, což je v absolutních číslech cca 70 absolventů. Na trh práce bezprostředně po ukončení střední školy vstoupilo 310 absolventů těchto oborů. Ke studiu na vyšší odborné škole bylo přijato 7 % absolventů a do vysokoškolského studia 11 % absolventů.

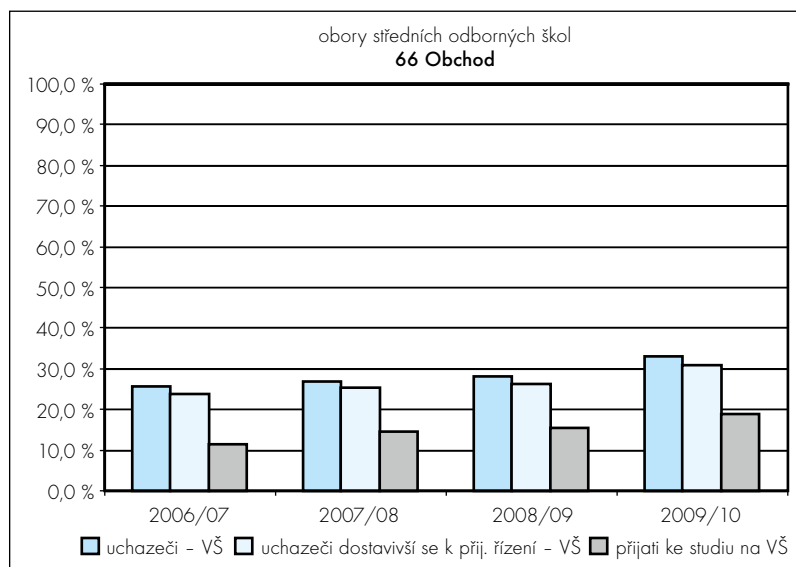
Uchazeči z řad absolventů gastronomických a hotelnických oborů středních odborných učilišť podávali v roce 2009/10 na vyšší odborné školy přihlášky zejména ke studiu oborů ekonomika a administrativy (50 % uchazečů) a také ke studiu oborů absolvovaných na střední škole, takže na obory vyšších odborných škol gastronomie, hotelnictví a turismus, kam se hlásilo 35 % uchazečů o studium na vyšší odborné škole. V obou případech byli přijati všichni uchazeči, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

Ke studiu na vysoké škole se absolventi gastronomických a hotelnických oborů hlásili především ke studiu ekonomie (36 % uchazečů o studium na vysoké škole) a ke studiu oborů obdobných, které absolvovali na střední škole, tedy opět oborů gastronomie, hotelnictví a turismus (33 %).

SOU: 66 Obchod

Oborová skupina oborů středních odborných učilišť obchod je třetí nejpočetnější oborovou skupinou. V roce 2009/10 v ní absolvovalo 1 180 absolventů, což bylo 17 % všech absolventů středních odborných učilišť.

Obrázek 5.15: SOU, skupina oborů 66 Obchod – přijímací řízení na vysoké školy

Absolventi oborů obchod středních odborných učilišť se hlásili ke studiu v terciárním vzdělávání ve větší míře než absolventi ostatních oborových skupin středních odborných učilišť. Přihlášky ke studiu na vyšších odborných školách podalo 14 % absolventů těchto oborů. Vyšší podíl přihlášených absolventů vykazovaly pouze umělecké obory. Na vysoké školy podalo přihlášky 33 % absolventů těchto oborů. **Celkově se ke studiu v terciárním vzdělávání hlásilo 41 % absolventů oborů obchod středních odborných učilišť.**

Uchazeči z řad absolventů oborů obchod středních odborných učilišť podali v roce 2009/10 v průměru 1,9 přihlášky ke studiu na terciární úrovni, z toho 1,2 přihlášky na vyšší odborné školy a 2,0 přihlášky na vysoké školy.

Při přijímacím řízení ke studiu na vyšší odborné školy bylo přijato 87 % uchazečů z řad absolventů oborové skupiny obchod středních odborných učilišť. Pokud se absolventi hlásili ke studiu na vysoké školy, byli úspěšní již méně. Přijaty byly pouze necelé dvě třetiny z nich (61 %).

Ke studiu v terciárním vzdělávání bylo přijato 28 % všech absolventů těchto oborů. V porovnání s ostatními obory středních odborných učilišť nastoupili absolventi ve větší míře ke studiu na vyšších odborných školách, kam bylo přijato 10 % absolventů. Vyšších hodnot v rámci oborů středních odborných učilišť dosáhli pouze absolventi uměleckých oborů a o něco málo nižších hodnot absolventi oborů osobní a provozní služby. Ke studiu na vysokých školách bylo přijato 19 % všech absolventů oborů obchod. Celkově pokračuje ve studiu v terciárním vzdělávání 330 absolventů těchto oborů a na trh práce jich bezprostředně po ukončení střední školy vstupuje 850.

Absolventi oborů obchod středních odborných učilišť se na vyšší odborné školy v roce 2009/10 hlásili zejména ke studiu oborů ekonomického zaměření, podnikání v oborech, odvětvích, pedagogiky, učitelství a sociální péče a oborů sociálních věd. Největší podíl uchazečů se hlásil ke studiu v oborech ekonomika, administrativa

(48 % uchazečů) a byli při přijímacím řízení poměrně úspěšní, přijato bylo 86 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Absolventi se hlásili na vyšší odborné školy i ke studiu programů příbuzných, tedy podnikání v oborech, odvětvích, kam podalo přihlášky 9 % uchazečů z řad těchto absolventů. I zde byli při přijímacím řízení úspěšní, přijato bylo 91 % z nich. Uchazeči se hlásili i ke studiu oborů pedagogických a sociální péče, kam podalo přihlášky 15 % uchazečů. Přijata byla však pouze necelá čtvrtina z nich. Další oborovou skupinou vyšších odborných škol, která v případě absolventů oborové skupiny obchod stojí za zmínku, jsou obory sociálních věd. Ke studiu se hlásilo 7 % uchazečů a přijata jich byla necelá třetina (30 % těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení).

Na vysoké školy se absolventi oborů obchod středních odborných učilišť hlásili v naprosté většině ke studiu ekonomických oborů, jednalo se o 65 % uchazečů a přijato bylo 56 % z nich. Dalšími oblíbenými obory byly obory pedagogické, učitelské a sociální péče, kam se hlásilo 15 % uchazečů.

SOU: 69 Osobní a provozní služby

Skupina oborů **osobní a provozní služby** patří mezi menší skupiny, v roce 2009/10 v ní absolvovalo 11 % (760) absolventů středních odborných učilišť. **Ke studiu v terciárním vzdělávání se hlásilo 31 % absolventů těchto oborů**, z toho ke studiu na vyšších odborných školách 13 % absolventů a ke studiu na vysoké školy 24 % absolventů. **Jedná se tedy o jednu z mála oborových skupin středních odborných učilišť, jejichž absolventi podávali ve větší míře přihlášky ke studiu na vyšších odborných školách.**

Uchazeči z řad absolventů oborů osobní a provozní služby středních odborných učilišť podali v průměru 1,7 přihlášky ke studiu na terciární úrovni, z toho 1,3 přihlášky na vyšší odborné školy a 1,9 přihlášky na vysoké školy.

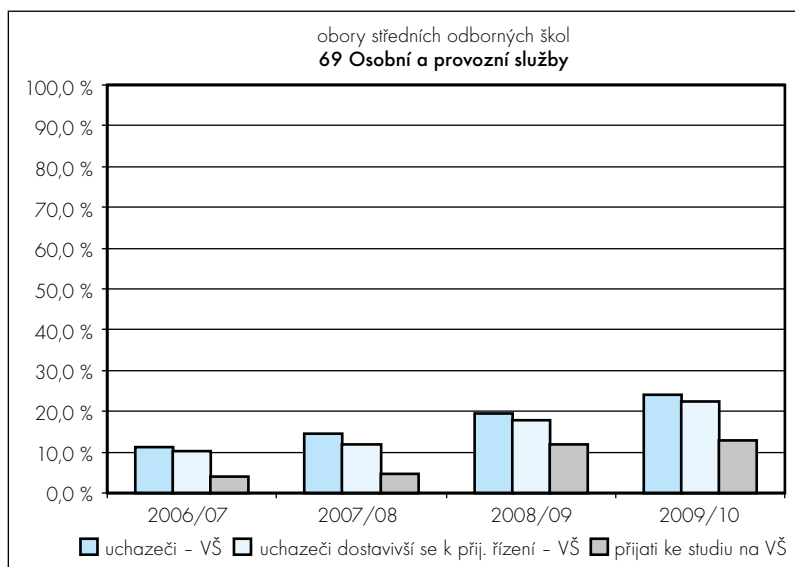
Uchazeči z řad absolventů oborů osobní a provozní služby středních odborných učilišť byli při přijímacím řízení ke studiu na vyšších odborných školách úspěšní z 84 %, na vysoké školy bylo přijato 58 % uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

V důsledku výše uvedených skutečností bylo v roce 2009/10 **ke studiu v terciárním vzdělávání přijato 22 % absolventů oborů osobní a provozní služby středních odborných učilišť.** Šlo o cca 170 absolventů, **přímo na trh práce po ukončení střední školy tedy vstoupilo 600 absolventů těchto oborů.** Ke studiu na vyšší odborné školy bylo přijato 10 % absolventů, ke studiu na vysoké školy 13 % absolventů oborů osobní a provozní služby.

Pokud se absolventi těchto oborů hlásili ke studiu na vyšších odborných školách, podali přihlášky ke studiu především oborů zdravotnických, pedagogických a ekonomických. Ke studiu oborů zdravotnictví podalo přihlášky 49 % absolventů oborů osobní a provozní služby, přijaty byly

5. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Obrázek 5.16: SOU, skupina oborů 69 Osobní a provozní služby – přijímací řízení na vysoké školy

tři čtvrtiny z nich (74 %). Další významněji zastoupenou oborovou skupinou byla pedagogika, učitelství a sociální péče, kam podalo přihlášky 35 % uchazečů z řad absolventů uvedených oborů. Ti byli při přijímacím řízení poměrně úspěšní, přijato bylo 89 % z nich. Poslední oborovou skupinou vyšších odborných škol, která stojí za zmínku, jsou obory ekonomiky a administrativy. K jejich studiu se hlásilo 11 % uchazečů z řad absolventů oborů osobní a provozní služby středních odborných učilišť, kteří se hlásili ke studiu na vyšších odborných školách. I v tomto případě byli uchazeči při přijímacím řízení poměrně úspěšní, přijato bylo 91 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

Ke studiu na vysokých školách se absolventi těchto oborů nejčastěji v roce 2009/10 hlásili ke studiu v oborech zdravotnictví, pedagogiky, ekonomie, ale i potravinářství a potravinářské chemie. Nejvyšší podíl uchazečů se hlásil ke studiu zdravotnických oborů (31 % přihlášených), přijato ke studiu bylo však pouze 22 % z nich. Další čtenější oborovou skupinou vysokých škol, kam se hlásilo 25 % uchazečů, je pedagogika, učitelství a sociální péče. Úspěšnost při přijímacím řízení také nebyla příliš vysoká, přijato bylo 25 % uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

5.5 Absolventi oborů nástavbového studia a jejich přechod do terciárního vzdělávání

Toto studium je určeno absolventům učebních oborů, kterým umožňuje získat střední vzdělání s maturitní zkouškou. Tento typ studia nabízejí střední školy (dříve zejména střední odborná učiliště a střední odborné školy). Nástavbové studium je mezi absolventy učebních oborů velice oblíbené, protože umožňuje získat lepší uplatnění na trhu práce (i z důvodu, že mají dvě kvalifikace) a zároveň jim ote-

vírá dveře pro případný vstup do terciárního vzdělávání. V posledních letech vstupuje do nástavbového studia téměř polovina absolventů učebních oborů, což svědčí o jeho velké oblibě.

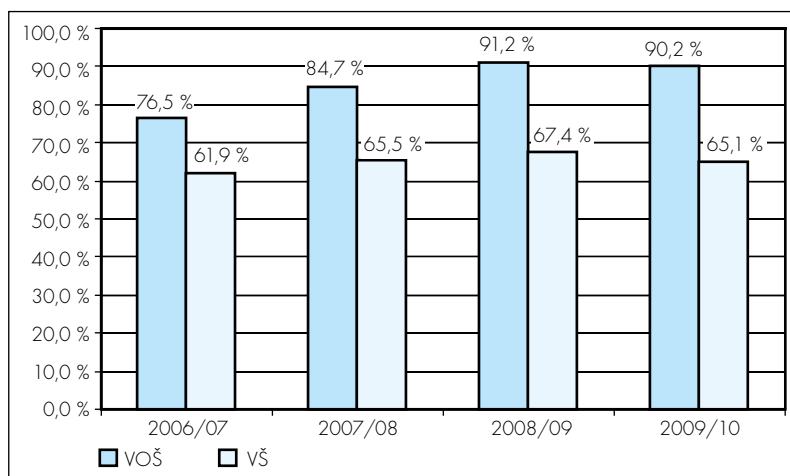
Počet absolventů nástavbového studia v letech 2006/07–2009/10 poklesl zhruba o tisíc osob (z 8,3 tis. na 7,3 tis.), což je způsobeno zejména poklesem počtu absolventů oborů středního vzdělání s výučním listem v minulých letech. I přes tento pokles **je počet absolventů nástavbového studia stále vyšší, než je počet absolventů maturitních oborů středních odborných učilišť.**

Údaje o zájmu absolventů nástavbového studia o studium na terciární vzdělávací úrovni je nutné brát spíše jako orientační. Veškeré údaje o uchazečích vycházejí z šetření na vysokých školách a vyšších odborných školách, kde se u jednotlivých uchazečů uvádí pouze kód oboru absolvovaného na střední škole

a nikoli druh studia.

Absolventi nástavbového studia se ve výběru oboru studia na vyšší odborné škole a vysoké škole chovají podobným způsobem jako absolventi maturitních oborů středních odborných škol a středních odborných učilišť. Nejčastěji si vybírají obory obdobného zaměření jako je obor, který absolvovali na střední škole, případně se hlásí ke studiu ekonomických oborů. Výběr studijních oborů tedy svojí oborovou strukturou prakticky kopíruje oborovou strukturu absolventů. Žáci nástavbového studia nejčastěji absolvuji v oborech podnikání v oborech, odvětví (skupina oborů 64–57 % absolventů), v oborech gastronomie, hotelnictví a turismus (skupina oborů 65–9 % absolventů), elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (skupina oborů 26–8 % absolventů), strojírenství a strojírenská výroba (skupina oborů 23–7 % absolventů), ekonomika a administrativy (skupina oborů 63–3 % absolventů) a v oborech obchodu (skupina oborů 66–3 % absolventů).

Obrázek 5.17: Absolventi oborů nástavbového studia – úspěšnost při přijímacím řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

Tabulka 5.7: Absolventi oborů nástavbového studia – přijímací řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet uchazečů o studium				
VOŠ	640	633	590	552
VŠ	1 499	1 527	1 514	1 644
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení				
VOŠ	520	537	535	510
VŠ	1 363	1 396	1 395	1 522
Počet přijatých uchazečů				
VOŠ	398	455	488	460
VŠ	844	914	940	991
Podíl přihlášených na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	7,7%	7,8%	8,0%	7,6%
VŠ	18,0%	18,8%	20,5%	22,5%
Podíl uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	6,3%	6,6%	7,3%	7,0%
VŠ	16,4%	17,1%	18,9%	20,8%
Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	4,8%	5,6%	6,6%	6,3%
VŠ	10,2%	11,2%	12,7%	13,6%

Ze všech skupin absolventů středních škol, kterými se v této publikaci zabýváme, **absolventi nástavbového studia projevují relativně nejmenší zájem o studium v terciárním vzdělávání.** Ke studiu na vyšších odborných školách se ve sledovaném období hlásí 8 % absolventů, k vysokoškolskému studiu 18–23 % absolventů, přičemž v posledních čtyřech letech tento podíl stále narůstal.

Uchazeči z řad absolventů nástavbového studia podávají v průměru 1,7 přihlášky ke studiu na terciární úrovni. V případě vyšších odborných škol se jedná v průměru o 1,1 přihlášky, na vysoké školy podávají tyto uchazeči v průměru 1,7 přihlášky. Nadpoloviční většina uchazečů podává jednu přihlášku (56 %), čtvrtina (26 %) dvě přihlášky a 13 % uchazečů podává přihlášky tři. Jejich strategie v podávání přihlášek se tedy velice podobají chování absolventů maturitních oborů středních odborných učilišť.

Absolventi nástavbového studia hlásící se ke studiu na vyšší odborné škole jsou úspěšní z 90 %, jejich úspěšnost se od roku 2006/07 zvýšila o 14 procentních bodů. Při přijímacím řízení na vysoké školy se úspěšnost absolventů oborů nástavbového studia pohybuje v rozmezí 61–67 %, přičemž v roce 2009/10 se jednalo o 65% úspěšnost. Při přijímacím řízení ke studiu na vysokých školách jde tedy v porovnání s absolventy ostatních typů středoškolského studia o nejnižší úspěšnost.

Ihned po maturitě pokračuje 19 % absolventů nástavbového studia ve studiu na terciární vzdělávací úrovni, z toho 6 % ve studiu na vyšší odborné škole a 14 % ve studiu na vysoké škole (což je nejvíce pod roku 2006/07). Přímou na trh práce vstupuje 81 % absolventů nástavbového studia, což odpovídá i charakteru tohoto typu studia, jehož hlavním cílem je připravit absolventy pro přímý vstup na trh práce.

5.5.1 Absolventi vybraných skupin nástavbového studia a jejich přechod do terciárního vzdělávání

Nástavbové studium: 23 Strojírenství a strojírenská výroba

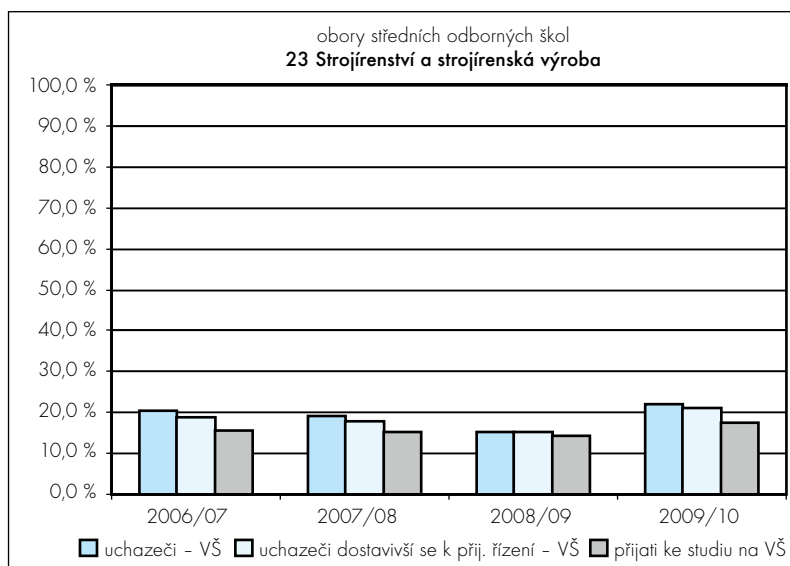
Počet absolventů nástavbového studia oborů strojírenství a strojírenská výroba není sice příliš vysoký, v roce 2009/10 v něm absolvovalo 510 žáků, přesto se jedná o jednu z početnějších oborových skupin, studium v ní dokončí 7 % všech absolventů nástavbového studia.

Ke studiu v terciárním vzdělávání se v roce 2009/10 hlásilo 27 % absolventů strojírenských oborů nástavbového studia, z toho 6 % podalo přihlášky ke studiu na vyšší odborné škole a 22 % k vysokoškolskému studiu. Šlo o nejvyšší podíl přihlášených za poslední čtyři roky. V absolutních číslech se jedná o 30, resp. 110 absolventů.

Uchazeči z řad absolventů strojírenských oborů nástavbového studia podali v průměru 1,2 přihlášky k terciárnímu vzdělávání, z toho 1,3 přihlášky ke studiu na vysoké škole a 1,1 přihlášky k vyššímu odbornému studiu.

Uchazeči o studium byli při přijímacím řízení poměrně úspěšní, jedním z důvodů může být i to, že se hlásili zejména ke studiu v technických oborech.

Při přijímacím řízení ke studiu na vyšší odborné školy byli v roce 2009/10 přijati prakticky všichni uchazeči z řad absolventů strojírenských oborů nástavbového studia (97% úspěšnost), uchazeči se hlásili zejména ke studiu strojírenských oborů. Navíc jejich úspěšnost v posledních čtyřech letech stále rostla. Ke studiu se však hlásilo v absolutních číslech poměrně málo absolventů, a je tedy nutné tyto informace brát spíše jako orientační. **Ke studiu na vysoké školy bylo přijato 82 % absolventů strojírenských oborů nástavbového studia, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.** Jejich úspěšnost se v posledních čtyřech letech pohybovala v rozmezí 82–92 %.

Obrázek 5.18: Nástavbové studium, skupina oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba – přijímací řízení na vysoké školy

5. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Ke studiu na vysoké či vyšší odborné škole bylo přijato 23 % absolventů strojírenských oborů nástavbového studia, tedy cca 120 absolventů. Na trh práce bezprostředně po ukončení střední školy tedy odešlo necelých 400 absolventů. Na vysoké školy bylo přijato 17 % absolventů těchto oborů a na vyšší odborné školy 6 % absolventů.

Pokud se absolventi strojírenských oborů hlásili v roce 2009/10 ke studiu na vysoké školy, podávali zejména přihlášky ke studiu strojírenských oborů (52 % absolventů), pokračovali tedy ve studiu oboru, který absolvovali na střední škole. Ke studiu byla přijata naprostá většina z nich (91%). Další programy, na které se absolventi těchto oborů hlásili, byly obory kožedělné, obuvnické výroby a zpracování plastů, kam se přihlásilo 13 % uchazečů a přijati byli všichni.

Nástavbové studium: 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

V oborech elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika nástavbového studia v roce 2009/10 absolvovalo 610 žáků, šlo o čtvrtou nejčetnější skupinu nástavbového studia (8 % absolventů). Zájem o studium v terciárním vzdělávání byl v případě absolventů této oborové skupině vysoký a uchazeči o studium byli při přijímacím řízení poměrně úspěšní. Jednou z příčin je, stejně jako v případě absolventů strojírenských oborů nástavbového studia, skutečnost, že se ve větší míře hlásí ke studiu technických oborů, kde je úspěšnost obecně vyšší.

Ke studiu v terciárním vzdělávání se v roce 2009/10 hlásilo 42 % absolventů elektrotechnických oborů nástavbového studia, z toho 4 % se přihlásila ke studiu na vyšších odborných školách a 39 % podalo přihlášku k vysokoškolskému studiu. V absolutních počtech se jedná o necelých 30 přihlášených na vyšší odborné školy a 240 přihlášených ke studiu na vysokých školách. Každý uchazeč podal v průměru

1,4 přihlášky, a to ke studiu na vysoké škole 1,5 přihlášky a ke studiu na VOŠ 1,1 přihlášky.

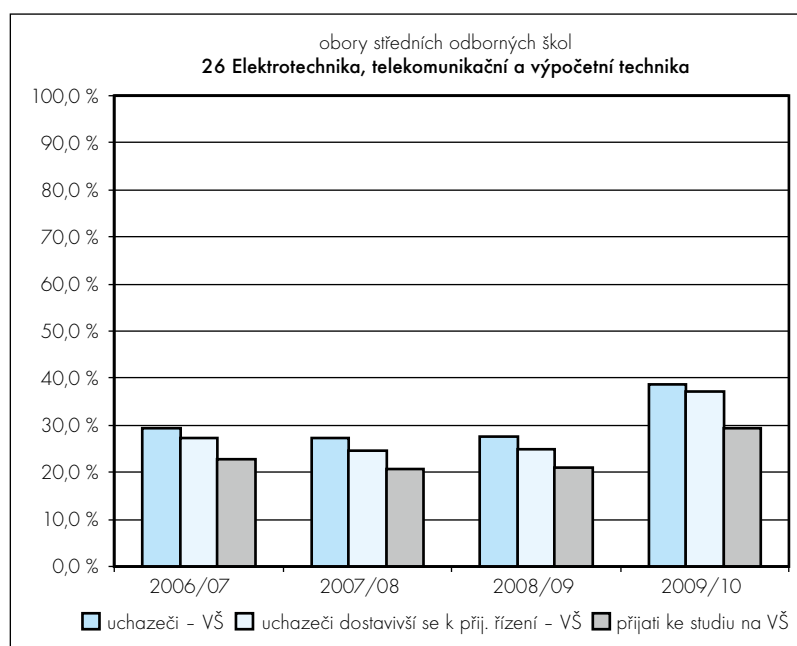
Absolventi elektrotechnických oborů nástavbového studia byli při přijímacím řízení ke studiu v terciárním vzdělávání úspěšní téměř stejně jako uchazeči strojírenských oborů nástavbového studia. Stejně jako oni se také hlásili zejména ke studiu technických oborů, případně ekonomie a navíc podávali přihlášky i ke studiu informatiky, ke které mají svým zaměřením poměrně blízko.

Při přijímacím řízení ke studiu na vyšších odborných školách bylo v roce 2009/10 přijato 96 % uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Téměř polovina přihlášených měla zájem navázat na absolvovaný obor na střední škole a hlásila se na vyšší odbornou školu ke studiu oborů elektrotechniky, telekomunikační a výpočetní techniky. Tyto informace je nutné brát spíše jako orientační vzhledem k celkově nízkému celkovému počtu uchazečů z řad absolventů těchto oborů hlásících se ke studiu na vyšší odborné škole.

Ke studiu na vysoké školy bylo přijato 79 % uchazečů z řad absolventů těchto oborů nástavbového studia. Absolventi se většinou hlásili opět ke studiu elektrotechnických oborů (44 % přihlášených, 88% úspěšnost), dále ke studiu informatiky (24 % přihlášených, 56% úspěšnost). Z dalších příbuzných oborů se uchazeči hlásili i ke studiu speciálních interdisciplinárních oborů (19 % přihlášených, 57% úspěšnost).

K dalšímu studiu bylo ihned po ukončení vzdělávání na střední škole přijato 33 % absolventů elektrotechnických oborů nástavbového studia, tedy 200 absolventů. Z toho byla 4 % uchazečů přijata ke studiu na vyšší odborné škole a 29 % ke studiu na vysoké škole (180 absolventů). V případě vysokých škol to bylo nejvíce za poslední čtyři roky. Na trh práce ihned po ukončení střední školy vstoupily dvě třetiny, tedy cca 410 absolventů uvedených oborů.

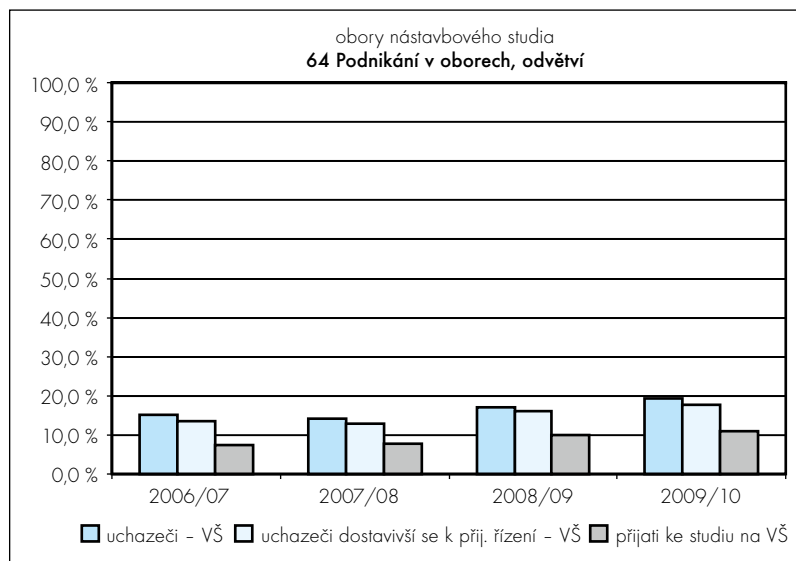
Obrázek 5.19: Nástavbové studium, skupina oborů 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika – přijímací řízení na vysoké školy

Nástavbové studium: 64 Podnikání v oborech, odvětví

Nejčetnější oborovou skupinou nástavbového studia je podnikání v oborech, odvětví. V roce 2009/10 v ní studium dokončilo více než 4 100 absolventů, což bylo 57 % všech absolventů nástavbového studia. Do těchto oborů totiž nastupují absolventi učebních oborů prakticky všech oborových skupin, kteří si v nich doplňují vzdělání maturitní zkouškou. Jedná se o jednu z mála oborových skupin nástavbového studia, kde se v celém čtyřletém období počet absolventů zvyšoval.

I přes poměrně vysoký počet absolventů těchto oborů nebyl jejich zájem o další studium příliš velký. Ke studiu se v roce 2009/10 hlásilo 25 % absolventů, z toho 8 % podalo přihlášky ke studiu na vyšších odborných školách a 19 % k vysokoškolskému studiu, v absolutních číslech se jedná o 320, resp. 800 přihlášených. Uchazeči z řad absolventů nástavbového studia oborů podnikání

Obrázek 5.20: Nástavbové studium, skupina oborů 64 Podnikání v oborech, odvětví – přijímací řízení na vysoké školy

v oborech, odvětvích podali v průměru 1,6 přihlášky, z toho na vyšší odborné školy 1,1 přihlášky a k vysokoškolskému studiu 1,7 přihlášky.

Při přijímacím řízení ke studiu na vyšší odborné školy byli v roce 2009/10 absolventi oborů podnikání v oborech, odvětvích nástavbového studia poměrně úspěšní, přijato bylo 91 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Pokud se absolventi oborů podnikání v oborech, odvětví hlásili ke studiu na vysoké škole, byly přijaty téměř dvě třetiny z nich (63 %). Jedná se o nejvyšší úspěšnost za poslední čtyři roky.

Naprostá většina absolventů nástavbového studia oborů podnikání v oborech, odvětví odešla bezprostředně po ukončení střední školy na trh práce. Jedná se o 83 % absolventů těchto oborů, v absolutních číslech jde o 3 400 absolventů. V dalším studiu tak pokračovalo 17 % absolventů, z toho 7 % bylo přijato ke studiu na vyšších odborných školách a 11 % k vysokoškolskému studiu. I přes nízké podíly přijatých absolventů ke studiu je pozitivní, že jak absolutní počty přijatých na vysoké školy, tak podíly se v posledních čtyřech letech každoročně zvyšují.

Pokud absolventi nástavbových oborů podnikání v oborech, odvětví podali v roce 2009/10 přihlášky ke studiu na vyšší odborné škole, pak se nejčastěji hlásili ke studiu příbuzných oborů. Nejčastěji zastoupeným oborem byla ekonomika, administrativa, kam se hlásilo 35 % uchazečů o studium na vyšší odborné škole. Při přijímacím řízení byli poměrně úspěšní, přijato bylo 89 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Dalším příbuzným oborem je gastronomie, hotelnictví a turismus. Ke studiu tohoto oboru podalo přihlášky 9 % uchazečů, přijati byli téměř všichni (97 %).

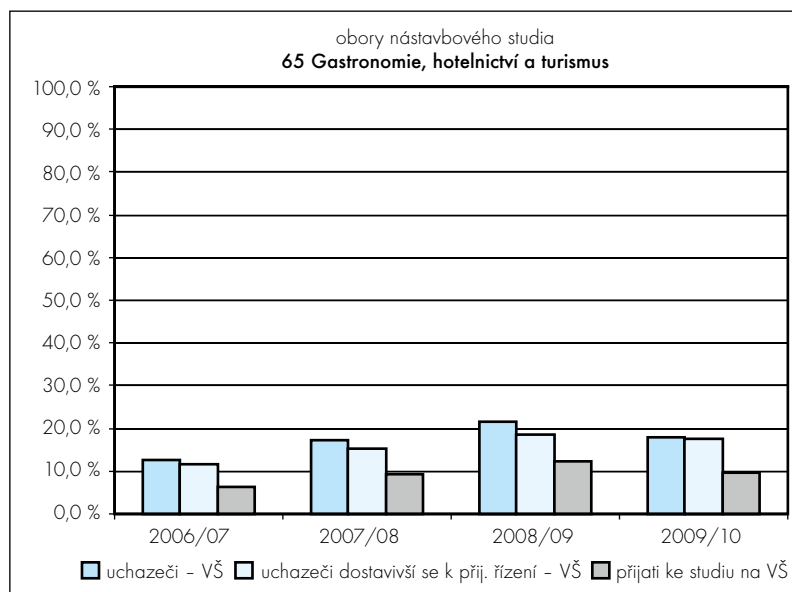
Uchazeči z řad absolventů oborů podnikání v oborech, odvětví se na vysoké školy hlásili zejména ke studiu ekonomie (52 % přihlášených), kam byla přijata polovina z nich. Z dalších oborů jsou významněji zastoupeny pedagogika, učitelství a sociální péče (17 % uchazečů o studium na vysoké školy). V tomto případě ale byla jejich úspěšnost při přijímacím řízení nižší, přijato bylo 37 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Za zmínku stojí i obory zemědělství a lesnictví (7 % přihlášených, 78 % úspěšnost) a sociální vědy (6 % přihlášených, 17 % úspěšnost).

Nástavbové studium: 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus

V oborech gastronomie, hotelnictví a turismus v roce 2009/10 absolvovalo 9 % absolventů nástavbového studia, v absolutních číslech šlo o 640 žáků. I když se jedná o třetí nejčetnější oborovou skupinu nástavbového studia, zájem absolventů o další vzdělávání nebyl příliš vysoký a většina jich po ukončení střední školy vstoupila na trh práce.

Ke studiu v terciárním vzdělávání se v roce 2009/10 hlásilo pouze 25 % absolventů, z toho na vyšší odborné školy 10 % a k vysokoškolskému studiu 18 %. V případě vyšších odborných škol šlo o nejvyšší podíl za poslední čtyři roky, nicméně v absolutních číslech to představovalo pouze necelých 70 uchazečů. Ani v případě vysokých škol se nejedná o příliš vysoký počet uchazečů, ke studiu se přihlásilo 110 absolventů. Vzhledem k tomu, že jde o poměrně nízká čísla, je nutné brát uvedené informace za orientační.

Uchazeči o studium z řad gastronomických a hotelnických oborů nástavbového studia podali v průměru 1,5 přihlášky, z toho 1,6 ke studiu na vysoké škole a 1,2 ke studiu na vyšší odborné škole.

Obrázek 5.21: Nástavbové studium, skupina oborů 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus – přijímací řízení na vysoké školy

6. Postavení mladých lidí na trhu práce v ČR a porovnání se stavem v EU

Absolventi těchto oborů byli v roce 2009/10 při přijímacím řízení průměrně úspěšní – **ke studiu na vysokých školách bylo přijato 55 % uchazečů a ke studiu na vyšší odborné škole 87 % uchazečů.**

Ke studiu v terciárním vzdělávání bylo nakonec přijato pouze 18 % absolventů oborů **gastronomie, hotelnictví a turismus nástavbového studia**, z toho na vyšší odborné školy 9 % absolventů a na vysoké školy 10 % absolventů. Celkově se jedná o pouze cca 110 absolventů pokračujících v dalším studiu. **Na trh práce tedy bezprostředně po ukončení střední školy vstoupila naprostá většina, tedy cca 520 těchto absolventů.**

Pokud se uchazeči gastronomických a hotelnických oborů nástavbového studia hlásili v roce 2009/10 **ke studiu na vyšší odborné školy, obvykle podávali přihlášky ke studiu obdobných nebo příbuzných oborů.** Téměř polovina uchazečů (49 %) měla zájem pokračovat na vyšších odborných školách ve studiu gastronomie, hotelnictví a turismu, přijaty byly čtyři pětiny z nich. Dalším oborem, o který měli uchazeči na vyšších odborných školách zájem, byla ekonomika, administrativa, kam se hlásilo 27 % z nich. Přijati byli téměř všichni, kteří se dostavili k přijímacímu řízení (93 %).

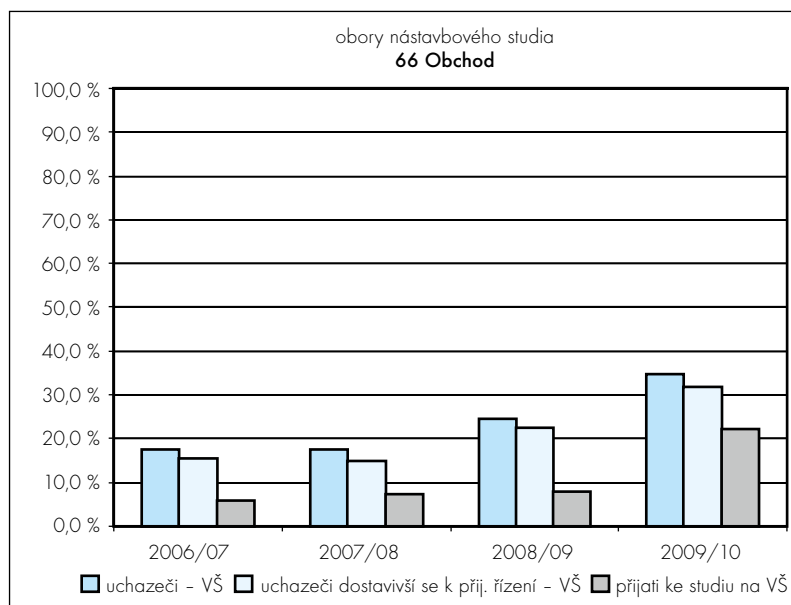
Na vysoké školy se absolventi gastronomických a hotelnických oborů nástavbového studia hlásili zejména ke studiu ekonomie (39 % uchazečů), kam byla přijata o něco více než polovina z nich (52 %). Do oborů navazujících na jejich studium na střední škole, tedy do oborů **gastronomie, hotelnictví a turismus**, podalo přihlášky 23 % uchazečů, ale úspěšnost při přijímacím řízení již byla nižší, přijato bylo 42 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

Nástavbové studium: 66 Obchod

I když oborová skupina obchod nástavbového studia není co do počtu absolventů příliš významná (220 absolventů, 3 % všech absolventů nástavbového studia v roce 2009/10), budeme se jí zde zabývat zejména z důvodu vyššího podílu absolventů hlásících se ke studiu v terciárním vzdělávání.

K dalšímu studiu v terciárním vzdělávání se v roce 2009/10 hlásilo 41 % absolventů oboru obchod, z toho 12 % ke studiu na vyšší odborné škole a 35 % k vysoko-

Obrázek 5.22: Nástavbové studium, skupina oborů 66 Obchod – přijímací řízení na vysoké školy

školskému studiu. V absolutních číslech se jedná o necelých 30 a 75 absolventů. Uchazeči podávali v průměru 1,6 přihlášky, z toho 1,7 přihlášky ke studiu na vysoké školy a 1,2 k vyššímu odbornému studiu.

Při přijímacím řízení na vyšší odborné školy bylo v roce 2009/10 přijato 92 % uchazečů z řad absolventů oborů obchod nástavbového studia, což byla nejvyšší úspěšnost za poslední čtyři roky.

Ke studiu na vysoké školy bylo přijato 70 % uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Je to nejvíce za poslední čtyři roky. Jak v případě vyšších odborných škol, tak v případě vysokých škol se však jedná o poměrně malá absolutní čísla uchazečů, a je tedy nutné s údaji zacházet opatrně.

Ke studiu v terciárním vzdělávání bylo přijato 30 % absolventů oborů nástavbového studia obchod, z toho 10 % bylo přijato ke studiu na vyšší odborné škole a 22 % ke studiu na vysoké škole. V absolutních číslech se jedná o pouze 65 absolventů. **Na trh práce ihned po ukončení střední školy tak odešlo cca 150 absolventů těchto oborů.**

Absolventi oborů obchod nástavbového studia, pokud se hlásili k dalšímu studiu, volili zejména obory ekonomie, přírodně obory pedagogika, učitelství, sociální péče. Vzhledem k nízkému počtu uchazečů neuvádíme podrobnější údaje.

6. Postavení mladých lidí na trhu práce v České republice a porovnání se stavem v Evropské unii

Tato kapitola se věnuje porovnání situace mladých lidí (především 15–24letých) ve vztahu k trhu práce u nás a ve vybraných členských státech Evropské unie, příp. v souhrnu za EU. Míra ekonomické aktivity této věkové skupiny

i její složení podle úrovně vzdělání se v jednotlivých evropských zemích liší a stejně tak je rozdílné i její postavení na trhu práce, a to jak z pohledu zaměstnanosti, tak nezaměstnanosti.

6.1 Vzdělanostní úroveň mladých lidí v EU

Evropská unie si v rámci tzv. Lisabonského procesu stanovila za **cíl**, aby alespoň **85 % 22letých mělo v roce 2010 nejméně vyšší sekundární vzdělání** (tj. v našem pojetí – alespoň střední vzdělání s výučním listem). Na evropském statistickém serveru Eurostat jsou k dispozici podíly osob s alespoň vyšším středoškolským vzděláním v populaci mladých ve věku **20–24 let**, a to za rok 2008. Z členských a kandidátských zemí EU podle těchto údajů splňuje již nyní lisabonské kritérium Chorvatsko, Slovensko, Česká republika, Polsko, Slovinsko, Litva, Švédsko, Irsko, Finsko a Kypr (sestupně podle výše podílu). Ze středoevropských států, které vstoupily do Unie v roce 2004, splňují toto kritérium všechny země kromě Maďarska. Chorvatsko, které je kandidátskou zemí, má tento podíl nejvyšší v Evropě, a to 95,4 %. Není překvapením, že nejhůře je na tom Turecko, zatím s pouhými 47,8 %.

Zhruba v polovině evropských zemí hodnoty nedosahují 80 %, pod 70 % jsou ve Španělsku, Portugalsku, na Islandu a Maltě. Nízký podíl vykazují Norsko a Dánsko (mírně přes 70 %). Problémy se splněním tohoto cíle budou mít také vyspělé země, jako je Německo, Velká Británie, Lucembursko a Nizozemsko, a také Itálie.

V této souvislosti je vhodné podívat se také na podíl **early schoolleavers**, čili osob ve věku **18–24 let**, které ukončily vzdělávání „předčasně“, dosáhly pouze **nižšího sekundárního vzdělání**, čili – laicky řečeno – nejsou ani vyučeni.

Právě země jako Turecko, Malta, Portugalsko, Španělsko a Island patří v Evropě k těm, které mají nejvyšší podíl mladých lidí, kteří opouštějí vzdělávací systém před dosažením vyučení

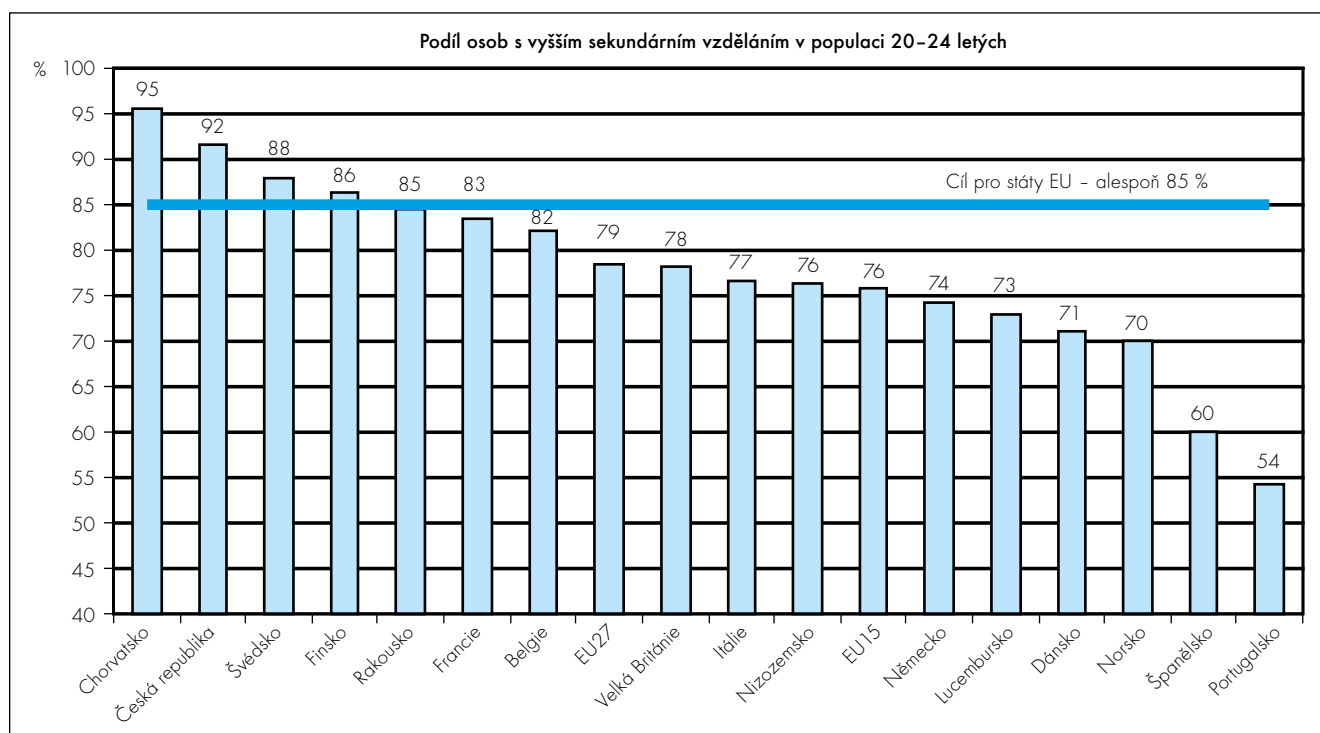
nebo maturity (na Islandu 24,4; v ostatních více než 30 %). Velká Británie, Itálie a Norsko mají také vysoký podíl předčasných odchodů ze vzdělávání (VB a NO 17,0; IT 19,7 %).

Německo, Nizozemsko a Dánsko mají podíl předčasných odchodů ze vzdělávání okolo 11,5 %, Lucembursko 13,4 %. Pro porovnání je nutno uvést, že jedním z dalších cílů stanovených evropskou komisí pro rok 2010 je **snížit podíl předčasných odchodů ze vzdělávání na maximálně 10 %**.

Vzhledem k tomu, že se ukazuje, že problémy s dosažením 85% podílu mladých lidí s vyučením nebo maturitou jsou větší v zemích, kde je i vysoký podíl mladých lidí opouštějících vzdělávací systém předčasně, je zřejmé, že je nezbytně nutné soustředit se na **prevenci předčasných odchodů**. Možnými cestami jsou zlepšení kariérového poradenství a cílená pomoc některým skupinám, u nichž je pravděpodobnost předčasných odchodů vyšší. Některé země upozorňují na problém související se vzděláváním tzv. **druhé generace migrantů**, čili těch, jejichž rodiče se do vyspělých evropských zemí přistěhovali za prací. Migranté často žijí v komunitách, v nichž se mohou dorozumívat mateřským jazykem a jejich děti mohou mít (a často skutečně mají) problémy se zvládnutím jazyka cílové země, přestože se v ní narodili (jako příklad lze uvést tureckou menšinu v Německu).

Česká republika těmito problémy prozatím naštěstí netrpí. Z pohledu mezinárodní migrace je cílovou zemí především pro občany zemí bývalého Sovětského svazu a z Polska, kteří jsou schopni se jazykově přizpůsobit poměrně snadno, a z asijských zemí, v jejichž kultuře je schopnost přizpůsobit se hluboce zakořeněna, a pro Slováky, kteří se zde domluví svým

Obrázek 6.1: Podíl mladých lidí s vyšším sekundárním vzděláním (vyučení, maturita) v populaci 20–24letých ve vybraných evropských zemích (údaje za rok 2008, v %)

Pramen: Eurostat, IFS.

6. Postavení mladých lidí na trhu práce v ČR a porovnání se stavem v EU

mateřským jazykem. Předčasné odchody ze vzdělávání u nás v roce 2008 byly podle metodiky Eurostatu ve výši 5,6 % (což je oproti roku 2003 dokonce zlepšení téměř o 1 p.b.), podíl mladých lidí ve věku 20–24 let s vyšším středoškolským vzděláním byl 91,6 %.

V následujícím grafu jsou pro větší přehlednost uvedeny údaje pouze za vybrané členské státy Evropské unie.

6.2 Ekonomická aktivita mladých lidí v EU

Za **ekonomicky aktivní**, neboli za **pracovní sílu**, jsou (podle mezinárodně používané definice ILO) považováni zaměstnaní a nezaměstnaní lidé (ve věku 15 let a více), přičemž:

- mezi **zaměstnané** se počítají všichni ti, kteří v průběhu referenčního týdne, kdy probíhalo zjišťování, pracovali alespoň jednu hodinu týdně za mzdu (zaměstnanci), za účelem dosažení zisku (podnikatelé a spolupracující rodinní příslušníci), nebo mají zaměstnání, ale byli dočasně nepřítomni (v důsledku zranění, nemoci, dovolené, studijního volna, školení a vzdělávání, pracovního sporu, mateřské nebo rodičovské dovolené atp.).
- za **nezaměstnané** jsou považováni lidé, kteří nemají práci, ale aktivně ji hledají a jsou schopni ihned nastoupit a aktivně hledali práci během posledních čtyř týdnů, nebo již našli zaměstnání a mají nastoupit do tří měsíců.

Ostatní obyvatelé (děti, studenti denního studia, důchodci, ženy v domácnosti atp.) – pokud nesplňují podmínky k zařazení mezi zaměstnané – jsou považováni za **ekonomicky neaktivní**.

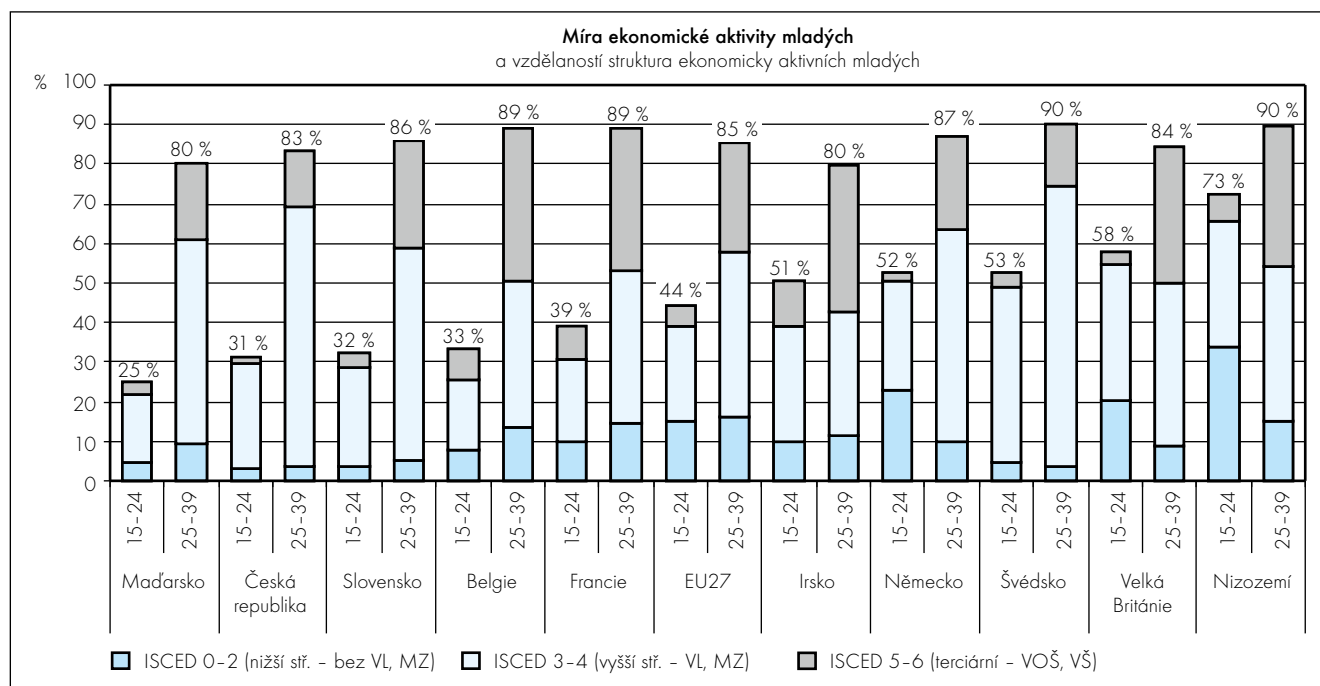
Míra ekonomické aktivity – podíl ekonomicky aktivních osob (zaměstnaných plus nezaměstnaných) v celkové populaci příslušné věkové kategorie.

Na **obrázku 6.2** je vyjádřeno **složení ekonomicky aktivní části mladých lidí** (a to ve dvou věkových skupinách 15–24 let a 25–39 let) podle dosažené úrovně vzdělání. Přepočet skladby pracovních sil (tj. ekonomicky aktivních) podle vzdělání, zohledňující celkovou míru ekonomické aktivity vznikl tak, že podíl ekonomicky aktivních mladých lidí s určitou úrovní vzdělání na celkovém počtu ekonomicky aktivních lidí příslušného věku byl vždy zvážen celkovou mírou ekonomické aktivity dané věkové kategorie. Do porovnání byly vybrány jen některé členské státy, pořadí odpovídá míře ekonomické aktivity nejmladší věkové skupiny (vzestupně).

Země s duálním vzdělávacím systémem, jako například Německo a Nizozemsko, vykazují vysokou míru ekonomické aktivity nejmladší věkové skupiny a zároveň i vysoký podíl osob bez výučního listu nebo maturitní zkoušky mezi ekonomicky aktivními (to je dáno tím, že učňovská příprava v duálním vzdělávacím systému probíhá už v rámci pracovního poměru, učeň je tedy zaměstnán a je považován za ekonomicky aktivního). Tento fakt způsobuje zkreslení i v průměrných hodnotách za EU 27.

V průměru je v Evropské unii 44 % mladých ve věku 15–24 let ekonomicky aktivních, z toho více než polovina (55 %) má vyšší sekundární vzdělání, 11 % má dokonce již terciární úroveň vzdělání a 34 % má nejvýše nižší sekundární vzdělání. **Nejvyšší podíl ekonomicky aktivních** – více než dvouřetinový – je mezi 15–24letými v Nizozemsku (a podle odhadu i v Dánsku), a to jak celkově (k čemuž přispívá model duálního systému vzdělávání), tak ve skupině mladých, kteří již získali vyšší sekundární vzdělání (čili maturitu nebo výuční list). **Nové členské státy** mají spíše podprůměrnou míru ekonomické aktivity mladých, v **České republice** je ekonomicky

Obrázek 6.2: Míra ekonomické aktivity věkových skupin 15–24letých a 25–39letých osob se zohledněním úrovně vzdělání (údaje za rok 2008), vybrané členské státy EU

Pramen: Eurostat, LFS.

aktivní jen necelá třetina mladých (z nichž 86 %, čili většinu, tvoří osoby se středním vzděláním s výučním listem a středním vzděláním s maturitní zkouškou) a v Maďarsku je jich jen čtvrtina (což je nejméně z celé EU). Nízkou hodnotu (kolem 30 %) uvádí i Lucembursko, Řecko a Itálie, s odstupem následují např. Belgie a Francie (uvedené v grafu).

Nízké zapojení mladých mezi pracovní sílu v **České republice** koresponduje s naším vzdělávacím systémem i sociokulturními zvyklostmi. Roli hraje rovněž velmi nízké procento tzv. předčasných odchodů ze vzdělávání. Mladí lidé jsou u nás zvyklí věnovat se řadu let školní přípravě na budoucí povolání a na trh práce vstupují ve vyšším věku, po získání kvalifikace, a později si již kvalifikaci pouze doplňují nebo rozšiřují. Český trh práce je relativně technologicky náročný a zaměstnavatelé požadují kvalifikovanou pracovní sílu, přičemž častěji než dříve preferují maturitní nebo bakalářskou úroveň vzdělání.

Míra ekonomické aktivity **věkové skupiny 25–39** let je samozřejmě vyšší, a to v průměru zhruba **dvojnásobná**. V EU 27 je součástí pracovní síly více než 85,4 % osob patřících do této věkové skupiny. Rovněž rozpětí hodnot není tak široké, jako tomu bylo u nejmladší věkové skupiny. Míra ekonomické aktivity se pohybuje od 78 % na Maltě a v Itálii po 92 % ve Slovinsku a zhruba 90 % v Dánsku, Nizozemsku, Portugalsku a Švédsku.

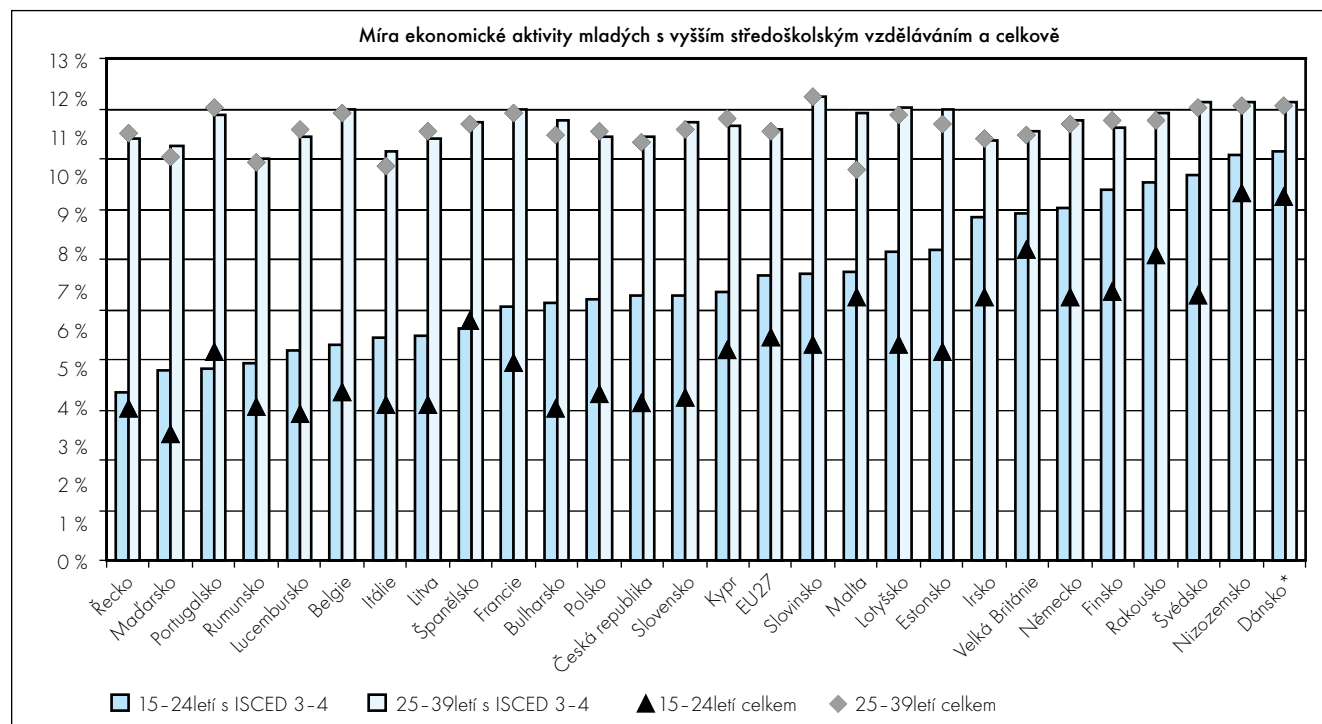
V **České republice** je míra ekonomické aktivity 25–39letých 83 %, což je spíše nízká hodnota, způsobená hlavně nízkou ekonomickou aktivitou žen tohoto věku (u nás 70,4 %, čili 4. nejnížší v EU 27, aktivita mužů je u nás naopak vysoká

– 6. nejvyšší v EU). Ženy u nás tvoří jen 41 % pracovní síly (zatímco v Nizozemsku a Slovinsku, které mají v rámci EU nejvyšší celkovou míru ekonomické aktivity, tvoří ženy 47 % pracovních sil).

Za povšimnutí stojí **rozdělení ekonomicky aktivních osob podle úrovně vzdělání**, a to především u věkové skupiny 25–39letých, u nichž lze – na rozdíl od mladší kategorie – předpokládat, že svou školní přípravu již z velké části ukončili. Nelze si nevšimnout, že v **České republice** je pracovní síla 25–39letých tvořena hlavně středoškolsky vzdělanými lidmi. Podobně je tomu v okolních zemích – Slovensku, Rakousku, Německu, Polsku a Maďarsku. Vysokoškolsky vzdělaní u nás početně zatím netvoří tak silnou skupinu jako ve vyspělých zemích EU 15 a i jejich míra ekonomické aktivity je velmi nízká (nejnižší z EU – u této věkové skupiny jen 83 %). Zatímco v naší pracovní síle tvoří vysokoškoláci jen 16 %, v průměru EU je jejich podíl dvojnásobný (a ze skupiny vysokoškolsky vzdělaných je 92 % ekonomicky aktivních, čili skoro o 10 procentních bodů více než u nás). Důvody lze hledat v **bakalářském stupni vzdělání, které u nás v této věkové skupině není příliš obvyklé, ale je naopak běžné ve Velké Británii, Irsku, Francii a dalších zemích**. Naproti tomu konkurenční **výhodou České republiky** je velmi nízký podíl osob s nižším středoškolským vzděláním nebo bez vzdělání v pracovní síle.

Obrázek 6.3 se soustředí na míru ekonomické aktivity mladých lidí s vyšším středoškolským vzděláním (ISCED 3–4), čili těch, kteří dosáhli maturitní úrovně vzdělání nebo se vyučili. Uváděn je především proto, aby ukázal **konkrétní hodnoty míry ekonomické aktivity** středoškolsky vzděla-

Obrázek 6.3: Míra ekonomické aktivity mladých lidí s vyšším středoškolským vzděláním a celková (bez ohledu na úroveň vzdělání) v EU v roce 2008

* Hodnoty za Dánsko jsou zde uvedeny jen orientačně, mají slabou vypovídací hodnotu.
Pramen: Eurostat, IFS.

6. Postavení mladých lidí na trhu práce v ČR a porovnání se stavem v EU

ných za **všechny členské státy EU**. Pořadí zemí je určeno mírou ekonomické aktivity mladší skupiny středoškolsky vzdělaných.

Nové členské státy střední a východní Evropy mají celkový podíl osob (15–74letých) s ISCED 0–2 v celkové pracovní síle nejnižší z EU 27, a proto mají i míru ekonomické aktivity 15–24letých s nejnižší úrovní vzdělání (ISCED 0–2) spíše pod průměrem EU 27.

Země s duálním systémem vzdělávání (např. Nizozemsko, Dánsko, Finsko, Rakousko a Německo) mají míru ekonomické aktivity 15–24letých s ISCED 0–2 vysokou, díky čemuž pak rozdíl mezi mírou zaměstnanosti nejmladších s ISCED 0–2 a 3–4 není tak velký, jak by jinak mohl být. Mládež je zde vykazována jako zaměstnaná již v průběhu učební doby, před získáním vyššího sekundárního vzdělání.

Nízký rozdíl mezi mírou zaměstnanosti nejmladších s ISCED 0–2 a 3–4 se objevuje také u států, v nichž i v rámci **celkové struktury** pracovních sil (15–74letých) a zaměstna-

nosti mají nízkokvalifikovaní vysoký podíl (např. Portugalsko, Španělsko, Malta).

Státy severozápadní Evropy (skandinávské země, Velká Británie a Irsko), spolu s Nizozemskem, Rakouskem a Německem, mají velmi vysoké míry ekonomické aktivity 15–24letých s ISCED 3–4. Je to způsobeno tím, že v těchto zemích je také velmi vysoký podíl těch, kteří si **při studiu přivydělávají**.

V roce 2009 Eurostat publikoval statistický portrét **Youth in Europe**, který mimo jiné potvrzuje, že **mladí lidé kombinují vzdělávání s ekonomickou aktivitou**, přičemž podíl těch, kteří kromě studia ještě pracují, roste s věkem. V roce 2007 **více než polovina dvacetiletých v EU** už vstoupila na trh práce mezi zaměstnané (na plný nebo částečný úvazek, či jen na několik hodin týdně) nebo nezaměstnané (aktivně hledající zaměstnání).

Na středoškolské úrovni jde zejména o učně v zemích s duálním systémem vzdělávání, kdy praktická část výuky probíhá přímo u zaměstnavatele v rámci pracovního poměru. Vykazovaný věk, v němž více než polovina populačního ročníku vstoupila na trh práce, je právě vlivem duálního vzdělávacího systému nižší. (Jde například o Rakousko, Německo, Nizozemsko, Dánsko, Finsko, Švýcarsko a Island.) Zejména v terciárním vzdělávání pak mnozí studenti pracují proto, aby mohli financovat své vzdělávání nebo z jiných osobních důvodů.

Tabulka 6.1 ukazuje nejnižší věk, v němž nejméně **polovina populačního ročníku** mladých lidí příslušné země vstoupila **částečně nebo výhradně** na trh práce (údaje jsou za rok 2007).

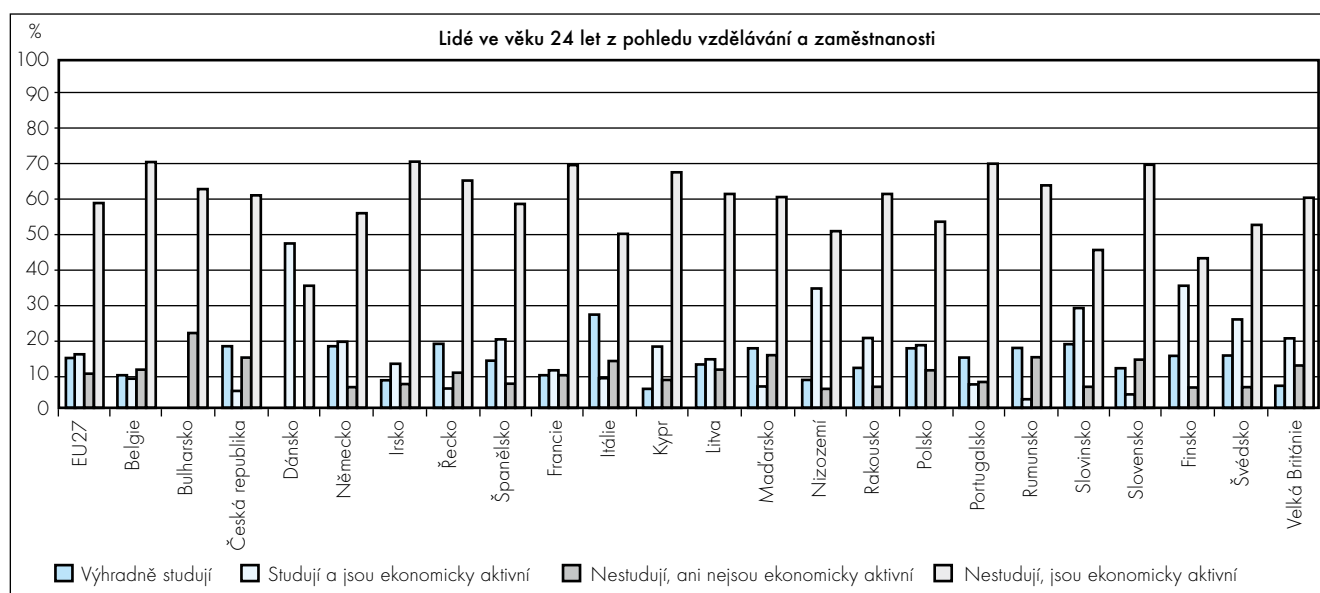
V České republice je na trhu práce více než polovina populačního ročníku jedenadvacetiletých a starších. Česká republika nepatří mezi země s duálním systémem, věk vykazovaný v tabulce tedy odpovídá přirozené situaci, kdy mladí pracují buď na plný úvazek, nebo si při studiu přivydělávají,

Tabulka 6.1: Nejnižší věk, v němž minimálně 50 % mladých lidí vstoupilo na trh práce (rok 2007)

	Věk		Věk		Věk
DK Dánsko	15*	CY Kypr	21	IS Island	16
NL Nizozemí	16*	PT Portugalsko	21	CH Švýcarsko	17
AT Rakousko	17*	SI Slovinsko	21	NO Norsko	18
UK Velká Británie	17	SK Slovensko	21	HR Chorvatsko	21
DE Německo	19*	BE Belgie	22	TR Turecko	22
IE Irsko	19	BG Bulharsko	22		
MT Malta	19	LT Litva	22		
FI Finsko	19*	PL Polsko	22		
SE Švédsko	19	EL Řecko	23		
ES Španělsko	20	IT Itálie	23		
LV Lotyšsko	20	LU Lucembursko	23		
CZ Česká republika	21	HU Maďarsko	23		
EE Estonsko	21	RO Rumunsko	23		
FR Francie	21	EU Evropská unie	20		

* Nízký věk je způsoben mj. duálním systémem středního vzdělávání (v němž je teoretická výuka ve škole propojena s praktickou výukou na pracovišti).

Obrázek 6.4: Populace ve věku 24 let – z pohledu ekonomické aktivity a účasti ve vzdělávání (rok 2007)

Pramen: Eurostat, Youth in Europe 2009.

případně jsou registrovanými nezaměstnanými a hledají zaměstnání.

Zeměmi, kde více než polovina mladých lidí přechází na trh práce až v dospělejším věku, jsou například Řecko, Itálie, Lucembursko, Maďarsko a Rumunsko, a to až ve 23 letech.

Studie Eurostatu uvádí, že výhradně vzdělávání se věnovalo v roce 2007 (v průměru EU) jen 59 % **18letých** a jen 13 % bylo plně ekonomicky aktivních. Ve skupině **24letých** byl poměr **opačný**. 20 % osmnáctiletých kombinovalo vzdělávání s ekonomickou aktivitou. (Ve skupině 24letých to bylo 16 %.)

V porovnání se situací v ostatních evropských zemích, v České republice je skupina **čtyřicetiletých**, kteří **kombinují vzdělávání a ekonomickou aktivitu**, relativně malá, jen zhruba 6 % (ve skupině 18letých je to ještě méně, cca 2%). Nižší než u nás je už jen na Slovensku a v Rumunsku. Podíl těch, kteří se věnují **pouze studiu**, u nás sice převyšuje průměrnou hodnotu za EU, nicméně je srovnatelný například se sousedním Německem. Nejvyšší podíl výhradně studujících je v Itálii, přičemž podíl těch, kteří při studiu pracují je v Itálii podprůměrný, přesto však vyšší než u nás. Poměrně vysoký je v České republice podíl 24letých, kteří **nestudují ani nejsou ekonomicky aktivní** (zhruba 15 %). Vyšší je již jen v Bulharsku (a to výrazně), Rumunsku a mírně i v Maďarsku. (Hodnoty za Maďarsko jsou velmi podobné našim, ve všech kategoriích.)

Vysoký (přes 40 %) podíl **studujících nebo přivýdělavajících si při studiu** je v Dánsku, Finsku, Slovinsku, Nizozemsku a Švédsku. Nízký (pod 25 %) je v Belgii, Irsku, ve Francii, v Portugalsku, Rumunsku, na Slovensku, v Maďarsku, v Řecku, na Kypru a v ČR.

Účast osmnáctiletých na počátečním vzdělávání v ČR a EU

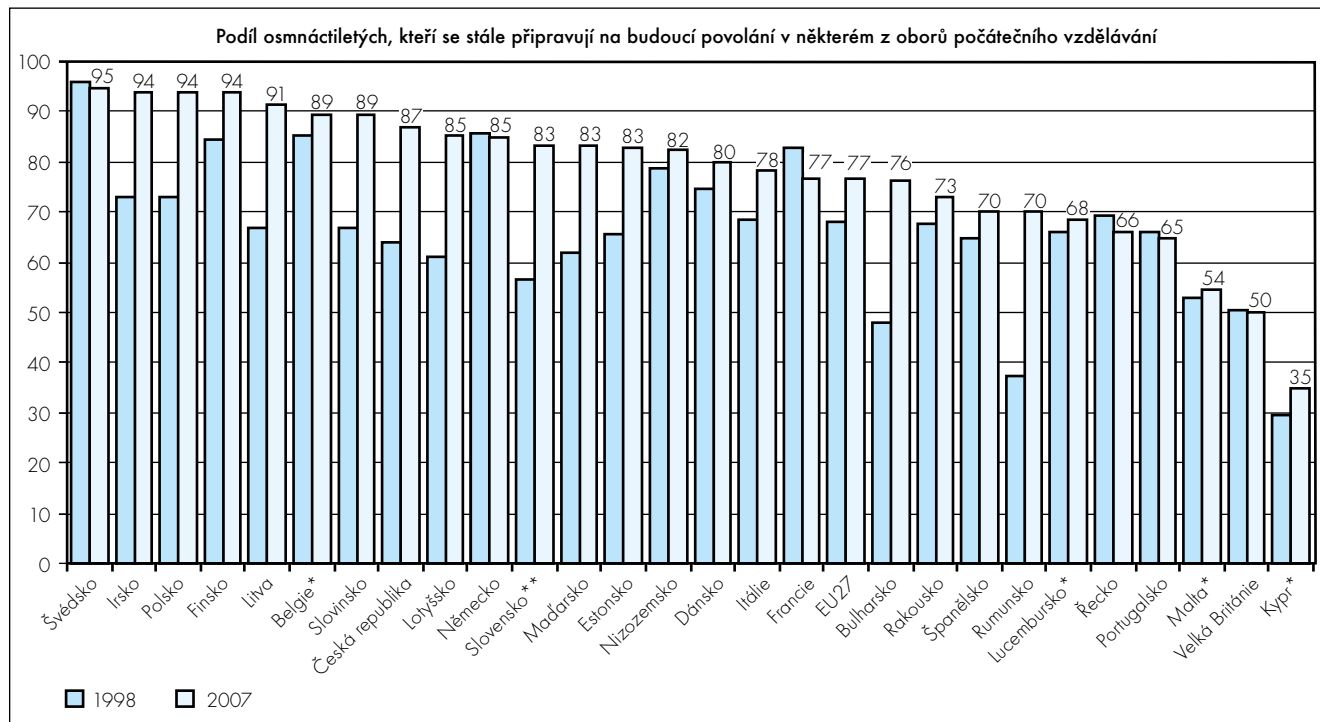
Následující obrázek ukazuje, jak velké **procento osmnáctiletých** se v jednotlivých zemích **v roce 2007** připravovalo na budoucí povolání v některém z oborů **počátečního vzdělávání**. Jedná se o podíl těch, kteří jsou stále v jakémkoli typu počátečního vzdělávání (tj. v libovolném ISCED), v populaci 18letých. Jsou zde zahrnuti jak ti, kteří studují plynule, bez jakýchkoli přerušení, tak také ti, kteří některou část studia opakuji. Pro možnost sledování posunů směrem k větší participaci na vzdělávání jsou v obrázku doplněny i údaje za rok 1998, které je však z důvodu nízké přesnosti nutno chápat pouze jako orientační.

Nejvyšší podíl, téměř 95 % osmnáctiletých připravujících se pro budoucí povolání v počátečním vzdělávání je ve Švédsku, s nevelkým odstupem následují Irové a Fini se zhruba 94 %. Česká republika se s podílem 87 % umístila na pěkném 8. místě v rámci evropské sedmadvacítky.

V průměru EU se svému vzdělávání věnuje zhruba **76,5 % osmnáctiletých**. V zemích **jižní Evropy** se vzdělává menší podíl osmnáctiletých, ve Velké Británii, Lucembursku a Rakousku je rovněž podíl 18letých ve vzdělávání **pod průměrem EU**. Nejmenší hodnotu uvádí Kypr, zde se vzdělávání účastní jen o něco více než třetina populačního ročníku osmnáctiletých, následuje Velká Británie, se zhruba polovinou osmnáctiletých pokračujících ve školní přípravě.

Celkově lze říci, že až na několik výjimek (Francie, Řecko, Portugalsko, Švédsko) účast osmnáctiletých na vzdělávání v posledním desetiletí v členských státech EU **vzrostla**.

Obrázek 6.5: Podíl osmnáctiletých, kteří se účastní počátečního vzdělávání (všechny úrovně ISCED), údaje za roky 1998 a 2007

* Chybějící údaje za rok 1998 byly nahrazeny údaji z roku 1999.

** Údaje za Slovensko jsou k dispozici až od roku 2001.

Pramen: Eurostat, 2009.

6. Postavení mladých lidí na trhu práce v ČR a porovnání se stavem v EU

Nejvýrazněji (podle údajů Eurostatu o 20 až 30 procentních bodů) **v nových členských státech** (s výjimkou Malty a Kypru, kde byl nárůst jen mírný). Přesto v Evropské unii stále najdeme několik zemí, v nichž je více než 30 % osmnáctiletých už mimo vzdělávací systém.

Francie a Švédsko zaznamenaly **pokles**, přičemž Švédsko jen mírný, tudíž je stále zemí, kde se největší část populačního ročníku osmnáctiletých ještě vzdělává, ačkoliv je zřejmé, že ho dohánějí státy jako Finsko, Irsko a Polsko, které ještě před deseti lety vykazovaly výrazně nižší hodnoty. Francie během let zaznamenala postupný pokles o 6 procentních bodů a předstihly ji některé země bývalého východního bloku, v nichž podíl vzdělávajících se v populaci osmnáctiletých během posledního desetiletí prudce narostl. **Stagnující** hodnoty posunuly Německo, Nizozemsko a Dánsko, které dříve rovněž patřily mezi země s nadprůměrným podílem osmnáctiletých věnujících se školní přípravě, na horší příčky, nicméně se stále udržují nad průměrem EU.

6.3 Zaměstnanost mladých lidí v ČR a EU (podle tříd KZAM)

Podíl mladých do 24 let na celkové zaměstnanosti je v průměru EU pod 10 %. V České republice je ještě nižší než v souhrnu za členské státy EU (a také oproti souhrnu pouze za ekonomicky nejvyspělejší státy – EU15, kde se mladí podílí ještě více). Mladí lidé tohoto věku většinou ještě studují a ne všichni studenti kombinují studium s prací. K průměru za EU a EU15 je nutno poznamenat, že některé státy – například Nizozemsko a Dánsko mají tzv. duální systém vzdělávání, kdy se příprava na budoucí povolání odehrává jak ve škole, tak paralelně také prací v podniku. Učni mají postavení zaměstnance, což se promítá do údajů o zaměstnanosti mladých v těchto státech.

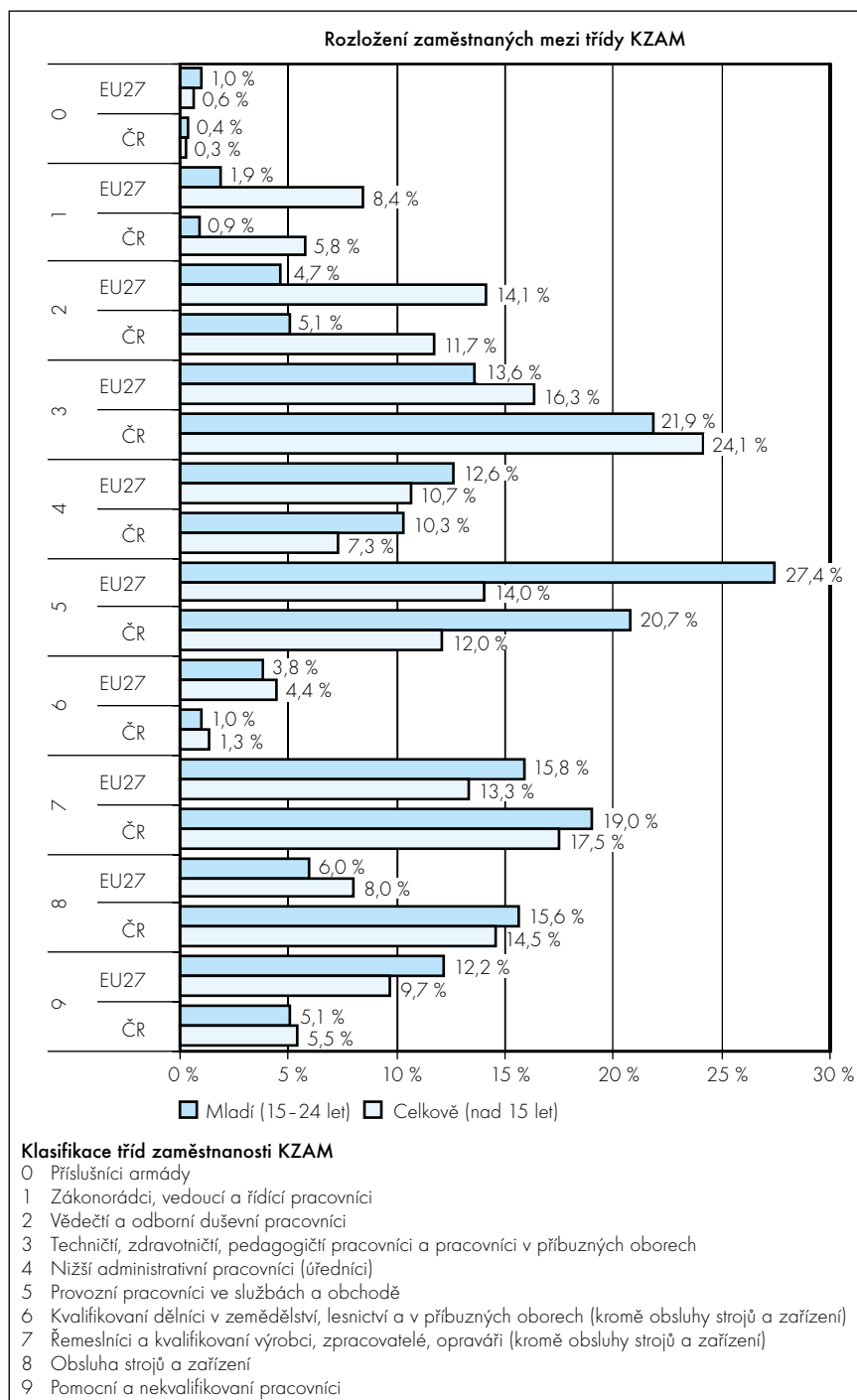
Není překvapením, že nejnižší podíl mladých nalezneme ve třídě **vedoucích a řídicích pracovníků a zákonodárců** (KZAM 1), a to jak v rámci EU, tak i u nás (přičemž u nás je procento ještě nižší). Tyto pozice vyžadují praktické zkušenosti a zpravidla také terciární úroveň vzdělání, a proto zde působí spíše střední věková skupina 25–49letých, která tvoří dvě třetiny pracovníků této třídy, a téměř celá zbývající třetina jsou lidé nad 50 let.

Další třídou, kde jsou mladí lidé zastoupeni v menšině, je třída **vědeckých**

a odborných duševních pracovníků. Důvodem je mimo jiné i to, že není mnoho těch, kteří dosáhnou požadované kvalifikace a úrovně vzdělání pro tato povolání před pětadvacátým rokem života. V ČR v této skupině pracuje zhruba 18 tisíc (čili 5 %) lidí mladších 25 let a představují zde 3,2 % všech zaměstnaných v této třídě.

V České republice pracuje nejvíce mladých (více než pětina) ve třídě 3 jako **techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí**

Obrázek 6.6: Rozložení zaměstnanosti podle KZAM (ISCO 88) v ČR a souhrnně v EU ve 3. čtvrtletí 2009

Graf popisuje rozložení zaměstnanců určité věkové kategorie do jednotlivých tříd KZAM. Pramen: Eurostat, LFS.

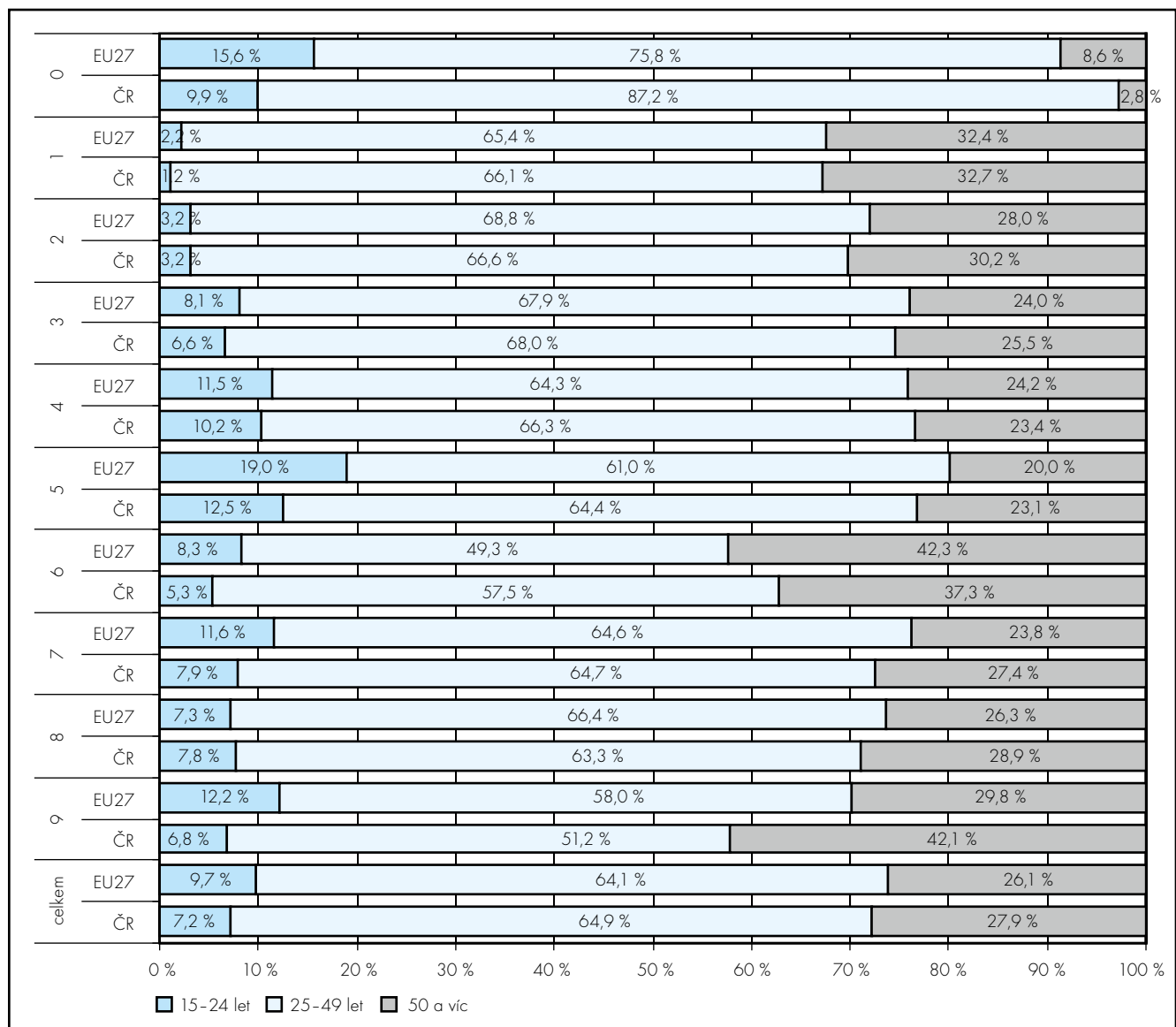
6. Postavení mladých lidí na trhu práce v ČR a porovnání se stavem v EU

pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech. V souhrnu za EU (i za EU15) je tato skupina až na třetím místě. Mladí v této skupině však nedominují, 68 % osob pracujících v této třídě je ve věku 25–49 let, mladší 25 let představují v EU jen něco přes 8 %, v ČR 6,6 % a jejich podíl (i počet) se oproti roku 2007 mírně snížil ve prospěch věkové skupiny 25–49 let. Z porovnání s rozdělením mladých lidí do tříd KZAM v roce 2007 vyplývá, že podíl mladých zaměstnaných v této třídě stoupl o 1,5 procentního bodu).

Ve třídě 4 **Nižší administrativní pracovníci (úředníci)** mladí zaujímají v evropském souhrnu více než 11 %, v ČR je podíl podobný, přes 10 %. Z pohledu rozdělení zaměstnanosti podle věku lze tvrdit, že je pro mladé relativně atraktivní. V České republice pracuje v této třídě desetina mladých zaměstnaných a při pohledu na údaje za předchozí roky lze pozorovat velice mírný nárůst tohoto podílu.

Nejvyšší hodnotu podílu mladých lidí na počtu osob zaměstnaných v určité profesní třídě nalezneme v souhrnu za EU v údajích u třídy 5 **Provozní pracovníci ve službách a obchodě**, kde mladí tvoří téměř 20 %. Tato třída je zároveň také tou, která má v rámci rozložení mladých lidí do jednotlivých tříd zaměstnání v souhrnu za EU výrazně největší podíl, neboť v ní pracuje více než čtvrtina mladých Evropanů. V České republice pracuje v této třídě pětina všech mladých zaměstnaných, což ji činí druhou nejsilnější z pohledu počtu zaměstnaných mladých, těsně za třídou 3 (Techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech). Jak v ČR, tak v souhrnu za EU je v porovnání meziročních hodnot patrný vzestup významu této třídy pro mladé lidi (podíl mladých směřujících do této třídy zaměstnání oproti loňsku vzrostl v České republice o 3,2 procentního bodu, v EU15 o necelé dva).

Obrázek 6.7: Podíl mladých ve třídách KZAM (ISCO 88) v ČR a souhrnně v EU ve 3. čtvrtletí 2009

Graf popisuje věkové složení v rámci příslušné třídy KZAM.
Pramen: Eurostat, IFS.

6. Postavení mladých lidí na trhu práce v ČR a porovnání se stavem v EU

Třída 6 **Kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a v příbuzných oborech (kromě obsluhy strojů a zařízení)** se vyznačuje poměrně vysokým podílem zaměstnaných nad 50 let, a to především v souhrnu za EU, kde padesátiletí a starší tvoří více než 42 % pracovníků této třídy. Podíl mladých do 25 let je pouze 5,3 %, což je v porovnání s ostatními třídami poměrně málo. Nicméně význam této profesní třídy u nás není velký a vývoj je v souladu s obecným trendem přesouvání zaměstnanosti ze zemědělství spíše do odvětví služeb.

Podíl mladých ve skupině zaměstnaných ve třídě 7 **Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři (kromě obsluhy strojů a zařízení)** je v České republice 7,9 %, v EU je vyšší, přibližně 12%. Oproti roku 2007 mírně klesl, v ČR ve prospěch 25–49letých, v EU ve prospěch skupiny nad 50 let (nicméně její podíl je nižší než u nás). V rámci rozložení mladých do tříd KZAM význam třídy 7 oproti stavu před dvěma lety rovněž mírně klesl, ale přesto v ní v České republice nalézá uplatnění 19 % mladých pracujících (v EU je to méně, necelých 16 %).

Zatímco v průměru EU (a EU15) třída 8 **Obsluha strojů a zařízení** vykazuje obzvláště nízký počet zaměstnaných v porovnání s ostatními třídami (podíl jak mladých, tak i celkový je hluboko pod deseti procenty), v České republice je podíl této třídy na celkové zaměstnanosti výrazně vyšší, zhruba 15 % (pro obě sledované věkové kategorie). Česká republika je zatím stále vysoce průmyslově orientovanou ekonomikou, někteří odborníci ji označují za „montážní dílnu Evropy“. Pracovních pozic je u nás v této kategorii relativně mnoho. Podíl osob zaměstnaných v této třídě KZAM se příliš nezměnil ani v důsledku ekonomické krize (podíl bez rozlišení věku o několik desetín přesáhl 15 % ve 3. čtvrtletí let 2007, 2008, ve 3. čtvrtletí 2009 byl 14,5 %), klesl pouze podíl mladých do 24 let, kteří pracují v této třídě zaměstnanosti, a to z dřívějších 19,3 % na 15,6 %.

Ve třídě **pomocných a nekvalifikovaných pracovníků** (KZAM 9) tvoří v České republice mladí lidé menší skupinu, než je tomu v průměru za vyspělé i za všechny členské státy EU. Rovněž z pohledu rozložení zaměstnanosti je tato třída u nás zastoupena menším procentem lidí, než je tomu v průměru EU. Menší zastoupení této třídy a v rámci něho i menší podíl mladých lidí lze hodnotit jako pro Českou republiku příznivý fakt, vypovídající o tom, že česká pracovní síla patří v rámci Evropy mezi tu kvalifikovanější. (Potvrzuje to i pohled na podíl osob nad 49 let v této třídě, který je v EU zhruba 30% a v České republice dokonce 42%.) Porovnání podílu osob zaměstnaných ve třídě 9 ve třetím čtvrtletí 2009 se stavem ve stejném čtvrtletí roku 2007 ukázalo, že v průměru EU 27 i EU15 se mírně snížil podíl pomocných a nekvalifikovaných pracovníků. V České republice naopak mírně vzrostl, a to především u mladých. Změny jsou ale přibližně v rozsahu poloviny procentního bodu, čili nejsou příliš významné.

Následující graf popisuje **věkové složení osob zaměstnaných v příslušné třídě KZAM**. Podíl skupiny mladých zde vyjadřuje, kolik procent z celkového počtu osob zaměstna-

ných v příslušné třídě KZAM tvoří osoby ve věku 15–24 let. (Souhrn osob různých věkových kategorií zaměstnaných v určité ze tříd KZAM tvoří 100 %.)

Celkově za všechny třídy KZAM bylo ve třetím čtvrtletí 2009 zaměstnáno v České republice přibližně 356 700 mladých lidí, což je o 26,4 tisíc (zhruba o 7 %) méně než ve stejném období roku 2007.

Tabulka 6.2: Zaměstnanost v ČR a v EU podle věku, údaje za 3. čtvrtletí let 2007 a 2009, počty zaměstnaných v tisících, jejich absolutní a relativní změna během posledních 2 let

Zaměstnanost v tis.	Mladí (15–24 let)				Celkem (15 a více)			
	3Q 2007	3Q 2009	abs. rozdíl	% změna	3Q 2007	3Q 2009	abs. rozdíl	% změna
EU27	23 415	21 256	-2 159	-9,2%	221 244	218 419	-2 825	-1,3%
EU15	19 417	17 621	-1 796	-9,3%	176 653	173 995	-2 658	-1,5%
ČR	383	357	-26	-9,6%	4 942	4 922	-20	-0,4%

Pramen: Eurostat, LFS.

Pokles zaměstnanosti mladých je výraznější než celkový, což značí, že dopad ekonomické krize pociťují velmi výrazně především mladí lidé, hlavně čerství absolventi škol. V České republice se absolventi stávají nejvíce postiženou skupinou, 40 % absolventů (tedy téměř každý druhý) bylo v lednu 2010 nezaměstnaných, někteří dokonce dlouhodobě. Podobná situace je i v dalších evropských zemích, i tam patří mladí lidé mezi ty, kteří hledají práci obtížně. V Británii nebo Španělsku se v souvislosti s rostoucí nezaměstnaností absolventů v tisku hovoří dokonce o ztracené generaci, která nebude mít šanci včas nastartovat kariéru ve svém oboru.

6.4 Nezaměstnanost mladých lidí v ČR a EU

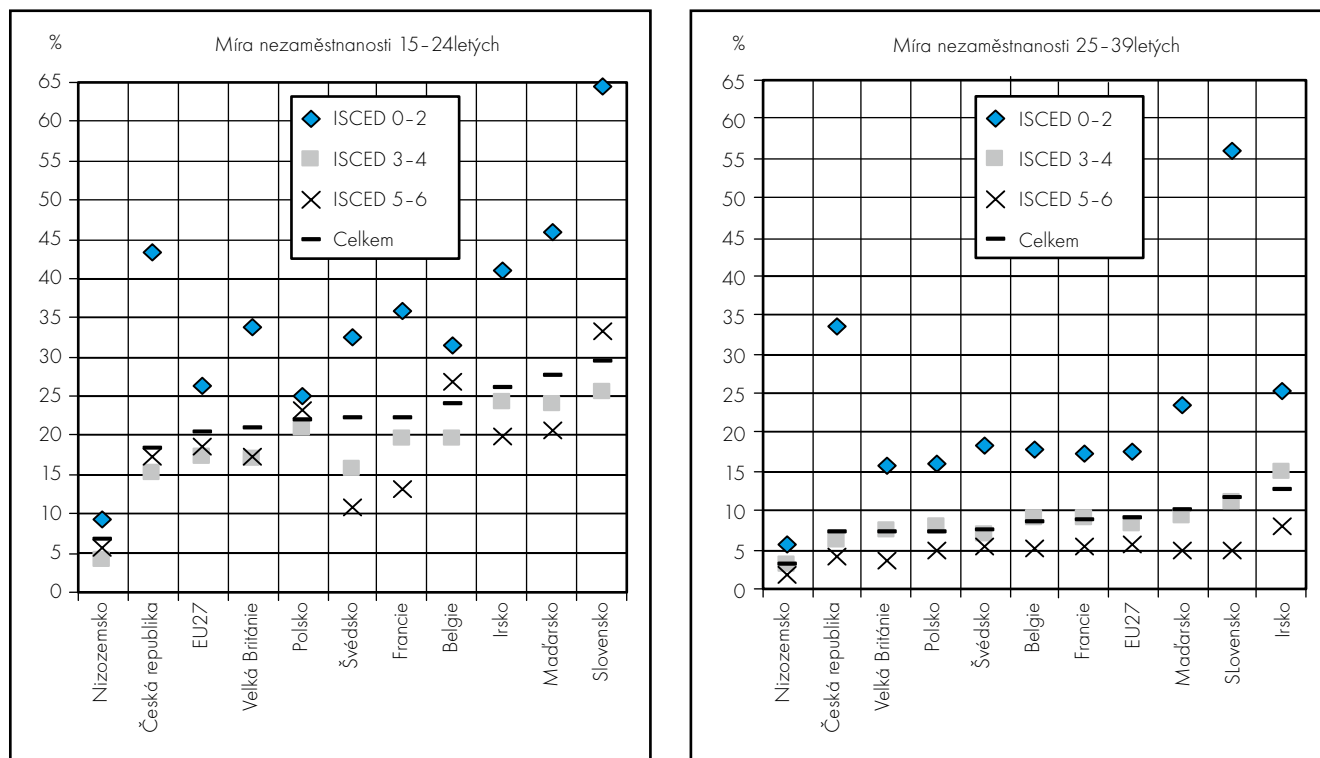
V důsledku ekonomické krize se míra nezaměstnanosti dostala do popředí zájmu médií, ekonomů a kvůli rostoucímu počtu propouštěných a snížené nabídce volných pracovních míst její vývoj sleduje i laická veřejnost.

Nezaměstnanost je v 16 zemích eurozóny nejvyšší za posledních 10 let.²¹ Krize ovlivnila vývoj všech odvětví ekonomiky, „téměř ve všech státech bylo silně zasaženo stavebnictví. Výroba automobilů silně poklesla v Německu, Irsku, Maďarsku, Rumunsku, na Slovensku a ve Švédsku. Řecko, Kypr a Rakousko oznámily snížení cestovního ruchu. Utrpěl též bankovní sektor ve Velké Británii.“ Pramen dále uvádí, že v důsledku nepříznivé situace na trhu práce se „v Evropě zvyšuje počet studentů v dalším a vysokoškolském vzdělávání, protože mladí lidé odkládají hledání zaměstnání.“ Většina vyspělých států se snaží vzdělávací aktivity obyvatel i podniků podporovat, a to i finančně.

Ekonomická krize se odrazila nejen ve statistikách počtu nezaměstnaných, ale také v počtu volných míst, pro která se hledají nové pracovní síly. Počet volných pracovních míst v období po nástupu ekonomické krize ve většině členských států Evropské unie klesl, a tím se pro nezaměstnané výrazně snížila i šance na nalezení optimálního (nebo vůbec jakéhokoli) zaměstnání. **Podíl volných míst na celkovém počtu míst** v ekonomice mezitím (tj. oproti období před nástupem

²¹) Viz Learning in a crisis. Cedefop briefing note, November 2009. ISSN 1831–2411. Překlad zveřejněný ve Zpravodaj – odborné vzdělávání v zahraničí 1–2010, článek Vzdělávání v době krize.

Obrázek 6.8: Míra nezaměstnanosti 15–24letých a 25–39letých podle úrovně vzdělání ISCED ve vybraných členských státech EU, údaje za 3. čtvrtletí roku 2009

Pramen: Eurostat, LFS.

krize) klesl téměř ve všech členských státech, za něž jsou dostupné údaje, a to v průměru EU 27 o více než 30 %. V ČR je meziroční pokles oproti podzimu 2008 dokonce o 71 % (hůře na tom byla jen Itálie se 75 % poklesem).

Nejčerstvější dostupné údaje sice signalizují, že se světová ekonomika začíná pomalu vzpamatovávat z recese, nicméně známým faktem je, že trh práce reaguje na ekonomický vývoj měřený HDP se zpožděním, zpravidla se uvádí s půlročním, přičemž v současnosti lze vzhledem k větší opatrnosti zaměstnavatelů, silně zasazených krizí, očekávat zpoždění ještě větší.

Nejvíce ohroženou skupinou jsou mladí lidé. Přestože v období ekonomického růstu tvořili v řadě evropských zemí největší skupinu nezaměstnaných osoby nad 50 let, v posledních čtvrtletích se situace změnila, mezi propouštěnými převažují mladší lidé, a to ve věku 20–39 let. Zejména čerství absolventi škol nyní hledají práci výrazně obtížněji a déle.

Míra nezaměstnanosti 15–24letých byla v EU 27 ve 3. čtvrtletí 2009²² 20,3 %, a to průměrně 26,4 % u mladých s nejnižší úrovní vzdělání (ISCED 0–2), u středoškolsky vzdělaných (s ISCED 3–4) 17,2 %, u mladých s terciární úrovní vzdělání byla 18,5 % (před 25. rokem věku vysokoškoláky a absolventy VOŠ oproti již zkušenějším středoškolákům znevýhodňuje nedostatečná praxe v oboru). V České republice byla průměrná míra nezaměstnanosti nejmladší věkové skupiny o 2 procentní body pod průměrem za EU 27. Stejně tomu bylo u středoškoláků a o jeden procentní bod se lišila i míra nezaměstnanosti terciárně vzdělaných (ve prospěch

ČR). Zato míra nezaměstnanosti osob se základním nebo nižším středoškolským vzděláním byla 43,3 %. V porovnání se Slovenskem, Maďarskem a Polskem na tom byli mladí Češi výrazně lépe ve všech úrovních vzdělání.

V České republice a na Slovensku je osob s ISCED 0–2 v pracovní síle 15–24 i 25–39letých velmi málo, proto vysoká míra jejich nezaměstnanosti není překvapivá. Nekvalifikovaní a obvykle i mírně sociálně nepřizpůsobiví velmi obtížně nalézají zaměstnání, zaměstnavatelé o ně nemají zájem a silně jim konkurují vzdělanější lidé, kteří jsou vyučení, nebo mají maturitu (ISCED 3–4).

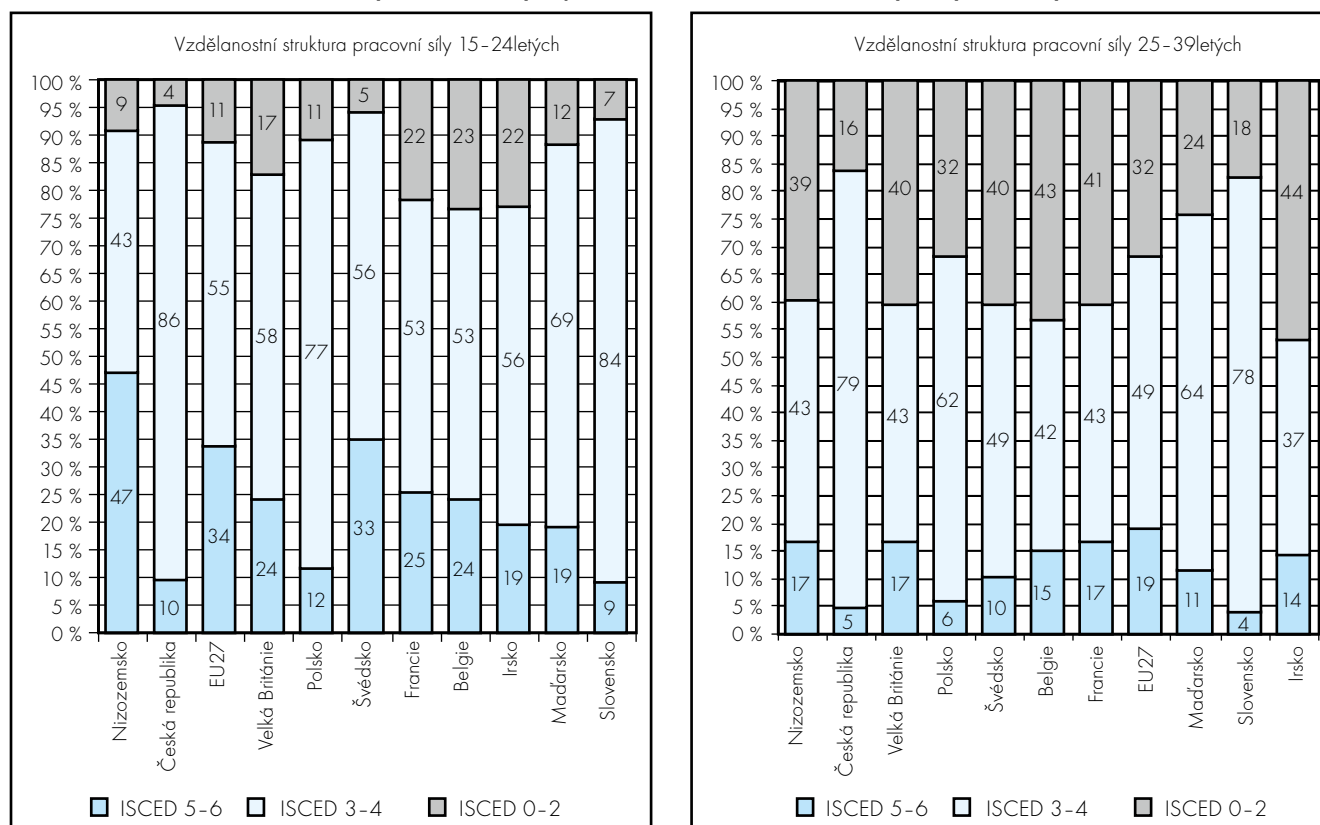
Naopak v zemích, kde je velký podíl osob s ISCED 0–2 v pracovní síle mladých, není míra jejich nezaměstnanosti tak vysoká (Nizozemsko, Belgie, Švédsko, Velká Británie). Trh práce je „zvyklý“ je zaměstnávat, pracovní místa pro nízkokvalifikované v ekonomice existují – i když vlivem krize a také přesunu výroby do asijských zemí se jejich počet nepochybně snižuje. V Nizozemsku je míra nezaměstnanosti nízkokvalifikovaných extrémně nízká, což z části může být způsobeno vlivem rozdílů, které v propočtech způsobuje postavení učňů v duálním systému vzdělávání, ale také obecně nízkou mírou nezaměstnanosti v zemi.

V rámci EU15 byly nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti ve Španělsku, průměrná dosáhla ve 3. čtvrtletí 2009 38,6 %. Nejnižší hodnoty ve všech kategoriích vykazovalo Nizozemsko (průměrná míra nezaměstnanosti nejmladší věkové kategorie 6,6 %), s velkým odstupem následovaly Rakousko, Dánsko a Německo (s průměrnými hodnotami přibližně o 5 procentních bodů vyššími).

²²⁾ V době zpracování této studie nejčerstvější dostupné údaje.

6. Postavení mladých lidí na trhu práce v ČR a porovnání se stavem v EU

Obrázek 6.9: Pracovní síla 15–24letých a 25–39letých podle úrovně vzdělání ISCED ve vybraných členských státech EU v roce 2008

Pořadí států je určeno mírou nezaměstnanosti příslušné věkové skupiny.
Pramen: Eurostat, LFS.

Míra nezaměstnanosti věkové kategorie **25–39letých** byla v porovnání s nejmladšími (15–24) přinejmenším poloviční až třetinová. Obecně platí, že 25–39letí se na trhu práce uplatňují ze všech věkových skupin pracovních sil **nejlépe**.

Z pohledu **vzdělanostní struktury** je pro tuto věkovou skupinu charakteristický větší podíl osob s terciární úrovní vzdělání a také nižší podíl pracovních sil se základním nebo nižším středoškolským vzděláním. Vzdělanostní struktura pracovních sil je však do určité míry ovlivněna modelem vzdělávacího systému používaného v příslušné zemi. Za nízkým podílem vysokoškolsky vzdělaných u nás v porovnání například s Velkou Británií stojí především rozdílné pojetí významu bakalářského studia ve vzdělávacím systému. Zatímco v Británii má bakalářské studium poměrně dlouhou tradici a značná část maturantů pokračuje ve studiu, které zakončí bakalářskou úrovní, v naší společnosti v minulých letech mladí lidé po maturitě spíše volili mezi přechodem na trh práce a magisterským studiem.

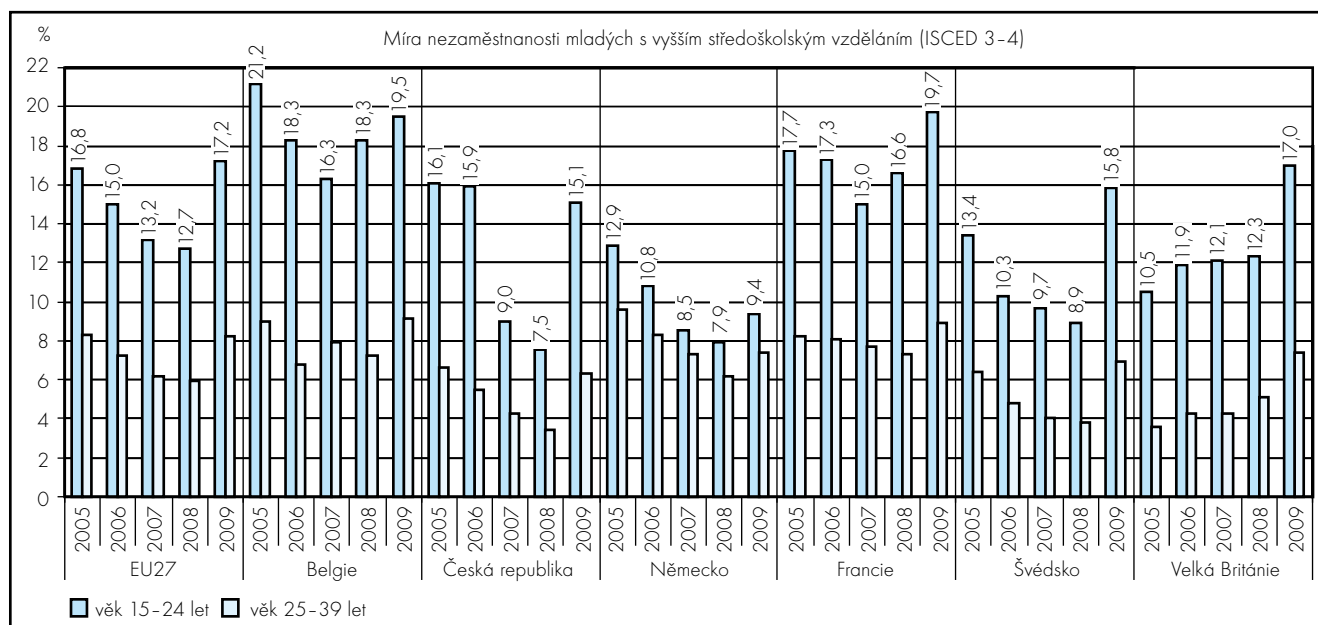
Nezaměstnanost mladých lidí v důsledku krize stoupá a zatím nelze odhadnout, kdy se vzestup zastaví. U nás se dostala již téměř na úroveň z roku 2005, v některých evropských zemích a v průměru za EU 27 vystoupala ještě výš. Následující obrázek se soustředí na **míru nezaměstnanosti mladých lidí s vyšším středoškolským vzděláním** (ISCED 3–4), protože v České republice tvoří středoškolsky vzdělaní většinu (86 %) mladých (15–24letých) pracovních sil.

Obrázek ukazuje míru nezaměstnanosti od roku 2005 (zjišťovanou vždy ve 3. čtvrtletí) ve vybraných evropských zemích

a průměru za EU 27 pro věkové kategorie mladých (15–24 let) a starších (25–39 let), s vyšším středoškolským vzděláním ISCED 3–4 (zahrnuje střední vzdělání s výučním listem nebo maturitní zkouškou, včetně nástavbového studia po vyučení). Světlejším odstínem je znázorněna míra nezaměstnanosti nejmladší věkové kategorie (15–24 let). V průměru EU 27 i u nás je oproti hodnotám za starší věkovou kategorii (25–39 let) zhruba dvojnásobná. Přesto byla v České republice ještě relativně nízká, držela se pod průměrem EU 27, především v období ekonomického růstu. Vlivem krize se ale meziročně zdvojnásobila. Podobný vývoj lze sledovat například v hodnotách za Švédsko. Naopak velmi vysokou míru nezaměstnanosti středoškolsky vzdělaných dlouhodobě vykazuje Belgie a Francie, zvýšení v důsledku krize ale nebylo tak markantní jako u nás a ve Švédsku. Ve Velké Británii míra nezaměstnanosti středoškolsky vzdělaných (ISCED 3–4) rok od roku mírně stoupala, v posledním roce bylo zvýšení výraznější. Nízkou míru nezaměstnanosti mladých s touto úrovní vzdělání uvádí Německo.

Pro mladé lidi s nejnižší úrovní vzdělání (ISCED 0–2) je hledání zaměstnání obtížné i v době, kdy se hospodářství vyvíjí příznivě. Míra nezaměstnanosti mladých s nejnižší úrovní vzdělání je v České republice trvale vysoká a ukazuje, že u nás je jejich postavení na trhu práce horší než v ostatních zemích vybraných pro porovnání. Nicméně skupina mladých s nejnižší úrovní vzdělání u nás není početná (tvoří méně než 10 % mladých pracovních sil) – což jejich situaci opět poněkud zhoršuje (konkurence velmi početné skupiny vyučených je silnější).

Obrázek 6.10: Míra nezaměstnanosti osob s vyšším středoškolským vzděláním ve vybraných státech EU podle věku (údaje za 3. čtvrtletí let 2005–2009)

Pramen: Eurostat, IFS.

Jednou z možností, jak zabránit tak výraznému nárůstu nezaměstnanosti v období recese, je **zpružnění trhu práce**. Podle názorů mnoha expertů je vhodným nástrojem pro snížení nezaměstnanosti větší využívání **částečných úvazků**. Tuto hypotézu potvrzuje příklad Nizozemska a Austrálie. V rámci EU je míra nezaměstnanosti jak mladých, tak i celková, nejnižší právě v **Nizozemsku**, kde je práce na částečný úvazek poměrně běžná a státem podporovaná (došlo ke zrovnoprávnění částečných úvazků s plnými, zaměstnanec má právo si vybrat, na jak dlouhou dobu chce pracovat). Dalším praktickým příkladem je Austrálie, kde se v prosinci snížila nezaměstnanost právě díky částečným úvazkům. Z celkových 35 200 nově vytvořených pracovních míst bylo 27 900 částečných úvazků. Další evropskou zemí s vysokým podílem osob pracujících na částečný úvazek je **Norsko**, které mělo ve 3. čtvrtletí roku 2009 z evropských zemí nejnižší celkovou míru nezaměstnanosti a druhou nejnižší míru nezaměstnanosti mladých. Z dalších zemí, kde je relativně nízká míra nezaměstnanosti v porovnání s ostatními evropskými státy, lze jmenovat Dánsko, Rakousko a Lucembursko, v nichž rovněž značný podíl lidí pracuje na částečný úvazek.

6.4.1 Nezaměstnanost absolventů škol v ČR podle kategorií vzdělání

Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV) každoročně zpracovává studii **Nezaměstnanost absolventů středních a vyšších odborných škol**, která vychází z **dubnových údajů** o počtech nezaměstnaných a zobrazuje situaci čerstvých absolventů škol na trhu práce podrobně v rozčlenění dle úrovně vzdělání a zejména jednotlivých skupin oborů vzdělání. Ukazatelé vycházející z dubnových dat zachycují situaci již v době, kdy trh práce absorboval větší

část absolventů. Přetrvávající období hospodářského útlumu však nutí NÚOV tuto problematiku sledovat častěji. Proto byla připravena mimořádná zpráva o vývoji počtů nezaměstnaných čerstvých absolventů škol také k září 2010. Podkladem pro zpracování zprávy jsou údaje o počtech absolventů škol, kteří ukončili studium v uplynulých dvanácti měsících před okamžikem zjišťování údajů a kteří byli evidováni u úřadů práce k 30. září 2010.

Z hlediska obecných celoročních trendů je patrné, že září je měsícem, kdy počty nezaměstnaných absolventů dosahují maximálních hodnot. Následně se postupnou absorpcí absolventů trhem práce jejich počet pravidelně snižuje až do dubna roku následujícího, kdy opět začíná nárůst jejich počtu. Tento nárůst je dán tím, že se první absolventi dalšího školního roku začínou koncem května ucházet o zaměstnání na úřadech práce. V průběhu letních měsíců pak úřady práce postupně registrují další absolventy a tento proces vrcholí v září, kdy dosáhne počet registrovaných uchazečů o zaměstnání z řad čerstvých absolventů svého maxima.

V následujících tabulkách jsou porovnávány meziroční změny počtů nezaměstnaných čerstvých absolventů v dubnu a září. Zářijová meziroční změna vyjadřuje, o kolik procent se změnil počet nezaměstnaných evidovaných k 30. září 2010 oproti stavu k 30. září 2009.

V souhrnu bylo v září 2010 evidováno na úřadech práce **7 411 absolventů středního vzdělání s výučním listem** (v oborech kategorie E a H), což je o **9 % méně** než ve stejném období předchozího roku.

V maturitních oborech bylo v září 2010 evidováno celkem **11 075 absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou**, což je pouze o **1 % více** než v předchozím roce. Z hodnot uvedených v tabulce ale vyplývá, že v souhrnu je malý meziroční nárůst počtu nezaměstnaných absolventů

6. Postavení mladých lidí na trhu práce v ČR a porovnání se stavem v EU

Tabulka 6.3: Počty a meziroční nárůsty nezaměstnaných absolventů v členění podle stupně a kategorie vzdělání

Skup. oborů	Název skupiny oborů	duben 2009	září 2009	duben 2010	září 2010	duben meziroč. změna	září meziroč. změna
E+H	Střední vzdělání s výučním listem	4512	8179	6030	7411	34%	-9%
L/0	Střední vzdělání s MZ a OV	776	1842	1215	1946	57%	6%
L/5	Střední vzdělání s MZ - nástavby	965	2468	1577	2077	63%	-16%
M	Střední vzdělání s MZ bez OV	3555	6110	4779	6513	34%	7%
K	Obecné vzdělávání - gymnaziální	586	529	735	539	25%	2%
K+L+M	Střední vzdělání s maturitní zkouškou	5882	10949	8306	11075	41%	1%
N	Vyšší odborné vzdělání	408	949	462	868	13%	-9%

Vysvětlivky: OV - odborný výcvik; MZ - maturitní zkouška

středního vzdělání s maturitní zkouškou ovlivňován hlavně pozoruhodným poklesem počtu nezaměstnaných absolventů v nástavbových oborech a nízkým nárůstem u absolventů gymnázií.

V září 2010 bylo evidováno **868 nezaměstnaných čerstvých absolventů VOŠ**, což bylo **o 9 % méně** než ve stejném období loňského roku.

Hodnotíme-li vývoj počtu nezaměstnaných v celkovém pohledu, je zřejmé, že po výrazném nárůstu v předchozích krizových letech dochází v září 2010 v oblasti středoškolského a vyššího vzdělání k určitému uklidnění situace. Zatímco dubnové hodnoty zachycují ještě výrazné negativní meziroční změny v počtech nezaměstnaných absolventů, v září 2009 bylo zřejmě dosaženo vrcholu a v roce 2010 již můžeme konstatovat mírný pokles.

Je však potřebné upozornit, že pokles v oborech poskytujících výuční list je z větší části ovlivněn i výrazným poklesem počtu absolventů - tento pokles byl právě v roce 2010 nejvyšší. Naproti tomu v maturitních oborech kategorie M vrcholí nárůst absolventů, což může být i důvodem nárůstu počtu nezaměstnaných.

Největší pokles počtu nezaměstnaných absolventů nacházíme v nástavbovém studiu. Tato situace nemá zdůvodnění v poklesu počtu absolventů a ukazuje zřejmé zlepšení situace absolventů této kategorie vzdělání. To je příjemná změna, protože v této kategorii je dlouhodobě vykazována relativně vysoká míra nezaměstnanosti.

U absolventů VOŠ rovněž nedošlo k výraznému poklesu počtu absolventů, takže lze konstatovat mírné zlepšení jejich uplatnění na trhu práce, což ostatně potvrzuje i výrazně nejnižší nárůst počtu nezaměstnaných absolventů VOŠ v dubnovém srovnání.

Nezaměstnanost absolventů je pravděpodobně již za svým vrcholem - vysoké hodnoty meziročního nárůstu v dubnových hodnotách počtu nezaměstnaných absolventů nahradila čísla ukazující pokles meziročních zářijových hodnot nebo jen jejich velmi mírný nárůst.

Počty nezaměstnaných absolventů škol, kteří dosáhli středního vzdělání s výučním listem

V porovnání se zářím 2009 se výrazně zhoršuje situace absolventů vyučených v oborech skupiny **36 Stavebnictví, geodézie a kartografie**, kde na rozdíl od všech ostatních sledovaných skupin oborů počet nezaměstnaných absol-

ventů opět vzrostl, a to o 16 %. Je to logický důsledek nutnosti dokončit rozestavěné investice, což zde udrželo potřebu pracovních sil déle, než tomu bylo v ostatních odvětvích národního hospodářství. I když zaměstnavatelé trvale poukazují na potřebu pracovníků v této oblasti, je situace pro absolventy této skupiny oborů nepříznivá a lze očekávat podobný vývoj i do budoucna. Absolventi této skupiny v dubnu 2010 trpěli vysokou mírou nezaměstnanosti.

U dalších dvou skupin oborů, **65 Gastronomie, hotelnictví a turismus** a **23 Strojírenství a strojírenská výroba**, které vykazovaly vedle 36 Stavebnictví nejvyšší hodnoty meziročního nárůstu, došlo nyní ke zlepšení situace. Významné je toto zlepšení zejména u strojírenských oborů. Z analýzy dubnových hodnot rovněž vyplývá, že ve strojírenských oborech jsou spolu s elektrotechnickými vykazovány v rámci učebních oborů příznivé hodnoty míry nezaměstnanosti, což potvrzuje, že po pracovních s kvalifikací ve strojírenství a elektrotechnice je trvalá poptávka.

K dalšímu výraznému meziročnímu poklesu dochází i ve skupinách oborů 66 Obchod (23 %), 29 Potravinářství a potravinářská chemie (20 %), 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (15 %) a 41 Zemědělství a lesnictví (13 %). Tyto skupiny z hlediska míry nezaměstnanosti patřily v dubnu 2010 k průměru.

Tabulka 6.4: Počty a meziroční nárůsty nezaměstnaných absolventů středního vzdělání s výučním listem dle skupin oborů vzdělání

Skup. oborů	Název skupiny oborů	duben 2009	září 2009	duben 2010	září 2010	duben meziroč. změna	září meziroč. změna
36	Stavebnictví, geodézie a kartografie	411	732	591	847	44%	16%
65	Gastronomie, hotelnictví a turismus	1053	1972	1509	1894	43%	-4%
33	Zpracování dřeva a výroba hudeb. nástrojů	302	531	397	487	31%	-8%
69	Osobní a provozní služby	390	725	517	650	33%	-10%
23	Strojírenství a strojírenská výroba	766	1645	1085	1462	42%	-11%
41	Zemědělství a lesnictví	406	656	491	569	21%	-13%
26	Elektrotechnika, telekom. a výpoč. techn.	271	505	367	427	35%	-15%
29	Potravinářství a potravinářská chemie	285	486	352	391	24%	-20%
66	Obchod	379	577	453	446	20%	-23%
E+H	Střední vzdělání s výučním listem (E+H)	4512	8179	6030	7411	34%	-9%

Pozn.: Uvedeny skupiny oborů s počty nezaměstnaných absolventů převyšujícími 100 v září 2010.

Přestože je pokles meziročních zářijových hodnot v učebních oborech ovlivněn poklesem počtu absolventů, kteří přicházejí na trh práce, ukazují uvedené hodnoty na výraznou změnu v možnostech uplatnění vyučených absolventů na trhu práce, a to zejména v pohledu budoucího ekonomického růstu.

Tabulka 6.5: Počty a meziroční nárůsty nezaměstnaných absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem dle skupin oborů vzdělání

Skup. oborů	Název skupiny oborů	duben 2009	září 2009	duben 2010	září 2010	duben meziroč. změna	září meziroč. změna
39	Speciální a interdisciplinární obory	18	113	84	202	367%	79%
65	Gastronomie, hotelnictví a turismus	54	146	73	171	35%	17%
66	Obchod	162	322	219	363	35%	13%
69	Osobní a provozní služby	122	277	173	302	42%	9%
26	Elektrotechnika, telekom. a výpoč. techn.	190	400	266	381	40%	-5%
23	Strojírenství a strojírenská výroba	115	308	182	213	58%	-31%
L/0	Střední vzdělání s MZ a OV (L/0)	776	1842	1215	1946	57%	6%

Pozn.: Uvedeny skupiny oborů s počty nezaměstnaných absolventů převyšujícími 100 v září 2010.

Počty nezaměstnaných absolventů škol, kteří dosáhli středního vzdělání s maturitní zkouškou ve vzdělávacích programech, jejichž součástí je odborný výcvik (L/0)

K 30. září 2010 úřady práce evidovaly 1 946 nezaměstnaných čerstvých absolventů této kategorie vzdělání, což představuje nárůst o 6 %.

Vysoký nárůst počtu evidovaných nezaměstnaných absolventů **strojírenských oborů skupiny 23** v dubnových hodnotách (58 %) byl vystřídán největším poklesem v této kategorii v září (o 31 %). Spolu s hodnotami vyučených strojařů i maturantů v této skupině oborů to ukazuje, že i v období recese je o absolventy se strojírenským vzděláním zájem. Naproti tomu u skupiny **65 Gastronomie, hotelnictví a turismus** jsou absolventi postiženi nezaměstnaností v této kategorii nejvíce, také jejich míra nezaměstnanosti byla v dubnu 2010 nadprůměrná.

V dalších skupinách oborů, v nichž bylo v září 2010 více než 100 nezaměstnaných absolventů, byl vypočtený meziroční nárůst menší nebo došlo i k poklesu. Nejvíce (o 13 %) narostl počet absolventů ve skupině **66 Obchod**, k mírnému poklesu došlo ve skupině **26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (5 %).

Počty nezaměstnaných absolventů škol, kteří dosáhli odborného středního vzdělání s maturitní zkouškou (M)

K 30. září 2010 úřady práce evidovaly 6 513 nezaměstnaných čerstvých absolventů této kategorie vzdělání. Celkově počet nezaměstnaných absolventů oborů této kategorie vzrostl jen relativně málo, o 7 %.

Při celkovém poměrně malém nárůstu počtu nezaměstnaných v této kategorii jsou nejvyšší nárůsty ve skupinách **53 Zdravotnictví, 63 Ekonomika a administrativa a 78 Obecně odborná příprava**. Přitom se jedná o skupiny oborů dlouhodobě s velmi nízkou mírou nezaměstnanosti a nulovým růstem počtu nezaměstnaných absolventů v roce 2009 (53 Zdravotnictví) či podprůměrnou mírou ne-

zaměstnanosti a nepatrným růstem počtu nezaměstnaných absolventů (63 Ekonomika a administrativa).

Výrazný nárůst počtů nezaměstnaných absolventů byl také u dalších skupin oborů s vysokými počty absolventů, a to ve skupinách oborů **65 Gastronomie, hotelnictví a turismus a 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost**,

kteří v roce 2010 evidovaly o 13 % nezaměstnaných absolventů víc než v září předchozího roku.

Naproti tomu se v roce 2010 i v této kategorii objevují skupiny oborů s poklesem počtu nezaměstnaných absolventů. Jsou to především skupiny oborů **23 Strojírenství a strojírenská výroba a 37 Doprava a spoje**, kde je pokles více než 10 %, přitom v loňském roce byl jejich nárůst podprůměrný. To dokumentuje začínající větší uplatnitelnost těchto absolventů na trhu práce.

Počty nezaměstnaných absolventů škol, kteří dosáhli středního vzdělání s maturitní zkouškou nástavbovým studiem (L/5)

Nezaměstnaných absolventů nástavbového studia po vyučení bylo v září 2010 celkem 2 077, což je o 16 % méně než v předchozím roce. Ve všech významných skupinách oborů nástaveb došlo ke snížení počtu nezaměstnaných absolventů, rovněž v celkovém počtu absolventů této kategorie došlo k významnému poklesu – o 16 %. Spolu s poklesem počtu nezaměstnaných absolventů v kategorii oborů poskytujících výuční list (9 %) to ukazuje na významně se zlepšující postavení vyučených absolventů.

Největší zastoupení v této kategorii má skupina **64 Podnikání v oborech, odvětví**, která produkuje více než polovinu absolventů kategorie nástaveb. V září 2010 vykázala tato skupina o 152 nezaměstnaných (čili o 10 %) méně než o rok dříve.

Tabulka 6.6: Počty a meziroční nárůsty nezaměstnaných absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (bez odborného výcviku) dle skupin oborů vzdělání

Skup. oborů	Název skupiny oborů	duben 2009	září 2009	duben 2010	září 2010	duben meziroč. změna	září meziroč. změna
53	Zdravotnictví	130	273	181	336	39%	23%
63	Ekonomika a administrativa	756	1288	927	1515	23%	18%
78	Obecně odborná příprava	411	732	591	847	44%	16%
65	Gastronomie, hotelnictví a turismus	265	566	388	640	46%	13%
68	Právo, právní a veřejnosprávní činnost	166	336	226	379	36%	13%
36	Stavebnictví, geodézie a kartografie	192	276	282	298	47%	8%
75	Pedagogika, učitelství a sociální péče	138	330	213	344	54%	4%
31	Textilní výroba a oděvnictví	56	105	73	106	30%	1%
26	Elektrotechnika, telekom. a výpoč. techn.	313	455	469	459	50%	1%
64	Podnikání v oborech, odvětví	311	477	361	477	16%	0%
41	Zemědělství a lesnictví	262	427	333	417	27%	-2%
82	Umění a užité umění	109	194	150	182	38%	-6%
37	Doprava a spoje	103	194	120	170	17%	-12%
23	Strojírenství a strojírenská výroba	299	492	383	429	28%	-13%
M	Střední vzdělání s maturitní zkouškou (M)	3555	6110	4779	6513	34%	7%

Pozn.: Uvedeny skupiny oborů s počty nezaměstnaných absolventů převyšujícími 100 v září 2010.

6. Postavení mladých lidí na trhu práce v ČR a porovnání se stavem v EU

Tabulka 6.7: Počty a meziroční nárůsty nezaměstnaných absolventů nástavbového studia dle skupin oborů vzdělání

Skup. oborů	Název skupiny oborů	duben 2009	září 2009	duben 2010	září 2010	duben meziroč. změna	září meziroč. změna
65	Gastronomie, hotelnictví a turismus	51	206	145	199	184%	-3%
23	Strojírenství a strojírenská výroba	63	166	97	152	54%	-8%
64	Podnikání v oborech, odvětví	584	1422	896	1273	53%	-10%
26	Elektrotechnika, telekom. a výpoč. techn.	68	202	129	105	90%	-48%
L/5	Střední vzdělání s MZ – nástavby (L/5)	965	2468	1577	2077	63%	-16%

Pozn.: Uvedeny skupiny oborů s počty nezaměstnaných absolventů převyšujícími 100 v září 2010.

Tabulka 6.8: Počty a meziroční nárůsty nezaměstnaných absolventů gymnaziálního studia

Skup. oborů	Název skupiny oborů	duben 2009	září 2009	duben 2010	září 2010	duben meziroč. změna	září meziroč. změna
79	Obecné vzdělávání – gymnaziální (K)	586	529	735	539	25%	2%

Nejvýraznější pokles však vykazala skupina **26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika – téměř 50 %**, pokles je zřejmý i u skupiny oborů **23 Strojírenství a strojírenská výroba – 8 %**.

Nejproblémovější zůstává postavení absolventů skupiny **65 Gastronomie, hotelnictví a turismus**, která sice vykazuje nepatrný pokles (2 %), ale při velmi vysoké hodnotě nárůstu v dubnu 2010.

Počty nezaměstnaných absolventů škol, kteří dosáhli středního vzdělání s maturitní zkouškou v gymnaziálním vzdělávání (K)

Počet nezaměstnaných gymnazistů v září 2010 byl 539 a proti září 2009 vzrostl o 2 %. Gymnazisté jsou při hledání zaměstnání znevýhodněni nedostatečnou profilací a minimem praktických zkušeností, nicméně vzhledem k celkovému počtu absolventů těchto oborů (zhruba 24 tisíc) je počet 529 nezaměstnaných v září 2010 velice nízký, protože většina z nich využívá možnosti pokračovat ve vzdělávání na terciární úrovni.

Počty nezaměstnaných absolventů škol, kteří dosáhli vyššího odborného vzdělání (N)

V září 2010 bylo evidováno 868 nezaměstnaných čerstvých absolventů VOŠ, což bylo o 9 % méně než ve stejném období předchozího roku.

V této kategorii vzhledem k nižším počtům absolventů jsou uvedeny údaje o skupinách oborů, jejichž počet nezaměstnaných absolventů překročil hodnotu 30. To však vede ke zjišťování výrazných změn jak v meziročním porovnání, tak v porovnání dubnových a zářijových hodnot.

Výrazně největší počty absolventů VOŠ produkují skupiny oborů **53 Zdravotnictví a 63 Ekonomika a administrativa** (kolem 1000 absolventů roč-

ně). U zdravotnických oborů této kategorie se projevil stejný efekt jako u maturantů, kdy po téměř nulovém růstu v předchozích dvou letech se počet nezaměstnaných absolventů poněkud zvýšil (o 15 %). To však stále nic nemění na naprosto ojediněle příznivé situaci absolventů zdravotnických oborů na trhu práce. U absolventů ekonomických oborů VOŠ došlo k výraznému nárůstu nezaměstnaných v září 2009

a následně již ve třech dalších obdobích dochází pouze k poklesu, nyní dokonce o maximálních 23 %.

Výrazný pokles zaznamenal i počet nezaměstnaných absolventů u skupiny **65 Gastronomie, hotelnictví a turismus** (23 %), zde ovšem ve všech předchozích obdobích docházelo k nárůstu.

Výrazné snížení počtu nezaměstnaných absolventů znamenaly ještě skupiny oborů **23 Strojírenství a strojírenská výroba** (22 %), **64 Podnikání v oborech, odvětví** (21 %) a **68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost** (20 %), nepatrné pak skupina oborů **26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (3 %). Opět se zde potvrzuje, že výrazným nárůstem počtu nezaměstnaných absolventů musela projít snad každá skupina oborů ve všech kategoriích, ale rozdílné je hlavně to, v jakém období k růstu došlo. Zatímco strojírenské a elektrotechnické obory vykazovaly vysoký nárůst v roce 2009, právní a veřejnosprávní až v dubnu 2010. V posledním období zaznamenáváme u všech zmíněných oborů pokles počtu nezaměstnaných absolventů.

Naproti tomu skupina **41 Zemědělství a lesnictví**, která v minulých obdobích vykazovala pokles počtu nezaměstnaných absolventů, dosahuje najednou enormně vysoké hodnoty nárůstu – 64 %.

Tabulka 6.9: Počty a meziroční nárůsty nezaměstnaných absolventů vyššího odborného studia dle skupin oborů vzdělání

Skup. oborů	Název skupiny oborů	duben 2009	září 2009	duben 2010	září 2010	duben meziroč. změna	září meziroč. změna
41	Zemědělství a lesnictví	27	33	18	54	-33%	64%
82	Umění a užité umění	33	53	30	73	-9%	38%
53	Zdravotnictví	43	75	43	86	0%	15%
75	Pedagogika, učitelství a sociální péče	27	122	38	136	41%	11%
26	Elektrotechnika, telekom. a výpoč. techn.	34	79	39	77	15%	-3%
68	Právo, právní a veřejnosprávní činnost	34	95	50	76	47%	-20%
64	Podnikání v oborech, odvětví	14	39	22	31	57%	-21%
23	Strojírenství a strojírenská výroba	17	36	16	28	-6%	-22%
63	Ekonomika a administrativa	123	208	106	160	-14%	-23%
65	Gastronomie, hotelnictví a turismus	22	82	29	63	32%	-23%
N	Vyšší odborné vzdělání	408	949	462	868	13%	-9%

Pozn.: Uvedeny skupiny oborů s počty nezaměstnaných absolventů převyšujícími 30 v září 2010.

7. Shoda mezi dosaženým vzděláním a vykonávaným zaměstnáním

Šetření shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání přináší jednu z možností hodnocení problematiky uplatnění absolventů ve sféře práce. V kapitole se sleduje, do jaké míry je získané vzdělání uplatňováno v následném zaměstnání. Sledování probíhá ve dvou rovinách. V první jde o to, zda absolventi naleznou uplatnění v příslušném profesním oboru, a to jak z hlediska dosažené úrovně vzdělání, tak i z pohledu odborného zaměření. Ve druhé rovině sledujeme, jaké původní vzdělání mají pracovníci v jednotlivých zaměstnáních. Studie vychází z analýzy údajů získaných ve Výběrovém šetření pracovních sil (VŠPS) a navazuje na předešlé šetření v této problematice za roky 1996, 2001 a 2005.

7.1 Profesní struktura absolventů podle kategorií vzdělání

Struktura absolventů v jednotlivých kategoriích vzdělání podle klasifikace zaměstnání (KZAM)

Analýza profesní struktury absolventů vychází z datové základny, již je Výběrové šetření pracovních sil zpracovávané Českým statistickým úřadem (ČSÚ). Pro hodnocení profesní struktury absolventů máme tedy k dispozici Klasifikaci zaměstnání (KZAM), kterou ČSÚ používá. Předmětem klasifikace je zaměstnání, tj. konkrétní činnost, kterou pracovník vykonává (i když není jeho povoláním) a která je zdrojem jeho hlavních pracovních příjmů²³. Klasifikace se tedy soustřeďuje na kvalifikaci požadovanou pro provádění úkolů a nikoliv na to, zda pracovník mající konkrétní zaměstnání je více nebo méně kvalifikovaný než jiný pracovník ve stejném zaměstnání.

V definici hlavních tříd jsou používány dvě dimenze koncepce kvalifikace – **úroveň (tj. stupeň) vzdělání**, která je funkcí rozsahu a složitosti zahrnutých úkolů, přičemž složitost má prioritu před rozsahem. Druhou dimenzí je **specializace vzdělání**, která odráží typ použité znalosti, používané nástroje a zařízení, zpracovaný materiál a charakter produkované-

ho zboží a služeb. Osm z deseti hlavních tříd bylo sestaveno s ohledem na čtyři stupně vzdělání.

Klasifikace KZAM obsahuje tyto hlavní třídy zaměstnání:

- 1 Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci
- 2 Vědečtí a odborní duševní pracovníci – *jedná se převážně o zaměstnání vyžadující vysokoškolské vzdělání*. Je zde zařazena i většina zaměstnání pedagogických pracovníků
- 3 Techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech – *jde převážně o zaměstnání, kde se předpokládá středoškolské vzdělání s maturitou*. Z pedagogických pracovníků do této třídy patří jenom pedagogové pro předškolní výchovu, vychovatelé a mistři OV
- 4 Nižší administrativní pracovníci (úředníci) – *jedná se o zaměstnání s nižšími nároky, dříve obvyklá pro střední odborné vzdělání, dnes jsou běžně vykonávána pracovníky se středoškolským maturitním vzděláním*
- 5 Provozní pracovníci ve službách a obchodě – *jsou zde začleněna jak zaměstnání vyžadující maturitní úroveň, tak i zaměstnání vhodná pro úroveň učební²⁴*
- 6 Kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a v příbuzných oborech (kromě obsluhy strojů a zařízení, která patří do třídy 8)
- 7 Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři (kromě obsluhy strojů a zařízení, která patří do třídy 8)
- 8 Obsluha strojů a zařízení
- 9 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci
- 0 Příslušníci armády²⁵

Základní přehled profesní struktury absolventů i ekonomiky aktivního obyvatelstva (EAO) středního i vysokoškolského vzdělání nám podává tabulka 7.1. a následně grafy. Struktura je zachovaná z předešlých studií pro lepší možnost srovnání. Jsou vymezeny tři základní kategorie dosaženého vzdělání – „**vyučení**“ (absolventi středního vzdělání s výučním listem

Tabulka 7.1: Profesní struktura absolventů podle KZAM (2009, v %)

Hlavní třídy KZAM	20–24 let				25–29 let				EAO			
	VYU	MZ	VŠ	všichni	VYU	MZ	VŠ	všichni	VYU	MZ	VŠ	všichni
1–Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci	1%	1%	3%	1%	2%	5%	6%	4%	2%	7%	14%	6%
2–Vědečtí a odborní duševní pracovníci	0%	6%	27%	4%	0%	7%	49%	15%	0%	7%	51%	12%
3–Techničtí, zdravotničtí, pedagog. pracovníci	4%	35%	39%	22%	5%	37%	34%	25%	6%	42%	27%	23%
4–Nižší administrativní pracovníci (úředníci)	4%	12%	8%	8%	6%	11%	4%	8%	5%	11%	3%	7%
5–Provozní pracovníci ve službách a obchodě	21%	18%	4%	18%	18%	15%	1%	13%	16%	11%	2%	12%
6–Kvalif. dělníci v zemědělství, lesnictví apod.	1%	1%	0%	1%	1%	1%	0%	1%	2%	1%	0%	1%
7–Řemeslníci a kvalif. výrobci, zprac., opraváři	34%	11%	1%	20%	36%	11%	0%	17%	34%	9%	1%	19%
8–Obsluha strojů a zařízení	24%	8%	0%	15%	23%	9%	0%	12%	24%	7%	1%	14%
9–Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	8%	4%	4%	6%	8%	2%	1%	4%	10%	3%	1%	6%
neuv.	2%	5%	14%	4%	1%	1%	3%	1%	1%	1%	1%	1%
celkem	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

VYU = vyučení, MZ = maturanti OV, VŠ = vysokoškoláci

²³) Naproti tomu povolání označuje způsobilost vykonávat pracovní činnosti, která se získává určitým stupněm vzdělání a ovládnutím potřebných praktických dovedností.

²⁴) Pět z hlavních tříd (a to 4, 5, 6, 7 a 8) se posuzuje, jako by měly stejný stupeň vzdělání – střední vzdělání, příp. úplné střední vzdělání a rozlišují se vztahem k širokým skupinám specializace vzdělání.

²⁵) Tato poslední skupina KZAM v dalším textu nebude analyzována.

7. Shoda mezi dosaženým vzděláním a vykonávaným zaměstnáním

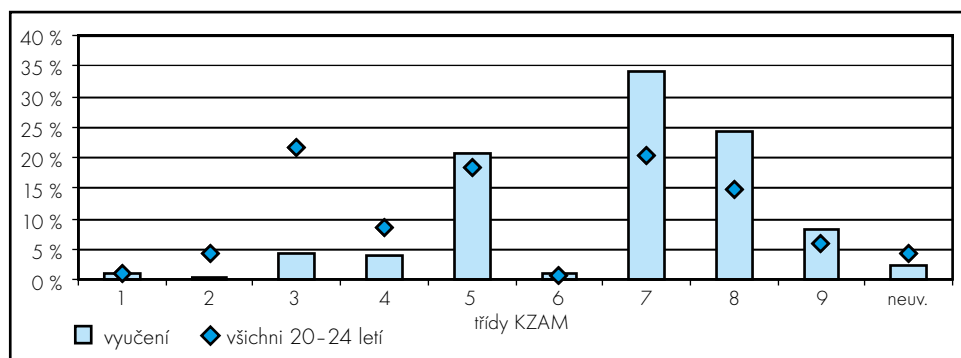
- kateg. E+H), „**maturanti OV**“ (absolventi středního vzdělávání s MZ a odborným výcvikem - kateg. IO a absolventi středního vzdělávání s MZ (odborné) - kateg. M) a „**vysokoškoláci**“ (absolventi bakalářského, magisterského i doktorského studia - kateg. R, T, V). Hodnocení se zaměřilo na tři „věkové“ kategorie. Ve věkové kategorii 20–24 let jsou absolventi vyučení, maturanti a zčásti i vysokoškoláci (zejména absolventi bakalářského studia). Ve vyšší věkové kategorii 25–29letých jsou čerstvými absolventy vysokoškoláci, vyučení a maturanti už mají pár let praxe (přibližně až 10 let po absolvování střední školy). Pro komplexnější přehled je zpracována i třetí kategorie – struktura ekonomicky aktivních obyvatel. U všech „věkových“ kategorií je kromě tří základních úrovní kategorií vzdělání uvedena i struktura celku (kategorie „všichni“). Možnost srovnávání a hodnocení je bohatší a komplexnější.

Jak již bylo zmíněno, věková kategorie **20–24letých** absolventů, zjednodušeně pojato, zahrnuje absolventy středního vzdělání přibližně do 5 let po ukončení školy. Je pro nás nesmírně důležité zjistit, jak se tyto absolventy uplatnili na trhu práce. Nakolik se profesní struktura absolventů odlišuje od struktury ekonomicky aktivních obyvatel jako celku a jak se odlišuje podle dosaženého vzdělání, případně jestli se v profesní struktuře absolventů projevují nové trendy na trhu práce. Při porovnávání se strukturou EAO je nutné brát v úvahu, že zde nejsou plně zastoupeni vysokoškoláci (jak již bylo zmíněno, tato věková kategorie zahrnuje převážně pouze vysokoškoláky bakalářského stupně).

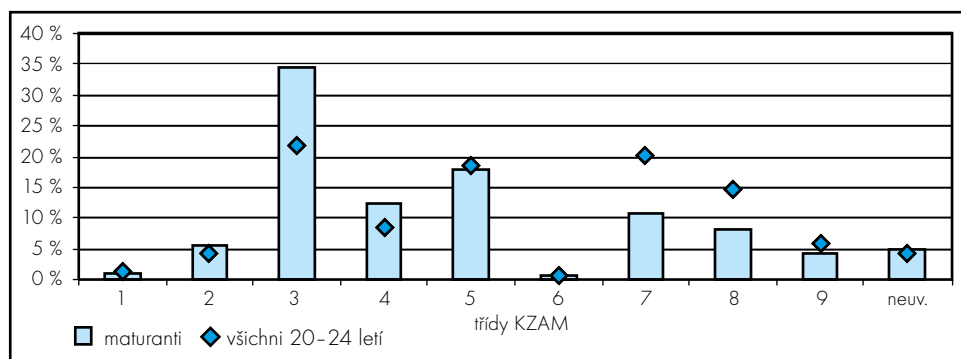
Profesní struktura 20–24letých absolventů s ukončeným **středním vzděláním s výučním listem** (vyučení) je do značné míry odlišná od profesní struktury EAO jako celku a také od struktury 20–24letých jako celku. Nejvíce jich pracuje ve třídě 7 (řemeslníci, zpracovatelé a opraváři – 34 %), ve třídě 8 (Obsluha strojů a zařízení) a ve třídě 5 (Provozní pracovníci ve službách a obchodě). Všechna zaměstnání patří do těchto tříd plně odpovídají kvalifikaci výučního listu. Poměrně vysoké procento vyučených pracuje i na pozicích pomocných a nekvalifikovaných pracovníků (8 %), kde svoje vzdělání a kvalifikaci dostatečně neuplatní.

Ve srovnání se strukturou 20–24letých jako celku jsou viditelné především odlišnosti v zastoupení ve třídách 3 a 7. Zejména ve třídě 3 (Techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci) mají vyučení velice nízké zastoupení, naopak ve

Obrázek 7.1: Profesní struktura vyučených ve věku 20–24 let podle KZAM (2009, v %)

Obrázek 7.2: Profesní struktura maturantů OV ve věku 20–24 let podle KZAM (2009, v %)

třídě 7 zase o dost vyšší. Souvisí to s kvalifikací na pozice, na které jsou připravováni.

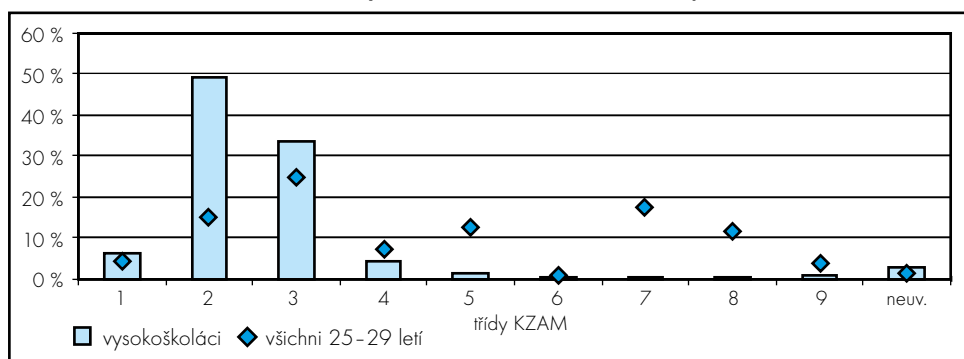
Důležité je také srovnání s vyučenými jako celkem (EAO). 20–24letí vyučení mají o 5 p.b. vyšší zastoupení ve třídě 5 než vyučení celkově, naopak mírně ztrácejí u tříd 9 a 3, 4. Mladí absolventi se tedy o něco více uplatňují na kvalifikovaných místech ve službách a obchodě, méně jako nekvalifikovaní pracovníci, ale také méně na pozicích, na které kvalifikaci nemají (je požadováno vzdělání ukončené maturitní zkouškou).

Rozložení absolventů **s maturitní zkouškou a odborným výcvikem** (maturanti OV) z hlediska profesní struktury podle KZAM je rovnoměrnější ve srovnání s vyučenými. Podle svého nynějšího zaměstnání je jich nejvíce zařazeno do třídy 3 (Techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci) – 35 %. Třída 3 odpovídá úrovni jejich dosaženého vzdělání, je tedy zřejmé, že zde pracují na pozicích, které jsou v souladu s jejich kvalifikací. Úroveň jejich dosaženého vzdělání odpovídá i zaměstnání ve třídě 4 (Nižší administrativní pracovníci – úředníci), do které jich patří 12 %. Značná část maturantů ve věku 20–24 let pracuje i na pozicích v nižších třídách 5 až 9 (42 %). Z toho jenom část jsou pozice, které vyžadují maturitní vzdělání²⁶.

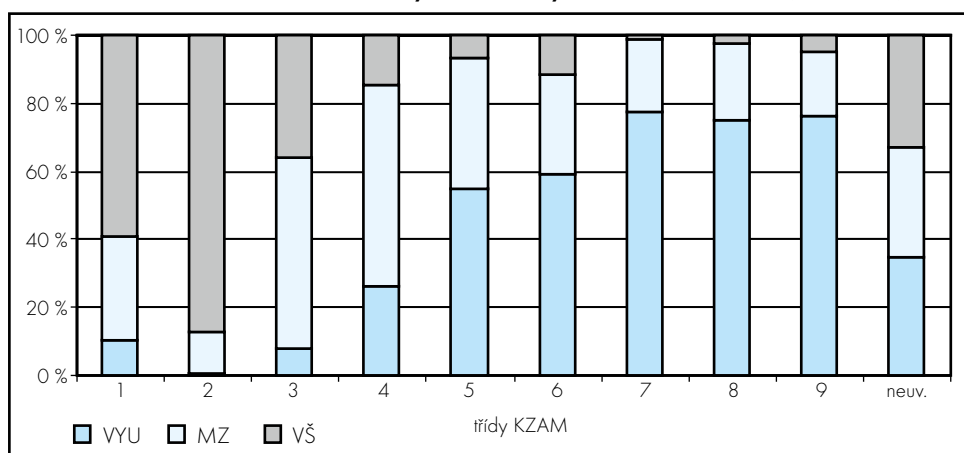
Přibližně 6 % maturantů je zařazeno do třídy 2 (Vědečtí a odborní duševní pracovníci), což odpovídá ukončenému vysokoškolskému vzdělání, a jsou to tedy pozice, na které maturanti nemají dostatečné vzdělání.

²⁶ Podle metodických principů klasifikace zaměstnání (KZAM) se u pěti hlavních tříd 4 až 8 posuzuje, jako by měly stejný stupeň vzdělání – střední vzdělání, příp. úplné střední vzdělání, a rozlišují se vztahem k širokým skupinám specializace vzdělání.

Obrázek 7.3: Profesní struktura vysokoškoláků ve věku 25–29 let podle KZAM (2009, v %)

Obrázek 7.4: Struktura ekonomicky aktivních obyvatel ve třídách KZAM (2009, v %)

Pro lepší přehled zde uvádíme i strukturu absolventů **vysokoškolského studia**, s 5letou praxí jsou to EAO ve věku 25–29 let. Pracovní pozice podle KZAM jsou pro vysokoškoláky ve třídě 1 a 2. Výsledky z grafů ukazují, že téměř polovina absolventů ve věku 25–29 let s ukončeným vysokoškolským vzděláním je zařazena do třídy 2 (Vědeckí a odborní duševní pracovníci), která zahrnuje zaměstnání zpravidla vyžadující znalosti a dovednosti odpovídající vysokoškolskému (i bakalářskému) vzdělání nebo vědecké kvalifikaci. Ale značná část absolventů pracuje i na pozicích zařazených do třídy 3 (Techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci), které odpovídají úplnému středoškolskému vzdělání. Možná překvapivě, vzhledem k délce praxe, se už 6 % z nich uplatnilo na pozicích spadajících do třídy 1 (Zákonodárci, vedoucí a řídící pracovníci).

Celkový pohled na strukturu **všech ekonomicky aktivních obyvatel** v jednotlivých třídách zaměstnání nám podává následující graf (obr. 7.4.). Velikosti podílů jsou ovlivněny počtem lidí s daným ukončeným vzděláním, tj. vzdělanostní strukturou.²⁷ Metodika klasifikace zaměstnání však byla sestavována tak, aby třídám odpovídala určitá úroveň dosaženého vzdělání.

Následující tabulka obsahuje porovnání údajů z let 2001, 2005 a 2009 o začlenění vyučených a absolventů maturitních oborů OV ve věku 20–24 let do jednotlivých tříd podle klasifikace zaměstnání.

²⁷) Vzdělanostní struktura ekonomicky aktivních obyvatel v roce 2009: 7 % základní, 43 % střední bez maturity, 36 % střední s maturitou, 14 % vysokoškolské vzdělání.

Ze sledování vývoje celkového podílu vyučených a maturantů OV (řádek „celkem“) je zřejmé, že vývoj je kolísavý – nejdříve **podíl absolventů s vyučným listem** postupně klesal, **v posledních 5 letech naopak narostl téměř o 5 %**. Podíl **maturantů OV měl naopak opačný vývoj** – nejdříve jejich podíl výrazně rostl, v roce 2009 jsme ale zaznamenali **pokles**. Lze předpokládat, že je to způsobeno postupně výrazně rostoucím podílem absolventů s maturitou, kteří pokračují ve studiu v terciárním vzdělávání. Je však zřejmé, že po ustálení a zahrnutí i vysokoškoláků do uvedených podílů (v dalších 5 letech) bude pokračovat trend poklesu podílu vyučených. Směřuje k tomu vývoj naší ekonomické základny, zájem ze strany společnosti (žáků i rodičů) a vlády (dlouhodobé záměry v oblasti školství a vzdělávání).

Velice zajímavý je pohled na podíl vývoje v jednotlivých profesních třídách. Podíl **vyučených** ve třídách 1 až 4 posílil, přitom to jsou pozice, které jsou nad úrovní jejich vzdělání. Nejvýrazněji poklesl ve třídě 5 (Provozní pracovníci ve službách a obchodě) z 12 % v roce 2001 na 9 % v roce 2009. Významný celkový pokles nastal i ve třídě 7 (Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři), i když u obou byl vývoj trochu kolísavý. Významnější nárůst vyučených zaznamenala třída 8 (Obsluha strojů a zařízení) a také třída 9, což pro vyučené není moc příznivé, protože se jedná o pomocnou a nekvalifikovanou práci.

Vývoj podílu **maturantů OV** byl ve sledovaném období kolísavý. Stejný vývoj je i ve většině tříd klasifikace zaměstnání. Pozitivním můžeme vyhodnotit nárůst podílů maturantů OV ve třídách 1 až 3. Nejvíce jejich podíl narostl ve třídě 3 (Techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci) z téměř 16 % v roce 2001 na 19 % v roce 2009. Třída 3 má většinu pozic, které odpovídají právě ukončenému střednímu vzdělání s maturitou. Jejich nárůst v profesní třídě podle klasifikace zaměstnání, tj. ve třídě, do které náleží, byl na úrok tříd, do kterých ve značné míře nenáleží. Třídy 5 až 8 zahrnují převážně pozice, na které většinou postačuje ukončené střední vzdělání s vyučným listem. Výrazný pokles zaznamenala také třída 4, která ale odpovídá ukončenému vzdělání s maturitou, což souvisí se značným nárůstem počtu maturantů na konci 90. let a postupným snižováním jejich stavu v dalším období.

Celkově u absolventů středního odborného vzdělání (bez ohledu na kategorii dosaženého vzdělání) roste za-

7. Shoda mezi dosaženým vzděláním a vykonávaným zaměstnáním

Tabulka 7.2: Vývoj podílu struktury absolventů podle klasifikace zaměstnání (v %)

Hlavní třídy KZAM	Vyučení			Maturanti OV		
	2001	2005	2009	2001	2005	2009
1 - Zákonodárci, vedoucí a řídící pracovníci	0,3%	0,3%	1,3%	1,1%	1,3%	3,4%
2 - Vědečtí a odborní duševní pracovníci	0,2%	0,0%	0,2%	3,1%	2,5%	3,2%
3 - Techničtí, zdravotničtí, pedagog. pracovníci	2,0%	1,8%	3,1%	15,7%	15,1%	19,2%
4 - Nižší administrativní pracovníci (úředníci)	2,0%	2,1%	2,7%	8,1%	8,7%	5,1%
5 - Provozní pracovníci ve službách a obchodě	11,5%	12,8%	8,8%	8,9%	8,8%	5,1%
6 - Kvalif. dělníci v zemědělství, lesnictví apod.	1,2%	0,5%	1,0%	0,5%	0,3%	0,4%
7 - Řemeslníci a kvalif. výrobci, zpracovatelé, opraváři	20,9%	16,8%	18,6%	4,8%	5,8%	4,3%
8 - Obsluha strojů a zařízení	10,2%	10,7%	13,0%	3,3%	5,5%	3,2%
9 - Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	3,8%	5,1%	5,5%	2,5%	2,0%	1,1%
Celkem	52,1%	50,0%	54,7%	47,9%	50,0%	45,3%

Absolventi: vyučení a maturanti OV - věková skupina 20 až 24 let
Pozn.: Vyučení + Maturanti = dohromady 100 % v daném roce

Přepočítání na sloupcových 100 %

Hlavní třídy KZAM	Vyučení			Maturanti OV		
	2001	2005	2009	2001	2005	2009
1 - Zákonodárci, vedoucí a řídící pracovníci	0,6%	0,6%	2,4%	2,3%	2,6%	7,4%
2 - Vědečtí a odborní duševní pracovníci	0,4%	0,1%	0,4%	6,4%	5,1%	7,0%
3 - Techničtí, zdravotničtí, pedagog. pracovníci	3,9%	3,5%	5,7%	32,7%	30,2%	42,3%
4 - Nižší administrativní pracovníci (úředníci)	3,9%	4,2%	4,9%	16,9%	17,5%	11,2%
5 - Provozní pracovníci ve službách a obchodě	22,1%	25,5%	16,0%	18,5%	17,5%	11,2%
6 - Kvalif. dělníci v zemědělství, lesnictví apod.	2,3%	0,9%	1,8%	1,1%	0,6%	0,9%
7 - Řemeslníci a kvalif. výrobci, zpracovatelé, opraváři	40,0%	33,6%	34,0%	10,1%	11,5%	9,4%
8 - Obsluha strojů a zařízení	19,6%	21,3%	23,8%	6,9%	11,0%	7,2%
9 - Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	7,3%	10,3%	10,1%	5,1%	4,0%	2,5%
Celkem	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Absolventi: vyučení a maturanti OV - věková skupina 20 až 24 let

městnanost absolventů ve třídách 1 až 3, dále ve třídě 8 a mírně také ve třídě 9. Klesá ve třídách 4 až 7, nejvýrazněji ve třídě 5 (Provozní pracovníci ve službách a obchodě), kde byl pokles během posledních 10 let až o 6,5 %.

Pro lepší orientaci je tabulka 7.2. uvedena i v přepočtu na sloupcových 100 %, což dává lepší představu o podílech absolventů v jednotlivých třídách zaměstnání.

Struktura absolventů v jednotlivých kategoriích vzdělání podle hlavních seskupení zaměstnání

Sledování vývoje a profesní struktury podle klasifikace zaměstnání má svoje úskalí a pro některá hodnocení je až moc členité. Pro možnost snadnějšího sledování jsou v další části jednotlivé třídy zaměstnání sloučeny. Z celkového pohledu a hodnocení souladu kategorie vzdělání a zaměstnání jsme dospěli k názoru, že není nutno odlišovat např. kvalifikované dělníky v zemědělství, lesnictví atd. od řemeslníků, kvalifikovaných výrobců a obsluhy strojů a zařízení. Proto vzniklo seskupení 9 tříd klasifikace zaměstnání do čtyř větších skupin, které označujeme jako **hlavní seskupení zaměstnání**:

- **Střední a vyšší odborní pracovníci, úředníci** - kde jsou seskupeny třídy 1 až 4 - odpovídající je ukončené střední vzdělání s maturitní zkouškou (třída 3 a 4) a vysokoškolské vzdělání (třída 2).
- **Provozní pracovníci ve službách a obchodě**

- kde je zařazena třída 5 - uplatňují se zde absolventi s ukončeným středním vzděláním s maturitní zkouškou i ti s výučním listem - zde KZAM dostatečně nerozlišuje.

• Kvalifikovaní dělníci a výrobci

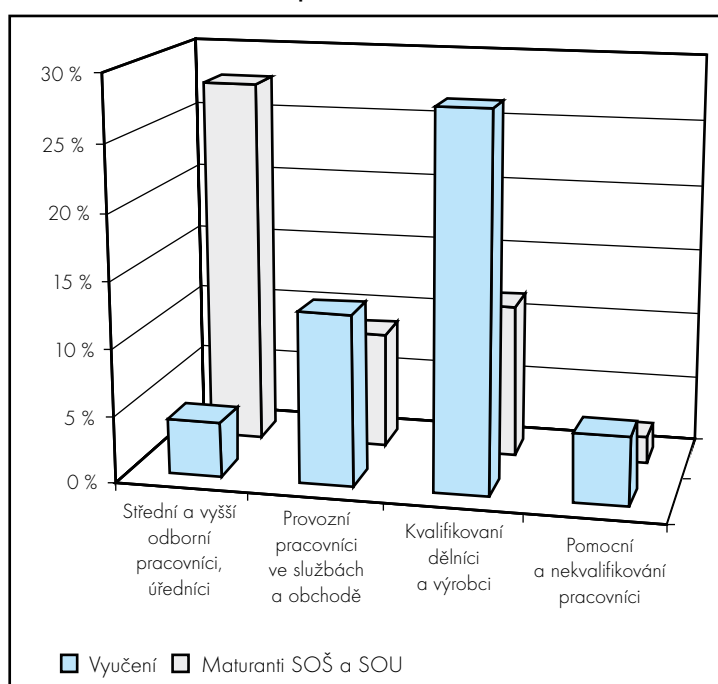
- kde jsou seskupeny třídy 6 až 8 - předpokládané vzdělání je střední vzdělání s výučním listem, příp. kateg. I (dříve označováno jako vyučení s maturitou), které je profilováno jako příprava vysoce kvalifikovaných dělníků pro náročná povolání nebo nižší řídicí funkce.

• Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci

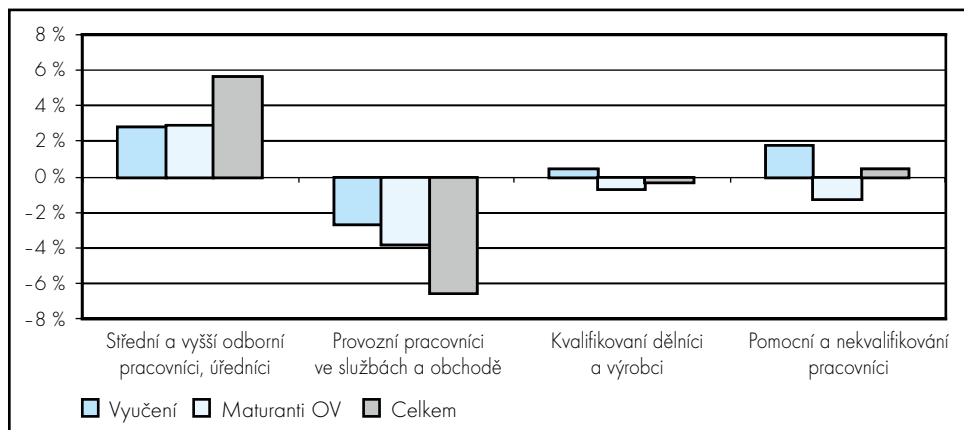
- kde je zařazena třída 9 a kde by se pracovníci s ukončeným středním vzděláním měli vyskytovat jen minimálně.

Změny za posledních deset let v poměru zastoupení jednotlivých hlavních seskupení zaměstnání jsou poměrně značné. Nejvýraznější změny se odehrály v seskupení *provozních pracovníků ve službách a obchodě* a u *středních a vyšších odborných pracovníků, úředníků*. U **středních a vyšších odborných pracovníků, úředníků** jsou to změny kladné, jejich podíl se značně navýšil, a to u vyučených i u maturantů OV. Naopak u **provozních pracovníků ve službách a obchodě** šlo o změny opačného směru, u vyučených i maturantů podíl výrazně poklesl.

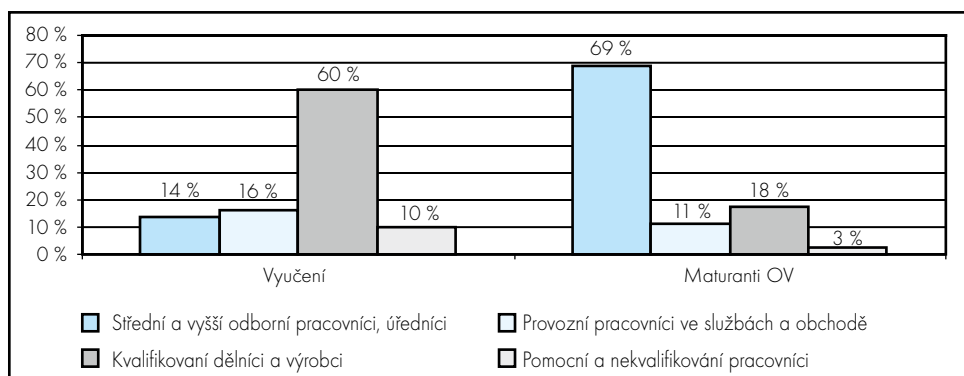
Obrázek 7.5: Přehled o podílech absolventů (20 až 24 let) v hlavních seskupeních zaměstnání (2009, v %)

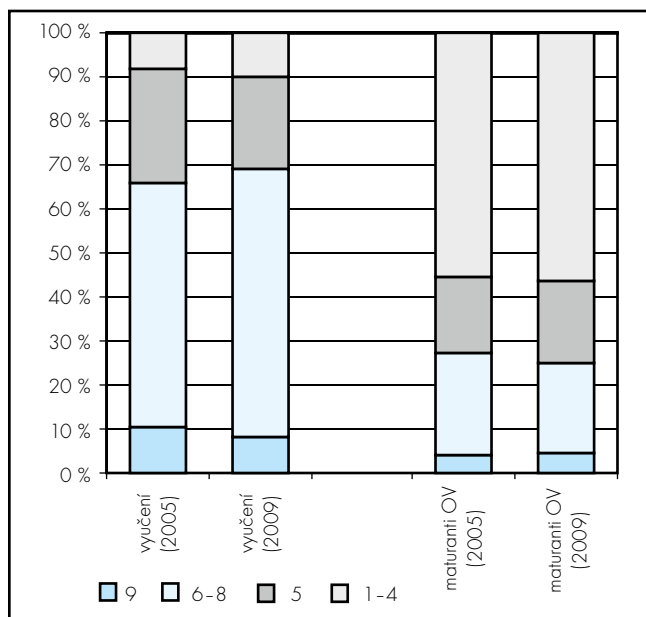
Obrázek 7.6: Změny v podílech absolventů (20–24 let) v hlavních seskupeních zaměstnání (2009–2001, v %)

Obrázek 7.7: Podíly uplatnění absolventů (20–24 let) jednotlivých kategorií vzdělání v hlavních seskupeních tříd KZAM (2009, v %)

Obrázek 7.8: Porovnání zastoupení absolventů (20–24 let) v hlavních seskupeních tříd v letech 2005 a 2009 (v %)

Nejméně výrazných změn ve srovnání let 2001 a 2009 se odehrálo u **kvalifikovaných dělníků a výrobců**. Podle obrázku 7.6 v jejich zastoupení v celkové struktuře hlavních

seskupení zaměstnání v roce 2009 ve srovnání s rokem 2001 nenastala téměř žádná změna. V pozadí se ale odehrálo mnoho změn, které z tohoto grafu nelze vyčíst.

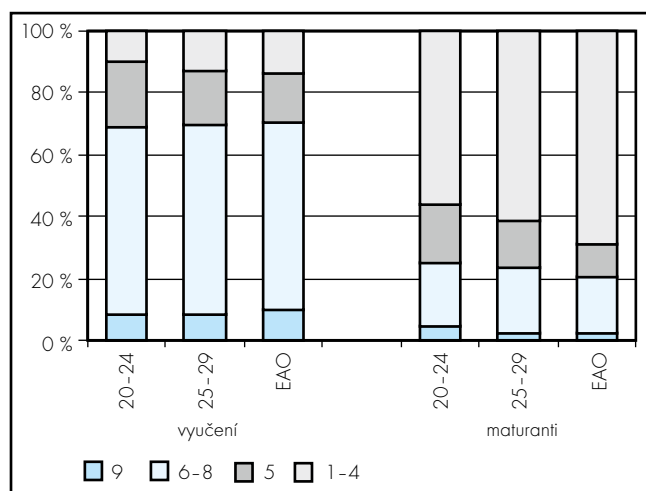
Poměrně malé změny nastaly i u **pomocných a nekvalifikovaných pracovníků**. Vyučených v tomto seskupení přibýlo, naopak maturantů ubylo, celkový přírůstek je kladný, i když nevýrazný. Ve vývoji bychom spíše uvítali pokles podílu pomocných a nekvalifikovaných pracovníků na úkor ostatních seskupení tříd KZAM.

Předešlé hodnocení a konstruování grafických výstupů vycházelo z celkového počtu absolventů středního odborného vzdělání. Obrázek 7.7 podává přehlednější informaci o tom, jakou strukturu pracujících podle sestavených 4 hlavních seskupení mají absolventi s ukončeným středním vzděláním s výučním listem a absolventi s maturitní zkouškou a OV, a umožňuje i vzájemné srovnání těchto dvou skupin.

Ve struktuře **vyučených** nepřekvapuje vysoké (60 %) zastoupení kvalifikovaných dělníků a výrobců. Jsou to pozice, na které jsou připravováni, a odpovídají jejich dosaženému vzdělání. Další 16 % jich pracuje na pozicích provozních pracovníků ve službách a obchodě. Dohromady tedy **tři čtvrtiny vyučených pracují na pozicích, které odpovídají úrovni jejich dosaženého vzdělání**, a další čtvrtina nikoliv. 14 % jich pracuje na pozicích středních a vyšších odborných pracovníků, úředníků, tj. na pozicích, pro něž kvalifikaci nemají. Nepříznivý je zejména jejich vysoký (až 10% podíl) na pozicích pomocných a nekvalifikovaných pracovníků.

Vysoké zastoupení (69 %) ve struktuře **maturantů OV** mají střední a vyšší odborní pracovníci, úředníci. Pro značnou část těchto pozic jsou maturanti OV přímo připravováni, a pozice jsou tedy v souladu s úrovní jejich dosaženého vzdělání. Podíl maturantů OV na těchto místech ve srovnání s předešlým šetřením v roce 2005 výrazně narostl – z 55 % na současných 69 %. Další 11 % absolventů maturitních oborů s OV našlo uplatnění jako provozní pracovníci ve službách a obchodě. O těchto absolventech se lze také vyjádřit, že pracují v souladu s jejich úrovní dosaženého vzdělání. Poměrně vysoký podíl maturantů na pozicích kvalifikovaných dělníků a výrobců je dán tím, že součástí jejich přípravy je i odborný výcvik, takže jsou vlastně i vyučení, a jsou tedy připraveni pro náročné dělnické práce. Malá část z nich se ale také objevuje na pozicích pomocných a nekvalifikovaných pracovníků.

Obrázek 7.9: Porovnání zastoupení absolventů a ostatních pracovníků v hlavních seskupeních tříd (2009, v %)

Ve srovnání nynější zaměstnanecké struktury vyučených i maturantů OV s výsledky předešlého šetření jsou patrné menší změny (obr. 7.8.).

V podílové struktuře vyučených přibýlo kvalifikovaných dělníků a výrobců na úkor zejména provozních pracovníků ve službách a obchodě, ale také na úkor pomocných a nekvalifikovaných pracovníků. Vyučení absolventi se ve větší míře uplatnili na místech, která jejich úrovni vzdělání odpovídají a pro která jsou připravováni.

U maturantů OV narostl podíl provozních pracovníků ve službách a obchodě a naopak poklesl podíl kvalifikovaných dělníků a výrobců. Pokles je ale malý, lze těžko odhadnout, jak se bude situace nadále vyvíjet.

Porovnání situace v profesní struktuře absolventů ve věku 20–24 let (podle hlavních seskupení tříd KZAM) s ostatními ekonomicky aktivními obyvateli (EAO) a staršími absolventy (24–29letí) přináší následující část.

Z grafu (obr. 7.9.) je zřejmé, že struktura **vyučených** absolventů do pěti let po ukončení studia je do značné míry odlišná od struktury starších absolventů i struktury EAO. Vyučení absolventi ve věku 20–24 let nacházejí uplatnění zejména ve třídě kvalifikovaných dělníků a výrobců zhruba ve stejné míře jako starší absolventi nebo EAO (60 %). Rozdíly jsou ale v dalších podílech – 20–24letí absolventi jsou více zastoupeni u provozních pracovníků ve službách a obchodě (21 %, jenom 16 % u EAO), naopak jsou méně zastoupeni jako střední a vyšší odborní pracovníci i jako pomocná a nekvalifikovaná pracovní síla.

U **maturantů** je příznačný věkem se zvyšující podíl pracovníků zařazených do skupiny Střední a vyšší odborní pracovníci a úředníci (třídy 1 až 4). 20–24letí absolventi maturitních oborů s OV se uplatnili v této třídě jenom v 56 %, EAO již v 69 %, což úzce souvisí se získanou praxí a s nasbíranými zkušenostmi.

Závěrem lze konstatovat, že uplatnění absolventů středního odborného vzdělání je vcelku v souladu s jejich úrovni dosaženého vzdělání. Odchyly ukazují na jedné straně určitou nerovnováhu mezi strukturou absolventů a potřebami trhu práce, na druhou stranu pokud odchylení není příliš rozsáhlé, lze

je chápat i pozitivně, jako odpovídající vývojovým trendům. Projevují se požadavky na vyšší úroveň odborného vzdělání, a to z důvodu postupné změny struktury nabídky pracovních míst na trhu práce pro kvalifikovanější pracovní sílu. I když o řemeslníky je na trhu práce velký zájem, řada absolventů by se chtěla žít jako osoba samostatně výdělečně činná. Při podnikání ovšem nestačí odvádět kvalitní práci, pokud řemeslník podniká, musí být také manažerem, marketingovým stratégem a musí mít také dostatečné finanční prostředky na technické vybavení. Být tedy podnikatelem a pracovat na vlastní pěst pro absolventy není jednoduché.

7.2 Struktura absolventů v hlavních seskupeních zaměstnání z hlediska skupin oborů a kategorií vzdělání

V této kapitole je shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání hodnocena na základě odbornosti, tj. zjišťuje se využití kvalifikace absolventů při výkonu příslušného zaměstnání. To znamená, že hodnotíme profesní strukturu absolventů²⁸ z hlediska skupin oborů v rámci jednotlivých úrovní dosaženého vzdělání. Tato část tedy podává přehled o uplatnění absolventů (vyučených a maturantů středního odborného vzdělání) v hlavních seskupeních zaměstnání v členění podle skupin oborů vzdělání. Lze tedy např. zjistit rozčlenění vyučených absolventů skupiny strojírenských oborů do hlavních seskupení zaměstnání. Znamená to, že v této kapitole budeme sledovat strukturu absolventů v hlavních seskupeních zaměstnání podrobněji – tj. v členění podle skupin oborů vzdělání.

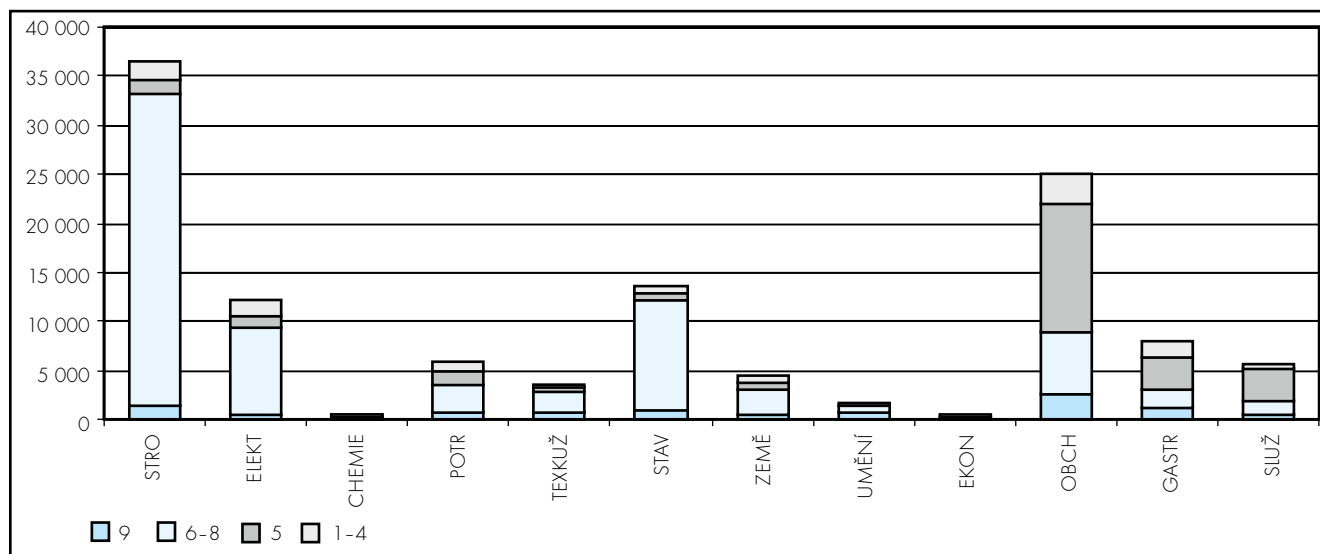
Struktura absolventů středního vzdělání s výučním listem v hlavních seskupeních zaměstnání

Názorné srovnání počtu a struktury absolventů středního vzdělání s výučním listem v jednotlivých skupinách oborů vzdělání podle jejich začlenění do hlavních seskupení zaměstnání nám zobrazuje následující graf (obr. 7.10.). V tomto i následujících grafech jsou skupiny oborů označovány dále uvedenými zkratkami.

Strojírenství a strojírenská výroba	STRO
Elektrotechnika, telekomunikace, výpočetní technika	ELEKT
Technická chemie a chemie silikátů	CHEMIE
Hornictví, těžební průmysl	HORN
Potravinářství a potravinářská chemie	POTR
Textilní výroba, oděvnictví, kožedělná a obuvnická výroba	TEXKUŽ
Stavebnictví, geodézie a kartografie	STAV
Zemědělství, lesnictví a rybářství	ZEMĚ
Zdravotnictví	ZDRA
Vzdělávání učitelů a pedagogické vědy	PEDA
Umění a užité umění	UMĚNÍ
Ekonomika a administrativa	EKON
Obchod (provoz, sklad, prodávací)	OBCH
Gastronomie, hotelnictví a turismus	GASTR
Osobní a provozní služby	SLUŽ

²⁸⁾ Za absolventy jsou považováni všichni ekonomicky aktivní lidé ve věku 20 až 24 let, tj. přibližně 5 let po absolvování střední školy.

Obrázek 7.10: Počty vyučených absolventů v hlavních seskupeních zaměstnání z hlediska skupin oborů vzdělání (2009, abs.)

Ve skupinách oborů, které bychom mohli zjednodušeně zařadit mezi obory odpovídající primárnímu a sekundárnímu sektoru²⁹ (strojírenství až zemědělství a lesnictví), se vyučení absolventi převážně uplatňují v seskupení Kvalifikovaní dělníci a výrobci (třídy 6 až 8). Ve skupinách oborů, které připravují absolventy do terciéru (sektor služeb), se největší podíl absolventů uplatňuje v seskupení Provozní pracovníci ve službách a obchodě.

Nejčetnější skupinou oborů z hlediska počtu absolventů je **Strojírenství a strojírenská výroba** (36 tis. absolventů), i když jejich počet ve srovnání s předešlým šetřením za rok 2005 poklesl. Snížení počtu absolventů se ale odehrálo i v dalších skupinách oborů vzdělání. Úzce souvisí se snižováním počtu ekonomicky aktivních ve strojírenství a dalšími ekonomickými změnami po listopadovém převratu na konci 80. let. Strojírenství je odvětví, které si v naší hospodářské struktuře i nadále udržuje velice důležité postavení.

V zaměstnanecké struktuře vyučených absolventů strojírenských oborů tvoří nejdůležitější část (87 %) Kvalifikovaní dělníci a výrobci. Vysoký podíl dělníků je ještě ve skupině oborů **Stavebnictví, geodézie a kartografie** (82 %) a také ve skupině **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (72 %). Ve všech třech jmenovaných skupinách je poměrně malá část absolventů pracujících na pozicích nekvalifikovaných a pomocných dělníků, které neodpovídají výši úrovně jejich dosaženého vzdělání. O něco vyšší jsou podíly vyučených těchto skupin oborů patřících do seskupení tříd 1 až 4, což jsou pozice vhodné pro absolventy středního vzdělání s maturitní zkouškou (zejména 14 % v elektrotechnice, méně ve strojírenství nebo ve stavebnictví).

Zcela jinou strukturu vyučených absolventů mají tři nejpočetnější skupiny oborů vzdělání z oblasti terciéru (služeb) – **Obchod, Gastronomie, hotelnictví a turismus** a **Osobní**

a **provozní služby**³⁰. Největší část vyučených absolventů patří do seskupení Provozní pracovníci ve službách a obchodě – ve skupině oborů Obchod je to 52 %, v Gastronomii, hotelnictví a turismu 40 % a nejvíce ve skupině Osobní a provozní služby 56 %. Z hlediska absolutního počtu je nejvýznamnější právě počet provozních pracovníků ve skupině oborů Obchod – více než polovina všech vyučených absolventů. Zde je uplatnění vyučených absolventů zcela namístě, odpovídá úrovni jejich dosaženého vzdělání. Další čtvrtina absolventů skupiny oborů Obchod je začleněna do seskupení kvalifikovaných dělníků (třídy 6–8). Část vyučených absolventů se uplatnila na pozicích maturantů patřících do třídy 1–4, tj. na pozicích, které neodpovídají úrovni jejich dosaženého vzdělání. Podíl těch, kteří pracují na pozicích pomocných a nekvalifikovaných pracovníků, je poměrně vysoký, zejména ve skupině oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus (13 %).

Ze srovnání se strukturou vyučených v roce 2005 je zřejmý velký pokles počtu vyučených absolventů zejména u nejméně početných skupin oborů – nejvíce ve skupině Gastronomie, hotelnictví a turismus, také ve skupinách Obchod, Stavebnictví, geodézie a kartografie. Souvisí to s poklesem počtů žáků obecně, ale také s poklesem zájmu o učňovské profese. Ve struktuře jednotlivých skupin oborů nejvíce změn nastalo u těch z oblasti služeb. Výrazně u nich poklesl podíl provozních pracovníků ve službách a obchodě, zejména ve skupině Gastronomie, hotelnictví a turismus (o 19 p.b.) a Osobní a provozní služby (o 15 p.b.). To na úkor nárůstu podílu kvalifikovaných dělníků a výrobců a pomocné a nekvalifikované pracovní síly. Nárůst podílu absolventů v kategorii nekvalifikovaných pracovníků je ale negativní jev. Ve skutečnosti k nárůstu absolutního počtu nekvalifikovaných pracovníků nedochází, jenom poklesy v jiných seskupeních

²⁹⁾ Primární sektor – zemědělství, lesní a vodní hospodářství, těžební průmysl; sekundární sektor – zpracovatelský průmysl, stavebnictví; terciární sektor – sektor služeb; kvartérní sektor – věda a výzkum.

³⁰⁾ Ostatní skupiny oborů vzdělání (zdravotnické, umění i ekonomika) nejsou podrobněji rozebrány z důvodu malého počtu absolventů. Data se zpracovávají z VŠPS a na této úrovni by neměla odpovídat hodnotě.

7. Shoda mezi dosaženým vzděláním a vykonávaným zaměstnáním

jsou výraznější a v podílové struktuře se to projeví tak, že nekvalifikovaní pracovníci navýšili svůj podíl.

Pozitivní je, že ve skupině oborů Strojírenství a strojírenská výroba se větší podíl absolventů uplatňuje na pozicích kvalifikovaných dělníků a výrobců, což je v souladu s jejich úrovní vzdělání. U ostatních oborů (významnějších z hlediska počtu absolventů) lze konstatovat, že k významným změnám za poslední čtyři roky nedošlo.

Struktura absolventů středního odborného vzdělání ukončeného maturitní zkouškou v hlavních seskupeních zaměstnání

Profesní struktura absolventů středního odborného vzdělání ukončeného **maturitní zkouškou** je odlišná od struktury vyučených. Více než polovina absolventů (56 %) našla uplatnění v seskupení středních a vyšších odborných pracovníků a úředníků (třídy 1 až 4), která plně odpovídá výši jejich dosaženého vzdělání. Ve skupinách oborů **Obchod a Osobní a provozní služby** mají nejvyšší podíl provozní pracovníci (třída 5), což je rovněž v souladu s charakterem jejich přípravy. U absolventů skupiny oborů **Strojírenství a strojírenská výroba** je podíl těch, kteří se uplatní jako kvalifikovaní dělníci (třída 6–8), stejný jako u středních a vyšších odborných pracovníků (třída 1–4).

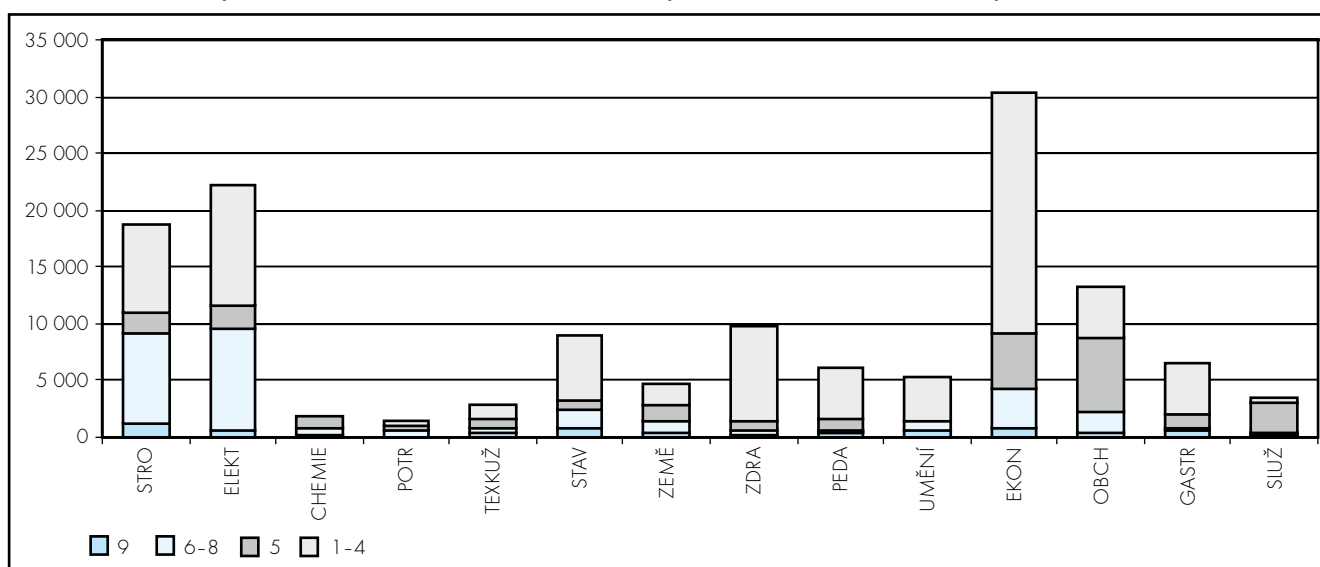
Z hlediska počtu absolventů je mezi maturitními obory vzdělání nejdůležitější skupina **Ekonomika a administrativa**. V současné době zahrnuje téměř čtvrtinu všech absolventů středního odborného vzdělání s maturitou (z těch, co spadají do našeho vzorku vymezených pro hodnocení shody). Největší část z těchto absolventů se uplatnila na pozicích, které je zařazují do seskupení tříd 1–4, tj. 70 % z nich jsou střední a vyšší odborní pracovníci, úředníci. Další 16 % jsou provozní pracovníci ve službách a obchodě, což lze v tomto případě hodnotit za spíše nižší kvalifikační úroveň. Část absolventů našla uplatnění jako kvalifikovaní dělníci a výrobci (11 %) a jako pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (3 %). Tedy jenom o něco více než dvě třetiny z absolventů této sku-

piny oborů pracují na pozicích, které odpovídají jejich úrovni dosaženého vzdělání.

Dalšími významnými skupinami oborů z hlediska počtu absolventů jsou skupiny **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** a také **Strojírenství a strojírenská výroba**. Obě skupiny oborů mají strukturu podílu jednotlivých seskupení docela obdobnou. Nejvíce absolventů se uplatnilo v zaměstnáních spadajících do seskupení středních a vyšších odborníků, úředníků (přes 40 %) a další téměř stejný podíl ve skupině Kvalifikovaní dělníci a výrobci. Jenom malá část z nich se uplatnila ve zbylých dvou seskupeních. Vysoký podíl mladých absolventů maturitních oborů odborného vzdělávání na pozicích kvalifikovaných dělníků má svoje opodstatnění. Po ukončení studií na střední škole z hlediska získání zaměstnání a praxe absolventi často přijmou místo i na pozicích, které neodpovídají jejich vzdělání. Studenti maturitních oborů obou skupin jsou také připravováni i pro výkon dělnických funkcí, tj. jsou připravováni pro zvládnutí základních dovedností a manuálních zručností, které získávají vyučením v těchto oborech. Jsou tedy schopni výkonu těchto povolání. Dalším důvodem je také zvyšující se složitost některých činností v odvětví strojírenství a elektrotechniky. Mnohé pracovní pozice vyžadují vyšší nároky po pracujících, než tomu bylo předtím. Znalosti a dovednosti vyučených absolventů na některé činnosti prostě nestačí, a proto jsou jejich pozice obsazovány maturanty.

Významnými skupinami oborů, z hlediska vysokého podílu absolventů v seskupení středních a vyšších odborných pracovníků (třídy 1 až 4), jsou zejména skupiny **zdravotnických a pedagogických oborů** a také **skupina oboru umění**. Jsou to tedy skupiny oborů, jejichž absolventi se ve značné míře uplatňují na pozicích, které odpovídají úrovni jejich vzdělání – ve skupině zdravotnických oborů 85 %, v oboru umění 75 % a ve skupině pedagogických oborů 74 %. Absolventi zdravotnických oborů mají nízkou míru nezaměstnanosti, tj. nemají problém s uplatněním ve svém oboru. Vysoký podíl odborných pracovníků ve skupině zdravotnických oborů je tedy namístě.

Obrázek 7.11: Počty absolventů s maturitou OV v hlavních seskupeních zaměstnání z hlediska skupin oborů vzdělání (2009, abs.)

Zcela specifickou strukturu má skupina oborů **Osobní a provozní služby**. Až 79 % absolventů z této skupiny oborů našlo uplatnění na pozicích zařazených do třídy 5 – provozní pracovníci ve službách a obchodě. Vysoký podíl absolventů s uplatněním v třídě 5 má i další skupina oborů patřící do sektoru služeb – **Obchod** (49 %). Ve skupině oborů **Gastronomie, hotelnictví a turismus** se nejvíce absolventů uplatnilo v seskupení tříd 1–4 (67 %) a v třídě 5 jenom menší část (19 %). Metodika tvorby tříd KZAM nerozlišuje ve třídě 5 mezi maturanty a vyučenými (ne stanovuje, jakou úroveň dosaženého vzdělání by měli pracující na těchto pozicích dosahovat). Není tedy možné dostatečně kvalifikovaně říci, jestli je uplatnění absolventů na pozicích třídy 5 v souladu s jejich kvalifikací, nebo ne (a je tedy pod jejich úroveň). Absolventy zařazené do tříd 1–4 lze jednoznačně zhodnotit jako v souladu s jejich úrovní vzdělání.

Při srovnání se strukturou absolventů maturitních oborů v roce 2005 se projevují velké změny v oborech s malým počtem absolventů – lze těžko zhodnotit, do jaké míry jsou to změny související se změnami na trhu práce na pozadí hospodářských změn a do jaké míry je to zapříčiněno sběrem zkoumaných dat.

Ve skupinách oborů s významnějším počtem absolventů dané věkové kategorie 20–24 let je vývoj odlišný. Ve skupině ekonomických oborů se projevily jenom nepatrné změny v oblasti struktury (podílů), z absolutního hlediska ale počet absolventů dramaticky poklesl. Mírně poklesl podíl absolventů ve třídách 1–4. Stejný trend se projevil i ve skupině oborů stavebních a ve skupinách zdravotnických a pedagogických oborů. Téměř žádné změny v podílech začlenění jsme nepozorovali podle dostupných dat ve skupině elektrotechnických oborů, i když počet absolventů této skupiny oborů za sledované 4leté období se značně navýšil.

Významnější změny lze pozorovat jenom ve skupině strojírenských oborů, kde poklesl podíl absolventů zařazených do seskupení kvalifikovaných dělníků a výrobců (třídy 6–8) a narostl v seskupení odborných pracovníků a úředníků (třídy 1–4). Tento přesun absolventů hodnotíme jako krok pozitivní. Zvýšil se podíl těch, kteří pracují na pozicích odpovídajících jejich úrovni vzdělání na úkor pracujících na pozicích pod úrovní jejich vzdělání.

Závěrem je nutno upozornit, že hodnocení profesní struktury podle hlavních seskupení v jednotlivých skupinách oborů vzdělání je velice „hrubé“ a nemůže kvalifikovaně zhodnotit, zda vykonávané zaměstnání absolventů odpovídá či neodpovídá jejich získanému odbornému vzdělání (hodnotí pouze úroveň vzdělání).

7.3 Shoda získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání

Hodnocení bylo realizováno na základě zjišťování vztahu mezi kategorií vzdělání absolventů (vyučení nebo maturanti OV) a uplatněním absolventů ve třídách klasifikace zaměstnání nebo ve vytvořených čtyřech seskupeních. Seskupení tříd bylo koncipováno na základě předpokládané potřebné úrovně vzdělání. Hodnocení bylo uskutečněno z celkového hlediska, ale i podle jednotlivých skupin oborů, ve kterých se absolventi připravovali.

Hodnocení z **hlediska odbornosti** znamená, že budeme zjišťovat využití kvalifikace absolventů nejenom podle úrovně dosaženého vzdělání, ale i z hlediska vhodnosti absolvovaného vzdělání pro výkon příslušného zaměstnání.

Pro hodnocení souladu mezi vzděláním a zaměstnáním byla použita stejná čtyřstupňová škála jako v předešlých šetřeních v roce 2001 a 2005. Kritéria hodnocení byla vyjádřena následovně:

A – úplná shoda – absolvent byl pro uvedenou činnost (práci) v některém z oborů skupiny přímo připravován.

B – částečná shoda – absolvent nebyl připravován přímo pro uvedenou činnost (práci), ale jeho uplatnění v dané činnosti je značně logické (odpovídající neboli přiměřené – např. absolvent skupiny strojírenství pracuje jako důlní či hutní technik).

C – dílčí neshoda – absolvent nebyl připravován pro uvedenou činnost (práci) v žádném oboru skupiny, ale jeho uplatnění v dané činnosti lze alespoň vzdáleně akceptovat, není v protikladném vztahu s jeho přípravou (absolvent skupiny strojírenství, stavebnictví a podobných oborů SOŠ pracuje jako obchodní agent, celník apod. – lze předpokládat, že tato práce poskytuje alespoň v části případů možnost dílčího uplatnění získaných znalostí a dovedností).

D – hrubá neshoda – uplatnění absolventa v dané činnosti (práci) je v protikladu s jeho přípravou, absolvent vůbec nevyužívá své kvalifikace, v této činnosti nemá co pohledávat (např. absolvent skupiny strojírenství nebo stavebnictví pracuje jako barman, kuchař či jako sekretářka).

7.3.1 Celkové hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání

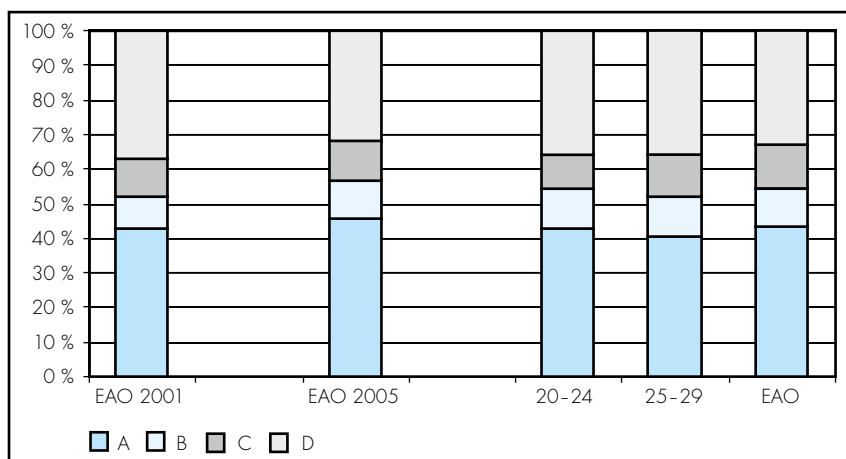
Hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání absolventů středních škol znamená, že budeme hodnotit **využití kvalifikace absolventů nejen z hlediska vzdělání, ale i z hlediska vhodnosti absolvovaného vzdělání pro výkon příslušného zaměstnání**.

Jak již sám název kapitoly napovídá, tato část se zabývá hodnocením shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání absolventů středního odborného vzdělávání z celkového hlediska. V první části je hodnocení provedeno jenom podle věku pro věkové kategorie 20–24letí, 25–29letí a všichni ekonomicky aktivní obyvatelé (EAO), a to za celek, tj. nerozlišuje se dosažené střední vzdělání. V další části je uvedeno i hodnocení podle dosaženého středního vzdělání. Pro možnost srovnání a z hlediska sledování vývoje jsou zde uvedené i výsledné hodnoty za všechny EAO z předešlých šetření v roce 2001 a 2005.

Rozlišujeme čtyři úrovně dosažené shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání – úplná shoda, částečná shoda, dílčí neshoda a hrubá neshoda. Při hodnocení se zaměříme především na dvě hraniční kategorie, tj. úplnou shodu a hrubou neshodu. Výstupy z hodnocení shody v roce 2009 ukazují, že **43 %** ze všech sledovaných EAO pracuje v **úplné shodě** se svým dosaženým vzděláním. Dalších 11 % v **částečné shodě** se svým dosaženým vzděláním a kvalifikací, tj. využívá svoji kvalifikaci jenom částečně. V **dílčí neshodě** se nachází 13 % EAO. Poměrně vysoký podíl EAO se středním

7. Shoda mezi dosaženým vzděláním a vykonávaným zaměstnáním

Obrázek 7.12: Celkové hodnocení shody absolventů středního odborného vzdělávání a všech EAO (2001, 2005, 2009 v %)

vzděláním (vyučení a maturanti OV) spadá do kategorie **hrubé neshody** mezi vzděláním a zaměstnáním, tj. **33 %** z nich vůbec nevyužívá **získané vzdělání a kvalifikaci ze středního odborného vzdělání** ve svém zaměstnání.

Srovnávání shody vzdělání a zaměstnání podle věku přináší zajímavé výstupy. Mladší absolventi – ve věkové kategorii 20–24letí i 25–29letí se uplatnili více na pozicích, které jsou v hrubé neshodě se získaným vzděláním, než tomu je za celek EAO. Naopak méně jich pracuje na pozicích, které jsou v úplné shodě s jejich vzděláním, ale také na pozicích, které jsou v dílčí neshodě. Lze říci, že rozdíly mezi mladými absolventy a všemi EAO nejsou příliš výrazné, jsou v řádu několika procentních bodů. Rozdíly jsou markantnější na úrovni rozdělení podle kategorie dosaženého vzdělání.

Z hlediska vývoje shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání je zajímavé srovnání s rokem 2001 ve dvou hlavních kategoriích – v úplné shodě a hrubé neshodě. Podíl těch, kteří pracují na pozicích odpovídajících úplné shodě se získaným vzděláním, se za zkoumané období 2001 až 2009 téměř nezměnil, jenom se velice mírně navýšil na úroveň 43 %. U hrubé neshody je vývoj trochu viditelnější – podíl těch, kteří pracují na pozicích v hrubé neshodě se svým získaným vzděláním, se snížil ze 37 % na 33 %.

Vývoj podílu ve dvou hlavních kategoriích hodnocení shody tedy naznačuje pozitivní směr ve vývoji uplatnění absolventů středního odborného vzdělávání z hlediska uplatnění jejich nabytého vzdělání a využití jejich kvalifikace v zaměstnání.

Rozdělení absolventů **podle kategorií vzdělání** přináší další rozměr našemu hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání. Mezi maturanty a vyučenými jsou výrazné rozdíly zejména ve dvou kategoriích – v kategorii úplné shody a částečné shody. V další důležité kategorii – hrubé neshodě – jsou mladí absolventi na tom obdobně, u srovnávání všech EAO je však situace odlišná. **Vyučení** ve všech věkových kategoriích **dosahují vysoké úrovně úplné shody** (47 %), viditelně vyšší než maturanti OV (40 %). V součtu všech, u nichž se získané vzdělání shoduje (alespoň částečně) s vykonávaným zaměstnáním, jsou na tom maturanti OV lépe (59 %) ve srovnání s vy-

učenými (51 %). V řadách **maturantů OV je vysoký podíl** těch, kteří jsou se svojí pracovní pozicí zařazeni pouze do **částečné shody** (19 %). Je to dáno tím, že obory středního odborného vzdělání jsou koncipovány se širokým odborným základem a umožňují kvalifikované uplatnění absolventů v zaměstnáních s volnější vazbou na konkrétní obor vzdělání. Proto je mnohem vyšší podíl těch, co spadají do kategorie částečné shody, u maturantů OV než u vyučených. Obory středního vzdělání s výučním listem naopak připravují absolventy pro jedno či několik konkrétních povolání a často jsou při přijímání do zaměstnání rozlišovány ještě užší kvalifikace, než ty, které odpovídají vzdělání. Je nutné si uvědomit, že pokud

bychom shodu zjišťovali uvnitř skupin oborů, tak podíl absolventů s úplnou shodou by byl mnohem nižší. Například ve strojírenských učebních oborech je výrazný rozdíl mezi přípravou automechanika a obráběče, a vzájemné zastoupení by neodpovídalo úplné shodě. Skutečné hodnoty úplné shody zejména u vyučených jsou tedy nižší.

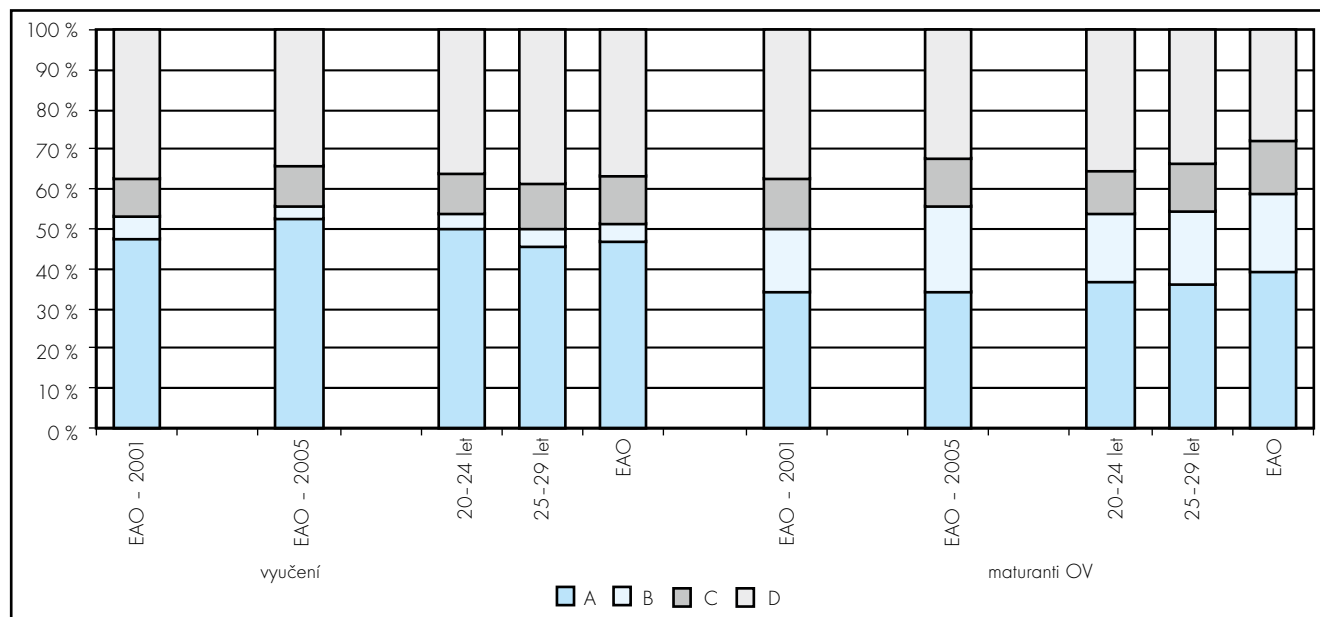
Úroveň **hrubé neshody** absolventů je u obou kategorií vzdělání vysoká – **u vyučených až 37 % a u maturantů 28 %** pracuje na pozicích, které vůbec neodpovídají jejich dosaženému vzdělání (nenacházíme tam oborovou ani jinou shodu). Absolvent tedy nevyužívá své získané kvalifikace. U vyučených ve srovnání s hodnocením shody v roce 2001 nedošlo k velkým změnám, na rozdíl od maturantů OV, u nichž narůstá podíl těch, které lze zařadit do úplné shody, a klesá podíl těch, které zařazujeme do hrubé neshody, to vše v časové souslednosti. Je to pozitivní výsledek.

Vysoké hodnoty hrubé neshody poukazují na jedné straně na nesoulad mezi strukturou i objemy absolventů a strukturou potřeb trhu práce, na druhé straně mohou být důsledkem nevhodné volby vzdělávací dráhy a následně i povolání. Vliv může mít i spokojenost absolventů s pracovními a finančními podmínkami zaměstnání. Hodnoty hrubé neshody však ukazují i na adaptabilitu a flexibilitu absolventů. Vede to k úvahám o změnách ve vzdělávacím systému a přípravě absolventů na výkon budoucího povolání. Zároveň k potřebě informovat potencionální studenty jednotlivých oborů o možnostech uplatnění a problémech s tím souvisejících, aby svá rozhodnutí studovat daný obor zvážili i s ohledem na budoucnost a možnosti uplatnění po ukončení studia.

Hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání – shrnutí:

Vyučení – dosahují poměrně vysokých hodnot **úplné shody (47 %)**, na druhou stranu je vysoký také podíl těch, kteří pracují v **hrubé neshodě** se svým získaným vzděláním (**37 %**). Jenom malá část vyučených absolventů pracuje na pozicích, které jsou mezi tím, tedy částečně nebo okrajově souvisí s dosaženým středním vzděláním. Mezi mladými absolventy (20–24 a 25–29 let) a celkem vyučenými EAO jsou jenom malé rozdíly.

Obrázek 7.13: Celkové hodnocení shody absolventů středního odborného vzdělávání a všech EAO podle kategorií vzdělání (2001, 2005, 2009 v %)

Maturanti OV – uplatňují se v souladu se svou úrovní dosaženého vzdělání a se svou kvalifikací **v úplné shodě jenom ve 39 %**, ovšem vysoký podíl maturantů OV se uplatňuje na pozicích, které je zařazují do kategorie částečné shody (19 %), což je umožněno širší přípravou v maturitních oborech středního odborného vzdělání. **Hrubou neshodu** vzdělání a zaměstnání vykazuje **27 %** maturantů OV. Mladí 20-24 i 25-29letí jsou na tom ale značně hůře, než vykazuje celek EAO maturantů OV (zejména v kategorii hrubé neshody). Také ve srovnání s mladými absolventy s výučním listem je jejich pozice horší – značně méně se jich uplatnilo v zaměstnáních s úplnou shodou se získaným vzděláním a kvalifikací. Zdá se, že absolventi maturitních oborů středního odborného vzdělání nemají zrovna lehkou pozici na trhu práce. Ukazuje to na určitý nesoulad mezi produkcí absolventů a nabízenými volnými pracovními místy. Situace se podle srovnání s předšlými lety 2001 a 2005 pomalu zlepšuje.

Uvedené hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání poskytuje přehled o absolventech středního odborného vzdělání jako celku. Mezi jednotlivými skupinami oborů vzdělání se však vyskytují výrazné rozdíly. Proto se dále budeme zabývat podrobnějším hodnocením podle jednotlivých skupin oborů vzdělání.

7.3.2 Shoda získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání ve skupinách oborů

V této části přinášíme informace o míře uplatnění kvalifikace vyučených a maturantů, jejich podílech v jednotlivých stupních škály shody – úplná shoda, částečná shoda, dílčí neshoda a hrubá neshoda. Podílové vyjádření umožňuje analýzu stavu uplatnění absolventů v dané skupině, ale také srovnávání mezi jednotlivými skupinami oborů. Korektnost propočtů souvisí s velikostí vzorku a počtem absolventů. Hodnocení nelze provést ve všech skupinách oborů, skupiny

s malým podílem pracovníků je nutné pominout (nelze je adekvátně zpracovat a vyhodnotit vzhledem k charakteru dat). **Blíže se budeme zabývat pouze skupinami oborů vzdělání s vysokým počtem absolventů, pozornost budeme věnovat zejména nejlepším, či naopak nejhorším stavům shody dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání.** Porovnávána bude situace mladých pracovníků (absolventů) s celou populací ekonomicky aktivních osob (EAO).

Hodnocení shody u vyučených

Úplná shoda:

Vyučení dosahují vyšší míry úplné shody než maturanti OV. Ze skupiny všech EAO je podíl těch s úplnou shodou vzdělání a zaměstnání **47 %**, u řad mladých absolventů ve věku 20-24 let až 50 %. V jednotlivých skupinách oborů jsou hodnoty dosažené úplné shody do značné míry rozdílné.

Nejvýznamnější skupinou oborů vzdělání u vyučených je **Strojírenství a strojírenská výroba** – více než třetina všech EAO s ukončeným středním vzděláním s výučním listem patří do této skupiny oborů, u mladých absolventů je tento podíl o něco nižší. Souvisí to s celkovým úbytkem zájmu o učební obory, který se nevyhnul ani této skupině oborů. O některé obory klesl zájem výrazněji (zámečníci, obráběči), jiné si svou pozici drží (automechanici). Vyučení z této skupiny oborů mají ale vysokou míru úplné shody – **59 %**, 20-24letí absolventi dokonce 66 % (nejvíce ze sledovaných skupin vzdělání). Proto také mají nízké podíly v dalších stupních škály hodnocení shody – částečná shoda a dílčí neshoda. Ve hrubé neshodě jsou dokonce rekordmani – mají ji nejnižší ze všech hodnocených oborů vzdělání. Ukazuje to na dobré možnosti uplatnění strojírenských profesí na trhu práce.

Velice dobrá situace z hlediska podílu EAO pracujících v úplné shodě se svým vzděláním je také v oboru **Osobní a provozní služby** – 60 %. U mladých absolventů (20-24letých) není

7. Shoda mezi dosaženým vzděláním a vykonávaným zaměstnáním

situace tak dobrá – z jejich řad jenom 40 % pracuje ve shodě se svým vzděláním a až 45 % v hrubé neshodě. Početně se ale jedná spíše o menší skupinu oborů, hodnocení je tedy méně průkazné. Ukazuje to na potíže mladých absolventů nejpočetnějšího oboru **Kadeřník** najít odpovídající zaměstnání, i když postupem času toto uplatnění nalézají.

Přes nadpoloviční hranici podílu vyučených pracujících v úplné shodě se přehoupala i skupina **Stavebnictví, geodézie a kartografie** (54 % EAO) a těsně pod touto hranicí zůstaly obory **Gastronomie, hotelnictví a turismus** (45 % EAO) a také **Obchod** (44 % EAO).

Na druhém konci jsou obory, u kterých je podíl těch, co pracují v úplné shodě se svým vzděláním, velice nízký. Nejhuře jsou na tom vyučení ve skupině oborů **Umění a užité umění**, jenom 6 % z nich pracuje v zaměstnáních, kde plně využívají své dosažené vzdělání. Špatná situace je i ve skupině oborů **Technická chemie a chemie silikátů** (17%). Obě jmenované skupiny oborů jsou ale málo četné, jejich hodnocení z hlediska reprezentativnosti (věrohodnosti) dat je obtížné. Zájem o vyučení v uměleckých oborech je značný, hodnocení shody však ukazuje, že tiito absolventi nenalézají v oblasti umělecké výroby uplatnění také vzhledem ke značné produkci absolventů s maturitou v těchto oborech.

Z čtenějších skupin oborů je špatná situace z hlediska úplné shody mezi vzděláním a uplatněním ve skupinách oborů **Textilní a kožedělná výroba** (23 %) a také **Zemědělství a lesnictví** (23 %). Obě odvětví národního hospodářství prošla hlubokou krizí v devadesátých letech. Po rozpadu „železné opony“ se zcela změnila situace na světovém trhu. Proběhla výrazná restrukturalizace a řada podniků z textilního i kožedělného odvětví zanikla, protože nebyla schopná konkurovat dovozu z jiných zemí. Na vývoj v zemědělství měla velký vliv také změna vlastnických poměrů. To vše mělo za následek úpadek těchto odvětví (s tím spojený úbytek studentů, tj. i absolventů), nezaměstnanost a vynucenou změnu kvalifikace, protože zaměstnání v oboru pro tolik vyučených nebylo a ti si museli hledat uplatnění v jiných oborech.

Hrubá neshoda:

Hrubou neshodu mezi svým vzděláním a vykonávaným zaměstnáním má až **36 % vyučených**. U mladých 20–24letých absolventů je nižší – 34 %. Jsou to poměrně vysoká čísla, ve srovnání s předešlým šetřením se ale nezměnila.

Nejnižší hodnoty hrubé neshody jsou u skupin oborů, které mají vysoký podíl pracujících ve shodě (aspoň částečné). Jde o skupiny oborů, jejichž absolventi nepracují v odvětvích postižených v 90. letech rozsáhlou krizí. Zcela nejnižší podíl těch, kteří pracují v hrubé neshodě se svým vzděláním, je ve skupině oborů **Strojírenství a strojírenská výroba** (jenom **21 %**), u absolventů ve věku 20–24 let ještě méně – 19 %. Na poměrně dobré možnosti uplatnění absolventů strojírenských oborů na trhu práce poukazuje i jejich nižší míra nezaměstnanosti (17 % u vyučených absolventů a 15 % u maturantů)³¹. Nízké hodnoty hrubé neshody má také skupina oborů **Osobní a provozní služby** (28 %). Poměrně dobrá situace z hledis-

ka nízkého podílu hrubé neshody je také ve skupině oborů **Stavebnictví, geodézie a kartografie** (34 %).

Nejméně příznivá situace z hlediska hodnocení hrubé neshody vzdělání a zaměstnání ze sledovaných skupin oborů je ve skupině **Umění a užité umění** – až **75 % EAO**. Jedná se ale o málo četnou skupinu oborů. **60%** podíl EAO, kteří pracují na pozicích v hrubé neshodě se svým vzděláním, mají skupiny **hornických oborů** a **textilní a kožedělné výroby** (u absolventů 20–24letých je podíl ještě o něco vyšší). Jak již bylo zmíněno výše, jsou to obory připravující pro odvětví, která v 90. letech prošla značnou krizí a mnohými změnami. Výrazně také klesá počet absolventů těchto oborů, klesá zájem o vyučení v těchto oborech a také ubývá pracovních příležitostí na trhu práce. Vysokou míru hrubé neshody má i skupina oborů **Obchod** – až **50 % EAO**, u absolventů je situace příznivější. Tento stav je zřejmě způsoben špatnými finančními podmínkami spojenými s vysokým podílem uplatnění nequalifikovaných pracovníků v této oblasti. Ve srovnání s předešlým šetřením se však situace v tomto oboru z hlediska hrubé neshody téměř nezměnila.

Hodnocení shody u maturantů OV

Úplná shoda:

V úplné shodě získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání pracuje téměř 40 % všech maturantů OV. U mladších věkových kategorií je podíl nižší – u 20–24letých 35 %, u 25–29letých jenom nepatrně méně. Ve srovnání s předešlým šetřením se situace nezměnila. Při porovnání s vyučenými jsou na první pohled patrné rozdíly. Vyučení mají mnohem vyšší podíl těch, co pracují na pozicích v úplné shodě se svým vzděláním. U vyučených absolventů je tento podíl vyšší než u celku EAO, u maturantů OV je to naopak, mladší dosahují nižší hodnoty úplné shody.

Maturanti středního odborného vzdělání jsou připravováni na výkon svého povolání v širších profilacích, tj. připravují se pro širší škálu uplatnění. V hodnocení shody se to ve srovnání s vyučenými projevuje vyššími hodnotami částečné shody a také dílčí neshody. Naopak do kategorie hrubé neshody vzdělání a zaměstnání jich spadá mnohem méně. Se širším záběrem oboru vzdělání se uplatní v příbuzných oborech a jenom menší část na pozicích v rozporu s dosaženou kvalifikací a vzděláním, tj. v hrubé neshodě.

Mezi obory vzdělání jsou výrazné rozdíly v hodnocení shody. Nejpříznivější situace je již tradičně ve skupině **zdravotnických oborů**, až **72 % EAO** pracuje v zaměstnáních, která plně odpovídají jejich kvalifikaci. Jejich podíl ve srovnání s předešlým šetřením před 4 lety je téměř stejný (73 % v roce 2005). Mladí maturanti zdravotnických oborů (20–24letí) jsou na tom obdobně jako celek EAO, 25–29letí jsou na tom o něco lépe – 76 % z nich pracuje zcela ve shodě se svým vzděláním. Vysoký podíl EAO pracujících v úplné shodě souvisí se specifičností zdravotnických oborů a s nedostatkem pracovníků ve zdravotnictví.

Z početnějších skupin oborů dosahují relativně vysoké hodnoty úplné shody i maturanti oborů **Ekonomika a administrativa** – **61 % EAO** a jejich podíl se ve srovnání s předešlým šetřením zvýšil (z 58 %), což lze hodnotit jako

³¹⁾ Burdová, J., Chamoutová, D.: Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2010. NÚOV, Praha 2010.

příznivý trend. Vysokých hodnot dosahují i maturanti skupin oborů **Obchod (52 %)**, **Pedagogika, učitelství a sociální péče (50 %)** a také **Gastronomie, hotelnictví a turismus (45 %)**.

Na druhém konci jsou naopak skupiny oborů s nízkými hodnotami úplné shody. Z tohoto hlediska jsou na tom nejhůře, stejně jako u předešlého šetření, maturanti skupiny oborů **Textilní a kožedělné výroby**. Jenom minimální počet EAO (5 %) se uplatňuje ve shodě se svým vzděláním, což souvisí s vývojem odvětví v posledních dvou desetiletích u nás (podrobněji viz výše popis situace pro vyučené).

Nepříznivou situaci lze vnímat i u dalších oborů vzdělání – u **strojírenských činí úplná shoda 14 %, u zemědělských 20 %** a u **potravinářských 22 %**. Nejvíce znepokojivá situace je ve strojírenských oborech. Podíl 20–24letých absolventů pracujících v úplné shodě je ani ne 9 %, 25–29letých téměř 10 %, což je o něco více než při hodnocení shody v roce 2005.

Hrubá neshoda:

Maturanti odborného vzdělání dosahují nižších hodnot hrubé neshody (**27 %**) ve srovnání s vyučenými (36 %). Mladí absolventi jsou na tom o něco hůře než celek EAO. Absolventi ve věku 20–24 let ve 31 % a absolventi ve věku 25–29 let až ve 33 % nepracují na pozicích, které odpovídají jejich vzdělání.

Srovnání hrubé neshody vykonávaného zaměstnání a dosaženého vzdělání maturantů středních odborných škol jednotlivých oborů je omezené a do určité míry ovlivněné i nízkým počtem absolventů některých skupin oborů (na základě omezení velikosti vzorku Výběrového šetření pracovních sil nelze jejich výsledky analyzovat).

Nejnižší hodnotu hrubé neshody ze sledovaných skupin oborů má skupina **zdravotnických oborů (12 %)**. Zdravotnické obory mají nejvyšší podíl EAO pracujících v úplné shodě se svým vzděláním, v neshodě jich tedy pracuje málo. Tento fakt potvrzuje i specifický charakter jejich vykonávané činnosti.

Relativně dobrá situace z hlediska nižších hodnot hrubé neshody je také v oborech (do hodnocení jsou zahrnuty pouze četnější obory) **ekonomických (25 %)**, **strojírenských (25 %)** a také ve **stavebnických (28 %) a elektrotechnických (28 %)**. Situace se z časového hlediska (srovnání s předešlým šetřením) spíše zhoršuje (např. u zdravotnických oborů nárůst o 2 p.b.).

Špatná situace z hlediska hodnocení hrubé neshody je ve skupině oborů **Umění a užité umění (49 %)** a ve skupině **Textilní a kožedělná výroba (45 %)**. Vyšší hodnoty nalezneme i u dalších skupin – **Zemědělství a lesnictví**, nejvyšší je přitom u **hornických oborů**, ale jedná se o málo četnou skupinu oborů, a hodnocení je tedy obtížné.

7.4 Shoda zaměstnání a vzdělání

Po zhodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání se nám nabízí i zjišťování opačného vztahu, tj. zjistit a zhodnotit, jaké vzdělání mají pracovníci vykonávající jednotlivá zaměstnání. Zajímá nás, ve kterých profesích jsou zaměstnání pracovníci s odpovídajícím vzděláním, a naopak,

u kterých profesí bychom hledali kvalifikované pracovníky připravované pro tuto činnost jenom stěží.

Zkoumaný výběrový soubor vymezený na základě určitých požadavků zahrnuje více než 500 položek ve čtvrtém stupni třídění KZAM. Na jedné straně je tento vysoký počet zaměstnání výhodou pro rozlišovací schopnost, na druhé straně to způsobuje velké rozptýlení údajů i nepřehlednost získaných výsledků. Vzhledem k tomu, že jde o pouhé doplnění hlavního tématu této práce, po zvážení všech okolností jsme se rozhodli pro určitá zjednodušení a spíše ilustrativní přístup než o systematické zkoumání této problematiky.

Z důvodu co nejobjektivnějšího hodnocení se výběrový soubor v tomto případě neomezil jenom na absolventy, ale zahrnuje všechny ekonomicky aktivní obyvatele. I nadále budeme rozlišovat mezi vyučenými a maturanty OV. Výběr zaměstnání byl omezen na ta, ve kterých se uplatňuje minimálně 2 000 pracovníků ze zkoumaných dvou kategorií vzdělání, tj. vyučených a maturantů. Tím se výběr zaměstnání zúžil na 153 u vyučených a 152 u maturantů.

Cílem zkoumání v této kapitole je zjistit zaměstnání, která jsou:

- vykonávaná pouze nebo v převažující míře pracovníky připravenými pro příslušnou práci (činnost),
- vykonávaná převážně pracovníky, kteří se pro příslušnou práci (činnost) nepřipravovali.

Zaměstnání vykonávaná pracovníky, kteří jsou pro výkon dané činnosti vzděláni

Vyhodnocení shody jsme také využili pro nalezení zaměstnání, která jsou vykonávána pracovníky připravenými pro výkon dané práce, tj. kteří absolvovali příslušné středoškolské vzdělání. Do souboru analyzovaných zaměstnání byla zařazena ta, která vykonávají absolventi skupin oborů sledovaných v předešlých kapitolách.

Hodnocení „úplná shoda“ vyjadřuje soulad mezi získaným vzděláním a vykonávaným zaměstnáním. Objektem zkoumání se stala tedy ta zaměstnání, u kterých hodnoty úplné shody byly nejvyšší, jako hranici jsme stanovili podíl 75 %. Zaměstnání jsou seřazena sestupně, na vrcholu tabulky jsou ta s nejvyššími podíly úplné shody. Kromě čísla a zkráceného názvu zaměstnání ve čtvrtém stupni třídění KZAM tabulka obsahuje i další údaje. „P“ je podíl pracovníků připravených pro činnost a ve sloupci „skupina“ je uvedena skupina oborů vzdělání, ke které je zaměstnání přiřazeno.

Nejvyšších hodnot využití kvalifikace v zaměstnání (úplné shody) z řad **vyučených** se dosahuje v povoláních **dámský či pánský krejčí (97 %)** ze skupiny Textilní výroba a oděvnictví a **kadeřník a holič (také 97 %)** ze skupiny Osobní a provozní služby. V obou případech se jedná o zaměstnání, která jsou úzce specializovaná. V případě dámských a pánských krejčích je významným problémem posledních let jejich velký převis na trhu práce – poptávka po těchto pracovnících poklesla s restrukturalizací textilního a oděvního průmyslu a uzavřením řady podniků (výroba, která nebyla schopná konkurovat dovozu levného textilu). Část z nich našla uplatnění v podnikatelské sféře jako drobní živnostníci. Absolventi učebních oborů ale v posledním období hledají obtížně uplatnění na trhu práce.

7. Shoda mezi dosaženým vzděláním a vykonávaným zaměstnáním

Poslední sloupec tabulky 7.3. nám poskytuje informace, ke kterým skupinám oborů přísluší zaměstnání, u nichž je výrazně vysoký podíl pracujících ve shodě se svým vzděláním. Nejčastěji se zde vyskytují skupiny **strojírenských, stavebních a elektrotechnických oborů** (strojírenství je zároveň nejpočetnější skupinou oborů z hlediska počtu absolventů). Četnější výskyt zaměstnání s vysokou úplnou shodou byl i u skupiny oborů **Textilní a oděvní výroba**. Po jednom se do přehledu dostala i zaměstnání korespondující se vzděláním v oborech skupin Osobní a provozní služby a Gastronomie, hotelnictví a turismus.

Tabulka 7.3: Podíl pracovníků v zaměstnáních, kteří jsou pro výkon dané činnosti připravováni

KZAM	Vyučení	P	skupina
7433	dámští a pánští krejčí a kloboučníci	97%	textil
5141	kadeřníci a holiči	97%	služby
7137	stavební a provozní elektrikáři	93%	elektrotechnika
7136	instalatéři, potrubáři, stavební zámečníci, klempíři	90%	staveb., stroj.
7231	mechanici a opraváři motorových vozidel (kromě autoklempířů)	89%	strojírenství
7142	lakýrníci a pracovníci v příbuzných oborech	88%	stroj., staveb.
7222	nástrojaři, kovomodeláři, kovodělníci, zámečníci	87%	strojírenství
7437	čalouníci a pracovníci v příbuzných oborech (vč. autočalouníků)	85%	textil
7436	švadleny, vyšivači a pracovníci v příbuzných oborech	85%	textil
7122	zedníci, kameníci, omítkáři	84%	stavebnictví
7221	kováři, obsluha kovacích lisů, obsluha bucharů	83%	strojírenství
7235	mechanici a opraváři obráběcích strojů, zemědělských strojů	83%	strojírenství
7213	výrobci a opraváři výrobků a dílů z plechů	82%	strojírenství
7223	seřizovači a obsluha obráběcích strojů	82%	strojírenství
7246	montéři a opraváři silnoproudých elektrických vedení	82%	elektrotechnika
7212	svářeči, řezači plamenem a páječi	81%	strojírenství
8125	obsluha zařízení na tváření kovů ve válcovnách	81%	strojírenství
7241	elektromechanici, opraváři a seřizovači rúz. typů elektr. zařiz., přistr.	81%	elektrotechnika
7124	tesaři a truhláři	80%	stavebnictví
7224	brusiči, leštiči a ostříči nástrojů	80%	strojírenství
8262	obsluha tkacích a pletacích strojů	79%	textil
8263	obsluha šicích a vyšivacích strojů	78%	textil
8211	obsluha automatických nebo poloautomatických obráběcích strojů	77%	strojírenství
5122	kuchaři	76%	gastronomie
KZAM	Maturanti OV	P	skupina
3235	sestry pro intenzivní péči	100%	zdravotnictví
3231	ošetřovatelé, všeobecné zdravotní sestry	98%	zdravotnictví
3320	pedagogové pro předškolní výchovu	97%	vzdělávání
3233	sestry pro péči o dítě	95%	zdravotnictví
3228	farmaceutičtí asistenti	95%	zdravotnictví
3225	zubní asistenti	94%	zdravotnictví
2213	agronomové, šlechtitelé a odborníci v příbuzných oborech	89%	zemědělství
3442	berní a daňoví pracovníci	87%	ekonomika
3226	rehabilitační a fyzioterapeutičtí pracovníci (vč. odb. masérů)	85%	zdravotnictví
4111	písačky - opisovačky, stenotypistky	84%	ekonomika
3113	elektrotechnici	83%	elektrotechnika
3115	strojírenští technici	81%	strojírenství
6130	pěstitelé a chovatelé orientovaní na trh (smíšené hospodářství)	81%	zemědělství
2441	ekonomové - vědeckí pracovníci, specialisté, experti	80%	ekonomika
3212	technici v agronomii, v lesnictví a v zemědělství	79%	zemědělství
3443	pracovníci sociálního a důchodového zabezpečení	79%	ekonomika
1225	vedoucí pracovníci v restauracích a hotelích	79%	gastronomie
3123	operátoři průmyslových robotů, NC strojů	78%	elektrotechnika
2142	projektanti staveb a areálů, stavební inženýři	78%	stavebnictví
3433	pracovníci v oblasti účetnictví, fakturace, rozpočtnictví, kalkulace	77%	ekonomika
3114	elektronici a technici v radiokomunikacích a telekomunikacích	77%	elektrotechnika
3311	vychovatelé v družinách, klubech, domovech dětí a mládeže apod.	75%	vzdělávání

K zaměstnáním, která vykonávají **maturanti OV** s nejvyššími hodnotami úplné shody (a tedy při plném využití kvalifikace a dosaženého vzdělání), patří především zaměstnání ze skupiny oborů Zdravotnictví – **100 % sestry pro intenzivní péči, 97 % ošetřovatelé a všeobecné zdravotní sestry, 95 % sestry pro péči o dítě a farmaceutičtí asistenti a 94 % zubní asistenti**. Z ostatních zaměstnání se přes 90 % přehouplo pouze **pedagogové pro předškolní výchovu (97 %)**. Ve vyjmenovaných oborech je situace obdobná jako před 4 roky v předešlém šetření. Tato vysoká shoda je dána i tím, že pro daná zaměstnání je jednoznačně předepsána požadovaná kvalifikace a pracovníci, kteří určité vzdělání nemají, je nemohou vykonávat.

Z celkového pohledu na vývoj od minulého šetření se situace mírně zhoršila. Hranici 90 % překonalo pouze 6 zaměstnání, předtím 9 zaměstnání. Až na výjimky se podíl zaměstnanců s plným využitím kvalifikace u většiny zaměstnání snížil (výjimkou jsou např. agronomové nebo berní a daňoví pracovníci).

Situace v nejčetnější skupině **ekonomických oborů** se však zlepšila. Přes stanovenou hranici 75% podílu pracovníků s úplnou shodou se dostalo více zaměstnání a některá zaměstnání navýšila svoje podíly. Nejlépe z hlediska využití kvalifikace jsou na tom berní a daňoví pracovníci, písačky i ekonomové – vědeckí pracovníci, specialisté a experti nebo pracovníci sociálního a důchodového zabezpečení. Většinou jde o vysoce kvalifikované činnosti v oblasti ekonomiky a administrativy.

U většiny zaměstnání je zřejmé, že jde o vysoce kvalifikovanou práci, kterou může jenom stěží vykonávat někdo, kdo nebyl pro danou činnost připravován. Zároveň se pravděpodobně jedná o zaměstnání, v nichž se absolventi dobře uplatňují na trhu práce a absolventi příslušných kvalifikací mají zájem vykonávat činnost, pro kterou byli připraveni.

Zaměstnání vykonávaná pracovníky, kteří pro výkon dané činnosti nebyli vzděláni

Pro nalezení zaměstnání, která jsou ve velké míře vykonávaná pracovníky, kteří neabsolvovali školní vzdělání potřebné pro danou činnost, jsme využili hodnocení „hrubá neshoda“. Ta nám vyjadřuje zásadní nesoulad mezi získaným vzděláním a vykonávaným zaměstnáním. Seřadili jsme tedy zaměstnání podle hodnoty podílu pracovníků v kategorii hrubé neshody. Jako spodní hranici jsme stanovili podíl 75 %. Zaměstnání, která splňují všechny podmínky, jsou zahrnuta do tabulky 7.4. Zaměstnání v tabulce jsou seřazena sestupně, kromě čísla a zkráceného názvu čtvrtého stupně třídění KZAM obsahuje tabulka i další údaje. „P“ je podíl pracovníků nemajících potřebnou kvalifikaci k výkonu da-

7. Shoda mezi dosaženým vzděláním a vykonávaným zaměstnáním

Tabulka 7.4: Podíl pracovníků v zaměstnáních, kteří pro výkon dané činnosti nejsou připravováni

KZAM	Vyučení	P	skupina
3439	ostatní odborní administrativní pracovníci jinde neuvedení	100%	gastronomie
3460	sociální pracovníci	100%	textil+kožeděl.
4115	sekretářky, sekretáři	100%	obchod
5149	ostatní prac. osob. služeb (např. prac. v lázních, hosteska, společnice ap.)	100%	obchod
5169	ostatní prac. ochrany a ostrahy (např. tělesní strážci, plavčíci, polesní apod.)	100%	strojírenství
7421	impregnační a úpravář dřeva	100%	strojírenství
8139	obsluha ostatních zařízení na výrobu skla a keramiky a obsluha v příbuzných oborech jinde neuvedených	100%	stavebnictví
8313	brzdáři, signalisté, výhybkáři, posunovači apod.	100%	strojírenství
9161	sběrači odpadků, popeláři	100%	strojírenství
9162	metaři, čističi záchodků, žump, kanálů apod. zařízení	100%	strojírenství
9322	ruční balíči a pytlouči	100%	obchod+textil
9339	pom. a nekvalifik. prac. v dopravě, ve skladech, v telekom. a na poštách apod.	100%	strojírenství
9152	vrátní, hlídači, uvaděči a šatnářky	99%	strojírenství
4190	ostatní nižší úředníci jinde neuvedení	98%	obchod
4142	poštovní doručovatelé, úředníci v třídních	98%	textil+obchod
9132	pomocníci a uklízeči v kancelářích, hotelích, nemocnicích a jinde	98%	textil
1316	vedoucí, ředitelé v dopravě, skladování, telekomunikacích a na poštách	95%	strojírenství
7422	umělečtí truhláři, řezbáři a výrobci výrobků ze dřeva vč. opravářů	92%	strojírenství
8240	obsluha automatických nebo poloautomatických dřevoobráběcích strojů	92%	strojírenství
7322	dělníci při výrobě skla, skláři vč. brusířů a leštičů	90%	strojírenství
5133	pečovatelé v domácnosti (o nemocné, invalidy, přestárlé občany apod.)	90%	textil+obchod
4222	recepční	89%	textil
4121	nižší účetní	89%	obchod+elekt.
3119	ostatní techničtí pracovníci jinde neuvedení	88%	strojírenství
8283	montážní dělníci montující elektronická zařízení	87%	textil
8285	montážní dělníci montující výrobky ze dřeva a podobných materiálů	83%	stroj+gastron.
6141	dělníci pro pěstění a ošetrování lesa	82%	textil
9321	pomocní a nekvalifikovaní montážní a manipulační dělníci	79%	stroj+textil
5132	pečovatelé a pom. ošetrovatelé v zař. sociální péče, v nemocnicích apod.	77%	textil
KZAM	Maturanti OV	P	skupina
4142	poštovní doručovatelé, úředníci v třídních	100%	ekonomika
5162	pracovníci bezpečnostních orgánů (např. policisté, strážníci, ostraha apod.)	100%	strojírenství
5169	ostatní prac. ochrany a ostrahy (např. tělesní strážci, plavčíci, polesní apod.)	100%	stroj+elektro
8333	obsluha jeřábů, zdvihacích a podobných manipulačních zařízení	100%	strojírenství
9152	vrátní, hlídači, uvaděči a šatnářky	100%	stavebnictví
9321	pomocní a nekvalifikovaní montážní a manipulační dělníci	100%	elektro+zem.
9339	pom. a nekvalifik. prac. v dopravě, ve skladech, v telekom. a na poštách apod.	100%	strojírenství
5163	pracovníci nápravné výchovy (vězeňští dozorcí)	99%	strojírenství
8321	řidiči osobních a malých dodávkových automobilů, taxikáři	97%	strojírenství
4223	telefonisté	94%	ekonomika
9132	pomocníci a uklízeči v kancelářích, hotelích, nemocnicích a jinde	92%	ekonomika
9141	domovníci, správci domů	88%	strojírenství
2451	spisovatelé, autoři, kritikové, novináři, redaktoři	86%	elektro+ekon.
8283	montážní dělníci montující elektronická zařízení	83%	ekonomika
7125	stavební montážníci	77%	elektrotechnika
3133	obsluha vysílacího telekomunikačního zařízení	76%	elektrotechnika
3482	trenéři, cvičitelé a úředníci sportovních podniků a klubů	76%	strojírenství

ného zaměstnání (jsou v hrubé neshodě se svým dosaženým středním vzděláním). „Skupina“ (zde vyjadřuje něco jiného než „skupina“ v tab. 7.3.) představuje skupinu oborů, ve které pracovníci v daném zaměstnání získali vzdělání nejčastěji.

Ve značné míře se zde objevují zaměstnání, pro která škol-

ská sféra absolventy nepřipravuje (např. poštovní doručovatelé nebo pracovníci bezpečnostních orgánů). Nachází se zde ale i několik případů, kde příprava existuje (např. umělečtí truhláři, řezbáři a výrobci výrobků ze dřeva). Zajímavé je nejenom zjištění profesí, které vykonávají lidé bez příslušné kvalifikace, ale také z jakých skupin oborů tyto pracovníci přicházejí. Existuje vysoký předpoklad, že právě v těchto skupinách oborů je připravován nadměrný počet absolventů, kteří nejsou schopni se uplatnit na trhu práce nebo z různých důvodů nemají zájem uplatnit se ve vystudovaném oboru. Část z uvedených zaměstnání je spíše na čas- tečné či krátkodobé úvazky a vykonávají je obvykle studenti (např. telefonisté) či důchodci (domovníci a správci domů nebo vrátní a hlídači, prodáváci vstupe- nek atd.).

Vyučení, kteří vykonávají zaměstná- vání bez příslušné kvalifikace, jsou nej- častěji vzděláni v oborech skupin **stro- jírenských oborů, textilní a kožedělné výroby a obchodu**. Vyučení ze skupiny Obchod vykonávají zaměstnání, která aspoň částečně korespondují s názvem skupiny, v níž se vyučili – sekretářky a se- kretáři, ruční balíči a pytlouči a také niž- ší účetní a úředníci. U skupiny textilních a strojírenských oborů je situace jiná. Absolventi se vyskytují i v činnostech, kde bychom je vůbec neočekávali – pracují např. jako sociální pracovníci, recepční nebo i pečovatelé v domácnosti.

Maturanti OV, kteří se objevují v zaměstnáních, na něž nebyli přípra- vováni, se vyskytují zejména ve skupi- nách **ekonomických a strojírenských oborů**, což jsou nejčetnější skupiny oborů. Hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání tomu také odpovídalo. Čtvrtina absol- ventů se vůbec neuplatňuje ve své do- sažené kvalifikaci, ale ve zcela jiných zaměstnáních, která nekorespondují s jejich vzděláním, tj. jejich zaměstnání

je v hrubé neshodě s dosaženým vzděláním. Maturanti ze skupiny ekonomických oborů pracují na pozicích, které jsou vhodné pro vyučené nebo pro nekvalifikované a pro které středoškolská sféra absolventy nepřipravuje – např. jako poštovní doručovatelé nebo telefonisté.

8 Závěr

Oblast středního vzdělávání dlouhodobě provázejí reformy a změny, jejichž cílem je mimo jiné i dosažení optimální struktury realizované vzdělávací nabídky. Stát má totiž zájem účelně využívat kapacity středních škol, a to s ohledem na potřeby trhu práce. Některé změny probíhají direktivně z rozhodnutí řídicích orgánů, jiné přirozeně přizpůsobováním se požadavkům trhu práce a zájmům uchazečů o středoškolské vzdělání. Důsledkem těchto změn je snížení sítě veřejných středních škol (v uplynulém desetiletí o téměř pětinu). Některé střední školy zanikly, jiné byly sloučeny nebo splynuly s jinými školami.

Sít těchto škol se mezi lety 1998 až 2008 snížila ve všech krajích. Nejvyšší pokles byl zaznamenán v Libereckém kraji a Kraji Vysočina, naopak nejméně ubylo škol v Praze a v Moravskoslezském a Středočeském kraji. Součástí výše uvedeného procesu jsou také změny v počtu realizovaných školoborů. Celkem se počet realizovaných školoborů zmenšil mezi roky 1998 až 2008 o 7 %.

Další vývoj realizované vzdělávací nabídky opět bude (tak jako v předchozích letech) determinován pokračujícím poklesem počtu dětí a s tím souvisejícími zásahy zřizovatelů do sítě středních škol a jejich volných kapacit.

Významnou oblastí, které jsme v uplynulém roce věnovali pozornost, byla problematika zdravotně postižených. Lze konstatovat, že struktura žáků se zdravotním postižením se v prvních ročnících středního vzdělávání výrazně liší od struktury žáků běžné populace. Významné rozdíly jsou patrné především z hlediska vzdělanosti, ale i oborové struktury, a rovněž i z hlediska zastoupení žáků se zdravotním postižením v jednotlivých krajích ČR.

Na úrovni středního vzdělání s výučním listem se žáci se zdravotním postižením v 1. ročníku ve šk. r. 2009/10 vzdělávali nejčastěji ve skupině oborů 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (25,8 % na této úrovni vzdělání), dále ve skupině 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (18,5 %) a 41 Zemědělství a lesnictví (13,8 %). Porovnáme-li oborovou strukturu žáků se zdravotním postižením s celkovou strukturou, pak žáci se zdravotním postižením jsou na této úrovni vzdělání výrazně více zastoupeni ve skupině 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (18,5 % oproti 12 %) a 41 Zemědělství a lesnictví (13,8 % oproti 8,4 %), naopak méně ve skupině 23 Strojírenství a strojírenská výroba (7,1 % oproti 19,3 %).

Na úrovni středního vzdělání s maturitní zkouškou se žáci se zdravotním postižením v 1. ročníku vzdělávají nejčastěji ve skupinách 63 Ekonomika a administrativa (74 žáků, 28,0 % na této úrovni vzdělání) a 75 Pedagogika, učitelství a sociální práce (54 žáků, 20,5 %), přitom zejména ve skupině 75 Pedagogika, učitelství a sociální práce je jejich relativní zastoupení podstatně vyšší než v celkové struktuře (20,5 % oproti 5 %) žáků 1. ročníků.

Z dalšího šetření, tentokrát mezi žáky se zdravotním postižením v posledních ročnících středních škol, např. vyplývá, že naprostá většina absolventů se zdravotním postižením v závěru svého studia na střední škole má zájem se na trhu práce

uplatnit nebo pokračovat ve zvyšování kvalifikace. Naproti tomu je podíl absolventů se zdravotním postižením, kteří chtějí v závěru studia pracovat ve svém oboru, relativně nízký – kolem 42 %, dalších 12 % by se rádo uplatnilo v příbuzném oboru. Do zcela jiného oboru má v úmyslu odejít kolem 21 % dotázaných absolventů se zdravotním postižením. Specifický je u skupiny absolventů se zdravotním postižením značný podíl těch, kteří nemají přesnou představu o tom, v jakém oboru si budou hledat uplatnění (asi 20 %). Část absolventů rovněž uvádí, že jsou ochotni vzít zaměstnání v jakémkoli oboru (5 %). Výraznou nejistotu z hlediska budoucího uplatnění v oboru vyjadřují i absolventi s tělesným postižením, z nichž jen 37 % se chce uplatnit ve svém oboru, ale 27 % neví, v jakém oboru si budou hledat zaměstnání a 7 % je ochotno přijmout práci v jakémkoli oboru.

Výsledky výzkumu také ukazují značné obavy absolventů se zdravotním postižením ze vstupu na trh práce, vyšší míru nejistoty a zranitelnosti, a to jak v souvislosti s postižením a schopností dostát požadavkům a zařadit se do pracovního procesu, tak i v souvislosti s očekávanými reakcemi okolí. Významná by proto měla být také institucionální a profesijní pomoc zdravotně postiženým, a to zejména ze strany Informačních a poradenských středisek při úřadech práce (kterou očekávají téměř dvě třetiny dotázaných) nebo pracovníků školy (např. výchovného poradce nebo učitele).

Z analýzy přechodu absolventů středních škol do terciéry zejména vyplývá, že zájem absolventů o další studium se po prudkém nárůstu v minulém desetiletí začíná postupně stabilizovat, a to jak v případě vyšších odborných škol, tak v případě vysokoškolského studia. Zároveň se ustálil i podíl absolventů středních škol, kteří jsou ke studiu přijati.

Díky prudkému nárůstu studijních míst na vysokých školách v posledních deseti letech mají absolventi stále větší šanci být ke studiu na vysoké škole přijati a postupně ve stále menší míře volí variantu studia na vyšší odborné škole. Výjimkou jsou zdravotnické obory vyšších odborných škol, o něž je stále vysoký zájem díky změně kvalifikačních požadavků k výkonu zdravotnických profesí, které se přesunuly ze středoškolského vzdělání s maturitní zkouškou směrem k terciárnímu vzdělání. Pokud se zabýváme absolventy středních škol, kteří mají zájem o vysokoškolské studium, jejich podíl se v posledních letech sice zvyšuje, ale už nejde o tak prudké nárůsty jako v předchozím období. Ke studiu na vysokých školách se hlásí 80 % absolventů maturitních oborů středních škol a přijato je 63 % absolventů těchto oborů, což je nejvíce za posledních deset let.

Výsledky zveřejněné v této analýze vypovídají o zájmu a úspěšnosti při přijímacím řízení ke studiu na vysokých a vyšších odborných školách. To, že je uchazeč přijat ke studiu, však ještě neznamená, že studium úspěšně ukončí. Často si uchazeči o studium chtějí vyzkoušet, zda k dalšímu studiu mají předpoklady a schopnosti a zda jsou schopni ve studiu pokračovat. Mohou své síly přecenit, nebo v průběhu studia zjistí, že si zvolili nevhodný obor, a studium předčasně ukončí.

Proto na tyto výsledky bude navazovat analýza zabývající se úspěšností absolventů středních škol ve vysokoškolském a vyšším odborném studiu.

Analýza shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání plynule navazuje na předchozí šetření z let 1996, 2001 a 2005. Z našeho posledního šetření vyplývá, že úplnou shodu vzdělání a zaměstnání (plné kvalifikace) vykazuje téměř polovina (47 %) všech vyučených a 40 % všech maturantů. Vyučení dosahují poměrně vysoké hodnoty podílu těch, kteří pracují v úplné shodě, na straně druhé ale také vysoké hodnoty pracujících v hrubé neshodě. Až 37 % vyučených pracuje na pozicích, které neodpovídají jejich vzdělání a kde nevyužívají svoje získané vzdělání a kvalifikaci. Maturanti středního odborného vzdělávání jsou ve srovnání s vyučenými připravováni na výkon svého povolání v širších profilacích, tj. připravují se pro širší škálu uplatnění. Projevuje se to vyššími podíly maturantů, kteří pracují v částečné shodě nebo v dílčí neshodě vzdělání a zaměstnání. Absolventi maturitních oborů ve srovnání s vyučenými dosahují nižších hodnot hrubé neshody, v průměru jenom 28 %.

Tradičním tématem Národního ústavu odborného vzdělávání je monitoring nezaměstnanosti absolventů škol. Z nejnovějších analýz vyplývá, že dochází ke stabilizaci situace a také počet nezaměstnaných čerstvých absolventů se už v 1. čtvrtletí roku 2011 nezvyšoval. Je však zřejmé, že další vývoj bude záviset na stavu nejen naší ekonomiky, ale zejména i na vývoji ekonomik západní Evropy, se kterými je ta naše jako vysoce proexportní značně provázána.

Pomocí žákům a absolventům odborného vzdělávání, aby byli co nejlépe připraveni na potřeby trhu práce, to je dlouholetým úkolem Národního ústavu odborného vzdělávání. Tato instituce proto provozuje prostřednictvím stránek www.infoabsolvent.cz **Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA)**. Jedná se o systém, který mimo jiné propojuje většinu zainteresovaných subjektů a institucí trhu práce, odborného vzdělávání a přímých účastníků vzdělávacího procesu a nabízí budoucím absolventům užitečné informace týkající se jejich profesní dráhy a mnohé další.

Příloha 1: Přehled členění vzdělanostní struktury používané v publikaci

Střední vzdělání s výučním listem

Střední vzdělávání s výučním listem – SVsVL (kateg. E+H) – umožňuje dosáhnout **středního vzdělání s výučním listem**: zahrnuje žáky, kteří byli nově přijati do 3letých a 2letých vzdělávacích programů a po absolvování získají výuční list. Podíl žáků vstupujících do 2letých oborů je velmi malý, necelá 3 % ze žáků vstupujících do učebních oborů. Obory kategorie E jsou koncipovány s nižšími nároky v oblasti všeobecného a obecně odborného vzdělání, absolventi jsou připraveni pro výkon jednoduchých prací v rámci dělnických povolání. Podíl žáků vstupujících do oborů kategorie E je 4,3 % z celku žáků nově přijatých ze základní školy do středního vzdělávání.

Střední vzdělání (bez výučního listu, maturitní zkoušky)

Střední vzdělávání – bez MZaVL (kateg. C, J) – umožňuje dosáhnout **středního vzdělání**: zahrnuje žáky, kteří byli nově přijati do 2letých vzdělávacích programů poskytujících střední vzdělání, po absolvování získají vysvědčení o závěrečné zkoušce. Jejich podíl je velmi malý.

Střední vzdělání s maturitní zkouškou

Střední vzdělávání s MZ a odborným výcvikem – SVsMZ (kateg. L0) – umožňuje dosáhnout **středního vzdělání s maturitní zkouškou**: zahrnuje žáky, kteří byli nově přijati do vzdělávacích programů odpovídajících dřívějším studijním oborům SOU. Po absolvování získají maturitní vysvědčení, součástí jejich přípravy je i odborný výcvik, takže jsou vlastně i vyučeni, i když výuční list nedostávají. Absolventi jsou tedy připraveni pro náročné dělnické práce a mají i předpoklady pro výkon nižších řídicích funkcí.

Střední vzdělávání s MZ (odborné) – SVsMZ (kateg. M) – umožňuje dosáhnout **středního vzdělání s maturitní zkouškou**: zahrnuje žáky, kteří byli nově přijati do 4letých (dříve výjimečně i 5letých) vzdělávacích programů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou, včetně programů realizovaných na školách zřízených pro žáky se zdravotním postižením, po absolvování získají maturitní vysvědčení.

Střední vzdělávání s MZ – Lycea – umožňuje dosáhnout středního vzdělání s maturitní zkouškou: zahrnuje žáky nově přijaté do oborů lyceí. V první kapitole v údajích o podílech žáků (Obr. 3, Tab. 3) je jejich podíl vyčleněn a uveden samostatně, v dalších kapitolách je jejich podíl zahrnut mezi obory poskytující střední vzdělávání s MZ (odborné) – SVsMZ (kateg. M). Prvotním cílem oborů lyceí je připravit žáky pro studium na vysokých školách a vyšších odborných školách v souladu s odbornou profilací oborů lyceí (např. technickou, ekonomickou). Lycea neposkytují odbornou kvalifikaci pro výkon povolání, ale vybrané odborné kompetence uplatnitelné na trhu práce.

Střední vzdělávání s MZ – Gymnázia – SVsMZ (kateg. K – Gymn.) – umožňuje dosáhnout **středního vzdělání s maturitní zkouškou**: jsou zde zahrnuti žáci gymnaziálního vzdělávání všech délek, včetně žáků gymnázií zřízených pro žáky se zdravotním postižením. Pro možnost vhodného srovnání podílů žáků procházejících středním vzděláváním nejsou započítáváni ti, kteří byli právě přijati do prvních ročníků víceletých gymnázií, ale údaje jsou vztaheny na věkovou hladinu odpovídající 1. ročníkům čtyřletého vzdělávání po absolvování základní školy. Jsou zde tedy zahrnuti všichni, kteří byli nově přijati do 1. ročníků čtyřletých gymnázií, a ti, kteří studují ve víceletých gymnáziích v ročních věkově odpovídajících 1. ročníkům čtyřletého gymnázia.

Střední vzdělávání s MZ – Nástavbové studium – kategorie L5 – umožňuje ve dvouletém studiu dosáhnout **středního vzdělání s maturitní zkouškou** těm, kteří získali střední vzdělání s výučním listem ve 3letých oborech. Absolventi získají maturitní vysvědčení, zároveň již vlastní výuční list.

Vyšší odborné vzdělání

Vyšší odborné vzdělávání – kategorie N: zahrnuje žáky přijaté do vzdělávacích programů vyššího odborného vzdělávání, dříve v délce 2 až 4 roky, podle nového zákona 3 a 3,5 roků. Vzdělávání se ukončuje absolutoriem, dokladem o dosažení vyššího odborného vzdělání je vysvědčení o absolutoriu a diplom absolventa vyšší odborné školy.

Příloha 2: Počty žáků nově přijatých do 1. ročníků podle kategorií skupin oborů vzdělání, stav k 15.10. příslušného roku

Denní studium Střední vzdělávání s výučním listem – E + H

Skup.ob.	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
21 Hornictví, hutn. a slév.	90	0,2%	75	0,2%	38	0,1%	37	0,1%	61	0,2%	55	0,1%
23 Strojírenství a str. výr.	8132	16,6%	8386	18,0%	8626	19,0%	8593	20,5%	8663	21,7%	7683	19,3%
26 Elektr., telekom. a VT	3887	7,9%	3610	7,8%	3338	7,3%	2707	6,4%	2459	6,2%	2513	6,3%
28 Tech. chemie a ch. sil.	390	0,8%	398	0,9%	296	0,7%	180	0,4%	159	0,4%	98	0,2%
29 Potravinářství a p. ch.	2759	5,6%	2663	5,7%	2588	5,7%	2194	5,2%	2006	5,0%	2145	5,4%
31 Text. výr. a oděvnictví	1392	2,8%	938	2,0%	815	1,8%	499	1,2%	254	0,6%	198	0,5%
32 Kožed. a obuv. - plast	75	0,2%	45	0,1%	29	0,1%	31	0,1%	25	0,1%	22	0,1%
33 Zprac. dřeva a hud. n.	3498	7,1%	3120	6,7%	2734	6,0%	2592	6,2%	2363	5,9%	2340	5,9%
34 Polygrafie a další	438	0,9%	408	0,9%	417	0,9%	391	0,9%	420	1,1%	312	0,8%
36 Stavebnictví, g. a k.	5088	10,4%	4565	9,8%	4248	9,3%	4220	10,0%	4177	10,5%	4768	12,0%
37 Doprava a spoje	126	0,3%	100	0,2%	151	0,3%	72	0,2%	75	0,2%	70	0,2%
39 Spec. a interd. ob.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	58	0,1%
41 Zemědělství a lesn.	3729	7,6%	3758	8,1%	3634	8,0%	3365	8,0%	3189	8,0%	3353	8,4%
53 Zdravotnictví	0	0,0%	112	0,2%	166	0,4%	222	0,5%	209	0,5%	177	0,4%
63 Ekonomika a adm.	837	1,7%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
65 Gastron., hotel. a tur.	10984	22,4%	10617	22,8%	10813	23,8%	10207	24,3%	9576	24,0%	9411	23,7%
66 Obchod	3918	8,0%	3854	8,3%	3479	7,6%	2922	7,0%	2531	6,4%	2533	6,4%
69 Osobní a prov. sl.	3303	6,7%	3479	7,5%	3751	8,2%	3475	8,3%	3425	8,6%	3693	9,3%
82 Umění a užité umění	394	0,8%	379	0,8%	365	0,8%	303	0,7%	266	0,7%	300	0,8%
Celkový součet	49040	100,0%	46507	100,0%	45488	100,0%	42010	100,0%	39858	100,0%	39729	100,0%

Denní studium Střední vzdělávání s maturitní zkouškou (odborné) – M

Skup.ob.	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
16 Ekologie a ochr. ŽP	677	1,3%	674	1,3%	600	1,1%	623	1,1%	676	1,2%	715	1,3%
18 Informatické obory	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	111	0,2%	2225	4,2%
21 Hornictví, hutn. a slév.	140	0,3%	88	0,2%	61	0,1%	70	0,1%	54	0,1%	12	0,0%
23 Strojírenství a str. výr.	4118	7,6%	4007	7,5%	4209	7,5%	3859	7,0%	3882	7,1%	3232	6,1%
26 Elektr., telekom. a VT	5632	10,4%	5623	10,5%	6033	10,7%	6140	11,1%	6068	11,0%	4388	8,3%
28 Tech. chemie a ch. sil.	661	1,2%	600	1,1%	481	0,9%	450	0,8%	508	0,9%	407	0,8%
29 Potravinářství a p. ch.	453	0,8%	354	0,7%	341	0,6%	304	0,6%	297	0,5%	311	0,6%
31 Text. výr. a oděvnictví	793	1,5%	602	1,1%	522	0,9%	434	0,8%	393	0,7%	309	0,6%
32 Kožed. a obuv. - plast	85	0,2%	84	0,2%	81	0,1%	68	0,1%	63	0,1%	42	0,1%
33 Zprac. dřeva a hud. n.	351	0,6%	374	0,7%	314	0,6%	336	0,6%	226	0,4%	301	0,6%
34 Polygrafie a další	186	0,3%	146	0,3%	198	0,4%	216	0,4%	278	0,5%	259	0,5%
36 Stavebnictví, g. a k.	3532	6,5%	3272	6,1%	3343	5,9%	3374	6,1%	3262	5,9%	3184	6,0%
37 Doprava a spoje	1232	2,3%	1206	2,3%	1135	2,0%	1153	2,1%	1144	2,1%	1222	2,3%
39 Spec. a interd. ob.	310	0,6%	343	0,6%	374	0,7%	428	0,8%	410	0,7%	50	0,1%
41 Zemědělství a lesn.	2695	5,0%	2478	4,6%	2554	4,5%	2397	4,3%	2262	4,1%	2272	4,3%
43 Veterinářství a v. p.	297	0,5%	300	0,6%	326	0,6%	367	0,7%	332	0,6%	396	0,7%
53 Zdravotnictví	4805	8,9%	3986	7,4%	4035	7,2%	3635	6,6%	3421	6,2%	3217	6,1%
63 Ekonomika a adm.	11122	20,6%	10978	20,5%	11239	19,9%	10396	18,8%	10354	18,8%	12035	22,7%
64 Podnikání v ob.	3205	5,9%	3054	5,7%	3114	5,5%	2859	5,2%	2762	5,0%	19	0,0%
65 Gastron., hotel. a tur.	3459	6,4%	3481	6,5%	4118	7,3%	4052	7,3%	4362	7,9%	4606	8,7%
66 Obchod	107	0,2%	119	0,2%	81	0,1%	75	0,1%	83	0,2%	68	0,1%
68 Právní a veřejn. činn.	2087	3,9%	2100	3,9%	2322	4,1%	2301	4,2%	2455	4,5%	2638	5,0%
69 Osobní a prov. sl.	23	0,0%	82	0,2%	49	0,1%	114	0,2%	87	0,2%	136	0,3%
72 Public., knihov. a inf.	234	0,4%	230	0,4%	231	0,4%	276	0,5%	283	0,5%	286	0,5%
75 Pedagog., učitel. a soc. p.	2391	4,4%	2324	4,3%	2589	4,6%	2602	4,7%	2526	4,6%	2670	5,0%
78 Obecně odborná př.	3871	7,2%	5384	10,1%	6294	11,2%	6719	12,2%	6616	12,0%	5929	11,2%
82 Umění a užité umění	1555	2,9%	1615	3,0%	1771	3,1%	1910	3,5%	2020	3,7%	2085	3,9%
Celkový součet	54021	100,0%	53504	100,0%	56415	100,0%	55158	100,0%	54935	100,0%	53014	100,0%

V počtech žáků jsou uvedeni i žáci se zdravotním postižením

Denní studium Střední vzdělávání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem – L0

Skup.ob.	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
21 Hornictví, hutn. a slév.	63	0,7%	60	0,6%	70	0,7%	54	0,5%	60	0,6%	48	0,5%
23 Strojírenství a str. výr.	1482	16,3%	1649	17,6%	1938	18,1%	1869	18,5%	2146	21,1%	1781	18,9%
26 Elektr., telekom. a VT	2881	31,6%	2483	26,5%	2626	24,6%	2306	22,8%	2079	20,5%	1882	20,0%
28 Tech. chemie a ch. sil.	73	0,8%	66	0,7%	78	0,7%	52	0,5%	36	0,4%	71	0,8%
31 Text. výr. a oděvnictví	219	2,4%	197	2,1%	225	2,1%	149	1,5%	30	0,3%	84	0,9%
33 Zprac. dřeva a hud. n.	74	0,8%	85	0,9%	101	0,9%	130	1,3%	124	1,2%	152	1,6%
34 Polygrafie a další	228	2,5%	265	2,8%	314	2,9%	306	3,0%	313	3,1%	334	3,5%
36 Stavebnictví, g. a k.	0	0,0%	33	0,4%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
37 Doprava a spoje	155	1,7%	157	1,7%	118	1,1%	133	1,3%	145	1,4%	29	0,3%
39 Spec. a interd. ob.	258	2,8%	695	7,4%	1086	10,2%	1306	12,9%	1329	13,1%	1400	14,9%
41 Zemědělství a lesn.	76	0,8%	41	0,4%	60	0,6%	60	0,6%	64	0,6%	0	0,0%
63 Ekonomika a adm.	30	0,3%	107	1,1%	144	1,3%	165	1,6%	200	2,0%	0	0,0%
64 Podnikání v ob.	22	0,2%	35	0,4%	51	0,5%	51	0,5%	51	0,5%	0	0,0%
65 Gastron., hotel. a tur.	642	7,0%	611	6,5%	790	7,4%	738	7,3%	767	7,6%	982	10,4%
66 Obchod	1549	17,0%	1471	15,7%	1673	15,7%	1372	13,6%	1320	13,0%	1181	12,5%
69 Osobní a prov. sl.	991	10,9%	1035	11,0%	1071	10,0%	1048	10,4%	1140	11,2%	1141	12,1%
82 Umění a užité umění	374	4,1%	377	4,0%	342	3,2%	357	3,5%	351	3,5%	328	3,5%
Celkový součet	9117	100,0%	9367	100,0%	10687	100,0%	10096	100,0%	10155	100,0%	9413	100,0%

Denní studium Střední vzdělávání s vyučným listem a maturitní zkouškou pro absol. zákl. školy (E+H+M+L0)

Skup.ob.	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
16 Ekologie a ochr. ŽP	677	0,6%	674	0,6%	600	0,5%	623	0,6%	676	0,6%	715	0,7%
18 Informatické obory	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	111	0,1%	2225	2,2%
21 Hornictví, hutn. a slév.	293	0,3%	223	0,2%	169	0,2%	161	0,2%	175	0,2%	115	0,1%
23 Strojírenství a str. výr.	13732	12,2%	14042	12,8%	14773	13,1%	14321	13,4%	14691	14,0%	12696	12,4%
26 Elektr., telekom. a VT	12400	11,1%	11716	10,7%	11997	10,7%	11153	10,4%	10606	10,1%	8783	8,6%
28 Tech. chemie a ch. sil.	1124	1,0%	1064	1,0%	855	0,8%	682	0,6%	703	0,7%	576	0,6%
29 Potravinářství a p. ch.	3212	2,9%	3017	2,8%	2929	2,6%	2498	2,3%	2303	2,2%	2456	2,4%
31 Text. výr. a oděvnictví	2404	2,1%	1737	1,6%	1562	1,4%	1082	1,0%	677	0,6%	591	0,6%
32 Kožed. a obuv. - plast	160	0,1%	129	0,1%	110	0,1%	99	0,1%	88	0,1%	64	0,1%
33 Zprac. dřeva a hud. n.	3923	3,5%	3579	3,3%	3149	2,8%	3058	2,9%	2713	2,6%	2793	2,7%
34 Polygrafie a další	852	0,8%	819	0,7%	929	0,8%	913	0,9%	1011	1,0%	905	0,9%
36 Stavebnictví, g. a k.	8620	7,7%	7870	7,2%	7591	6,7%	7594	7,1%	7439	7,1%	7952	7,8%
37 Doprava a spoje	1513	1,3%	1463	1,3%	1404	1,2%	1358	1,3%	1364	1,3%	1321	1,3%
39 Spec. a interd. ob.	568	0,5%	1038	0,9%	1460	1,3%	1734	1,6%	1739	1,7%	1508	1,5%
41 Zemědělství a lesn.	6500	5,8%	6277	5,7%	6248	5,5%	5822	5,4%	5515	5,3%	5625	5,5%
43 Veterinářství a v. p.	297	0,3%	300	0,3%	326	0,3%	367	0,3%	332	0,3%	396	0,4%
53 Zdravotnictví	4805	4,3%	4098	3,7%	4201	3,7%	3857	3,6%	3630	3,5%	3394	3,3%
63 Ekonomika a adm.	11989	10,7%	11085	10,1%	11383	10,1%	10561	9,8%	10554	10,1%	12035	11,8%
64 Podnikání v ob.	3227	2,9%	3089	2,8%	3165	2,8%	2910	2,7%	2813	2,7%	19	0,0%
65 Gastron., hotel. a tur.	15085	13,4%	14709	13,4%	15721	14,0%	14997	14,0%	14705	14,0%	14999	14,7%
66 Obchod	5574	5,0%	5444	5,0%	5233	4,6%	4369	4,1%	3934	3,7%	3782	3,7%
68 Právní a veřejn. činn.	2087	1,9%	2100	1,9%	2322	2,1%	2301	2,1%	2455	2,3%	2638	2,6%
69 Osobní a prov. sl.	4317	3,8%	4596	4,2%	4871	4,3%	4637	4,3%	4652	4,4%	4970	4,9%
72 Public., knihov. a inf.	234	0,2%	230	0,2%	231	0,2%	276	0,3%	283	0,3%	286	0,3%
75 Pedag., učitel. a soc. p.	2391	2,1%	2324	2,1%	2589	2,3%	2602	2,4%	2526	2,4%	2670	2,6%
78 Obecně odborná př.	3871	3,5%	5384	4,9%	6294	5,6%	6719	6,3%	6616	6,3%	5929	5,8%
82 Umění a užité umění	2323	2,1%	2371	2,2%	2478	2,2%	2570	2,4%	2637	2,5%	2713	2,7%
Celkový součet	112178	100,0%	109378	100,0%	112590	100,0%	107264	100,0%	104948	100,0%	102156	100,0%

V počtech žáků jsou uvedeni i žáci se zdravotním postižením

Nejsou zahrnuti žáci ve studiu při zaměstnání a žáci nástavbového studia

Denní studium Střední vzdělávání s maturitní zkouškou – nástavbové studium – L5

Skup.ob.	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
23 Strojírenství a str. výr.	911	7,8%	968	8,3%	857	7,7%	916	8,0%	883	8,1%	1000	8,9%
26 Elektr., telekom. a VT	1010	8,7%	1026	8,8%	985	8,8%	1018	8,9%	758	6,9%	753	6,7%
28 Tech. chemie a ch. sil.	21	0,2%	16	0,1%	18	0,2%	18	0,2%	22	0,2%	0	0,0%
29 Potravinářství a p. ch.	133	1,1%	149	1,3%	66	0,6%	89	0,8%	69	0,6%	63	0,6%
31 Text. výr. a oděvnictví	221	1,9%	120	1,0%	22	0,2%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
33 Zprac. dřeva a hud. n.	605	5,2%	607	5,2%	542	4,9%	516	4,5%	386	3,5%	382	3,4%
34 Polygrafie a další	130	1,1%	163	1,4%	76	0,7%	40	0,4%	30	0,3%	28	0,2%
36 Stavebnictví, g. a k.	415	3,6%	364	3,1%	330	3,0%	292	2,6%	300	2,8%	286	2,5%
37 Doprava a spoje	153	1,3%	145	1,2%	173	1,5%	184	1,6%	245	2,2%	262	2,3%
39 Spec. a interd. ob.	30	0,3%	21	0,2%	27	0,2%	14	0,1%	0	0,0%	0	0,0%
41 Zemědělství a lesn.	269	2,3%	241	2,1%	188	1,7%	159	1,4%	133	1,2%	147	1,3%
63 Ekonomika a adm.	647	5,6%	573	4,9%	454	4,1%	327	2,9%	152	1,4%	88	0,8%
64 Podnikání v ob.	5058	43,4%	5511	47,1%	5813	52,0%	6205	54,4%	6443	59,1%	7024	62,2%
65 Gastron., hotel. a tur.	1090	9,4%	996	8,5%	950	8,5%	1018	8,9%	977	9,0%	826	7,3%
66 Obchod	577	4,9%	503	4,3%	408	3,7%	343	3,0%	289	2,6%	187	1,7%
68 Právní a veřejn. činn.	62	0,5%	26	0,2%	16	0,1%	18	0,2%	0	0,0%	0	0,0%
69 Osobní a prov. sl.	214	1,8%	180	1,5%	152	1,4%	184	1,6%	162	1,5%	178	1,6%
82 Umění a užité umění	111	1,0%	99	0,8%	97	0,9%	65	0,6%	59	0,5%	63	0,6%
Celkový součet	11657	100,0%	11708	100,0%	11174	100,0%	11406	100,0%	10908	100,0%	11287	100,0%

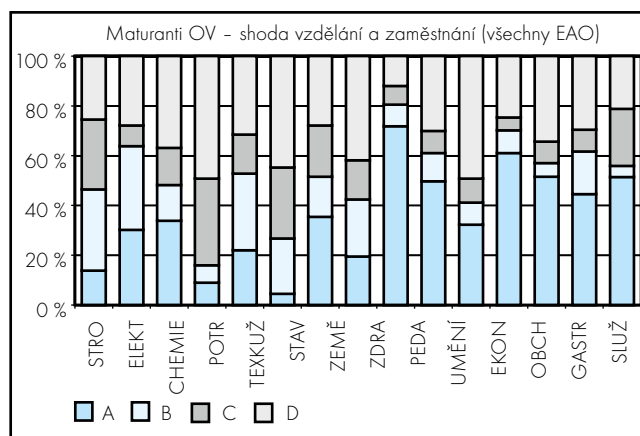
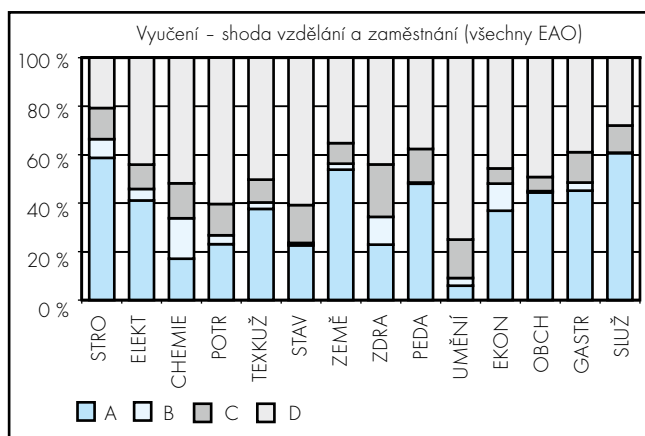
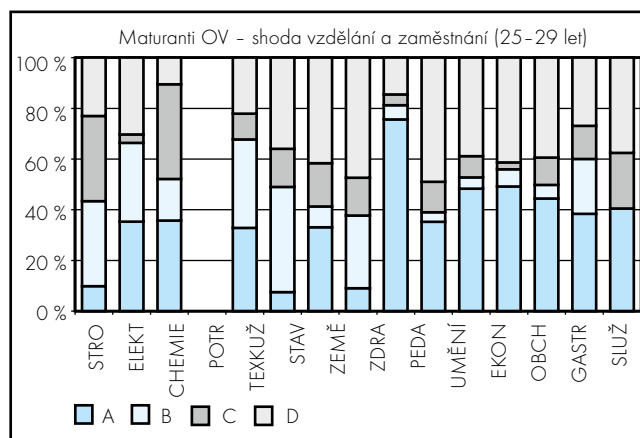
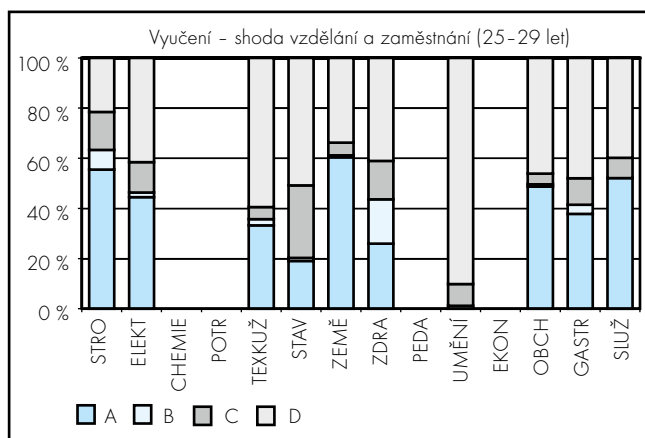
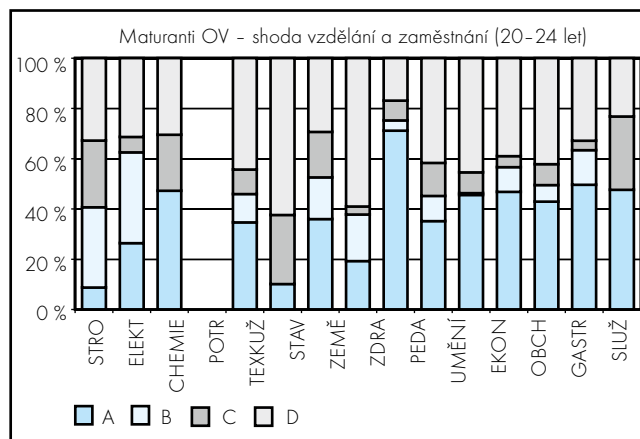
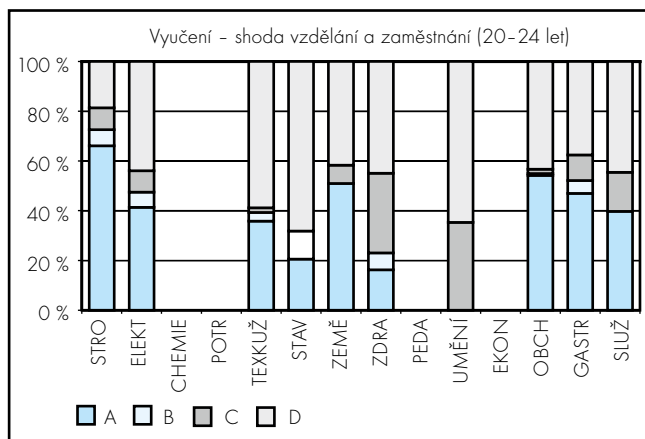
Denní studium Vyšší odborné vzdělávání – N

Skup.ob.	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
16 Ekologie a ochr. ŽP	128	1,2%	113	1,1%	104	1,1%	88	0,9%	44	0,5%	52	0,6%
23 Strojírenství a str. výr.	249	2,4%	245	2,4%	203	2,1%	222	2,4%	204	2,3%	220	2,3%
26 Elektr., telekom. a VT	735	7,1%	661	6,6%	575	6,0%	608	6,5%	438	5,0%	440	4,7%
28 Tech. chemie a ch. sil.	0	0,0%	26	0,3%	27	0,3%	26	0,3%	26	0,3%	38	0,4%
29 Potravinářství a p. ch.	58	0,6%	61	0,6%	52	0,5%	51	0,5%	36	0,4%	36	0,4%
31 Text. výr. a oděvnictví	0	0,0%	28	0,3%	0	0,0%	21	0,2%	0	0,0%	11	0,1%
33 Zprac. dřeva a hud. n.	74	0,7%	45	0,4%	70	0,7%	45	0,5%	79	0,9%	76	0,8%
36 Stavebnictví, g. a k.	223	2,1%	277	2,7%	220	2,3%	218	2,3%	129	1,5%	150	1,6%
37 Doprava a spoje	26	0,3%	38	0,4%	34	0,4%	70	0,7%	100	1,1%	93	1,0%
39 Spec. a interd. ob.	83	0,8%	70	0,7%	90	0,9%	85	0,9%	113	1,3%	164	1,7%
41 Zemědělství a lesn.	374	3,6%	370	3,7%	358	3,7%	286	3,0%	219	2,5%	194	2,1%
53 Zdravotnictví	1948	18,8%	1752	17,4%	1706	17,7%	1704	18,2%	1898	21,6%	2017	21,4%
61 Filozofie, teologie	23	0,2%	27	0,3%	25	0,3%	27	0,3%	23	0,3%	28	0,3%
63 Ekonomika a adm.	2035	19,6%	1932	19,2%	1771	18,3%	1578	16,8%	1301	14,8%	1441	15,3%
64 Podnikání v ob.	408	3,9%	454	4,5%	420	4,3%	434	4,6%	368	4,2%	440	4,7%
65 Gastron., hotel. a tur.	783	7,5%	711	7,1%	771	8,0%	705	7,5%	637	7,3%	560	5,9%
66 Obchod	47	0,5%	57	0,6%	62	0,6%	79	0,8%	67	0,8%	72	0,8%
68 Právní a veřejn. činn.	756	7,3%	785	7,8%	706	7,3%	616	6,6%	652	7,4%	704	7,5%
72 Public., knihov. a inf.	224	2,2%	219	2,2%	227	2,4%	220	2,3%	168	1,9%	230	2,4%
75 Pedagog., učitel. a soc. p.	1161	11,2%	1230	12,2%	1216	12,6%	1167	12,4%	1202	13,7%	1430	15,2%
82 Umění a užité umění	1051	10,1%	978	9,7%	1021	10,6%	1134	12,1%	1078	12,3%	1039	11,0%
Celkový součet	10386	100,0%	10079	100,0%	9658	100,0%	9384	100,0%	8782	100,0%	9435	100,0%

Ve vyšším odborném vzdělávání jsou zahrnuti i žáci vyššího odborného vzdělávání v konzervatoři
 Nejsou zahrnuti žáci ve studiu při zaměstnání

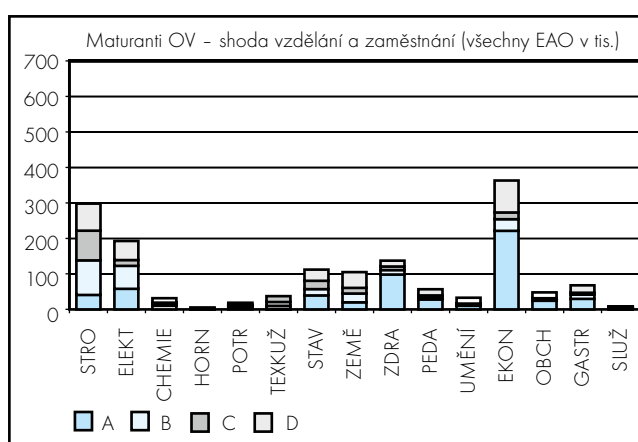
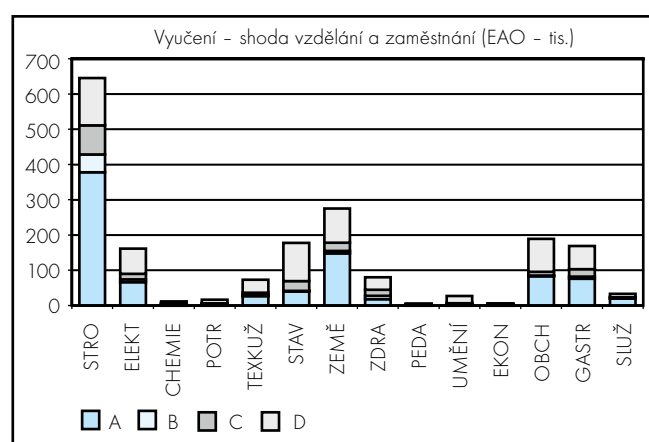
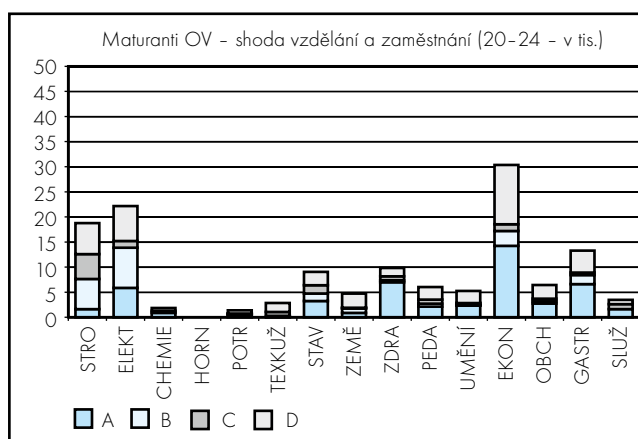
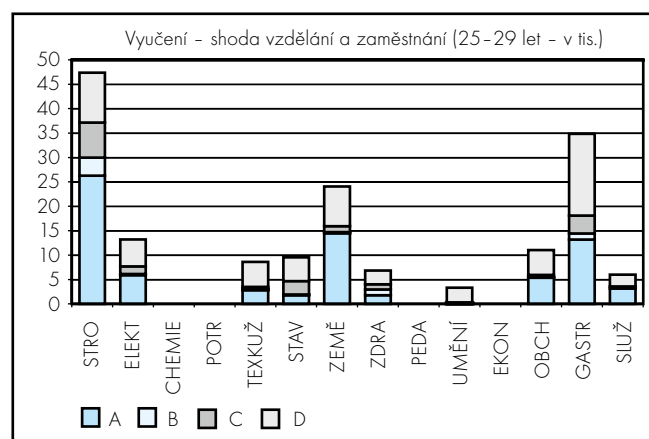
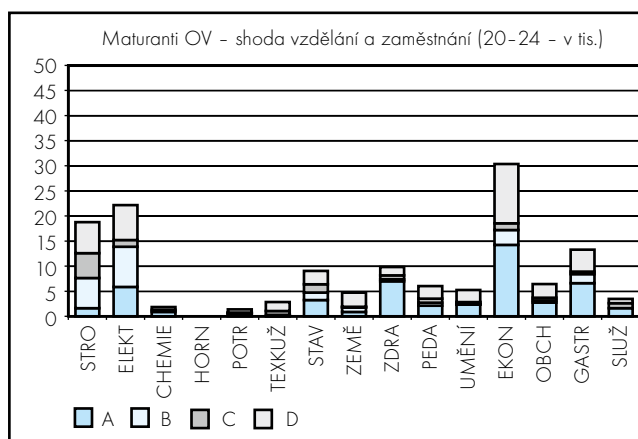
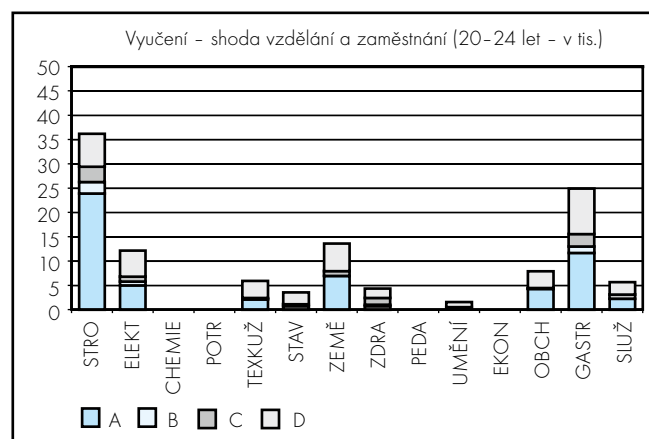
Příloha 3: Hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání (2009, v %)

Škála hodnocení shody: A – úplná shoda, B – částečná shoda, C – dílčí neshoda, D – hrubá neshoda

Příloha 4: Hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání (2009, abs.)

Škála hodnocení shody: A - úplná shoda, B - částečná shoda, C - dílčí neshoda, D - hrubá neshoda

Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA)

Národní ústav odborného vzdělávání provozuje internetový informační systém ISA, který pomáhá zejména:

- žákům základních škol při volbě oboru vzdělání a výběru střední školy,
- žákům středních škol při rozhodování o pokračování ve vzdělávání a při přechodu na trh práce,
- výchovným-kariérovým poradcům a učitelům při poskytování kariérového poradenství a výuce témat Úvodu do světa práce,
- managementu škol při úpravách vlastní vzdělávací nabídky a tvorbě školních vzdělávacích programů,
- pracovníkům orgánů státní správy a samosprávy při projektování struktury škol a oborů vzdělání,
- zaměstnavatelům při zjišťování informací o vzdělávacích programech škol a připravovaných absolventech.

Informační systém je přístupný na www.infoabsolvent.cz

O aktuálnost a inovaci systému ISA se stará Národní ústav odborného vzdělávání v rámci probíhajícího systémového projektu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy **VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy (VIP Kariéra II – KP)**, který je financován z Evropského sociálního fondu a ze státního rozpočtu ČR.

Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA) propojuje informace o školách a oborech vzdělání s poznatkami o uplatnění absolventů škol na trhu práce a o potřebách zaměstnavatelů. Poskytuje rovněž informace o problémech se studiem a předčasných odchodech ze školy. Součástí systému je též multimediální průvodce, který poutavou formou pomáhá žákům s výběrem povolání, které by odpovídalo jejich zájmům a schopnostem.

ISA nabízí podrobná data o školách a oborech

Je zde možné najít informace o všech učebních a studijních oborech otevíraných v následujícím školním roce na středních, vyšších odborných a vysokých školách, adresy škol a potřebné kontaktní údaje. Zájemce zde najde termíny dnů otevřených dveří, podrobnosti o přijímacím řízení, včetně údajů o počtu přihlášených a přijímaných v minulém školním roce, zjistí, zda se platí školné, jaké jsou podmínky studia handicapovaných uchazečů či možnosti studia při zaměstnání. K dispozici jsou zde také popisy oborů středoškolského a vyššího odborného vzdělání, doplněné profilem absolventa a učební plány.

ISA obsahuje informace o trhu práce

Veškeré poznatky vycházejí z podrobných analýz, které byly zpracovány v Národním ústavu odborného vzdělávání v rámci projektů **VIP Kariéra** a **VIP Kariéra II – KP**.

Především jde o každoročně prováděné **rozbory nezaměstnanosti absolventů škol**, z nichž je možné zjistit obory, jejichž absolventi mají v současnosti výraznější problémy s uplatněním na trhu práce, i to, jak se v tomto směru situace vyvíjí. ISA využívá i poznatků, vyplývajících ze **šetření mezi pracovníky úřadů práce**. Na základě jejich zkušeností je totiž možné identifikovat konkrétní problémy absolventů škol při hledání práce či problematické i perspektivní obory vzdělání.

Pro účely informačního systému jsou zjišťovány také **názory zaměstnavatelů, pracovníků personálních agentur a provádí se analýza inzerce**. Tato šetření přináší představu o tom, jaké jsou vlastně potřeby zaměstnavatelů, jaké jsou jejich kvalifikační požadavky a jaké dovednosti by absolventi měli mít, pokud se chtějí v praxi dobře uplatnit.

Další analýzy, které jsou zde využity, se věnují **přechodu absolventů ze střední školy** do praxe či do terciárního vzdělávání. Lze z nich poznat, jak jsou absolventi připraveni pro vstup na trh práce a výkon své profese, což představuje zpětnou vazbu i pro vzdělávací nabídku a vzdělávací programy středních a vyšších odborných škol.

Další oblast zjišťování tvoří také **šetření absolventů škol**, která umožňují zjistit názory absolventů na vzdělání, volbu povolání a vlastní uplatnění. Zkušenosti absolventů při vstupu na trh práce a jejich případné problémy jsou nezastupitelným zdrojem informací využitelných při kariérovém poradenství a rozhodování.

Systém ISA tvoří čtyři tematicky odlišné části:

Volba škol a oborů vzdělání

Při volbě studia pomáhají tři způsoby vyhledávání: podle oboru vzdělání, podle povolání a podle školy. Najdete zde vše podstatné o oborech, obsahu vzdělání, školách a podmínkách pro přijetí.

Absolventi škol a trh práce

Při použití tohoto vstupu je možné zjistit, co očekávají zaměstnavatelé od absolventů škol, jaké jsou jejich možnosti uplatnění, jaká je míra nezaměstnanosti absolventů, jakou šanci na úspěch mají při přechodu na vyšší odborné a vysoké školy. Volně ke stažení jsou i analytické publikace na tato témata.

Průvodce volbou povolání

Průvodce obsahuje filmové scény z reálného pracovního prostředí, které provází dialog dívky a chlapce o různých povoláních a jejich charakteristikách. Jsou zde představeny typické znaky rozličných činností a pracovišť, na ně navazují doplňující kvízy a odkazy na příslušné obory vzdělání.

Problémy při studiu

Tento vstup je určen žákům, kterým např. nejde učení, nebaví je zvolený obor, nelíbí se jim ve škole, mají špatné studijní výsledky, případně jim hrozí i vyloučení ze školy. Přístupnou formou se zde mohou dovědět, jak se efektivně učit, jak je možné změnit obor nebo školu, jak problémům předcházet. Jsou zde příběhy mladých lidí i jejich konkrétní způsob řešení kritické situace.

Podkladem pro tuto publikaci byly studie:

Vojtěch, J. – Chamoutová, D.: **Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v Evropské unii 2009/2010**. 1. vyd. Praha: NÚOV 2010. 47 s.

Skácelová, P. – Vojtěch, J.: **Analýza realizované vzdělávací nabídky středních škol ve školních rocích 1998/99, 2003/04 a 2008/09**. 1. vyd. Praha: NÚOV 2010. 48 s.

Trhlíková, J. – Vojtěch, J.: **Žáci a studenti se zdravotním postižením ve středním a vyšším odborném vzdělávání – vzdělanostní a oborová struktura**. 1. vyd. Praha: NÚOV 2010. 41 s.

Trhlíková, J.: **Studijní a pracovní záměry absolventů středních škol se zdravotním postižením**. 1. vyd. Praha: NÚOV 2010. 46 s.

Burdová, J. – Chamoutová, D.: **Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2010**. 1. vyd. Praha: NÚOV 2010. 68 s.

Vojtěch, J. – Chamoutová, D.: **Zpráva o nezaměstnanosti čerstvých absolventů škol ke konci září 2010**. 1. vyd. Praha: NÚOV 2010. 12 s.

Kleňhová, M.: **Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání**. 1. vyd. Praha: NÚOV 2011. 92 s.

Doležalová, G. – Vojtěch, J.: **Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání – 2009**. 1. vyd. Praha: NÚOV 2010. 50 s.

Uvedené publikace jsou k dispozici na:

www.nuov.cz v rubrice Vzdělávání a trh práce,
www.infoabsolvent.cz v sekci Absolventi škol a trh práce,
v tématu Analytické, přehledové a souhrnné publikace.

**Národní ústav odborného vzdělávání
Centrum kariérového poradenství
Weilova 6
102 00 Praha 10**

**PONDĚLÍ až PÁTEK
9.30–12.00 13.00–16.00
tel.: 274 869 698, mobil: 724 652 241
e-mail: poradna@nuov.cz**

Uplatnění absolventů na trhu práce – 2010

Zpracovali: Helena Úlovcová, Jiří Vojtěch, Jana Trhlíková, Jany Burdová, Gabriela Doležalová,
Daniela Chamoutová, Michaela Kleňhová, Pavla Skácelová, Robert Sukup

Recenzenti: Pavla Paterová, František Paulík

Korektury: Oddělení pro informační a publikační činnost

Obálka a návrh grafické úpravy: Tomáš Tamchyna

Sazba a zlom: Věra Vyskočilová

Tisk: Comunica, a.s.

Vydal Národní ústav odborného vzdělávání, Weilova 1271/6, 102 00 Praha 10

Vydání první
Praha 2011

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Národní ústav odborného vzdělávání
Weilova 1271/6, 102 00 Praha 10

www.nuov.cz
www.infoabsolvent.cz